

کوربٹ

بنې گال، د دې چې، پې ډې شمېر وشنې چې، ۱۳۲۱ گال، سلۇغه - ۲۰۰۴ گال، فېرہدې - مارچ

له خپل ملت خخه ببنه عوایزم

د وینو پر لار د شهادت قردمه جایه

راتلونکي انتخابات، خو اندېچنې - خو وړاندیزونه

ګیلاس را نه مات شو. یا که د تاریخ درس

تاریخ پر مخ خې

نيوليل

مخ	سرليک
۱	- راتلونکي تاکني اوستونزي
۲	- گورب
۳	- د وينوپ لاره د شهادت تر دمه خايد
۷	- دا بيت د چا دي؟
۸	- ګیلاس رانه مات شو، يا که د تاریخ...
۹	- اسلام او علوم
۱۲	- تاریخ پر مخ خي...
۱۲	- بېرە و کې اساسي قانونه...
۱۸	- راتلونکي انتخابات، خواندېښني خورانديزونه
۲۲	- له خپل ملت خخه بښنه غواړم
۳۵	- عراق، د پراخي بربادي، وسلې، جګړه او توره طلا
۴۰	- شکور ګلونه
۴۲	- جادوګر
۴۳	پنځوس مېليونه
۴۷	- ته د مېلې پورخ کي راشه
۴۹	- د کمکيانو گورب
۵۵	- د نړۍ په زړه پوري معلومات
۵۲	- هغه مهال چې احمد الکساندر و
۵۹	- ملاجيانې نه و خوننه کسان نور موونیول
۶۰	- د سپني مانۍ چغار
۶۴	- د برخليک تاکني حق
۶۷	- خپله مياشت خپل برخليک
۶۹	- جوړ پختير
۷۱	- یو خنګل د کلمو
۷۲	- "یک بام" او "دو هوا"
۷۳	عراق، د نن انخور د تبر په هښداره کې
۷۵	- افريقا د نړۍ په هښداره کې

د امتياز خاوند: گورب فرهنگي تولنه
د تولني مشر: محمد اصف وردګ

گورب دوه مياشتنى خپرونه
مسؤول مدير: حفيظ الله غښتنی
مرستيال: احمد ويس وردګ

پښ:

Gorbat

کابل

P.O. Box# 278
Kabul Afghanistan
Tel: 0093 (0) 70 290 589
<http://www.gorbat.org>

Gorbat

پښور:

G.P.O Box # 388
Peshawar - Pakistan
<http://www.gorbat.org>
E-mail: -gorbatco@yahoo.com

M. Asif Wardag

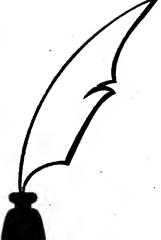
اروپا:

Hauptstr 119d
41372 Niederkruchten
Germany
Tel/Fax: 0049 02163 571 616
Mobile: 0049 0172 262 3500

د پښتی تصویرونه:
لومړۍ مخ: شهنازان تنسی، د دارالامان مانۍ
څلورم مخ: بامیان

د ګډون ګلنې بېه:

افغانستان	: ۲۵۰ افغانۍ
پاکستان	: ۳۰۰ روپۍ
نور اسيایي هبوادونه	: ۵۰ امریکایي دالره
اروپا	: ۵۰ یورو
امریكا او استراليا	: ۲۰ امریکایي دالره
د یوپی ګنې بېه	: ۲۰ افغانۍ یا ۲۵ روپۍ.

لېزه مېعاجم

راتلونکي تاکني ستونزی او وېره

د لوبي جرگي له ترسره کېدو وروسته دا دی د راتلونکي لمريز کال په غېرګولي کي د تاکنو لپاره چمتوالى بسول د کېږي او تياري ورته نیول کېږي. افغانستان دغه پړاو ته نوي ورتخې، نو خکه افغانان ورسره ګردرسه ناشنا دي. لومړي یې خيني پر بشپړ مفهوم نه پوهېږي او بیا یې خیني په طریقې نه پوهېږي او د اسي کسان هم شته چې په دواړو یې سره خلاصېږي او نه یې هم اهمیت ورته خرګندېږي، د دی تر تولو تر خنګ د حکومت مخالفین د تاکنو مخالفت کوي او له دی سرېږه په افغانستان کي د نالوستو کچه دېر لوره ده، نو خکه به دېر کار او وخت ته اړتیا وي چې د خلکو سرېږي خلاص شي.

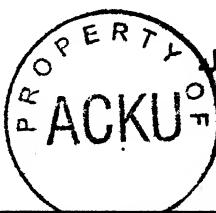
تر او سه چې په کوم دول او طریقه د چمتواли بهير روان دی او که دا بهير همداسي دواړ وکړي، نو ګومان نه کېږي چې تاکني دی پر وخت ترسره شي او بیا که ترسره هم شي، نوله تاکلي اندازې خڅه به ۴۰ په سلو کي هم ونډه په کي وانځلي په تولو سيمو کي تبلیغاتي کمپاني په یو دول پر مخ نه بیول کېږي. تر او سه د تولو ولايتونو په مرکزونو، ولسواليو، علاقه داريو، کليو او باندو کي د تاکنو لپاره د نوم ليکلو مرکزونه نه دي جور شوي، یوازي په کابل او خينو نورو لوړو بشارونو کي جور شوي دي. په کار خودا و چې هم مهال د تول هبوا د په کچه دا مرکزونه په انېستل شوي واي او ورسره د جوماتونو له ملا امامانو، قومي مشرانو، مخورو او د نفوذ له خاوندانو خڅه په دې برخه کي مرسته غښتل شوي واي. خکه او سه چې دا ګونډونه او حزبونه جور شوي او حزبونه هم د جلب او جذب لري روانه ده او کارډونه وېشل کېږي، اکثر خلک د تاکنو د کاره ترلاسه کول د یوه حزب د کاره د ترلاسه کولو په مانا انګړي او په هبوا د کي د حزبونو د کړنو له مخي هبوا دوال نه غواړي چې کاره دونه ترلاسه کړي. خيني کسان په نورو فکرونو کي دی او ګومان کوي چې دا کارډونو به د تاکنو پر وخت وېلوري. دا تولي هغه ستونزی دی چې واکمنو ورته پامېرنه نه ده کړي.

د تاکنو لپاره د نوم ليکلو مسؤولين باید دی برخې ته جدي پامېرنه وکړي، د افغان ملت ذهنې کچه په پام کي ونیسي او د همغې له مخي خپل پروګرامونه پر مخ بوځي. زيات وخت ویل کېږي چې اوس افغانان دېر بیدار شوي، که دا به مطلق دول ومنو، نو دا خان ته د تېبنتي لار پرانۍستل، خان ته دوکه ورکول او پر حقیقتونو سترګي پتول دی.

د هغو دوو خېړنوله مخي چې ګوريت یو تیم د هبوا د پهلا بېللو ولايتونو کي ترسره کړي، په داکه تري خرګندېږي چې هبوا دوال په دې اړه په لویه کچه ناخېره دي.

هيله ده چې د تاکنو کمېسيون د هر ولايت په کچه ژر تر ژره ګروپونه جور کړي، تر خو کلي پر کلي او کور پر کور وګرخې، له ملا امامانو، قومي مشرانو او مخورو خڅه مرسته وغواړي. او له دی سره هيله لرو چې په راتلونکو تاکنو کي تول افغانان ونډه واخلي او خپل برخليک په خپله وټاکي.

يادو شويو ستونزو په پام کي نیولو سره وېره ده چې توپکسالاران به واکمن شي، نو دا د تولو افغانانو دنده ده چې د خان غښتنونکيو، د خانې ګټو پالونکيو او هغه چې په تېر وخت کي تجربه شوي، بیا قدرت ته د رسپدو مخه ونیسي او بیا یې تجربه نه کړي، خکه د ازمولیل شوي بیا ازمولیل یوه تېرو تنه ده.

په درناوي

اداره

گورب

پوهاند اکادمیسین استاد عبدالشکور رشد

پیدا کېرىي^(۲)، د هندوستان په خورا زړه جنګنامه مهابهارت کې هم د غهه افسانوي مرغه نوم garvada راوري او د مرغانو پاچا يې بللى دي.

د اپ نيشاد په ۳۶۹ مخ کې هم garvada مرغانو پاچا بلل شوی دي او دا يې زيانه کري دي چې "گوروده" د مارانو دېښن دي.

علامه البيروني^(۳۶۲-۴۳۰ هـ) په کاب التحقیق ماللهند کې ليکلې دي:

کشپ دوي مایبني درلودي، یوه کدرو نومبدله چې د مارانو مور و بيل يې بنته نومبدله چې د مرغانو مور و د مرغانو مور چې د مارانوله مور سره شرط تړلې، هغه شرط يې ويایله او د کدرو مينځه شوله.

د وينتا یوزوzi^{guruad} نومبه، گرود هغه شرط د مور لپاره وګاته او مور يې د بنې له مينځتوريه خخه خلاصه کړله دي د مور به دعاد مرغانو پاچا شو.

د هندی اساطيرو له مخي داسي بشکاري چې د هر پخوا د گورب نوم "گورود" (guravad) او د گورب غربه "گورددګیري" نومبه.

۱- د حميد مومند په هغه ديوان کې چې په لاهور کې چاپ شوی دي، گورب کلمه "بریوت" کښلې ده. خو حاشيه ليکونکي "ملا عبد الغفار کندهاري" په گورب اصلاح کري او مانا يې عقاب ورته ليکلې^۵.

د حميد د ديوان په ببابي چاپ کې دغه غزل راغلي ده، خود غهه بيت يې نه ده راوري د حميد د پښور چاپ ديوان په ۸۵ مخ کې دغه کلمه برگوت ليکلې ده. په کابل چاپ ديوان کې هم برگوت ليکلې^۶.

۲- د هندوستان په خينو زړو کتابونو کې Gurvad په سيمرغ هم مانا شوی دي •

تر ميري خبلو، برگويت بري دي

گورب کلمه او س هم د پښتوند نارينه وود نامه په توګه کاربېري، زما په ياد دي چې د اروابناد ارسلانسلیمي وردګ^{۱۳۵۷ هـ} مرد، د زوي نوم گورب و.

د گورب مانا

په پښتو فرهنگونو کې گورب په عقاب مانا شوی ده. چې په انګريزې ژې يې Eagle او په روسي ژې يې Opel بولې، شاغلې سعد الدین شپون په "پرخه پر ترخه" کې ويلى دي:

بيا مې شو ګذر لکه گورب په لوی سالنګ وړۍ مې وزړي وې په خوک په ګونګ

په ۱۰۲ مخ

په پښتو کې د گورب کلمې مومنث گوربته ده چې په روسي ژې يې Opulla بولې. د گورب مقلوب "برگوت" د حميد مومند تر ۱۱۴۸ هـ

پورې ژوندي په ديوان کې داسي راغلي دي:

دا چې شن برهه برهه په زرکه ناست دي

دغه باز به کا برگوت بنه بنه^۱

میرزا خان او مر^{۱۰۴۰ هـ} تر حميد مومند تقيبا سل کال پخوا دغه مقلوبه کلمه داسي کار کړي ده:

دا پاچا پر لاسن هر مرغه خاي نه وي

د شهباز پر خاي به خو کښې برگوت

د ترکي لغت د لوړ پې توک په ۱۷۶ مخ کې ليکلې دي:

په چفتايي ترکي کې برگوت عقاب ته ويل کېږي. دا بوسنکاري مرغه دې چې سوبان په نيسې.

په تاتاري ترکي ژې يې بيرکيت Birkit بولې په الغيوري ترکي کې garvada ته ليکلې دي: یو افسانوي مرغه دې چې په هندوستان کې

د خای د نامه به توګه:

د وردګود سيد آباد جنوب لوېدېخ ته یو غر پرورت دې چې د سيمې خلک يې گورب بولې. گورب غر له شمالة خخه جنوب ته غزېدلي دي. دغه غر په شمال کې له "ونځي" خخه پېل او په جنوب کې د جغنو هغې لاري سرهېږي چې د کابل - غزنې له لوېي لاري لوېدېخ ته تقيريا موازي پرورت دې. توره خوکه او جبدلک خوکه بې مشهور غابشي دي. د گورب د غره په ختيخمه لمن کې سرکول، باځک، چونګي، بلن کڅ، بودکګ او په لوېدېخه لمن کې يې کچ غو، خلګري، گونډه کول او کمکي ریاو لوی کلې دی.

د لوګر د خروار په جنوبې سيمې کې هم د گورب په نامه یو کلې شته، په دغه نامه کې د T پر خای D ويل کېږي.

د سپړو د نامه به توګه:

د هندوستانی ليکوالهادي حسن د مقالو په مجموعه ۳۴ مخ کې کښلي دي: د کوشانيانو هغه پاچا چې په ۳۶۰ کال د فارس د ساساني پاچا دویم شاپور ۳۷۹ هـ چې لوې شاپور هم بيل کېږي په مرسته ورغى او ده د Amida د بنسار په نیولو کې يې د لوې شاپور ملاتر وکر bat Gru(m) نومبه. د پښتو په خنکو کې یو هغه عشيره برگوت نومېږي چې د گورب د مقلوبه شکل به وي.

په ظفر اللغات کې ليکلې دې چې د دغې عشيري مشر نيكه برگوت نومبه. د پښتو ژې نامتو شاعر خوشال خان خټک (۱۰۰۰-۱۰۲۲ هـ) په چې خه په کار دی، خټک تري دی

د غازی محمد جان خان وردک د دوو نورو تاریخي لیکونو په حاشیه کې

د وینو په لاره د شهادت تر دمه خایه

دویمه برخه

هزار نکته باريکتر ز مو اينجاست
نه هر که سرتراشد قلندری داند
حافظ بزرگ

مکرانو او خوبو لوستونکو او لیکوالو!

مود غواړو چې د غازی محمد جان خان په اړه د هنغو استنادو په رنا کې چې تر او سه د انګریزانو په ارشیفونو کې وو او
نه دي خپاره شوي. یو لړ معلومات د ټوربېت له لارې خپاره کرو. په دې خاطر چې نوموري معلومات نور هم په سمه او
موئله توګه راغوند او سمبال شي، تر هغه پوري له تاسو تولو درنو دوستانو خخه هيلو کوو چې دغه مواد د لیکوال او
ټوربېت فرهنگي تولني له اجازې پرته په خپلو مقالو کې و نه کاروئ.

رشید

دنولسمی پېږي په دویمه نیمایي کې دی
یوازینې غازی چې د هغه وخت په محدودو
شرایطو او اساتیا او سره یې د افغانستان د
تولو خلکو او سیمود واحد عکس العمل
لپاره عملی ګام پورته کړ. له وردګو او غزنې
رانيولي بيا ترپکتیا، تکرها، کوهستان،
کندھار او سوات پوري یې د ايمان او عقیدي
په یارانو پسې مندي وکړي، هغوي یې د
افغانستان د ملي برخليک تاکلو داعيې ته د
انګریزې يرغلکرو په وراندي راوبيل او هغوي
ته یې د خپلوبريو تلپاتي دمامي او هنکامي
په یار سره وغړولي.

محمد جان خان په تاریخي لحاظ په داسي
شرایطو کې سردا اوچت کړ چې له یوی خوا
کينه ناك او مات شوي انګریزان پر افغانستان
راوبلو سبدل او کابل یې د انتقام او غرج
اخپستني په نامه په خپلو منګولو کې ونیوا او
له بلې خوا په کورني، سویه په داسي بدمرغ
چاپېریال ورمځه شوی وچې شهزاده ګانوله
خانونو د اوړو داسي لپوان جوړ کړي چې

سترو او تاریخي پښتنو مشرانو په
شخصيتونو او کړو ورو کې لیدل کېږي. یو
له دغنو خانګرتیاواو خخه دا ده چې د ده په
شخصيت کې د خان غوښتنې او امتیاز خرك
ګرد سره نه لیدل کېږي. تل په دغه تکي
تینګار کوي چې قوم یې په خه دول یو موتۍ او
 يولان کېږي. هغه باید د تولو له خوا ترسه
شي.

نامتو او فرنګپالی پښتون واکمن سلطان
بهلول لودي (۱۴۸۱-۱۴۸۵) د هغه نوميالي
زوی سلطان سکندر لودي (۱۴۸۹-۱۵۱۷)، د
اسيا او د هند ويار سوری شپرشاه (وفات
۱۵۴۵)، خوشال ختيک (۱۱۰۰-۱۱۰۱)، ميريوس
نيکه او لوي احمد شاه بابا (۱۷۳۷-۱۷۷۳)،
هدوغه خانګرنې درلودي. همدا وه چې ده هم
د هغوي په پله ګام اوچت کړ او خان یې د
خلکو، هبوا او عقیدي په وراندي له امتیاز
خخه لري وساته او ربنتيني پښتنې تګلاره یې
له خپلو خلکو، هبوا او عقیدي سره اړونده
په پوره یووالې او ازادې کې ولیدله.

لكه چې په تېربېت کې موهم اشاره وکړه،
غازی محمد جان خان، د هود او ارادې به
لحاظ د افغانستان د تاریخ د نولسمی پېږي
په وروستیو کې یو اسطوره یې اتل رامنځ ته
شو. وده یې وکړه او په پای کې د خپل هود د
قرباني، په تلپاتي سفر روان شو. د افغانستان
د دغه نامتو بچې دېږي کارنامې تراوسه هم لا
تر خاورو لاتدې پرته دي، دېږي داسي اسناد
چې باید د افغانستان د مګټ مخې ته را
وابستل شي او دغه نوميالي انسان چې دم او
قدم یې د ازادې او محسوسوري په خاطر وو تر
اوسيه هم چا ونه لوستل. همدا ده چې د ده په
اره تراوسه هم د تاریخي استنادو په رنا کې
ليکنې دېږي لېږي دي. محمد جان د تاریخي
او اسطوره یې کارنامو یو داسي سمبول دی
چې د ده شخصيت کې د یوړ ربنتيني افغان
تول ملي او تاریخي ارزښتونه په دقیقه توګه
مطالعه کبدای شي. جالبه خبره دا ده چې دغه
نامتو جنرال د شخصيت په لحاظ د داسي
تاریخي خانګرتیاواو لرونکې دی چې هغه د

په دغهه ترڅ کې او د دا سی تمايانو یبه چولویخ کې د محمد جان خان غوندي هولیا پیښتني لپاره د بوي و پيارني او ملي تګلاري غوره کول خا اسانه خبره نه ده بوكو خدا برخه ده چې له خشنو کسانو خخه د سوه هيواد په تاریخ کې په مصلحتي توګه یو خو جوړېږي او په غیر مستحق د ول پی د ملي خبرو په کنټار کې دروي مګر واقعیت بیا د دا سی مصلحتونو ضند عمل کوي، کچېري د محمد جان خان به اره د دېمنتوان لیکنې هم ولولو، په هغونه کې زموره ناسو مصلحتونو ضند په دا سی استاد شته چې په هغونه باندي زموره قضاوته او تسيالات غیر علمي پسکاري، له ملادين محمد او محمد جان خخه پرته انګربازان په دې اعتراف کوي چې له نورو سره خبری کول او راضي کول اسانه خبره ده (مانا دا چې اکړو له دوی سره پت او پنکاره اړیکې درلوډ او یا دا چې د دوی د واکمنې یعنې پرپهنانو هند په خینو برخو کې په بناه اخجستي و، لکد ماستوفي کورسی او اندیوالن پی او یا هم د میر بچه کورنۍ او یارانې).

مانا دا چې محمد جان خان او مشک عالم له مصلحتونو خخه وتلي ملي اتلان دی چې د عمر ترپایه دوی له خپل هروه خخه له خپل قام، هيواد او عقیدي خخه را په شا نه شول د محمد جان به باب چې کله د عقیدي خبره کوو، د دې مانا داه چې د په هغې باندي زرهه کووسی استوار پاتسي دی او د افغانه میراث دی چې ده اند وژوند اصلی موخه په تړه بیا په معنوی لحاظ خړکندي دا چې دی په خپل عصر کې د خپلې مبارزې په بهير کې "مرد میدان" شو یو دليلې بې همداو، معملا هغه لارښونکې چې د عملی زوند په لارښونکې کې د معنویت پر اساساتو باندي عمل او حرکت کوي، د هغونه عمل او حرکت په خپل ذات کې د یوه بريالي او تلباتي عمل او حرکت په توګه له یوه پښت خخه بل ته په خپله در تیسا سره لېږد کې پکې، محمد جان خان سربره پر د چې په اسلامي علوموا حدیشو کې د مطالعې

درلوډ، زه په مستقيم د ول پاچا شوم، له تاسی سره مې د سولوی د مشورې تګلاره را پیل کړه، دوي پر ما را پورا بدله او سره ده دوي لاس په سرم او لپولالی چې چې له افغانستان خخه د تل لپاره وو خو دا دا سی نه ده چې گواکي زه داه برواد اداره کوله نه شم، پاخوا دوی لارښونه کړي په راتلونکې کې هم د دوی د لارښونې توان لرم، خوزه پر د غو خلکو د واکنې هيله نه لرم، له تاسی خخه هيله کوم چې ما ته د وتلو لپاره رخصت راکړي، که برپانیابي دولت وغواړي، زه حاضر یم چې د دغد دولت خاد په توګه، تر هغه چې زما زوي،^(۱) زما د خای ناستي جو ګه شي، دغهه دولت رضاد امير په توګه

ظاهر اله نظره نه لويدل او باطنها دوی وو چې په خپل تولو وړانه او تېر او تلویلو پی د بطلن کړيسي را ياستي او دې غلکړو خواکونه په وړاندې پی ده ناخوانې سره د تسليم، او پېښمانې توېي ایستي، یعقوب خان چې یو خوتې پی د انګرېزونه وړاندې په جګړ او قهرمانیو کې د تزمه، ویار تر لاهه کړي، او، اوس پی د رابت په وړاندې دا چځفي وهلي چې:

زه خدای او قرآن او تېول هغه خه چې یو مسلمان پی سپېڅلې ګئنې په شهادت نیمس، چې زما یوازنې هيله دا د چې ازاد شم او دا پاتي عمر په ازادې کې تېر کرم زه له دی خلکو په بشپړه توګه بېزار شوی یم ماتل

دوی تهد نېکرغي، هڅي کولې او باور مې پري درلوډ، تاسی وګوري چې دوی ما ته د هوپه مقابله کې خه راکړل؟ تر هغه وخته چې هلته او دلته ورته جنګلدم، همدغو خلکو زه ستایلم او له ما سره پی د زره له کوموي مینه

اریکی کلک کرل او دوی ته بی داد ورکری او، چی دی به له ملي مجاهدینو سره د دوی له خوبنی سره سم په ملي جگره کی برخه اخلي خودا چی دی له قطعننه و رارسپدلى، انگریزانوبیا د هغه د هر کلی تیاری و نیواو د واک د پوره سپارلو زبری بی د شاییوجانی^(۴)، په لاس تر ده پوري ورسول عبدالرحمن خان له همداغه وخت، بیا له ملي پالي دریخ خخه په پردي پالي دریخ کي و دربد، چي کله د شمالی ذمي ته را ورسپدل او هلتنه بی له انگریزی مامور گریفن سره کتنده شوه، په دی نه پوهده چي د انگریزانوبه وراندي خه دهول پالیسي غوره کري، همدا و چي د زمي لوظنامه بی هم له گریفن سره په پتوسترگو ومنله، د زمي لوظنامه لومرنی لوظنامه وه چي له ده بی یو بپواکه، زره نازره او دارن واکمن جور کر. دا چي د ده د واکمنی پیل په همداغه لوظنامه شو، د عمر تر پایه پوری بی بیا داسي لوظنامه لسلیک نه کوه چي په هفتي به ده خپل هبواو او خلکو ته د میرتوبه خه ته لاسه کري وی.

محمد جان خان او ملي مبارزین تر دغه مهال پوري ده ته سترگي په لازوو، دوی فكر کاوه چي کبدای شي عبد الرحمن په دغه تاریخي شببه کي هغه دنده ترسره کري، چي د افغان - انگریز لومري جگري د بري په پاي کي غازی محمد اکبر خان ترسره کري وه خو کله چي عبد الرحمن خان خان انگریزانو ته حواله کر، داد دی سبب شوچي محمد جان خان او نور ملي پالي مشران دی منخ تري واروي او بوكل بیا دی په خرگنده د انگریزانو په وراندي مجادلی ته دوام ورکري. که د کابل پرشاوخوا کي پر انگریزانو باندي ملي مجاهدینو او په تېره بیا محمد جان بد، ورغه نه وای راوستي، دوی به هېشكله هم عبد الرحمن خان ته داسي چا ته چي د روسيي له قلمره خخه افغانستان ته راغلى و، واک سپارلو ته زړه نه و بشه کري. که رابرت د محمد جان خان او ملي مجاهدینو له منګولو د کابل په لوبديز کي په تصادفي توګه ژوندي شپرپور ته نه وای رسپدلی. که پوخونه بی په

او سه لوکوتھ رسپري. هغه هم په داسي حال کي چي د یوه مذهب او یوی عقيدي ورونه هم يو. دا به ډهه د افسوس خبره وي چي دارن انگریزی هندیان د خراسان د لتي د نیولو فکر وکري. د هبواو بی شمېره وکري د دی لپاره تیار دی چي له خپل ژونده د خدائ په لاره کي تېر شي باید د خپل خدائ پابند وي او د هفه رضا تر لاسه کري. هغه خه ته باید اهمیت ورکري او پاملرنه ورته وکري لکه چي د شرعی پېروانو ولي دی:

"یهود او نصارا له منځه یوسی" د دغه امر اطاعت وکري او د اسلام توری موله تیکي راویاښه دغه خبریا مور تاسی ته د مذهبی لارښوونو پر بنسته درولهوله.^(۵)

یو تکي په دغه اره د یادونې ور دی، هغه دا چي: امير عبد الرحمن خان په ناخوانی او دوه رنگي سره د محمد جان خان په وراندي لاس په کارشو، لکه چي په لیک کي هم خرگنده ده، محمد جان د ډې پلوی نه، چي ګواکي یعقوب خان تر عبد الرحمن خان بشه دی. هغه باید پر تخت کېنول شي بلکي هغه د دې پلوی و چي هبواو باید د پردیو انگریزانو له بنکل خخه ازاد شي. محمد جان په دی پوهده چي په کابل کي عملانگریزی جنزال رابرت واکمن دی او پر افغانانو باندي بیو یو وحشانه ناتار راپیل کري دی. د کابل د بناريانو وژنه، زنداني کول او د خلکو پر دودونو باندي تېرى دا تول هغه کارونه وو چي د کابل په زړه کي روان وو.

په دغه حالت کي محمد جان او ملي پالي مشرانو هم پر کابل پرغلونه کول او هم بی د هبواو له ګوت ګوت سره د غزاد پراختیا په خاطر اريکي پراخول. عبد الرحمن خان تر هغه چي په هبواو کي د سردارانو خپل منځي جگري پاي ته رسپدلی. د هغوي زياتره يا مره شول او با هم د انگریزانو واکمنی په ارامو بناريونو کي په مزو او چرچو بucht دی. هغه په دي هم پوهده چي اصلني خواک همداغه خلک دی چي د محمد جان خان او ملا دين محمد پر شاوخوا را تبول شوي دي. خکه بی له دوی سره

خاوند و، ده د خپل هبواو او خلکو د ویارن تاریخ په اره هم ژوره مطالعه درلوه، په دغه لیک کي چي تاسی ته بی د دغې لنډي لیکنې په ترڅ کي وراندي کوم، د دغه نومیالی مجاهد تاریخو هنه په روښانه توګه محسوسولای شی:

لیک:

"د پاک الله په مرسته موږ پر انگریزی پوڅه باندي بدنه ورڅ راوستي ده. انگریزی پوخونه په بی انصافی او ظلم سره پر غزنی بېغل وکړ خو موږ دوی مات او تبنتی ته موڼا چار کړل همدارنګه موږ په چاراسيما کي هم مېرانه او بري د خان کړل. عبد الرحمن خان هم د انگریزی حکومت د برابری په وراندي سرخوبري را ایجاد کري، موږ د اتفاهم تر لاسه کري او موږ په ګډه د انگریزی واکمنی غندنه کري ده. په هر ډول موږ د بارکزيو په باره کي فکر ته کوو. خه چي زموږ لپاره د پاملرنې او فکر کولوور دی هغه دا ډې چي موږ خپل سرونه د اسلام په لار کي په خپلوا لاسونو کي نیولي دی

محمد حسین خان د چهار اسیاب په جگره کي داسي مېرانه وکړه چي موږ بی خوشاله او پېښخو. مسلمانانو په مېرانې سره خپلې توری په دغه ډګر کي وکارولې موږ محمد حسین خان له دوو پلیو غوندونو او زرو د ۱۰۰۰ سپرو سره تټګه هار ته واستاوه. کله چي ژمي پاي ته رسپري، له تاسی خخه هيله کېږي چي دغه لیک او اسناد د سوات او نورو علاقو په او سپدونکو باندي وویشی او هم پر مسلمانانو غړو وکړئ چي دوی باید د جهاد لپاره خانونه تیار کري او د خپل سر او مال په قرباني سره د اسلام ویار و ساتي خکه چي شهیدان د تلپاتي ویار او مقام خاوندان دی. د کوهه دان او کوههستان استوګن هم د جگري لپاره تیاري نیسي، که چېري تاسی د وسلو لپاره اړئ په دی اړه موږ په بشپړه توګه خبر کري: تاسی باید دا در په یاد کري، چي احمد شاه غازی اووه خلده هند په لوري له دوولس زرو کسانو سره وخوبد او دغه هبواو بی تابع کړ. په داسي حال کي چي زموږ شمېر

دون ليدلي د بسي خوانى خاوند و، انگرزيي جامي يبي د هبرى خوپيدى او د لوپيديز فېشنى لپوال شهزاده پاتي شوي دي.

۲- مارشال رابرت، يو خلوپيشت كاله په هند کي (فارسي ژياره) ۱۳۷۸ نوي ديلى، ۲۱۷ مخ

۳- دغه ليك د هند د ملي ارشيف د باندنه خانگي په ۹۵ شمېره کي خوندي دني. او ۱۸۸۰ کال دمى د مياشتى په ۱۱ نېته ملاخبل، محمد صادق خان او نورو د خبرتيا په خاطر استول شوي دي.

۴- شا ببوجانه د امير عبدالرحمن خان خور او د تره د زوي سردار محمد عزيز خان مهرمن و، د امير او انگرizaن توپ دندنه په تبره بيا په هفه مهال کي منځگريتوب دندنه په تبره بيا په هفه مهال کي چي عبدالرحمن خان لاقطفن ته نه و را رسپدلى. شاه ببوجانه د عجیب کرکتر لرونکي مبرمن و، کله چي امير عبدالرحمن خان واکمن شو، دي يبي په سياسى ژوند کي مداخله ورکوله. همدا وجه و چي عبدالرحمن خان دا هم له خپل خاوند سره هندوستان ته واستوله او هلتنه يبي له انگرizaن خخه دي ته د هر دول مرستي او معاش غښتنه وکړه. امير خپله هم خانگري تنخوا ورته تاکلي و، خو زيات تېبك يبي هلتنه و نه شو او پوه شوه چي امير له دي خخه خان خلاص کري دي.

بېرته کابل ته له خپل خاوند سره راستنه شوه. د سردار محمد عمر جان له مورسره يبي چي عبدالرحمن خان ته د بره ګرانه و د بىمني کوله او د حبيب الله په لوري په دربار کي خپله پلوي اعلان کري و، امير د همدغوکورنيو شخو له امله دا هند ته واستوله. ويل کېږي چي په درباري مېرمنو کي يبي په دغه عصر کي خانگري ستاني او درباري ورتي او صلاحيت درلودل چي انگرizaن هم د دغه پياورتيا په خپلوا استنادو کي منلي ده. د پوهنمي رحيمي د څېرنې پر بنسټ، ناچاپ.

۵- دغه ليك د هند د ملي آرشيف د باندنه خانگي د ۱۸۸۰ کال استنادو په ۱۰۱ شمېره کي خوندي دي.

توګه خارل، لومړنۍ رپورت چې دوي ته د محمد جان خان د هفه ارادي په اړه چې ګواکي ده نور د عبد الرحمن خان له ملاتې خخه لاس واخیست د ۱۸۸۰ کال د اكتوبر پر ۱۵ نېته له د برة اسماعيل خان خخه انگرزي استخاراتو د هند د حکومت باندنه خانگي ته په لاتدي مضمون استولى دي:

ليک: "يو استخاراتي رپورت په لاتدي خانگريتياوو: د مسودو د قام مشر ملک عمر خان ته يوليك له غزنې خخه جنزاں محمد جان را استولى او په هفه کي يبي ده ته خبرداري ورکري چې بېلا بلۇ قومونو هغفوي چې به افغانستان کي استوګن دي، هود کري چي عبد الرحمن خان د کابل له تخت خخه راوغورخوي او پر خای باندې يسي محمد يعقوب خان او ياد د هفه زوي د هغفود خاي ناستي په توګه وتاکي او هم يبي له هفه خخه غښتنه کري چې دوي دي د انگرizaن پر ضد له دېمن خخه په ظاهره دده وکري، بوازې د خپل قام خلک دي و هخوي چې له افغانانو سره لاس يو کري او د هفه موضوع په فکر کي دي اوسي. هفه چې د دوي په زرونو کي ده مسودو او سه هود کري چې په دوي اوه یوه جرګه راوېولي او په دغه ليك باندې وغېږي." (۵)

اخخونه او يادونې:

۱- دا هم هفه موسى جان و چې محمد جان او ملي مبارزنيو هفه ولیعهد و تاکه او د ده او پلار يعقوب خان په اميد يې تر خپله و سه د انگرizaن په مقابل کي دغري و وهلي، خوله بده مرغه چې نه له ده خخه ملي اتل جور شو او نه يعقوب خان بيا د افغانستان د دغو ملي مبارزو خيال و ساته او نه د واکمني په فکر کي شو.

شهزاده موسى جان يې هم هند ته ور و غوشت او هلتنه يې د انگرizaن توپريستي لاتدي، زده کري وکري، هلتنه لوی شو، زور شو اود عمر په یوه مرحله دا تور هم پري ولکېد چې ګواکي "عيسوی شوی". ما چې د د کوم عکسونه د ده لاهاروندانو سره په دهه

دي توانيدلى و اي چې کابل دي وساتي، دا ناشونې و چې دوي به له افغانستان خخه وتلوته زره بنه کري و اي مقاومت، ملي مقاومت او هغه د جنزاں محمد جان په مشرى د دې سبب شو چې انگرizaن بلده لاره نه درلوده، پرته له دې چې د خان لپاره د اور و پزه کېږدي او له افغانستان خخه ووشي. خبره دا ده چې له انگرizaن سره يې بخت په دې ياري وکړه چې په ډېرسختو حالات او ترينګلوا شېبوکي د دوي د خونسي او د دوي لاس پوخي سردار په لاس ورغي. هغه يې په خپلوا شرایط په تخت کښناوه او هغه مادي او پوخي اساتيوا وي چې انگرizaن په واک کي درلودي، هغه يې د ده په ګته او پياورتيا په تبول افغانستان کي وکارولي، د انگرizaن زياتره په استناد دا خبره په ګوته کوي چې که عبد الرحمن خان راغلى واي او که نه. دوي په افغانستان کي د پاتېدو نېت نه درلود، دوي په يعقوب خان دا باور نه درلود چې هغه به د دوي هيلې او غوشتنې پوره کري، خکه د يعقوب خان په ګته او سه مشران دا کارنه په ملې مشران د عمل په ډګر کي درېدلي وو. د انگرizaن یوه غوشتنه دا وه چې هر خوک په افغانستان کي د دوي په مرسته واک تر لاسه کوي، هغه باید ملي مجاهدين او مشران له منځه یوسې چې پر هغوي باندې د جهاد او غذاستني ولاري دي. يعقوب خان دا کارنه کاوه، خکه نو انگرizaن تبول زور او پاملنې پر عبد الرحمن خان او شا ببوجانه راوخرخول او په دغه برخه کي تر و پره حده کامیاب هم شول په هر ډول عبد الرحمن خان ته انگرizaن هر کلې ووايې او د خپلوبوځونو په بدرګه يې کابل ته ورساوه ملي مجاهدين چې د انگرizaن تېبک په دغه ساز و باز باندې پوه شول خپلې ليکي يې بيا سره تېنګي کري او د بېلا بېلا قومونو د ذهنیت د روښانلو په خاطر يې د دغې لوسي او تاریخي توپی د خبرداري هنگامي هري خواته خوری کري. انگرizaن د دغه نوي پرمختګ په ترڅ کي په جدي توګه د حالاتو خارونکي وو. دوي د تولو ملي مشرانو په جدي

دا بیت د چادی؟

استاد محمد آصف صمیم

مه شه پېښن چاته د خور و لور عیب
حادثې دی په جهان کې ګونا ګونې
یاري دا دنهایت بدہ بدغونې
که د لور په زېړه څوک ژاري ښایي
که یې مرګ چېږي له خدا یه غواړي ښایي
خصوصا په دا فساده زمانه کې
چې یې پاتې نه شواب په دردانه کې
هسي چارې په اشرف د کاندي یاره
چې یې نه کري چوهاړي له شرم و عاره
زن د ګاند خیر عار، شرافتخار شو
د ګاونو د دوولار، دوود خار شو
د دی مشنوی وریسمی (یا اووه) بیت دا دی:
زمانه د رذاله وو په طرف شو
خکه بره پایه کوزه د شرف شو

زه چې دی وروستي بیت تراغلم، نو د میا شرف د پښتو عروض
د پلتني او سپرنې په برخه کې هغه بیت چې رایاد شو، چې پوهاند
رشتین د اروابناد سیال مومند له خولي (په ډېر لپه توپیر او بدلون) د
میا شرف بللې و ما ته د اروابناد سیال مومند دا تبروتنه او ګومان
له دی راولار شوی بنکاري. چې "شرف" وی په کې د مانا نوم (مجرد
اسم) پر خای معرفه او هغه میا شرف ګنبل شوی دی.

د پښتو عروض د مولف (میا شرف) د احمد شاه بابا (۱۱۸۶-۲۲۵)
ه، همعصر په پېژندنه کې پوهاند رشتین (د پښتو عروض) د پلتني
او سپرنې په برخه کې یو خای کښلي دی:
«د میا شرف نور شعرونه د پښتو عروض په دغه کتاب کې د
مثال په توګه راغلې دی چې یو بیت بې په خانله بحر او غزل پوري
اړه لري».

د میا شرف دغه لاندې یو بیت د خلکو په خولو کې مشهور دی:
زمانه د رذاله وو په طرف شو
خکه هسکه پایه تیتیه د شرف شو

پرتله ده دی خخه د میا شرف نوا شرو زمونه ګوتونه نه دی
(راغلې) (۱).

دی بیت ته پوهاند رشتین په پایلیک کې کښلي دی:

«د بشاغلي سیال روایت»
دغه بیت ربستیا هم لکه پوهاند رشتین چې کښلي، د اولس په
خوله کې په همدي بنه میا شرف ته ارونډ او دومره دود شوی، چې د
چا خبره متل ګرځدلی دی، خودا اټکل او هواله هغه مهال
پوشتنی او تکنی شو چې خدوخت ماد ۱۳۷۹ په اوري کې د حميد
مومند (تر ۱۱۴۸ هژرېندې پر فرنگ کار کاوه) (۲)، او خپرنه مې روانه
وه، نو د آثارو د لوستونو په لړ کې مې د حميد بابا منظومه ژیاره
(نیرنگ عشق هم تر لوست او کار لاندې وه، د دی خپرني او زړوي
لوستنی په ترڅ کې مې یوه ګته دا هم وکړه چې د یوه نوي ور په
پرانیستورا نه یوه نوي برسبرونه هم وشه او هغه دا چې د نیرنگ
عشق په ۱۷۷ منځ کې مې دا یوسرلیک ولوست:

استول د شاهد، د بودی مکاري د هغې جنې ته او وتل د هغې د
پلار له کوره په شاهد پسی تر دی سرلیک وروسته پخپله دغه ۹۱
بتیزه مشنوی پیلېږي، چې ۱۹۹ منځ یو خې بیتنه مې دا سې دی:
په پاکۍ د هغه خدای عالم الغیب

۱- پښتو عروض، د میا شرف، پوهاند رشتین په کته او سپرنې
۱۳۴۴، پښتونه، د پلتني او سپرنې ۱ منځ

۲- د عبدالحمید مومند فرنگ، د احسان خپرندوې تولنې له خوا
په ۱۳۸۱ مخوکې پر ۱۳۸۱ کال څور شوی دی.

گیلاس رانه مات شو

يا

تاریخ سنجی

نجیب منلی، فرانسه

خوبیا به هم په تولیز شکل د ډپرو ډپروی او د لبوبه لب. د جگری شرایط داسی ووچی نن، که خه هم احصایه نه شته، په زغرهه ویلای شو چی بسخی په افغانستان کی تر نیمایی ډپری دی له خواونیورا په دی خوا چی د انتخاباتو لپاره د نوم لیکلو بهیر شروع شوی، داسی بسکاری چی په راتلونکیو تاکنو کی به د بسخووندله چندان غوبننه نه وی او کتونکی وايی چی په پښتنی سیمو کی به دغه وندله له شست سره برابر وی. د دی وضعی د علتونو په هکله ویل کپری چی پښتنی دودونه بسخو ته اجازه نه در کوی چی له کوره بهر ووختی. هلته نوسوی ته شک پیدا کپری چی دا دنیا کله داسی په بل مخ واوبنسته؟ د پښتنو په خوزره کلن تاریخ کی وبری چا تولول؟ منگی چا چلول؟ خاروی چا سمبالول؟ بیا دروسانو دیرغل پر وخت د ملي خپلواکی. لپاره د ملي جهاد پر وخت خومره پښتنی مهرمنی په غرونو واوبنستی را واوبنستی؟ خومره پښتنی د بمونو او ماینونو خوراک شوی؟ خومره پښتنی پس له هげ چی کونده، بوری، واوري شوی په پردي تاتوبی کی دروبزی ته ار شوی؟ خومره درنو پاک لمنو پښتنو مېرمنو ته په سپکه ستړکه وکتل شول؟

پاتی په ۵۸ مخ کی

واخلي. د بن په ترون کی د پښتنو برخه خواره وه، هر چا پر دغه بعدالتنی گواهی ویله، خو چاره نه وه. کله چی د نورو له خیره په هبود کی د بدلون باد راول ګبد، بیا هم په زر ګونو پښتنی کورنی. وڅل شوی، ورتل شوی، سپکاوی ورته وشو او له کوره بی کوره شوی او لاتر او سه د پښتنو ماشومان تر بمونو لاتندي مری. خوبیا هم مور سره په یوه خوله یواوله پر دیو خخه ګیلې کوو چی مور ته د ناسکه په ستړکه ګوری. د دی زړی مشوری له راسپړل خخه زما موخدانه ده چی پر او ور معلوم کرم. د تاریخ په کچه به دا کار تاریخ پوها نو ته پاتی وی او که خداي توفیق راکړ، زمور په ژوند به پری چېری کومه نړیواله محکمه هم غور وکری، نوله تېرو به تېرو شو اود سبا په لور به نظر واقوو.

بنه وو که بد وو، پر حقه وو که په ناحقه وروستي خل چی گیلاس رانه مات شونو له دریو لسیزو وروسته زمود په هبود کی هم یو خل بیا د دیموکراسی نو غې په را توکپدو شو او بله ورخ به افغانان هم د رایو له لاری د خپل برخیک په اړه فیصله کوي. که خه هم د دی خطر شته چی په انتخاباتو کی به اخوا د پخوا در غلې وشي کله سپری یوه نیمه داسی خبره واري چې کلونه پری واوري، بیا هم په مغزو کې هماغسی تازه پاتسی وي. بنا یاسته پېر عمر کېږي چې له یوه پېرنګی دوست سره می د پښتو پر اصطلاحاتو خبری کولی او هغه راته په خندا ووبل: «پښتانه هم عجیب بېگناه خلک دی». کله می چې د دی ناخاپی خبری په هکله تری تفصیلات وغونې نسل، نوراته ویې ویل چې پښتانه وايی «گیلاس رانه مات شو» او د ډېر کم خوک به وايی چې («گیلاس می مات کړ») مانا دا چې یورغ گیلاس و یوزه و م او س گیلاس مات دی خو په دی کې زما خه قصور نه شته، دا د گیلاس ګناه ده چې خان بې راباندی مات کړ

زما ملګری خوتوكه کوله خو خبره بې زما د زړه پر تخته لیک شوہ او بې شماره کلونه وشول، چې زه د دی خبری ربستیاوالی د عمل په ډګر کې از مېیم لري به نه خو، د خپل هبود دا پېښځه وېشت کلن ناورین به وکورو. له هر چا خخه چې د هر خه په هکله پښتنه وکری، بس همدا یوه خبره به واوري چې («راباندی تحملیل شو»). داسی هېڅوک پیدا نه شو چې په خپل مسوولیت اعتراف وکړي او له تېرو تجربو خخه د راتلونکی لپاره درس

اسلام او علوم

Islam and Sciences

قاضی عصمت اللہ روحانی

په حساب، ریاضی او الجبر کی بی چی اصول او قواعد وضعه کری دی او د جبر او مقابلی علم ته یې ودہ ورکری ده. د الجبر کلمه چی عربی ده، د علم د سختوالی له امله په جبر سره نومول شوی ده، نو حضرت علی (رض) د الجبر په علم کې په خپل وخت کي د استاذ کل مقام درلو، لکه (جورج ریوا)، چی لیکلی دی، اروپايانوله مسلمانانو خخه د شمپر په خلور گونو اعمالو کې پوره گته اخبستی ده. همدغه راز مشهور ختیخ پېژندونکي (بارون کارل دوو) ویلی دی چی د ارقام او اعداد او ترسیم غربیانو له مسلمانانو خخه زده کړی او سطحی او کروی مثلثات له یونانیانو خخه دمځه مسلمانانو پېژندلی دی

د المان مشهور ریاضی پوه (ویلهم شوایز) د خپل کتاب مثلاً توه په تاریخچه کې لیکلی: په خلورمه میلادی پېړی، کې مسلمانانو ریاضی او الجبر لپاره نوی اصول او قوانین وتاکل، لکه (ابونصر فارابی)، چی د ریاضی د قضیو د اثباتو لپاره یې امتحانی اصول وتاکل او (خواجه نصیر الدین طوسی) فقهی او معروف فیلسوف د لوړمې خل لپاره مثلاً د مستقل علم په توګه ترتیب کړل او اصول کشف کړل. (د نورداش کلیزه، ۱۳۴۱).

همدغه راز ګوستاولیون فرانسوی په خپل تالیف (تمدن اسلام او عرب) کې لیکلی، اسلامی پوهانو د فلزاتو او بناتو په ترکیب، تحويل او تطور کي د ہر تجارب سره رسولی دی چی هغه وخت پری یونانیان ھډونه پوهبدل، لکه سلطانی تیزاب، فاروقی تیزاب، الکل، د ګوګړو جوهر او داسی نور. همدغه راز د مسلمانانو لابراتوارونو په برکت (۱۰۰۰)، کاله دمځه (لازیه) وکولی شول چې د کیمیا علم ته نوی بنه ورکری په اسلامی کیمیا پوهانو کې (جابر بن حیان) د لوړمې وار لپاره د ګاز خواص او خصوصیات موونه کړل او یې ویل که چېږي ګازونه له اجسامو سره ګډ او ترکیب شي، خپل اصلی شکل بايلی او خواص یې تغیر کوي، د نوموري په تصنیفاتو کې خینې ترکیبات به

کړل شي د اسلام له نظره د علم زده کړه په تول ژوندانه کې په کار ده، لکه چې په حدیث شریف کې ویل شوی، «اطلب العلم من المهد الى اللحد». د علم په زده کړه پسی له زانګو

خخه تر لحده (مرګه) پوري ہیڅي وکړي: د علم زده کړه چې په هر خای کې ممکنې وي، بشایی سفر ورپسی وشي، لکه په حدیث شریف کې چې ویل شوی دی: «اطلب العلم ولو بالصین». علم زده کړئ که خه هم په چین لازښونه کوي چې غیرناطقو حیواناتو ته دی هم روزنه، بنسونه ورکړل شي، لکه د مائدي د مبارک سورت په خلورم ایت کې بی چې خرگندونه شوی ده: (ای مومنانو تاسی نورو ساکښو (غیرناطقو حیواناتو او مرغانو) ته بنسونه او روزنه ورکړئ، په هغه ډول سره چې اللہ تاسی ته بسودلي ده. نو تاسی د هغه بنسکار غوښه و خوری چې تعلیم یافته ساکښو تاسی ته بنسکار کړئ نیولی وي. خو تاسی د اللہ نوم په بنسکاري ساکښن، بنسکار ته د ټپلولو په وخت یادوی: نو کله چې د تعلیم په برکت د سپی د خولی د بنسکار غوښی خوړل روا دی، نو انسان کله له داسی نعمت خخه بې برخی کېدلی شي. خصوصاً میمندې چې د اولاد پالني، روزنې او بنسونې دنده پر غاره لري، او په فطری لحاظ له تولد خخه له اولاد سره ملګری وي، په تعلیم کي د ورومبې والي حق لري، نو که مور عالمه نه وي، نو اولاد د پوهې بنسټ به خرنګه پیاوړي شي.

مسلمانانو د تاریخ په اوږدو کې د ہر علمي اکتشافات، بریندونی سرته رسولی دی، لکه

د اسلام سپېڅلی دین د علم او معرفت دین دی او بنستی یې په علم اتكاء لري او د علم له تکامل سره خوا په موازي دوسل سره یې حقایق توضیح کېږي، نوساینسی تحقیقات وخت په وخت د قرآن مجید له معجز کلام سره موافق حرکت کوي. کله چې لوړنۍ، وحیي د علاق په مبارک سورت کې راغله، نو جرانیل (ع) حضرت محمد (ص) ته ویل: (ولوله، ستا پرورد ګار هغه ذات دی چې انسان ته یې علم د قلم په واسطه بسودلی دی).

د علم د اهمیت او فضیلت په برخه کې د قرآن مجید د مجادلې په سورت کې خرگندونه شوی ده چې (لوی خدادای د هغه چا درجه لوره کري ده چې ایمان یې راړۍ او علم یې زده کري دی، له دی کبله په حدیث شریف کې ویل شوی: «العلماء ورثة الانبياء» علماء پیغمبرانو وارثان دی. په دی دوله ہېږي خرگندی ویساوی په قرآن عظیم او نبوی احادیشو کې موجودی دی، له دی امله د علم زده کړه په هر مسلمان نارینه او مسلمانی بشخي فرض ده، لکه په حدیث شریف کې چې ویل شوی دی: «اطلب العلم فریضه على کل مسلم و مسلمة» د علم کلمه چې په حدیث شریف کې مطلق بیان شوی ده، نو د فقهی اصلهوله مخې مطلق په عام ډول سره په تولو علمو دلات کوي، چې د عقاید او علم د اولیت مقام لري او نور علوم د تولیزو اړیا او له مخې بشایی چې له ضرورت سره سم زده

کسان د احمدشاہ بابا په تلو گوتیبوی کوي، د هفي و جه دا وه چي مرحوم شاه ولی اللہ شیخ الہند خوپلا هغه تهولیکل: «بـ لـ حـاظـ خـداونـدـ مـتعـالـ بـهـ حـالـ اـقلـیـتـ مـسـلـمـانـانـ مـظـلـومـ بـرـسـ کـهـ اـسـلـامـ بـهـ نـسـیـتـ تـعـصـبـ، وـ حـشـتـ وـ ظـلمـ طـبـقـهـ اـکـثـرـیـتـ هـنـدوـ مـحـوـ مـیـگـرـدـ».

د شاه ولی اللہ لیکونه د لاہور په موزیم او نورو مشهورو موزیمنو کي موجود ذي، نو احمدشاہ بابا د جہاد فرضیت له امله هند ته تللى، چي د بھرتہ راتگ پر وخت يي د هري عقیدي پیروانو ته د هغوي له دلي خخه مشر و تاکه، نو کله چي په کشمیر کي خلکو بنکلی نجوني د وینخو په توگه ورتنه و راندي کوري، نو هغه وویل چي زد خلکو بابا يم، نجونو ته يي پرونی ورکل او خپلو کورنیو ته يي په عزت او درناوی سره و سپارلي، هغه په ۱۶ کلنی کي د ملبشي قوماندان او په ۲۵ کلنی کي ستر ملي مشرشو، خو په هروخت کي متواضع د خلکو واقعي خدمتکار او عادل و.

(رُوزِ ماک کاپ) معروف تاریخ په لیکلی راجریگن غربی فزیک پوه په خپلو خپرونو کي د خازن له آثارو خخه په افق کي د نورد انکسار په هکله استفاده کري ده. ابو الفرج اصفهاني په خپل تالیف کي د اسلام ستر عالم جابر بن حیان ۱۳۰۰ آثار په ریاضی، فزیک، کیمیا، هیئت او نجوم په علومو کي بسودلي دي.

په صنایعوا او فنونو کي هم مسلمانانو د بره ترقی کري و، لکه چي په اشبليه کي يي ۱۶۰۰ فابریکي په کار اچولي وي چي ۱۲۰۰۰ کارگران په کي په کار بوخت و او په طلیطله کي ۵۰ کارخاني فعالی وي چي ۴۰۰۰ کسانو په کي کار کاوه، همدغه راز په ۷۹۴ م کال کي په بغداد کي د کاغذ جورولو یوه لويه کارخانه پرانبستل شو. د نیویارک پونہنتون پروفیسر درابر لیکلی دي مسلمانانو په تخنیکي علومو کي هم خورا دھر مهارت درلود، په دی هکله گوستاولبون فرانسوی لیکلی چي مسلمانانو په تولو علومو کي مهارت درلود، حتی په کلالی.

مھال او پستا وسیزه، چي د دولس زره غویانو په پوستکو په طلایي خط لیکل شوی و د بلخ مدنی آثار پي له منځه یورول د ګندهارا، فرنگي زبرمه يي محوه کره او د هفي پر خاي يي یونانی فرنگ ته وده ورکره. نو په مقايسوي دول سکندر کارنامې که د احمدشاہ بابا له کرو، ورو سره پر تله کرو، نو سکندر چي د خدايانو پر تعدد يي عقیده درلوده او د (ارسطو) شاگرد، په ۱۶ کلنی کي يي فتوحات پیل کړل، نو هر خاکي ته چي ورسبد د مدنیت نسبی نسبانی يي له منځه یوری او د خلکو ملي افتخارات يي محوه کړل. خو احمد شاه بابا چي افغانانو د ۱۷۴۷ کال په لويه جرګه کي د راي یو په اتفاق ملي مشر و تاکه هغه د اسلامي اصولو پر بنا له هر دول تبعیض او تعصب خخه پر ته له هر قوم خخه ور اولايق اشخاص و تاکل، د خلکو په غونه و کي له هغوي سره پر حمکه کښپناست، سلا، مشوره يي ورسره وکره او تولی چاري به يي د خلکو په مصلحت سره ستره رسولی، خکه چي هغه موحد او د نقشبندیه طریقی پیرو، دینداره او پرهیزگار لور شخصیت. کله چي هغه په لس کلنی کي له خپل ورور او رابناد ذوالفارخاران سره په محبس کي و، نوله خپل ورور خخه يي علوم ولوستل او د طبیعی نبوغ له مخي کله چي نادر افسار د محبس د کتلوب پر وخت احمد شاه بابا ولید، د هغه خبری يي او رپرداي، نو په ۱۶ کلنی کي له بندہ ازاد او د ملي ملبشي قوماندان يي و تاکه. نو کله چي نادر افسار و وزل شو، او ایرانیانو غوښتل چي د هغه په کورني تجاوز و کري، هغه يي و زغورله د هندوستان په فتحه کي چي خيني

ابتکاري دول توضیح شوي دي. لکه قليات، د تیزابو جوهر، نوشادر، جيوه او داسي نور... همدغه راز د نوموري په ترکيباتو کي د جهنم د تيربي په نامه یو متببور ترکيب موجود، چي په او یو کي د حل ورو، او د عفونت پر ضد تري د درملو په خپر ګته اخښتل کېده، همدغه راز هغه د لومري وار لپاره یو سلسه کيمياوي عملیات سر ته رسولی دي، لکه تقطیر، تبخير، تبلور، انحلال، تعزیه، ترکيب او داسي نور.

(جوچي زيدان لیکلی: اسلامي کيميا پوهانو ګن کيمياوي ترکيبات کشف کري دي، لکه اسيدس-لوفوريك، اسيد-ترو، هايدرو-کلوريده، ترات، پوتاس، د نوشادر و جوهر، کلوريک سلفوريك، د ططر مالکه زاج، الکل، قليات، زرنیخ، بوریک او داسي نور).

مشهور سورخ (ادواره) لیکلی، چي د عباسی خلیفة ګانو په وخت کي کيميا په زره پوري ترقی کري و، نو مسلمانانو به له سوديم، کاربن کلوريده، امونیم او مرکیوريک سلفید خخه په زره پوري ګته پورته کوله. یوه فرانسوی فزیک پوه لیکلی چي (ابن هشیم) او خازن د فزیک د مناظرو په علم کي پوره مهارت درلود او په معقره عدسيه کي يي د مستقيمي او منکسري شعاع د انکاس ګن تجارب ستره رسولی دي، په دی توګه مسلمانانو په علومو کي پوره تحقیقات ستره رسولی او کتابونه يي لیکلی رو، له بدء مرغه کله چي چنگیز به بغداد کي د بیت الحکمه کتابتون په سیزه او ایری يي سیند ته وغورخولی نو او بله خري شوي. په نوموري کتابتون کي نزدی پېښه ملیونه کتابونه په بیلابلو علومو کي موجود وو، خیني سامان الات لکه استرلاب، د ستوره د لیدلو لويالي، درمل او جغرافيي د علومو زاچجي او داسي نور موجود وو او د بېلابلو زبیو ژبارونکو به د مصنفینو اثار ترجمه کول او محققینو به خپرني کولي، خود کتابتون د سیزلوله امله هغه تول اشار محوه شول. همدغه راز یونانی سکندر د بلخ د نیولو پر

ذوب خخه حرارت زیات و، نومادی، ضد مادی ذراتو، الکترونونو، پرتوتونو او نیوترونونه Thermodynamic د قانون له مخی چی د مادی ارتباط له انرژی سره برابری د لوگی عالم تشکیل کر، لکه چی به ۱۱۴۱، کی یسی یادونه شوی ده، تول مواد متراکم اود اور بلدونکی کیله یی تشکیل کرده چی د Big bank په نامه یی انلاق و کپ او عالم منځ ته راغی.

په دې مناسبت د (کانت) او اپلاس نظریاتو د خمکی او سیاراتو په تشکیل کی له قرآنی لایشونو خخه ګته اخبستی ده. همدغه رازد سیاراتو د حرکت او دوران په هکله د یاسین سورت په ۳۸ ایت کی خرگندونه شوی او لم درانی حرکت کوي، دورانی حرکت موهم اندازه کري دی، لکه وچه خانګه د خرمما چي کړه تاوشي، لمر کولی نه شي چي له سپوږمي. سره تکر و کري او شپه وروهمي کبدونکي نه ده له ورځي خخه او تول سیارات په اسمان کي لامبو وهی، خربېري.

له خمکي خخه نورو سیاراتو ته د تلو په هکله د لقمان د مبارک سورت په ۲۰ ایت داسي وړاندې کتنه شوی ده.

ای خلکو تاسي نه ویني چي بی له شکه الله تاسي ته مسخر، تابع کري دي، هفه خه چي په اسمانونو او خمکه کي دي او پوره کري یي دي تاسي ته خپل بشکاره نعمتونه سپوږمي، ته انسان له سفر خخه د مخه د سیاراتو د تسخیر خرگندونه چا نه منله او خيني بی خبره کسان یي اوس هم نه مني او خيني خلک واي چي اسلام له ساینس سره تضاد لري. داسي بی علمه ویناوي له علم سره ظلم هی. اسلام ورخ په ورڅ او وخت په وخت په علمي تدریجي پرمختیا سره توضیح او تفسیرېږي. او په غیر اسلامي هېوادونو کي هم پوهان د علم په برکت په اسلامي حقایقو خربېري. خیني یوازي اعتراف کوي، خو خیني په اسلام مشرېږي.

کي یوازي د رياضي، هندسي، نجوم او هيات په علوم پوري مربوط ۴۰۰۰ کتابونه موجود وو.

د مسلمانانو د اختراعاتو او ابتکاراتو منبع الهي معجز کلام، قرآن کريم دي، لکه د نجم د مبارک سورت په ۳۹ ایت کي چي خرگندونه شوی ده. او نه شته دی انسان نه هېڅ شي خو شته بدل، عوض د هغه شي. چي د هغه د لاس ته راپړولو لپاره یي کوبښ او هڅه کري وي، په دې دول قرآن مبين د انسان فکر د خمکي زره او په هغه کي طبیعي زبرمو او شتمنيوته اړوي، ترڅو په کار او زيار سره طبیعي منابع راوسپري او د بشريت په کېډه تري کار واخلي، لکه د الحديده د مبارک سورت په ۲۵ ایت کي یي چي خرگندونه شوی ده: او موب وسپنه پيدا کري ده چي په هغه کي سخت قوت او د خلکو لپاره ګتمي دي، له دې کبله په حدیث شریف کي ویل شوی دي (الکاسب حبیب الله) کسبګرد خدائ دوست دی.

اسلام سربېره د خمکي په تسخیر او ودانولو د انسان فکر عالم اعلى ته معطوف کوي، تر خود ساینس برکت په علمي او باطنی بصیرت سره د کایناتو فوقاني نظام ته کره کتنه وکړي، لکه د انبیاؤ د مبارک سورت په ۳۰ ایت کي چي ویل شوی دي: (ایا کفار نه پوهېږي چي خمکه او اسمانونه یو له بله نښتي وو او موب هغنوی سره جلاکړل او په اوږو سره مو هر شي ژوندي کړ. ایا هغوي ايمان نه راپړي.

کله چي خالق تعالی د عالم د پيدا کولو اراده وکړه، مکان او زمان وجود نه درلود، نو اللړج د خپل حکمت او تدبیر له منخي په ملياردونو مکروسكوپي ذره وي بخړي پيدا کړل. چي بليونونه واري یي د وسپني د بتی، د

کاشي جورولو، فلزاتو، کريمه احجارو، او ګردو نفيسه او مستظرفه آشارو کي بې شاهکاري درلوده او په ۱۰ ميلادي پېږي کي د هسپانيه په اندلس کي د کارخانو بلګي د کاخ الحمراء په ندارتون کي اينسوندلي وي. سربېره په دی مسلمانانو په اجتماعي علومو کي لکه جغرافيه، تاريخ، نجوم او داسي نورو کي هم کافي معلومات لرل لکه فرانسوی سورخ (سدیلو) لیکلې، د خمکي بيضوي شکل، وضعی او انتقالی حرکت له (پکل)، او (کوپرنيک) خخه د مخه مسلمانانو په نهمه او لسمه ميلادي پېږي، کي کشف کړي و همدغه رازد جهان اسلام په تاريخ کي یادونه شوی ده چي د (محمد بن جابر) د علم نجوم کتاب د مولف آثار اروپائي پوهانو په لاتيني زبه ترجمه کړل او پوره ګټه یي تري واخښتله. همدارازد علامه فرغاني د ستور پېژندنې له کتاب خخه اروپيانو استفاده کري ده. په تمدن اسلام او عرب کتاب کي د (ابو ریحان البیرونی)، ابن بطوطه، ابوالحسن او ابن حوقل اسلامي جغرافیه پوهانو یادونه او ستاینه په تفصیل سره شوی ده. ابن حوقل په خپل جغرافیا يې تالیف کي د نړۍ هېوادونه، سمندرونه، له نقشو سره بشوالي دي. همدغه رازد (نهرهای بصره) کتاب په ۷۴۰ کال کي مسلمانانو تالیف کړي و چي او س د پاریس په دولتي کتابتون کي موجود دي. (کرستف کولمب) چي په ۱۴۹۸ کال کي یي امريکا کشف کړه د ابوقفاروس له جغرافیا يې تصنیف خخه یي استفاده کري ده. نود مسلمانانو یو مهم علمي او تحقیقاتي مرکز د عراق د بغداد بغاره و، چي له ۷۵۰ خخه تر ۱۴۵۰ کال پوري په کي خېړنې روانې وي. لکه (زوژوف ماک کاپ) لیکلې: مسلمانانو د بغداد په رصدخانه کي د خسوف او کسوف پېښې کشف کړي. سربېره پردي د مصر په قاهره، سکندریه، او د اندلس طلیطله، قرطبه او اشبيله کي ګن پوهنتونه، مدرسي، کتابتونه، رصدخانې او تحقیقاتي مرکزونه موجود وو، لکه د عظمت مسلمین در هسپانيه، کتاب کي چي لیکل شوی دي د قاهرې په عمومي کتابتون

تاریخ پر مخ خی،

پر شانه خی، خو کله کله په بل شکل کې تکرار بړښی

کاندید اکادمیسین، ظاهر افق، کاناوا

کله چې سویتیزم د داخلی او خارجی تاکلیو شرایط او استدلالونه په تسيجه کې په سنتی او ارامی ګونډه وو هله او امپریالیستی قوتونو، بر عکس په ډېر خشونت سره نوي تجاوزات د ګران هېواد افغانستان په شمول په مختلفو پلډو ډولر کمزورو هېوادوند خرابلو او د ولسوون په ماتولو پیل وکړ. د ګلوبال هېښن تر عنوان لاتدي یې د جهان د تاخیر ولو اشتباہ نوره هم زوروره شو، نه یې د خلکو او ملتونو حقوقو په نظر کې ونیول، نه یې حتی د خپل امپریالیستی مضمون په دنه کې د بازارونو د وېش تقاضه ومانه او نه یې هم د هفو تضادونو شدت په فکر کې وروست چې تولینیز واک په خپل ما هیت کې په مستقیم او نامستقیم ډول په ولسوون اړه لري، په قاطع ډول بد خلکو اراده د زور او زر له غلامي او تسلطه خخه باسي. معنی دا چې انسانی اراده به نه خر خبرې او نه به رانیو له کېږي، فردی زورال ناپذیره^(۱)، تسلط او اراده به په خپل نویت خپل خای تولینیزی ارادی او عقیدی ته د کړل.

نن چې ناتویسي دولتونو په سر کې یې امریکایي انحصار ګرانو زموږ پر تاریخي هېواد افغانستان، په ناپرو او مختلفو پلډو ور دانګل او د خپل ناروا حملو په دوران کې یې افغان مظلوم خو قهرمان ولس چې په تېرو درویشتو کلونو کې یې هم زیات مالي او بشري تلفات او تاوونه لیدلي دي، د ډېر نورو خواريو او تکلیفونو سره مخامنځ کړ، نو دا دي یولر روش نفکران چې پخوا یې هم د تاریخ پرسير او تکامل عقیده نه در لوده او س غوښتنو خخه یوه عیني او عمدې غوښته ده.

تولینیزی بېښی او پدیدي د هفو تضادونو د موجودیت او مبارزو محسول دی چې د همدغه عمومي تکامل او پرمختګ بنسته جوروی.

دا خر ګنده ده، هغه ستر او یا واره رژیمونه او هېوادونه چې پر منطقی تولینیز اصالت (Logical Colectivision) (باندی تکیه لري. د بشري تاریخ په هغه مسیر کې واقع دي چې د زمانی د اساسی غوښتنو او اصولو په پېژندلو سره نهایتا، بري ته رسپږي، په هر نامه او هر شکل چې وي د ژوند په ډېر مهمو برخو کې د ولسوون غوښتنو ته مشیت خواب ورکولای شي او د معاصر مریپیتوب د زنځیر زنګزده کړيانې یوه په بلې پسې خکه ماتولای شي چې تولینیز واک په خپل ما هیت کې په مستقیم او نامستقیم ډول په ولسوون اړه لري، په قاطع ډول بد خلکو اراده د زور او زر له غلامي او تسلطه خخه باسي. معنی دا چې انسانی اراده به نه خر خبرې او نه به رانیو له کېږي، فردی زورال ناپذیره^(۱)، تسلط او اراده به په خپل نویت خپل خای تولینیزی ارادی او عقیدی ته د تاریخي ضرورت له مخې پر پرداي.

بر عکس، هغه نظامونه او رژیمونه چې په فردی اصالت (individualism) یې خان ترلى دي، هر خومره که د قدرت خښتناو وي او هر ډول پر اخ دماګوجیک شکل یې غوره کړي وي، خوبیا هم په نهایت کې ژړ او یا به په خند د خپل تولینیزو حکمونو او عقیدو له مخې که په تدریجي ډول وي او یا هم په انقلابي توګه خکه به خای خالی کوي چې د انسانیت ماهیت او جورښت تولینیز او تاریخ له مهمو اتحاطاط جورښت او خرابي او داسی نوری

پيل: انسان او انساني تولنه تر بل هر ستر او قوي موجود لکه داینسور، فيل او داسی نورو خخه چې مورې یې پېژون او تر بل هر دول حیوانې تولني او تجمع لکه د مچیو، مېږیانو او بیزو ګانو او داسی نورو خخه چې چټک پر لاره خي، په لند وخت کې د پره فاصله او اونه وهي او تولینیز جورښت یې د خپل کار او د کارد وسایل په واسطه په هره ورڅه، هره میاشت او هر کال کې ژر انسجام او پرمختګ مومني، وده کوي او نوي داسی حالتونه او شکلونه غوره کوي چې په یقین سره دا تول صفتونه او بېګنې سیا هم د انسان (اشرف المخلوقات) په انساني او د کار په ماهیت اړه لري. د همدغه انسان کار او د تولیدي وسایلود معقول انتظام په واسطه انسان اسماونونه و خوت او د انساني ژوند ډېر عالي مرحلوته پورته او لاهم پورته کېږي. د نومورو پراتیکونو او فعالیتونو پر بنا انسانانو د خپل ژوند په او پدو کې، بېل بېل رژیمونه او سبستمونه تاسیس کړل، چې یولر یې د زمانی د غوښتنو او خینې یې د دېمنانو د دېسیسو، چالونو او دماګوجیک نارمونو د ما هر آنه تطبیق په تسيجه کې يا له سقوط سره مخ شول او یا هم تر همدغه ډول ضربو لاندې او س هم شېږي سبا کوي. خو په هېڅ صورت، دغه لور چالونه او دماګوجیک نارمونه د تاریخ د حرکت او تکامل عمومي سیر او محتوا ته تغیر نه شی ورکولای. خکه تاریخ پر منځې، پر شانه ګرځې، بنه او بد، ناکامي او کاميابي، نېکمرغې او بد مرغې، انکشاف او اتحاطاط جورښت او خرابي او داسی نوری

رامنخ ته کهربی.

د تاریخ فلسفه د معرفت (knowledge) هغه خرگند پرنسیپونه او قوانین دی چې د پېښو او پدیدو (Phenomena) د پیدایبنت او تکامل په دوران کي د تاکلیو شرایط په لرلو سره د هفوی تسلط خرگند کړي په همدغه دول د تاریخ منطق د تولنیزو جریانو او پېښو تر منځ ذاتی اړیکي د هفوی د پرمختګ سیر او د دوی تر منځ بېلا بل تضادونه بشی. باید وویل شي چې د تاریخ منطق کله کله هغه پېښی هم توضیح کوي چې د تاریخ په اوږده تکامل کې موقعیت ونه لري د هفو زورمندانو او استعمار ګرانو مخی ته له شرمه د کې پېښی بدی چې د وحشت او استبداد چلنډ يې د خپل ژوند د ساتلو لپاره یوازینې لاره او ارمان وي.

څکه چې د تاریخ فلسفه د تولنیزو پېښو او پدیدو د ظهور، تکامل او بیا یې د زوال پرنسیپونه وراثندي کوي. نو د هر اجتماعي - اقتصادي سبستم د موجودت په دوران کي نه یوازی پر خپل تندی د بشپړ توب مهر لري بلکې د زوال نښی نښانی یې هم د زمان په تېرېدو سره په خپره کي خرگند پېږي.

البته د تاریخ منطق په دېرو خایونو کي د تاریخ له فلسفې سره توپیر لري، دا خبره هم په داګه کوي، چې کله د تکامل په مسیر کي پراته حoadث او نظامونه د یولې ناروا او ظالمو اکدرانو د ظلمونو او وحشی پلانو او په واسطه ناکامه او د تکامل له اصلی لاري خخه خطأ کهربی او پېږې راهه درومي.

خوببله شکه چې تاریخ د خپل منطق په تحلیل او قضاوت سره نوموري پېښی په زغرهه موقعیت او د لندې وخت لپاره ګئي. د مثال په توګه، د بوش- بلیر غیرانسانی تجاوزات چې د محروم او غریبو ملتونو او ولسونو پر ضد اوچ ته رسپېږي په واقعی توګه د تاریخ خلاف او د تاریخ منطق یې په کلکه سره ردوی. دغه دول استعماري او ناروا تجاوزات د نن ورخی تولنپوهه او واقعی تاریخ لیکنه چې د خپل روښانه منطق په واسطه سسماسور او مرحلو کي رامنخ ته شوی او

سره دا ولای شوچې نوموري تجاوزات او تېري د تاریخ د پرشاتګ مهفوم نه ورکوي، بلکې پر عکس مورپیا هم له وحشتو خخه دلک او سنی نوی جهان او پېښو په درشل کې ولار یو د دی لپاره چې د تاریخ مفهوم او حرکت یې خه ناخه روښانه شوی وي لزمه ده چې د همدغه علم پر فلسفې او منطق باندي هم یولند مکث وکړو.

۱- تاریخ د یوی ستری پوهنې په خبر هم منطق لري او هم فلسفه، نو خنګه؟

د تاریخ (History) کلمه چې له لرغونی یونانی کلمي (Historica) خخه راوتلي ده، د اطلاعات او خپر نو مفهوم ورکوي، خو په اصطلاح کي تول هغه لیکنې، آثار، سندونه، رسونه، علامې، نښاني او داسي نور په غږ کې نیسي چې د طبیعت او انساني پراتیک په باب ثبت او لیکل شوی وي. البته د لته مورد بشري تولنې له تاریخ او فعالیتونو خخه بحث کو.

د تاریخ فلسفه دا توضیح کوي چې د تاریخي خپر نو او تحقیقاتو مفهوم یوازی د هفو ساده پېښو او پدیدو له خپر نو خخه مراد نه دی چې په سرسري او ګذری توګه منځ ته راغلي او یا هم منځ ته راخي، بلکې د هفو تول اړخیزو پېښو، ارقام او انسانی پراتیکونو (Practices) مجموعه ده چې عینسي Objective او مسلطه (dommated) (قوانين) یې د انسانانو له ذهن خخه د باندي موقعیت لري. شک نه شته چې د همدغو قوانینو او واقعیتونو د ژور درک له مخې تاریخ په کې د.

کولاني شي چې نه یوازی له تحوله د کي تولنیزی تاریخي پېښی توضیح کړي، بلکې د تاکلیو شرایط په رننا کې د یولې راتلونکو پېښو اتكل (Prediction) هم و کړای شي.

-- تاریخ او د تاریخ منطق د دو مهمو فلسفې مقولو (categories) په خپر د تکامل او د افکار او د علمي پرمختګ او د شیانو د واقعی تاریخ تر منځ ارتباط بښې. تاریخ د خپل تاکلی منطق په واسطه د بېلا بلو واقعاتو د تحرك او پیدا کړدو هغه بیان دی چې په تاکلیو زمانو او مرحلو کي رامنخ ته شوی او

نتیجه کې عقیده وي او فکري تزلزل نوز هم زيات شوی او دا چورت ور ولاړ شوی دی چې ګواکي جهان خپل پاي ته ورسبدلى او هر خه به دبوش- بلیر په ولسي او انساني تجاوزنو حل او بشپړې. په همدي دول عمومي اپورتونې زم ته کد فرد په وجود کې خاى ولري او یا هم د ګروپونو په تشکل کې خرگند شوی وي، دا خبره ور په زړه شوی او په زړه کېږي چې ګواکي دا دی تاریخ پرشا خې او ولسي نظامونه یو په بل پسمی سقوط کوي. په داسي حال کې چې د ولسوونو موقتي ماتسي او شکستونه، خرابي او ناتوانۍ په هېڅ صورت د تاریخ پرشاتګ مفهوم نه ورکوي، بلکې بیا هم سره له دغه توپو پېښو تاریخ پر مخ خې او په شانه ګرځي. همداسي هېره دي نه کړو چې د تاریخ په اوږدو کې بېلا بل سیاسي نهضتونه او نظامونه، د خپلوا تاکلیو شرایط په لرلو سره د خپلوا فعالیتونو په دوران کې کښته لوپدلي او بیا راپورته شوی، خو کله غوخار شوی او بیا هم راولر شوی دي. همدغه جریان د تاریخ له دېرو خصوصیتونو خخه یو د هر خرگند خصوصیت دی. په «منطقی تولنیز اصالت» سره رهنمایي شوی تیوری ګانې او نظامونه په هر شکل او هر بازم (Ism)، چې وي د بشري تکامل په سر کې ولار دی. که نن وي او یا هم سبا د خپلوا بشپړ توپونو مرحلو ته رسپېږي او نوی داسي تحولات رامنخ ته کوي چې نور به یې هم په خرگنده وښې چې نه تاریخ پرشا خې او نه هم زمانه پاي ته رسبدلي د.

په تاریخ کې له یونانی امپراتوري، خخه بیا د روم ترو وحشیانه امپراتوري پوري او بیا هم په را روسټه کې وحشی مستبد دولتونه او نظامونه، چې څینې یې د تاریخ غوښتنه وه، نه یوازی را پیدا شوی او بیا ستر شوی دي، بلکې د زوال زړي یې هم په خپل دنه کې داسي کړل شوی دي چې شتر ته رسبدلي او رسپېږي بښای د عراق د قهرمان ملت غوندي نور ملتونه بهم د جهانې تجاوز ګرانو تر پېښو لاندې شي، خو په هېڅ صورت دبشر منافع او د تاریخ منطق نه شي منعکسولی. په تینګار

کېدلو او تکامل د جریان د هفوشا یاطو په ارتبا طونو کي د شیانو او پیدیدو د پېژندنې هغه اصول دي چې تولی پېښي او جریانونه په سپنل کېږي. د هفوی پیدایښت بیا بی، تکامل او همدا سی یې زوال په توضیح کېدای شي د لته د دی خبری یاد په کار دی چې د تاریخ فلسفه د تیورکی خېرنې د یوه تاکلی متود او پوهنې په خبر د هری سسری او غیر مهمه پېښي د پېژندنې ضروري اساس نه دی، بلکي د هفو تو لو ژورو پېښو د لارښونو بنیاد جوروی، چې د شیانو او عینیتونو د تاکلیو خصوصیات او ارتبا طونو شکل او محتوا منعکس کړي، البته د همدا ګو پېښو او عینیتونو مشخصات د خپلوا ذاتی تحولات او تضادونو په عالمانه تشخیص سره روښانه کېدای شي. نوموري تحولات او تضادونه که طبیعت وی او یا هم اجتماعی په خپل دنه کې خپل حرکتونه او تغیرات داسې پر مخ وری چې په هېڅ صورت خپل پخوانی شکل او حالت له خانه سره نه شي ساتلای.

نو د همدا حقیقت له مخې د تاریخ فلسفه د حوادث او پېښو د راتګ او ظهور په باب په زغرده وايې که خه هم په تاریخ کې کله کله خینې پېښي په بل شکل را خرگندېږي، خو تایخ پر مخ خې او پرشانه ګرځي.

۲- تاریخ کله کله تکرار برېښي خو په بل شکل مخکي له دې چې د تاریخ پر تکرار مکث وکړو، لزمه ده لومړۍ د هغه پر حرکت او بیا یې پرشکل او دول باندي خه ناخه ووايو تاریخ یوه کل په خېډ که د تولیزرو پېښو وي او یا هم د طبیعي پېښو، خان ته یو تاکلی سیر او حرکت لري، چې دا حرکت په علومي توګه له کښته خخه پورته او له ساده خخه پېچلي او مغلق ته لورېږي او تېږږي. د تاریخ د فلسفې له مخې دا پوره خرگنده ده چې تولیزرو او طبیعي حوادث د لومړينو وختونو خخه بیا تر او سه همبشه دول تغیرات راغلي او نوي شکلونه یې غوره کېږي دي چې په همدا ګه دول به په راتلونکي کې هم هر خه تير کې او نوي

متکامل جو پښت د تاریخ منطقه ناخر ګند وېړښي، خود ببلو ببلو مرحلو په اوښتلوا او تېږدلوا کې یې د تکامل د مختلفو برخود ارتبا طونه (منطقی ارتبا طونه) د تطابق په لاره کې لکه خنګه چې ضروري وي، خپل تایخ پر مخ وری په همدا ډول د تاریخ او منطق یووالی د تاریخ د مختلفو ارخونو د ارتبا طونو او د خپلوا داخلی فعالیتونه په یوه خاص انعکاس سره خرگندېږي.

تاریخ او منطق چې د شیانو او واقعیتونو پرمختګ او پېښو تر منځ د ارتبا ط پیدا کولو په خاطر پوره اهمیت لري په خپل اساس کې سره یو خای او سره ترلي دي. د تاریخ تول تصادفي او ګذری- له دول دول پېچومو خخه د کې پېښي په یوه واقعی او عمومي جریان کې لزوما هغه وخت زایلېږي کله چې نوموري جریان خپل بشپړ بلوغ او انکشاف ته ورسېږي. روښانه ده چې منطق یو داسې تصحیح شوی تاریخ دی چې همدا ګه تاریخ بیا په او سره په هفو قواینسو تدوین کېږي چې واقعی تاریخي پروسې رامنځ ته کوي. د لته وینو چې د تاریخي او منطقی هفو لارو توپیر چې په واقعیت کې وجود لري، په تفکر کې انعکاس مومني. دې خبری علت هم دا دی چې په خپل واقعیت کې د تکامل جریان او تایخ یې که سره یو خای هم وي خو کله کله یو پر بل منطبق نه وي. همدا ګه دلیل دې چې د منطق او تاریخ د خېرنو او تحقیقاتو متودونه هم په خپل اساس کې ببلوالي لري.

د تاریخ ثبت شوی پېښي شوی، اساسا دا دې چې د پېډیدو د مطالعې هدف، اساسا دا دې چې کانکریت شرایط و خېږي، چې د یو پېښي تکامل له یوی مرحلې خخه د پېښي د تکامل بلې مرحلې ته پر مخ وری. د بشپړ تکامل منطقی ماهیت د واقعی تاریخ د توضیح کولو په خاطر یوه مهمه کلې ده. د تاریخ ژوره خېرنه د تاریخ د فلسفې د اصولو له پېژندنې سره چې د علوم په لر کې یوه تاکلی پوهنه او معرفت دی، ذاتي اړیکې او ارتبا ط لري، همدا ګه د تاریخ فلسفه بیا د خپل موجود

مني او د ابدی بطلان خط پر کشوي. د لوړي خبرې د اثبات لپاره وینو چې د (بلیر) پر ضد مبارزو نه یوازي د شری ببلو ببلو ولسونو، زحمتکشانو او ملتوونه په سوله یېزه توګه د جهانیانو یو خرگند انعکاس وښود، د بلیر یو لپ ګوندي، پارلماني او د کابینې غړيو یې د ملګر او جنایتونه د عراق پر قهرمان ملت باندۍ وغندل. بلکې د فرانسي او جرمني غوندي اروپا یا هبادونو هم په زغرد د خپل ګټو د ساتلوا په خاطر خپل اعتراضونه، په اشغالولو کې یې نه لښکري ورکړي او نه یې هم مالی مرستي.

په همدا ګه خندوره توګه د بلیرو- بوش د تولو هفو پښتنو په مقابل کې حیران او بې خوابه پاتې دې چې د عراق او صدام حسین په ارتبا ط کيميا وي او بیالوژکي وسلو سره نه شي بسولائي او غښتلی عراقي ملت لاوس هم د خپلی خاوری او تپلود زېرمود ساتلوا په خاطر تر غېر انسانی او حشیانه بمباریواو تانکونو لاندې له قهرمانی. خخه دک خپل مقاومتونه کوي. خکه چې د بوش اداره د هېڅ دول پښتنې خواب نه لري. نو هڅه کوي چې د همدا ګه مسٹلود هېرولو او راتلونکو تپریو د زمينې برابرولو لپاره د ایران بحران ته لمن وهی د شمالی کوريا په داخلي چارو کې مداخله کوي او په همدا ګه دوزل، نوری هغه پېښي راپورته کوي چې په خرگنده تري د وینو بوی خې

دلته مونومورو پېښو ته خکه اشاره وکړه چې د بوش- بلیر وحشتونه او تېري که خه هم د تاریخ ثبت شوی پېښي شوی، خود تاریخ منطقې یې یوازي غېر منطقی او غیر عادلاته بولی، بلکې تول او خېزه ماته یې د سبا په سپیده داغ کې په روښنایي سره لېدلاي شو. تاریخ په خپل دنه کې داسې پراخ، منظم او مستدل منطق لري چې په واستطه سره یې د تکامل هره پروسه او هره پانه خپل هغه لوری او ضرورت روښانه کوي چې یوی خرگندې تسيجې ته رهنمایي کېږي. که خه همښايي د یوی پروسې په پیل کې د شیانو او پېډیدو

نامامی سیر خوراژ رد تاریخ کنندی ته ور
وسپاری
باید زیاته شی چی په عمومی توگه د
انسانانو او ولسووند قاطع اکثریت گتمی په
هفو سپسیمنو کی تبلور مومی چی په خپله
د زحمتکش انسان د لاس په تناکو، د هفوی د
مغزونو په تبزو امواجو، او مبارزود معقول
انتظام په تیجه کی رامنځته شوی وي، خو
شك نه شته چی د قدرت استثمار او استعمار
څښتنان چی د تولید وسائل یې پا په خپله
غضب کړي او یا یې نېټکونو او پلرونو غصب
کړي وي، په هره لحظه او هره ګړي کی د خپلو
ګټيو د ساتلو په خاطر له دول تاکتیکونو او
جنایتونو خځه استفاده کوي او د خواریکن بن
انسان د لاس او دماغ ګته په بېلوبېلولارو
مفته خوري. همدغه د خواریکنسانو او
استثمار ګرانو تر منځ نه پهلاکبدونکي
مبارزه د بشريت د هغه تاریخ د ملاتپر ور
جورو چي زموږ دغه لیکنه پرور ګرخي
د دي لپاره چي د تاریخ حرکت او یا یې په
بل شکل تکرار اوښته په استدلال کي نور هم
روبانه شی لزمه ده څېرنډ طبیعی سماوي
اجسامو خځه په ساده ګئی سره راپیل کړو.
هو، د تاریخ پېښی کله کله تکراری
برېښی، خو په بل شکل د یوی ګړي لپاره د
لمرد موجودیت، سکون او حرکت په باب یې
فکر کوو چي لمرد مېلیونونو کلونورا په دی
خوا په ډر تمکین او نسبی سکون کي د یو لر
سیارو تر منځ داسي ولار دی چې پر شاوخوا
یې عطارد، زهره، خمکه، مریخ، او داسي
نوری پاته سیاري ببله کومه خنده پرور ګرخي
نوموري نهه ګانه سیاري پر خپل محور خپل
وضعي حرکت داسي پاڼه ره رسوي چې شپه او
ورخ هم خینې پیدا کړي دلته دا هم روبانه
ده چې د تولونومورو سیارو. د خمکي په
شمولد هر وار حرکت که یې پر خپل خان دی
او یا یې هم د لم پر شاوخوا، هغه حرکت نه
دي چې پرسون یې درلود او همدادسي د
راتلونکي له هغې سره یې هم تفاوت موجود
دي.
پاتې په بله ګنه کې

مقولو او مفهومونو تعریفونه هم قدم په قدم
علمی کېږي، انکشاف مومی او نوی
واقعیتونه منعکسوی په نولسمه پېږي کې
چې له یوی خوا د علوم د انکشافاتو او
اختراعاتو په تیجه کې تازه ترین علمی
پرسنیپونه او قوانین رامنځته شول. دلته نو د
حرکت د تعریف ماهیت هم نوی ریا ولیده او د
المان مشهور فیلسوف، مبارز او لارښود،
(Frederick Engles 1820-1895) توضیح کړه چې حرکت د تغیر په مانا، که
تولنیز دی یا طبیعی د فنر په شان دا سی مار
پېچې شکل لري چې هره روسنۍ کړي یې د
پرمختګ مظاهر خرګندوی. دلته اضافه
کېږي چې هر حرکت په خپل دننه کې د
متضادو قطبونو د مبارزو په تیجه کې ظهور
کوي او رامنځته کېږي. حرکت چې د مادی د
موجودیت یوشکل دی د تاریخي تکامل
مختلفی پېښی د خپلوبېلوبېلوفنري کړي په
شكل کې توضیح او ترسیموی. البتہ د تاریخ
د واقعی مفهوم له مخی خرګنده ده چې د فنر
په شان حرکت هره روسنۍ کړي نسبت
پخوانیو کړي په مستدلله، معتبره، غني او
ستره ده. په ډېره ساده او اسانه توګه که چېږي
زموده بشري تاریخ هرې پېږي او قرن یووه ګړي
وبلونو په روبانه توګه لیدای شوچې زموږ
هره بشري پېږي تر بلې هرې پخوانی پېږي
مستدلله، معتبره، غني او ستره ده. خکه نو
وایو چې تولنه نه یوازې حرکت لري، بلکې د
خپلوا ذاتي طبقاتي او نورو اصولو پربناد
پرمختګ بېلوبېلوره مرحوله هم او لاهم پر منځ
څې.

دا خبره هم باید هېره نه کړه چې د انسانانو
هر حرکت د تکامل او پرمختګ پر لويه لاره نه
دي واقع، حتی دېر خله یولر انسانان او د
قدرت خاوندان د انسانیت پر ضد شعوری او
يا غیر شعوری هڅي کوي خود خپلوا طبقاتي
او یا شخصي ګټو د تامین په خاطر داسي
اعمال انجام کړي چې د بشري پرمختګ
عمومي انسانیت پر پاکه لمن توری لکې ور
وغورخوی. البتہ دغه دول غیر انساني اعمال
کله موقتا بریالي وي خو کله کله یې د

حالونه بد واخلي دا هم خکه چې د تغیر قانون
د تل لپاره د اجسمو حوادث او تحولاتو د
پيدا یې، تکامل او یا یې د زوال اساس تاکلي
او د طبیعت له د پرو عمده قوانینو خڅه دی
ګواکي د تغیر قانون: تغیر نه کوي.
د طبیعت او تولنې د حرکت او سکون په باب
له لرغونو زمانو خڅه را په دې خواه پر بحثونه
او زیاتي نظریي و راندي شوی دي. خود لرغونی
يونان ستر فیلسوف ارسسطو (Aristotle, 384-322) لومړنی مشهور فیلسوف دی چې د خپلو
نورو فلسفې او منطقې موضوعاتو تر خنګ یې
د حرکت پر شکل بحث کړي او دا یې ویلي دي
چې د کایانو تر حرکت دايره وی شکل لري: دې
عقیده لري چې دايره وی شکل د حرکت
متکامل شکل دی. د ارسسطو هم ده فلسفې
نظر د ده نورو فلسفې موضوعاتو سره یو خای
په پېړيو پېړيو د لسلونه هنیتونه تسخیر کړي
وو. نو د هم ده غلت له مخې، که به په خاصه
توګه په منځنیو پېړيو کې سکولاستکي
(Scholasticism، کلیسايی - ارسسطوی مدرسه)
تعلیمات د کوم چاله خوا یا وغندل شول او یا به
کوم چا انتقاد پر وکړي. بیا به نوموري شخص او
ډله متمرده او د کافر په نامه د جزا وړو بل شول.
باید ووایو چې دغه اروپائي فرهنگي استبداد
د رنسانس ترسپېده داغ پوری خپل زور او
توانمندي درلوده، خو البتہ اسلام بیا دغه وخت
د خپل پرمختګ په مرحله کې او د (ابن سينا)،
غونډي تریوالو فیلسوفانو یې خپلی فلسفې او
علمی خپرني کولې او د خپلوا سترو علمي او
فلسفې مدرس د روازي یې په هسپانیي غونډي
هیوادونو کې لاهم پرانښتې وی.
په هر صورت، د حرکت ارسسطوی نظریه په را
وروسته زمانو کې د ایستالوی ویکو
(Giambattista Vico 1448-1744) په خبر
فیلسوفانو په نوی شکل دا سی منلي وه:
تولنه په یې پایه توګه په تکرار شویو مرحلو
کي تکرار ګړي. خود انګلیسي فرانسنس بیگن
(Francis Bacon 1561-1626) په شان پوهانو
او فیلسوفانو بیا د ارسسطو نوموري فلسفې نظر
حرکت دايره وی شکل لري: له یولر نورو علمي
او منطقې موضوعاتو سره یو خای انتقاد کړل او
د حرکت سیر یې مستقیم وباله.
لكه علوم چې وده کوي نو یې د مختلفو

بیوه و کره، اساسی قانونه!

(جګړه هارانو ته ووايې)

لیکوال: کارلوتا گال

زیباره: داکټر سید خلیل الله هاشمیان

شمېري نیمايې پېښې یې خېږلي دي په دغۇپېښو کې ۲۵۵ ۋۇنى هم راخې د بنساغلي ميرداد په وينا، دا تولى وزۇنى له دې کبله وي چې د دولت مامورىيۇ او قوماندانانو له خپل واک او خواک خخه ناواره گته پورته کري وە، هغه زياته کره: مور انفرادي وزۇنى هغه وخت نه خېړو چې له قدرت يا واک خخه د ناواره گتې پورته کولولە املە رامنځ ته شوي وي: د دې چملې مانا دا ده چې پر زورور مو لاس برندى او هغۇي ندشونیولى.

د هغې پېښې په ترڅ کې چې د ۲۰۰۳ ميلادي کال د اكتوبر په میاشت کې رامنځ ته شوه د يوی کورنى، غېری ميرداد ته راګلله چې د دې کورنى، د مشرسرا او لاسونه غوڅ کېل شوي وو. دا پېښه تر او سه د ميرداد په ذهن کې ژوندى، ده. ميرداد په داسې حال کې جې درېشي یې کري او د غابې دسمال یې په خان راتاو کري، وايې: "دا مېرى یې زما دفتر ته زاور، دېر وېروونکىي صحنه وە." د وزڅ شوي کس نوم سيد جبیب او د پروان ولایت او سبدونکى. د هغه گناه دا وچې له یوه قوماندان خخه یې د خپل ورکې پور غوبنته کوله.

د بشرد حقوقو خپلواک كمبسيون بريالي شو چې دغه پېښه په بنه توګه وڅېري او په پوليسو فشار او پوري چې دوه تنه مجرمين سردار آغا او د هغه ورور شيرين آغا ونيسي. دا دوه تنه پخوانۍ مجاهدين وو چې د خپل پخوانۍ قوماندان په متې یې په دفاع وزارت کې دنده ترسره کوله. دغه رازې په خمکود خېتې اچونې ۱۹۵ پېښې د جایدادونو د ورانلو ۱۹۶۲ د

ګدوډي او تنظيمي جګړو خواته مخه کېي او اړ و دور به پېل شي. عبداللطيف اميري چې به لویه جرګه کېي بې د افغانستان له سویلې سیمعی "کندھار" خخه استازیتوب کاوه وویل: دا یوبشه اساسی قانون دی او که پلې شي نوبدلون به رامنځ ته کري. خو هغه زياته کره په داسې حال کې چې په تول هېواد کې وسله خوره ده، د دې اساسی قانون پلې کول امکان نه لري.

ان دا چې د ملګرو ملتونو خانګرۍ استازی لحضرابراهيمی، هم د جرګي د پاي په محفل کې په غیر عادي دول په اتقادي لهجه وویل: "افغانان د توبک او وسلو د شته والي له کبله خورېږي، خکه چې دا وسلې د ناسمو کسانو او توبکسالازانو په واک کې دې او هغوي دغه وسلې د خلکو په دفاع او د جهاد د موخو په عملی کولو کې نه کاروي، خکه چې د جهاد وخت تېر شوي. دوی دا وسلې د وېري اچونې او د خپلو شخصي گتۇ د بشپړ ولو لپاره کاروي."

د بشرد حقوقو خپلواک كمبسيون چې له یوه کال راهيسى یې په کار پېل کري تردي مهال یې د تول هېواد په کچه د بشر له حقوقو خخه د سرغونې ۱۷۰۰ پېښې ثبت کري او د دغې

په جنوري کې د نوي اساسی قانون مېل کېدل د بشر حقوقو خپلواک كمبسيون د خار او ارزونې د خانګي مسؤول، احمدشاه ميرداد لپاره کومه مهمه پېښه نه وە. هغه، دا اونې یوه بې گتې ورڅ تېره کره او غوبستل پي له هغۇ دوو کورنيو سره مرسته وکري، چې د کابل بنار په پنځه لسمه ناحيې او سبدل، او کورونه یې د استخباراتو یا ملي امنيت د چارواکو له خوا په زور نیول شوي وو. هغه وویل استخباراتي چارواکو هېڅ مرسته ونه کړه، نو موبې به هڅه وکړو چې له پوليسو خخه مرسته وغواړو. کله کله دولت امرنې مېل کېږي، او دې په وخت د ولسمشر حامد کرزي امر ته پاملنډ نه کېږي.

هغه خپلې خبرې اوږدي کړي په کابل کې، چې دولت لپا او دېر خواک لري، له نورو سيمو خخه حالت بهه دې، خو خلک او سه هم حتی د بنار په منځ کې کورونه په زوره غضبوې: هغه وویل به ولایاتو کې، په خانګرۍ دول په لري پرتو سيمو کې، هلته چې په خپل سر مقرر شوي قوماندانان پاچاهي کوي، د قانون هېڅ حکمروايې نه شته، او سه هم د بشر پر حقوقو دېر سخت تېري روان دې.

د افغانستان لپاره د نوي اساسی قانون توصیبېدل له پېښتنې پرته یول لوی گام و خو لوېدیغ بايد د داسې ملت په اړه چې له وسلو سره لوېي کوي، د دغه سند د ارزښت په هکله دوکه ونه خوري.

خکه دا داسې یو ملت دې چې که د ناتو او د متخدو ایالاتو پوځونه د هغوي په هېواد کې نه وي، نو په یقین سره چې دېر زړ به بېرته د

<p>شکست</p> <p>د مهمو گوندو نو مشران عبدالرب رسول سیاف، برهان الدین ربانی، شیخ محمد اصف محسنی او پخوانی کومنست. جنرال عبدالرشید دوستم و.</p> <p>دی هند کسان و چی ملای جویا به غصب او قهر گوته ورته و نبوله دریوتون په حواله پردي ترشا شاغلی ابراهیمي او د امریکا سفیر زلمی خلیل زاد په خسرو کي دوي تهد دوي بنامه کارنامي دریه گوته کري</p> <p>د یوه چارواکي په وپنا چي په دغه خبرو کي یې برخ لره کله چي سیاف او ربانی د اساسی قانون په تصویب کي پر خللو خروښت تینګار وکړنورته وویل شول چي کهدائی شي دغه دواړه محاکمه کول شي جنرال دوستم ته وویل شول. به کابل او په سویل کي چي خلکو ته دغه طلمنونه په زړه وو، خلیل اعتبار په لاسه وکړي دی</p> <p>د اساسی قانون له مسلو خڅه خوشبېږي وروسته، د بشر حقوقو خلواک کیمیسیون مشری سیما نمر وویل دغه خلک جنایتکاران دی او دی پايد خلکو ته خواب ورکړي او زه هيله لرم چي دوي به په نوی پارلسان کي نه وي.</p> <p>خولاتر او سه دغه جګړه ماران چي په لوړمېږي خوکیو کي ناست وو، دې خواکن دی. کله چي خو میاشتی مخکي د کابل د پولیسو مشر وویل شو، د کورنیو چارو وزیر دده پرخای بل کس و ګوماره چي مسلکي او روزل شوی سري و خود ډنه نوي مشر هېڅکله ودنه شو کړي خپله څوکي و نښي دده پرخای سیاف پویل کس د کابل د پولیسو د مشر په توګه و تاکه چي خپله سري یې.</p>	<p>به لويه جرګه کي هم ډېرو استازيو همداسي شکایتونه لرل دوي خپل شکایتونه یا په لويه جرګه کي او یا یې هم د مرکوله لاري خرګند کول.</p> <p>تر تولو خرګنده بېلګه د ملالي جویا به نامه یوه څوانه مېرن وه، چي په جرګه کي په د جنایتکاران شون په ګوته کر ددې غږ په</p> <p>عبدالرشید دوستم</p> 	<p>شکتوو ۲۲ پېښې د ناقانوئي سند ۸۲ او د لوټولو ۵۷ پېښې د بشر د حقوق له خپلواک کمیسیون سره ثبت دي چې په خود کولو اکوالس قوماندانو، یا سيمه یېزرو مشرانو او یا هم پخپل سر مقر شوي او یا دولتي چارواکولو اس په کې د دا پېښې هغه یوازني پېښې دی چې کمیسیون پوري پوهېږي، خوله د امله چې د هواد په خشنو سیمو کي ډېره بې، قانوني ده کمیسیون ده شي کولان دغه</p> <p>ملای جویا</p>
<p>په سید احمد ګیلانی، عبدالرب رسول سیاف، برهان الدین ربانی، کلیدین حکتیمار، محمدی، خلیلی، محسنی وویل د قانون د عمل کجهه توپیسر لري، د نوی اساسی قانون د تصویب د پروسې په بېلګي په توګه د ارزگان ولایت دای کندۍ او مشری کي خای پرخای شي، دوي پايد محاکمه شي شهرستان په ولسوالیو کي چې دولت اداره نه به داسې حال کي چي په تول مواد کي قانون شتو نیوں او سوزول، دې نېخو تېښول، پېښو نوی اساسی قانون له تصویب خڅه رامنځ ته شوی او دو په بشکاره توګه خرګند، دغه کړو.</p> <p>هغه خپله خبره او وده که نوړ داسې بې ګناه خلک هم و موندل چې له کوم علت پرته د په تر کي په لومړۍ کتارون کي ناست وو، تر تولو بدnamه جګړه ماران وو، دوي د مجاهدینو</p>	<p>په سید احمد ګیلانی، عبدالرب رسول سیاف، برهان الدین ربانی، کلیدین حکتیمار، محمدی، خلیلی، محسنی وویل د قانون د عمل کجهه توپیسر لري، د نوی اساسی قانون د تصویب د پروسې په بېلګي په توګه د ارزگان ولایت دای کندۍ او مشری کي خای پرخای شي، دوي پايد محاکمه شي شهرستان په ولسوالیو کي چې دولت اداره نه به داسې حال کي چي په تول مواد کي قانون شتو نیوں او سوزول، دې نېخو تېښول، پېښو نوی اساسی قانون له تصویب خڅه رامنځ ته شوی او دو په بشکاره توګه خرګند، دغه کړو.</p> <p>هغه خپله خبره او وده که نوړ داسې بې ګناه خلک هم و موندل چې له کوم علت پرته د په تر کي په لومړۍ کتارون کي ناست وو، تر تولو بدnamه جګړه ماران وو، دوي د مجاهدینو</p>	<p>په سید احمد ګیلانی، عبدالرب رسول سیاف، برهان الدین ربانی، کلیدین حکتیمار، محمدی، خلیلی، محسنی وویل د قانون د عمل کجهه توپیسر لري، د نوی اساسی قانون د تصویب د پروسې په بېلګي په توګه د ارزگان ولایت دای کندۍ او مشری کي خای پرخای شي، دوي پايد محاکمه شي شهرستان په ولسوالیو کي چې دولت اداره نه به داسې حال کي چي په تول مواد کي قانون شتو نیوں او سوزول، دې نېخو تېښول، پېښو نوی اساسی قانون له تصویب خڅه رامنځ ته شوی او دو په بشکاره توګه خرګند، دغه کړو.</p> <p>هغه خپله خبره او وده که نوړ داسې بې ګناه خلک هم و موندل چې له کوم علت پرته د په تر کي په لومړۍ کتارون کي ناست وو، تر تولو بدnamه جګړه ماران وو، دوي د مجاهدینو</p>

راتلونکی انتخابات،

څو اندېښې او څو وړاندېزونه

پوهنډل محمد اسمعیل یون، ننګرهار

چتر لاتدي به د دموکراسۍ او تولینیزې
ښهرازې، پرواندي و درېږي، نو خکه له هري
ممکني لازې په کار ده چې د جنگسالارانو او
زورو اکانو د نفوذ مخه و نیوں شی او د عادله
انتخاباتو زمينه برابر شي.

د ملګرو ملتونو د پلارن له مخي د
راتلونکیو عمومي انتخاباتو او پارلماني
تاکنو لپاره خو مرحلې په ګوته شوي، چې تر
تولو د مخه د راجستري یا نوميلیکني پروسه ده،
چې په هیواد کي جریان لري، تر هر خه لوړۍ
پر همدي راجستري زيات غور په کار دی:

الف. راجستري یا نوميلیکنه: د راجستري پروسه
په تول هیواد کي یو شان روانه ده، پر محظي
ستونزو سرېبره په خپله د ملګرو ملتونو د
خینو اړندو د فترونو له خواه خینو سيمو
سره توپري چلنډ کېږي، د ساري په توګه دوی
په خپل تشكيلاتي جوړښت کي افغانستان تر
ثابتلو یو اداري واحدونو (ولایتونو) پر زیاتو
اداري واحدونو یا واحدونو بشلی، پر
باميان سرېبره دوہ نور اداري واحدونه دوی
یوازي د هزاره ورونو لپاره په خانګري دول په
پام کي نیولي، په افغانستان کي له قومي پلوه
د اداري واحدونو جوړول یا دی مستندی ته
قصدي پام را اړول نه یوازي د راجستري په
اوښي پروسه کني د نورو ولايتونو او قومونو
په اندول یو قوم یا سيمې ته زيات امتياز
ورکول دي، بلکي په راتلونکيو وختونو کي د
نورو امتيازاتو او حقوقو په وېشنې کي داد

راتلونکو انتخاباتو ته پوره او هر اړخیزه
پامېرنه و نهشی نود ولسواليو، ولايتی
شوراګانو او ولسي جرګي پارلمان په
انتخاباتو کي به یوزیات شمېر سيمه یېز
زورو اکان، جګړه ماران او ولس ناخوښي
اشخاص بریالي شي. د ولسواليو شوراګانو
کي به د دوی واک وي، ولايتی شوراګانو کي
به دوی خاى نیولو وي او په لویه کچه به په
ولسي جرګه کي د دوی شمېر، زور او اغېز
زيات وي. کبدی شي د جمهوري ریاست په
تاکنو کي یوه مصلح افغان بریالي او جمهور
رئيس شي خو که چېږي پارلمان له جمهور
رئيس سره همغارۍ او هما آهنګ نه وي نو
جمهور رئيس ته زيات پر ابلمونه پیدا کولای
شي، کله چې جمهور رئيس پارلمان ته باور
رایي لپاره وزیر یا وزیران ور معرفې کوي نو
دوی به یې نه مني، هر کله چې د دوی زړه وي
په دې او هغه پلمه به وزیر پارلمان ته په
اصطلاح د وضاحت لپاره غواړي، ولايتی
شوراګانو کي به دوالي او د ولسوالي په
شوراګانو کي به د ولسوال پروراندي ستونزې
راولزو، که چېږي زورو اکان د زور له لازې په
انتخاباتو کي بریالي شي نود قانونیت او
مشروعیت ترسیوږي لاندې به لپاره په یوه
انتخاباتي دوره کي خپل زور همسې
وساتي، لکه د پخوا په شان، ولس به لاسې
وڅې، د حکومت رنګه به بدې کړي او ولس او
حکومت به سره دېسمن کړي، د قانونیت تر

ازاد او عمومي انتخابات په افغانستان کي
تقريبا یوه نوي پروسه ده، چې خلک ورسه
پوره پوره بلد نه دي، د یوه قوي ملي سازمان
او جریان نشتولی او د بېلا بېلول ملي ضذ
سياسي- پوځي دلو شتولی، سيمه یېزه
قامانداواکي، د ګاونديو هېوادونو مداخله
او د بېلا بېلوزورو اکانو موجو دیت د دي
سبب کبدی شي چې د جمهوريت ریاست،
پارلمان او همدارنګه د همدارنګه د ولايتونو او ولسواليو
د شوراګانو لپاره تاکني له ګواښ او خطرناکو
چېلنجوونو سره مخ کړي چې دلته ورته اشاره
کوو:

۱- د انتخاباتو مشروعیت: انتخابات یوه
دموکراتيکه پروسه ده او د ولس حق دی، که
چېږي د بېلا بېلوا عاملو له امله ولس دا حق
تر لاسه نه کړي او د ولس پر اخده پر ګنسې په
انتخاباتو کي په پوره او صحيح دول ګډون و
نه کړي، انتخابات خپل مشروعیت له لاسه
ورکوي، کله چې انتخابات خپل مشروعیت له لاسه
له لاسه ورکړي بیا د دا سې نامشروع انتخاباتو
په تئيجه کي رامنځ شوی حکومت نامشروع
ګنډ کېږي او یونامشروع حکومت نه شي
کولای پر خلکو څل حاکمیت ومنی، په تئيجه
کي د ولس او حکومت تر منځ اختلاف او تکر
رامنځ ته کېږي او خونږيو جګرو ته لاره
او اړېږي.

۲- د زورو اکانو احتمالي بري: که چېږي

چي د راجسته پروسه اکثره د بهرینانو تر لارېشونې لاندې او بیا د هبوا د خوان قشر په لاس کې ده قومي مشران، عالمان، ملایان او روحانیون په کې لازمه او متناسبه برخه نه لري، نو خکه دوي ته گرانه ده چي د ولس پراخه پر ګنې تشويق کري او قناعت ورته ورکري، چي په دې ملي او عمومي پروسه کي برخه واخلي. که چېري قومي مشران، ملایان او متنفذين هم په دې پروسه کي په متناسب دول شامل شي نود راجستر پروسه به په ډپرو وروسته پاتې سيمو کي هم په بشه دول ترسه شي.

اووه: د بسخو د راجستر کموالی په ولسوالي او کليوالي سيمو کي اکثر بشخي خه چي ناريښه هم دي ته زره نه بشه کوي چي خان راجستر کري، په کليوالي سيموکي بشخه د مېره تابع ده، ناريښه بشاه په کلې کي د راجستر په پاره، ناريښه بشاه په کلې کي د متنفذينو، قومي مشران او ملاتر خبرې نه تېږېږي، نو که چېري د قوم او قبيلي مشرپه دې پروسه کي شامل وای او په هره ولسوالي، کي پي د هغېي ولسوالي خوښه باسوده بشخي د راجستر د پروسه د پرمختېولو لپاره ګومارالۍ واي نود بشخو راجستر به تضمین شوی واي.

انهه: په راجستر کي درغلې: اوس په راجستر کي په عمومي دول دوه دوله درغلې شوي، يو شخص تريوه کارتنه زيات کارتنه اخښتني او بل په خينو سيمو کي کم عمره کسانو (هلکانو او نجونو) ته هم کارتنه ورکړل شوي، سره له دي چې تريوه زيات کارتنه اخښتل ورته خه ګته نه لري، خوپه غلط ډول د راجستر د شهر په بورته بشودلو کي اغېز لري او همدارنګه که په اينده کي دا راجستر د نورو کارونو او يا هم د سيمه يېزو انتخاباتو لپاره معیار وګنل شي دا معیار به په غلط بنسته ولړوي.

نهه: د کوچيانو ستونه: په افغانستان کي په لکونو، نه بلکي په مېليونو کوچيان او سېږي که د راجستر په اوستي پروسه کي د دوي د ثبت لپاره کوم منظم پلان جور نه شي نود افغان ولس یوه درنه برخه به په انتخاباتو کي

په شعوري دول هڅه کوي د راجستر کچه لوره بوجي د کم عمر کسان هم راجستر وي، د مامورينو په ترکيب کي داسي خوک نورنه شته چې هلته پر دوي نيوکه کري چې دې شخص د انتخاباتو د قانون مطابق عمر نه دې پوره کري، باید راجستر نه شي، په باميان کي په لسکونو خه چې په سلکونو دا ډول بېلکي شته پر عکس هغه ولايتونه چې د راجستر د پروسې خينولوړ رتبه مامورينو ته چندان مطلوب نه دې هلته يې له نورو سيمو خخه مامورين ګومارالۍ او د راجستر ګروپونه يې مېکس کري دي. له نورو سيمو خخه راغلي مامورين هغې سيمې ته دزره له تله کارنه کوي. یوازي خپله ورڅ اوږي، خکه هغه ته يې خه ګته ده چې دې سيمې خلک د جمهوري رياست او پارلمان په انتخاباتو کي فعال ګډون وکري که ونه کري، مقصد دوي ته خپل معاش ورکري، په تسيجه کي دا سيمې د راجستر په پروسه کي دېږي شا ته پاتې کري. لازمه ده چې د راجستر پروسه د مامورينو ترکيب له مخې په تول افغانستان کي یوشان جوره شوي وای يا په تولولايتونو کي مېکس واي یاد هر ولايت لپاره د خپل ولايت خلک ګومارال شوي واي.

دري- محيطي او جغرافيائي مشكلات: په خينو ولايتونه کي جغرافيائي ستونزې دي، د غردونو درو، او لري پرتو کليو ته لاتر او سه سرکونه نه دې رسبدلي او زيات پلي مزله ته اړتیا ده، د راجستر مامورين اکثره دي ته زره نه بشه کوي چې دې سيمو ته لار شي او خلک راجستر کري.

څلور- د انتخاباتي مرکزونو ناممشخصوالي: اوس چې هر خوک کارت اخلي دا نه بشکاري چې دا شخص به چېري او په کوم خاي کي رايه ورکوي. پېښه: د وخت کمي: اکثرو ولايتونه چې کوم وخت په پام کي نیول شوي دا وخت د هفو ولايتونه جغرافيائي او محيطي مشكلاتو په پام کي نیولو سره کافې نه دې او پا دېر کار ته اړتیا لري. شپه: د پوهاوي راپوپوهای ستونزې: خرنګه

افغانانو تر منځ یولوی سياسي، قومي او حقوقی مشکل پیدا کوي. د ملګرو ملتونو له خوا د راجستر په اوستي پروسه کي چې خوره امتياز او سهولتونه باميان او د هغه شاوخوا نورو هزاره مېشتولو سيمو ته ورکړل شوي، دا په مجموعي دول په مشرقي کي د (کونړ، لغمان او نورستان دري واړه ولايتونه چې سره یو خاۍ شي تر دې درېو واړو ولايتونه ده دی.

د راجستر په پروسه کي شرق، جنوب، شرق، جنوب غرب او غرب شپدې شل ولايتونه زيانمنډلاني شي، په دې ولايتونو کي جغرافيائي او محيطي مشكلات له پخوا خخه شته، لازمه وه چې د راجستر پاليسې او ستراتيزې جوروونکو دې سيمې لپاره بشه پخه او کاري ستراتيزې جوره کري واي او تر تولو دمخه يې دلته کار پيل کري واي، خکه هغه سيمې چې زيات مشكلات لري زيات کار ته اړتیا لري، د راجستر مسلو مقاماتو نه یوازي دې سيمې لپاره هر اړخیزه ستراتيزې جوره نه کړه، بلکي خپل پروګرام یې په دې سيمو کي نور هم شا ته کړ. د اکثرو پښتون مېشتولو ولايتونه د راجستر د پروګرام لپاره کمي ورځي په پام کي نیول شوي، په دې کي هم خو خورځي رخصتي ده، په دې پاتې وخت کي د راجستر وشا او که ونه شو، دوي ته مهمه نه ده، دلته بد د راجستر په اوستي پروسه کي غنو نيمګرتياو ته اشاره وکړو: یو- ستراتيزې د راجستر ستراتيزې هر اړخیزه نه ده، خينې ولايتونه په کې زيات زيانمنډلاني شي او خينې ولايتونه په کې زيات امتياز تر لاسه کوي.

دوهه: د مامورينو شمېر او ترکيب: هر ولايت ته د راجستر د مامورينو تاکل شوي شمېر ته سياسي اغېز لاندې دي، په ملګرو ملتونو کي خاص مامورين په افغانستان کي قومي ستونزې راولواوي، هغه ولايتونه چې دوي ته مطلوب دې هفو ته يې د مامورينو شمېر زيات کري، په هفو کي یې یوازي د همفه ولايت مامورين ګومارالۍ دي، د خپل ولايت مامورين په خپل ولايت کي بشه کار کوي، او

ستونزی په گوته شوی خو با ستونزی د پارلمانی انتخاباتو په انډول هېږي درنۍ نه دي، د جمهوري ریاست لپاره کاندیدان د ګوتو په شمار دي، هر راجستر شوی افغان د یوی رايې حق لري، معايرونه تقريباً مشخص دي، خو په پارلمانی انتخاباتو کسې د کاندیدانو شمېر په سوونو خه چې په زړګونو دي، غتې چلنځ دا دی چې ولایتونه به پارلمانی خوکۍ د کوم معیار له مخې بېلېږي؟ د اساسی قانون له مخې د پارلمان خوکۍ هر ولایت ته د نفوس په تناسب بېلېږي په دی پروسه کي کېږي شي درې احتمالي معیارونه او له هغۇ خڅه را ولارې دونکيو ستونزو ته اشاره وکرو:

۱- اوسني راجستر: که چېږي د اوسني راجستر شمېر د پارلمانی خوکیو لپاره معیار وي او په همدي تناسب هر ولایت ته خوکۍ بېلېږي نو دا خبره یو بنکاره ظلم دي، خکه چې په تولو ولایتونو کي راجستر په عادلانه دول نه دی ترسره شوی، خینو ولایتونو ته تر استحقاقه پورته امتیاز ورکل شوی او هغۇي هغه اشخاص هم ثبت کړي چې قانوني عمرې نه دي پوره کړي، په دی دول یې د هغه ولایت د راجستر شویو اشخاصو شمېره لوره کړي، په خینو سیمو کي یوشخص د یوه پر خای خو ګارتونه اخچستي، په دی دول شمېره بورته شوې نو که په دی معیار پارلمان ته خوکۍ وېشل کېږي، نو خینې ولایتونه په کې بشه پوره زیانښېږي

۲- د استعمال شوي ووب شمېره: یوه احتمالي طرحه شايد دا هم وي چې د جمهوري ریاست په تاکنو کي د استعمال شویو ووبتونو شمېر په پام کي ونیول شي او د همدي معایر له مخې پارلمانی خوکۍ وېشل شي، دي کي هم ورته ظلم تکراره پېږي، خکه هغه ولایتونه چې د راجستر په پروسه کي ورته زیات پام نه دي شوی او انتخاباتي مرکزونه یې هم په مناسبو موقعیتونو کي نه دي جور شوي طبعاً یې په تسيجه کي د استعمال شویو ووبتونو شمېر کمېږي نو که دا معیار په پام کي ونیول کېږي

پوري اړه پیدا کوي داوي په عمومي دول د راجستر د پروسه ستونزی او سراخو انتخاباتو کي هم لکه خنګه چې مود راجستر په پروسه کي یو شمېر نيمګړي تياوو ته ګوته ونیوله، د داسي احتمالي نيمګړي تياوو د پېښدو امكان شته، چې دلته به ورته اشاره وکرو:

۱- د انتخاباتي مرکزونو یا مېتشونو تثیت: په انتخاباتو کي به یوه غته ستونزه همدا وي چې انتخاباتي مرکزونه به چېرته ثبېتېږي؟ په یوه ولسوالۍ کي به یوه انتخاباتي مرکزوي یا خو خو مرکزونه، او که خو خو مرکزونه وي په کوم کوم خای کي به وي، خلک به په اسانې هله راتلای شي که نه، په هغه ولایتونو کي چې بېلابلو قومونه او سېږي او د هفود شمېر او جغرافیا یې موقعیت د خرنګوالي له مخې به ورته په عادلانه او متناسب دول انتخاباتي مرکزونه جوړېږي او که نه؟

۲- د بخو لپاره انتخاباتي مرکزونه: که چېري بسخو ته له نارينه و خڅه جلا مرکزونه جور نه شي او بل دامرکزونه په خپله به کليو کي نه وي او یا کليو ته نېډي نه وي نوښخي به زړه بشنه کړي چې لري پرتو سیمو ته انتخاباتو لپاره ورشي.

۳- ترانسپورتی لکبست: د انتخاباتي مرکزونو د لري والي په حالت کي پر هروټري رايه ورکونکي د موټر د کرايسی لکبست راخې، ده وټران به زړه بشنه کړي چې دا لکبست ورکړي او انتخاباتي مرکزونو ته خان ور ورسوي. د انتخاباتي مرکزونو د ناسم انتخاب او یا هم د مرکزونو لري والي د دی سبب ګرخې چې زیات رايه ورکونکي په انتخاباتو کي ګډون و نه کړي، که چېږي په انتخاباتو کي لزمه فیصدی ووټران ګډون و نه کړي نو تاکې به خپل مشروعیت له لاسه ورکړي.

د پارلمانی انتخاباتو ستونزی او معیارونه: د جمهوري ریاست د انتخاباتو لپاره کدخد هم پورته زیاتي

له ګډون خڅه بې برخې شي د راجستر په او سني پروسه کي د کوچیانو نوم ثباتونې ته چندان وجهه نه کېږي او نه په دې برخه کي کومه مشخصه ستراتېژي او پلان شته.

لـس- د راجستر پر پروسه د واکمنو سیاسي دلواغېز: د راجستر په او سني پروسه کي یوه دېره غته نيمګړي تيا او ستونزه دا د چې دا پروسه په او سني حکومت کي د یو شمېر هفو سیاسي دلو او اشخاصو چې تر خپل لیاقت استحقاقه یې زیات امتیاز تر لاسه کړي او په هېڅو جهه یې پېښدو لوله ته تیار نه دي تر اغېز لاتدي ده. د دېږي خواشینې، خای دا دې چې د ملګرو ملتوونو یو شمېر کړي، او یو شمېر هفو هبودونه چې د ملګرو ملتوونو دا کارکونکي یې اتباع دي - له دغو سیاسي دلو او د هفو له مشرانو سره خواړه اړیکې لري، په دولت کي دا دول اغېز من اشخاص چې هر دول خبره وکړي که خده هم د قانون او عام ولس د ګټو خپلاته وي بهرنېو هبودونو او په ملګرو ملتوونکي د خینو اشخاصو له خوا په بشنه دول مثل کېږي، نو د راجستر په او سني پروسه او په خپله د ملګرو ملتوونو د افغانی کارکونکو په لیکو کي دی دول سیاسي دلو او اشخاصو ته یوزیات شمېر وفادار کسان شته چې د راجستر او انتخاباتو پروسه د همفود دلو او اشخاصو په ګټه ورڅولای شي.

یو ولس- امنیتی ستونزی: د راجستر د پروسې اصلې واکمن اشخاص د ملګرو ملتوونو بهرنې کارکونکي دې، دویں ګام کي پروسه د افغانانو په لاس کې ده. بهرنې کارکونکي له امنیتې پلوه دومره احتیاط کوي چې په تول ولایت کي که یوه عادي ناوړه امنیتې پېښه هم رامنځ ته شي نو دوي په هفو ورڅ کارونه نه کوي. که احیاناً د عمومي راجستر په حساسو شېبېو کي په کوم ولایت کي داسې کومه پېښه رامنځ ته شي نو د هفو ولایت اکثره خلک له راجستر خڅه پاتې کېږي، خکه په ناسمو امنیتې شرایطو کي نه یوازي خارجې کارکونکي کار نه کوي، بلکې داخلې هفوته هم اجازه نه ورکوي، خکه د داخلې کارکونکي دا اکثره کارونه هم هغوي

۸- دا دفترونه به د راجسترو انتخاباتو ناسموالي په حالت کي د ولس غړ مسوولو مقاماتو او ډله يېزو رسنیو ته رسوي.

۹- د ولسواليو، ولايتی سوراګانو، ولسي جرگي، او جمهوري ریاست په انتخاباتو کي به له ولس او د انتخاباتو کمپسیون له چارواکو سره همکاري کوي.

۱۰- د دی دفترونو له خوا بايد په تول افغانستان کي د هفو منفذو اشخاصو یو لېست جور شي چې د ولسواليو، ولايتونو سوراګانو او ولسي جرگي لپاره مناسب دي دا لېست کېدي شي له سيمه يېزو مشرانو يا خپله د هفو اشخاصو له خوا چې غواړي خان دي خوکي تو کاندید کړي تر لاسه شي، دا دفترونه به په انتخاباتو کي له دوی سره همکاري کوي چې د یوبل پر ضد نامشروع کمپاين ونه کړي او خبره جنګ جګرو ته و نه کاپري، دوی ته به ورکشاپونه او سيمینارونه جورو وي چې کېدي شي د ذهنی تنوير په وجه تر تولو غوره اشخاصو ته تېر شي او یا هم د سالم رقابت له لاري خپل کمپاين په سوله يېز دول پر مخ بوخي، په دی دول به په افغانستان کي د ولسواليو د شوراګانو انتخاباتو خخنه نیولي بیاد جمهوري ریاست تر انتخاباتو پوري توله انتخاباتي پورسه په سوله يېز دول ترسره شي.

۱۱- دا دفترونه به په عمومي دول د فشار د یوه اصلاحي ګروپ بهنه ولري، چې د عادلانه انتخاباتو تضمین لپاره به خش کوي، ترهفه حده چې د ولس قناعت حاصل شي، که چېږي یوه خاصه بهرنۍ مرجع او په داخل کي خوانګرو سیاسي حلقوته چې له همدي بهرنۍ سرچینې سره نژدي اړیکې لري تول انتخاباتي بهير یانې د ولس برخليک پرېښودل شي نوباور نه کېږي چې منصفانه انتخابات به ترسره شي او یا به هم عادلانه حکومت جور شي.

ولایتي دفتر جور شي د دی دفترونو دندی بددا وي:

- ۱- د ملګرو ملتونو د راجستر له پروسې سره به همکاري کوي او د هفو نیمکړیا وو په له منځه ورلو کي به ورسه مرسته کوي چې مخکي موورته اشاره وکړه
- ۲- خلک بهه خوی چې د راجستر او انتخاباتو په پروسې کي برخه واخلي.
- ۳- د ملګرو ملتونو له دفتر او انتخاباتو له کمپسیون سره به مرسته کوي چې انتخاباتي مرکزونه په داسي خایونو کي جور کړي چې خلک ورته په اسانۍ ورتلای شي.
- ۴- د هري هغې اصلاحي طرحی ملاتر به کوي چې د ولس په ګټه وي او ولايتونه د حقوقو وبش په کي په عادلانه ډول ترسره شوې وي. د هري هغې طرحی د اصلاح کوښېن به کوي چې د سیاسي یا نورو عواملو له کبله د خینو خاصو سیمود خلکو حقوق په کي له منځه تللي وي او خینو نورو سیموده په کي تر خپل استحقاق زیات امتیازات ورکړل شوي وي.
- ۵- له هري ممکني لاري به د سيمه يېزو زورواکانو مخه نیسي چې انتخابات په نامشروع ډول په خپله ګټه ونه خرخوي.
- ۶- په انتخاباتو کي د ګډون او مهمو خوکي تو د داسي ملي اشخاصو ملاتر به کوي او تشويقوي به یې چې ولس یې د بري هيله لري او له هفو خخه د خدمت هيله کېدي شي.
- ۷- د انتخاباتو له کمپسیون سره به د پارلماني خوکيود و بش په اړه د معیارونو په ګونه کولو کي همکاري کوي، په دی برخه کي کېدي شي یوه غته مشوره دا وي چې د انتخاباتو کمپسیون باید د ولايتونه د نفوس په اړه هغې احصائي په پام کي ونیسي چې تر سیاسي اغیزو لاندې نه وي او ولس ته د منلو پرو وي، کېدي شي د خواحصانيو او سطح حالت په پام کي ونیول شي.

بیا به هم خینې ولايتونه زیانمنېږي.

۳- اوستني احصائيه که چېږي اوستني احصائيه په پام کي نیول کېږي، نوبیا به هم خینې ولايتونه له خپلو حقه حقوقو برخمن نه شي، داسي اسناد او شواهد شتې چې په اوستني احصائيه کي هم درغلي شي او د یو شمېر ولايتونه نفوس کمښودل شوي دي. د دی ولايتونه خلک اوستني احصائيه د خینو خاصو ډلو تر سیاسي اغیز لاندې ګڼي او د یوې ربستینې احصائيه په توګه یې نه مني که چېږي له دی دریو ولاؤ معیارونو خخه هر یو ومنځ شي، نو پر خینو ولايتونه باندې ظلم کېږي او خینې تر خپل استحقاقه پورته امتیاز تر لاسه کوي. که چېږي د غلطو معیارونو له مخې د پارلمان خوکي، وو بشل شي نو دا کارد افغانستان د بېلا بېلو ولايتونه تر منځ زیاتي شخري راولروي او خپله د پارلمان مشروعیت تر پوښتنې لاندې راولې، او س راخو دي ته چې ایا د پورتنيو ستښو حل لاره شته که نه؟ زمود په نظر تول هغه اړګانونه لکه سیاسي کېږي، مدنې تولنې، د لیکوالو او ژورنالېستانو تولنې، ولسي سوراګانې، او نور چې له انتخاباتو سره زیاته لپوالتیا لري او غواړي په افغانستان کي عادلانه انتخابات ترسره شي په کار ده چې د انتخاباتو د خارنې او بنه والي لپاره یوه ګډه ستراتېژي جوره کړي په دی ستراتېژي کي تر تولو د مخه ګډه ګروبي کار مهم دی، دا ګروبي کار کېداي شي د ګډو دفترونو خرنګوالي کېداي شي په دی دول مشخص شي:

۴- د عادلانه انتخاباتو لپاره د سيمه يېزو دفترونو جورول: لکه خنګه چې د ملګرو ملتونو دفتر (UNAMA) د انتخاباتو لپاره په تول افغانستان کي اته لوی ساحوي دفترونه او په هر ولايت کي یو ولايت دفتر جور کړي په کار دې چې د دوی تر خنګ نور ورته اته ساحوي او په هر ولايت کي یو

له خپل ملت خخه بښنه غواړم

له پخوا خخه مو انکېرله چې له بناغلي جنزال شهناز تني سره بندار وکرو او دا دی هغه مهال اوس راوسېد، یوه شبېه ورسه کښاستو او مجلس مو وکر. هغه داسې چې له پېښوره مو تېلېفون وکر، د جمعي ورڅ، د غرمي دوه بچې مو ورسه وخت ونځاکه. د کور پیدا کول یې یو خه ستونزمن کار، خود جنزال صاحب د کشري زوي آرین، په همکاري چې کوڅه کي رانه انتظار و- زموږ ستونزه یې یو خه اواره کره. دویمه پوره په سالون کې یې کښاستو. خپله تني صاحب لا د جمعي له لمانځه خخه نه و راستون شو.

بوی دېري اوږدي او په زړه پوري مرکې له په تمه وو، تر مجلسه وروسته کابو دوه نېمي بچې وي چې پر مرکه مو پېل وکر او دوه ساعتونو له وځځده، خو له بده مرغه هغه خه چې مور له خانه سره وړاندوبنه کړي وه مرکه هنسۍ نه وه. بناغلي تني هومره اخلاصونه کړ خومره مو چې ګومان کاوه، تر خپله وسې یې حقایقو او واقيټونو پوره اچوله.

بل اړخ ته - پر افغانستان برغلکړو روسي جنزاںو تر پردي شا ته یو خه حقایق او واقيټونه په ګوته کړي چې د بلکې په توګه جنزال ګروموف، جنزال مایبوروف یې یادولی شو. له تني صاحب خخه دا هيله کېډه چې د دغو تولو مسابلو په اړه وکړېږي او راتلونکي نسل ته د پند او عبرت بلکې پوره دی، له مورخيښو او تاریخ لیکونتو سره مرسته او همکاري وکړي، خپلې تولې خاطري په رشتښو، او صداقت ووائېي - وېي لیکي او راتلونکو نسلونو ته یې وړاندې کړي.

شهناز خان په ۱۳۲۸ کال د خوست ولايت د تیو په ولسوالۍ کې زېړبدلی، لوړمنۍ زده کړي یې د تیو ولسوالۍ په دره کېي کېي کېي ترسه کړي. وروسته بیا په ۱۳۴۱ کال کې له شپږ تولکې خخه حربي شوونځي ته او پیا په ۱۳۴۸ کال حربي پوهنتون ته وړکډ شو. د ۱۳۵۰ کال په پاڼ کې د حربي پوهنتون له پلي پوهنځي خخه دویمه بریدمن پوخې افس فارغ شو او د ریڅخو په اوومه فرقه کېي د پلې نلوك قوماندان په توګه په دنده وګومارل شو. وروسته یې د کوماندو افريزي تعليم ترسه کړ او پیا پی د ۱۳۵۳ کال خخه تر ۱۳۵۶ کال پوري په پخوانۍ شوروی اتحاد کې د قوماندانۍ لوړي زده کړي ترسه کړي. کله چې کابل ستون شو په کابل کې د بالا حصادر د کوماندو د لوړمي تولې قوماندان ونځاک شو او پیا وروسته د کوماندو مستقل قوماندان مقرر شو. همدا شان یې په هرات کې د مستقل لوی قوماندان په صفت او په مزارشريف کې د مستقل قوى د قوماندان په توګه دندې پر مخې پولوي دي. د فرغی پوخې لوی قوماندان وروسته د مرکزي قول اردو قوماندان او د کابل ټاګانزېيون د عمومي قوماندان په صفت یې هم دندې ترسه کړي دي. د دی تر خنګ یې د وسله وال پوخ لوی درستيز او د افغانستان د وطن د دفاع شورا د منشي په حیث او د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت د دفاع وزیر په توګه دولتي دندي ترسه کړي دي. بناغلي تني د خان په اړه وایې:

او درې ماشومان لرم، دلته له ماشره او سېږي او په تعليم باندي بوخت دي.

مشر مو زوي دي که لور؟
زما مشره لورده، هغې کالج خلاص کړي او
او س دلته ماستري تعليم کړي او زوي مې
پوهنتون لولې او په دې ورڅو کې په پوهنتون
خلاص کړي. اميد دې چې ماستري تعليم دلته
تكميل کړي او یو مې دا کشر زوي دي دا په نهم
صنف کې دې مشر زوي مې میوند نومېږي، دا
کشر چې دې آرین نومېږي.

دلته مو ژوند خنګه دي، خه ستونزې لري؟
تاسي لکښتونه له کومه کوي؟ خه مصروفېت
لري؟ د پاکستان له حکومت سره خرنګه اړیکي
لري؟ ستاسي د امنیت لپاره دوی خه تدابير
نیوپلي که خنګه...؟

زموده اړیکي بندې دي، دلته له خلکو او
حکومت سره کوم امنیتی تدابير نه شته. زه فکر
کوم چې په دې وروستي وخت کې امنیتی
تدابيرو ته ضرورت هم نه لیدل کېږي، خکه چې
دلته حالات فی الحال سدمې. امنیت بندې دي،

په دې ترتیب موږ په دغه زمانه کې یې طرفه پاتني
شوو. او په وروستيو جګړو کې موګډون وند کړ،
څکه موږ جګړه د حل لازنه بولو او موږ پوهېږو
چې جګړه ستونزې نه حل کړي، بشه به دا وې چې
ستونزې د خبرو او سیاسي دیالوگ له مخې
ترسره شي، موږ اوس هم د "بن" له پېړکو ملاتر
کړو او په افغانستان کې زموږ د سولې غورخنګ
پلويانو، ګونډيانو د افغانستان د نورو خلکو،
ګونډونو، تنظيمونو شخصيتونو او دولتي
ارګانونو تر خنګ د جګړي د تم کولود سولې د
راتګ د بیاژغورنې په چارو کې ګټور او عملی
اقدامات ترسه کړي دي.

د کورنې په هکله که راته ووائې؟ خومره
ماشومان لري، کله مو واده وکر؟ پلار مو حیات
دي؟ پلار مو خه وظيفه درلوده؟

زموده والدین خدای دي وېښي هفه په حق
رسېدلې دې او زما پسخه ورونې دې او زیبات
شهر وړړونه لرم، د کورنې غړي خپلواں لرم،
چې دا تول پڅېل وطن کې د تهیو په سیمه کې
ژوند کړي. او زما خانګړي کورنې چې مېړمن ده

زه د خلق د دیموکراتیک ګونډ د مرکزې کمیتې
غږي و مهدا شان په وروستيو کې د سیاسي
بېرو غږي هم شوم وروسته بیا د ۱۳۲۸ کال په
پاڼ کېي د حوت په ۱۲۰۰ مهه نېټه د جمهور رئیس
داکټر نجيب الله تطیو، دیسیسو او د بهرنيو
پلويانو د ملاتر په نتیجه کې چې زموږ په خلاف
یې برید وکر. نو موږ د داکټر نجيب الله په خلاف
قیام وکړ او د مجبریت له مخې د وطن پېښدو
ته تیار شوم او پاکستان ته راګلو، له جهادي
کله چې پاکستان ته راګلو، له جهادي
تنظيمونو، اسلامي ګونډونو او بهرنيو ملکونو
سره مو مخکینې اړیکي نه درلودل، په دې
ترتیب موږ په وروستيو جګړو کې چې د
مجاهدینو تر منځ او یاد طالبانو او مجاهدینو
تر منځ وشوي د یو بل په خلاف ګډون نه درلوده.
زموده والدین خدای دي وېښي هفه په حق
اقدامات په خپل وخت کې ترسه کړي دي. بشه
ژوندي مثالونه یې زه ویلای شم یود افغانستان
د سولې غورخنګ ګونډ دې چې د ۱۳۷۲ هل
کال را په دې خوا په افغانستان کې فعالیت کوي.

خدا فضل دی حالات بنه دی هیچ تشویش نه
رینتیبا خبره خود اده چې ما په خپله له سیاست
سره هیچ شوق نه درلود. نه یوازی دا چې شوق
مې نه درلود بلکې کې لړ دا سی اسافسته
ولی مو وونه غوښتل چې یوه مسوونه هیواده
وغېږډ رینتیا وايم بهمه مې هم نه تری داتل، په
دی دلیل چې زه د حرسي پښونځي، حرسي
پوهنتون، پوځي افسرو او په هماګه زمانه کې
کړي، هیچ ټوښن مې نه دی کړي، چې زه

بل دا چې زه کوم دا سی کار نه کوم، بلکې له خپل
گوند او ګوندیانو سره مصروفې او کوم عاید
هم نه لرم، ما سره خپل ګوندی ملکګړي او خپلوان
مالی مرستې کوي، زه کوم کار نه کوم او زما
ژوند یو عادي ژوند دی، د نورو خلکو به شان،
په تېره بیا د افغانی مهاجرو به شان عادي ژوند
کوم

بېهريو ملکونته لازم په دی خاطر ګله چې زه
اول پاکستان ته راغمل زما په دی خاطر ګله چې زه
جمهور رئیس داکتر تجیب الله سرمه موجود وو
د قانون له مخې سیاست کول او سیاست ته د
وزیارات شمېر کسان له وظیفو خڅه شیل شوی وو
وزګله پدلو اجازه نه وو نوبه دی خاطر مورود
سیاست سره هیچ اړیکی او شوق نه درلود، خو
په دروستو ټکي کله چې سردار محمد داد خان
د دولت مشر شو، نو غفله ملي غورخنګ به نوم
پوکوند جوړ کړ او په دغه ګوند کې زیات شمېر
افغانستان د سولی به لاره کې زه اړیزمن تام شم
افغان اون د ولني کسان جذب شول به دی ترتیب
د وسله وال پوچ افسران هم پو شمېر وړګه شول
نو دلته وسله وال پوچ کې د سیاست کول لازه
اوړه شو او له دی موقع خنده افغانستان د
څلک دیموکراتیک ګوند پوره ګټه وکړه او زیارات
شمېر پوچي افسران د پوچواني څلک دیموکراتیک
ګوند نه وړګه شول زه هم سیاست ته وړګه شوم
او د پوچواني څلک دیموکراتیک ګوند غږي شوم
یانې له ۱۳۵۲ کال را په دی خوا سیاست ته
وړګه شوم

جنزال صاحب لکه خنکه چې تاسی هم وویل
قانون و چې اردو باید په سیاست کې برخه

شنه
ولی مو وونه غوښتل چې یوه مسوونه هیواده
والدش لکه اړیابې هیوادونه یا امریکا نه؟
نه دې دی باره کې مې هیچ کوم تلاش نه دی
کړي، هیچ ټوښن مې نه دی کړي، چې زه

له حکومت سره مو اړیکی خنکه دی؟ تاسی
داسې معموسوی چې امنیتی مشکلات لوی، د
چاله خوا خوبه دی دوسره موده کې خه
کواښ نه دی شوی؟

نه فی الحال خوشستونه نه شنده، ما مخکي
هم عرض کړو چې امنیتی مشکلات له رو، تو
به دی خاطر امنیت نه هم ضرورت نه لیدل کېږي
څه موده مخکي یاځ کاله وړاندې د طالبانو
درېزم په دوران کې زماد سطر موجود وو په
هماغه وخت کې د پاکستان حکومت هم توجه
کړي وه او زما په کورباندي یې تربو وخته
پوري دوي پېړه درولو، او فی الحال خو دله
وضعه بشنه د امنیتی وضعه او د پاکستان
حکومت له ماسه مالي مرسته نه کوي

نو خنکه ګواښ شوی، د طالبانو خوک
راغلې وو که خه پیغام و؟ که بل خه، هغه خطر
خنکه؟

بو خودا چې به سیاسي لحظا طالبانو
بېهريو چارو وزیر چې کله پاکستان ته راغلې و،
بیا پې د پاکستان له حکومت خڅه خواهش کړي
و، چې ما وړته وساري خو پاکستان دغه خېږي
به دې زمانه کې نه و ملنې بل دا چې ما تې
اطلاقات هم راتل علاوه له دی چې اطلاقات
راتل ماه خپله هم پو ده خلی ولidel، حتی له
دی سره، تکم هم شوم، یو اوږدې د پندې او پېښور
د لازی په اوږد او کې چې دوی به ما باندې دې
وکړي او ما هم دېزې پېړي وکړي او دوی فرار وکړي
او دوه درې کسان پې وښتلې پو خلی دلته زما
کې پاتې شوې یم

څه وخت سیاست ته راغلې؟ او خنکه راغلې،
حامخا به چا شوې کړي یاست؟
تاسی مقصوده مجموع کې له دېل خڅه
دی، خنګه مې د سیاست سره شوک پیدا شو
هو، مطلب مې همدا دی.

دیموکراتیک گوند یو مترقی گوند و، روشنفکره گوند و او زه هم یو روشنفکر پوشی افسروم مذهبی افسر او مذهبی سری نه و یو د لایلو به بی دا وی او بل دلیل به بی دا وی چی به همه دوره کی په تولنه کی گوندونو پرمختنگ نه و کری او نوی جور شوی وو. وده بی نه و کری، تکامل بی نه و کری، شهرت بی کم و، د گوندونو جلب او جذب بی هم کم و، په همداسی یو شمپر نور دلایل به هم لری.

د خلق د گوند ایدیالوزی خه وه؟ د خلق دیموکراتیک گوند پروگرام سوسيالستي ته ورته يعني میلان یی درلود، سوسيالستي ته ورته پروگرام، خکه په همه وخت کی د شپوال دویم جنگ خخه وروسته د اکتیور انقلاب یا شوروی سترسوسيالستي انقلاب په اروپایی تولنه کی په تبره بیا به شرقی اروپا، اسيایي ملکونو، افريقا او لاتيني امريكا کی د هر زور پیدا کر، خود پنخوسمو گلونو خخه وروسته بیا دوی په اروپا کی هنده خپل زوري یی چی و کم شو شوروی اتحاد په نورو ملکونو کی بی خایه لاسوهني پیل کری.

او د دوی محبوبیت په شرقی اروپا کی کم شو. كله چی د شوروی اتحاد ددی سوسيالستي پروگرام او یاد دوی د انقلاب مخکن رول په شرقی اروپایی تولنه کی کم شو. دوی بیا اسيایي تولني او افريقيايی تولني ته او لاتيني امريکاته د پره پاملنډ وکره، دلتنه بی زور ونسو. خوپه افغانستان کی چی و په افغانستان کی ۲۰ کاله د افريقيايی تولني او لاتيني امريکا خخه وروسته پاتی وو. په افغانستان کی دغه پروگرامونه وروسته بیا شروع شول. چی هنده بیا ویلی شم چی ناوخته شروع شول.

يانی ستاسي مطلب دا دی چی د خلق د گوند ایدیالوزی سوسيالستي وه؟ نه سوسيالستي زه نه شم ویلی خوپه سوسيالستي ته ورته پروگرام دوی جور کری وو په همه زمانه کی، او لبر میلان یی سوسيالستي ته ورته و. خکه چی په وروستیو کی دایا معلومدا شو هچی افغانستان بس سوسيالستي هبادون باندی متکی شواود سوسيالستي هبادون نرسه د شوروی اتحاد په گلدون د هغوي په اقتضادي او سياسي مرستو باندی بی تکيه کوله.

وانخلی، تاسی خنکه دغه قانون مات گر؟ دا دېرنې سوال دی ما مخکی عرض وکړي ما خپله له سیاست سره شوق نه درلود دا خکه چې دوخت شرایط دا ډول وو، خودا قانون تر تولود مخه لوړی په خپله د دولت مشر سردار داود خان مات کړ. خکه دی خپله د دفاع وزیر هم و، د افغانستان د دولت رئیس هم و، صدراعظم هم و، په دریو کرسیو باندی ده کارکاوه. مګر ده د ملي غورخنگ په ناما یو سیاسي گوند جور کړ تر تولو د مخه په خپله د دولت رئیس سردار داود خان اول دا قانون مات کړ. او زه حتی ویلی شم په انتقادی شکل سره، دا داود خان له غلطیو خخه یوه غلطی وه. زما په نظر او زما په فکسره د لوړی خل لپاره داود خان اردو سیاست ته ورگله کړه. او د اردو پوشی افسران یې خپل گوند ته جذبول د مثال په دول چې زه یې هم دعوت کړي و مخوزه چون د خلق په گوند کړي و مکله چې زه ده دعوت کړم، نو په دوہ گوندونو کی اجازه هم نه شته چې یو سری کاروکړي نوزه د ملي غورخنگ غږي نه شوم بلکې د خلق په گوند کې تربیا یاه پاتی شوم.

فکرکوم چې دا تر تولو مخکی بیا یو خل ویلی شم چې داود خان لویه اشتباه وکړه چې داود خان پوچ سیاست ته ورگله کړ او تاسو سوال وکړ چې ته بیا خنکه سیاست ته ورگله شوي او د خلق د گوند غږي شوي، ستاسو سوال بیخی معقول دی پر خای دی او زه د مجبوریت له مخی موبه مجبور شوو چې سیاسي گوندونو ته ورگله شو. زما په نزد په همه زمانه کې د خلق مترقبی گوند بشه بشکار بدنه ما ته بشه مالوم شو او ما غښتل چې د افغانستان د خلکو لپاره زیات خدمت وکړم. نو په دی دلیل د خلق دیموکراتیک گوند ته ورگله شوم.

په همه وخت کې خو نور گوندونه چې بیا وروسته په حزب اسلامي یاد شو، او نور اسلامي گوندونه هم وو، ولی مو هنې ته علاقه ونه بشوده او دي ته راغلې؟

دغه خود په علتوونه درلود او یو علت بی دا و چې په همه زمانه کې د سیاسي گوندونو شمپه ډپرو او خلق دیموکراتیک گوند یوه برجستګي درلوده، برجسته، یو علت به بی دا وی زما په نظر سره او بل علت به بی دا وی چې د خلق

د پرچم هم عینی خبره وه؟ د خلق او پرچم گوندونو تر منځ په فکري لحاظ هېڅ توپیزنه لیدل کېده، دواړو یوشان پروگرامونه درلودل یعنی فکري پروگرامونه او د دواړو پلوبانو یو له بل سره د بخوا خڅه په بنوونځيو او پوهنتونو کې که عسکري پوهنتونو وکه ملکي - د کابل او په دولتي ادارو کې بی یو بل به سره پېژندل صرف د دوی تر منځ یوازنې توپیز دا و چې د قدرت په سرا او د ډلو تر منځ له یو بل سره یې رقابت او مقابله کوله دا د دوی تر منځ توپیز و نوکوم خاص توپیز د خلق او پرچم تر منځ نه لیدل کېده.

د افغانستان هر فرد د داود خان له رژیم خڅه دېر خوښ دی، نیمکټ تیا وي خو به هر وخت په هر چا کې وي، کبدای شي په کابینه کې به بی خینې ناا هل کسان هم وو یا به نه وو هنې بله خبره ده، خود افغانستان لپاره د پرمختک درېڅه یې خلاصه پوانيسته، تاسی خه اړیتا وبله چې کودتا وکړي او رژیم بدل کړئ؟

ستاسو خبره سېي ډه، داود خان په افغانستان

کې د جمهوري نظام مښسته داود خان په لاس کېښو دل شاهي نظام پای ته ورساوه او په جمهوريت په بدل کړ. همداشان زه داتایيدوم دا منم ستاسو سره چې داود خان به یو شمپه خير شېګنې چاري هم ترسه کړي وي د داود خان رژیم په افغانستان کې ګټور او عملی اقدامات هم ترسه کړل، خو زما په نظر سره د داود خان غلطی دا وي چې وروسته بیا دی د جمهوريت دروازي وټپلي، دېموکراسۍ دروازي یې همداشان وټپلي، سیاسي، مذهبی، ملي شخصيتونو یو تعداد یو شمپه بی ووژل او په سیاسي گوندونو، تنظيمونو باندی یې بندیزونه ولګول، همداشان په ورڅانو باندی یې بندیزونه ولګول دا چې موبهولي له داود خان سره تکر شو موبه خپله د داود خان رژیم پلوبانو او ما مخکي عرض وکړ چې داود خان د پوچ په مرسته شاهي نظام پای ته ورساوه زه ویلی شم چې داود خان د خلق دیموکراتیک گوند په مرسته شاهي نظام پای ته رسولو. داود خان زما په نظر بله غلطی دا و چې د

د دی خواب خوبه داود خان پوری اوه لري، خو
متاسفانه چي داود خان موجود نداد، هغه نه
شته چي دی خپل خواب و اواني باد داود خان
پلويان خواب و اواني چي خنگه به بنده و خوزه
فکر کوم چي به دوي باندي د افغانستان ستوره
نه حل کبده زما به نظره درا داکه چي داود
خان هم به خپله تاسوته مي مخکي عرض و کر
چي د ميل غور خنگه به نامه سره يي بوساسي
گوند جون کري او د خپل گوند ليباره يي د
فعاليت لاره خلاصه قوماندان به واسطه خبر شم چي
گوند و نوباندي يي باندي لوکوله نون پددي
دليل دا د چي داود خان به داود خان به داود
کي خان به جانب نه بشکاري بل دا چي که
چسري داود خان د خلق ديموکراتيك گوند
مشران يي به زندان کي و ڈلي اي، تاسوچي
سوال و کر بيا هم داغه اقلاب ده پښنه يا
داغه تحول يا داغه گوتا ترسه کبده دا همه زه
فکر کوم چي بوزه نه، ياني په ده مانا چي
وروسته سانه نه بشکاري به ده دليل چي د
خلق ديموکراتيك گوند مشران تردي و رخني
پوري سا په قواره به شکالي لحاظ نه وو
ليدلي، مانه پېښنډ چلي بور محمد تره کي
څه دول شکل لري، بېړک کارمل شه دول
شکل لري او خفظ الله امين څه دول فرنکي
ساوال او خصوصيات لري، ما دوي نه وو
ليدلي او دوي مستقيما مسوي ته کومه
قومانده هم نه دا رکري مسوي ته قومانده د
سرگوريانو به واستهه راکل شوي، مثال به دول
سرگوريان به هفته زمانه کي بوقادر اشناو، بل
بي فقری محمد فقری او بل بي صاحب جان
صرحابي او بل بي سيد محمد ګلاب زوي،
انجمنير طريف او بوشمر نور کسان وو، چي د
خلق ديموکراتيك گوند پلويانو ته يي قومانده
ورکه او بيا په پوخ کي هم قوماندان مسوولين
انقلابي یا گوندي په دل عبارت ورته وواهم هغه
هم معلوم وو هغه ته ورکه، غافري مسقفل پاخون
وکر، د مشرانو نه بغیر خنکه مشران خونديان
وو د مشرانو سره مستقيما رايشه او هبرسي
موجوده نه وو.

کومدتا ته به بېرته را شو د نور محمد تره کي
په هکله په هنه وخت کي به نوي کي دومنه

تاسي خود پاخون په یوه شبه کي ته و
تقيق کري، مخکي تامو تنبيه کري و؟
تساو داور و کري زه ده هغه وخت سري، مه
شاء الله رضتيا دهه وایم هیتحياري مسوبه
درلوده، زه ويلى شم چي مخکي، خبره هم نه
درلوده زموري لپاره دا یوه تابيره ناخاپي خبره و،
لكه خنگه چي ما مخکي تاسوته عرض و کر
اولين خيل چي زه خبر شوم ده پښنه شخه - تو
کوماندو د مشر قوماندان به واسطه خبر شم چي
په غونه کي يې راټول کرو او کوچني قوماندان
کوند و نوباندي يي باندي لوکوله نون پددي

چي له هفتي، له خخه زه هم وو موږ ته په دغه
ابلاغ کره، چي داسې کيسه وو خوزه بیا له دې
پښنه سره سه په بالا خسار کي بندې شوم د
هدنه مشر قوماندان به واسطه زه بندې شوم،
ذه پوه شوم موږ ته خطرو و تقيبا دري سه خلور
سوه بوخي افسران چي د خلخ گوند غريې وو داود
خان اود د فاعع وزير رسولي پلاذر لرلود چي دا
وينسي بنديان يي کري به ده خاطر موږ خپل
خان د خلاصون لپاره اود خلخ ديموکراتيك گوند
د مشتروب په لارښونه داود خان به خلاف
وسله وال پاخون و کري.

خو زيات افغانان بيا په شهید داود خان دا
نسیوکه کوي چي هفته ولسي دا د خلق
ديموکراتيك گوند غريې سه لاسي له منځ یونه
ول، گئني نن به به افغانستان دغه ورخ نه وه
راغان، تاسي خه نظر لري؟

هېښه خپله پاليسى بدلوله، یوه ورخ به داود
خان سوسیالستي ته ورته پوره ګرامونه چورول او
بله درخ به په ده غرب له ازا د بازار سره مينه
کوله، یعنی دې به خپله پاليسى کي متازلول،
ترزلول پي دلوده چي بالخه دهه خښو اسلامي
ملکونو چي دهه اخروخت کي سفر و کري، ختنې
وعدي ورته ورکري او د هغه وعده په تېجه کي
ده خپله پاليسى بدله کړه چي د پاليسى دغه
بدلولن د ده رېزیم د سکوت سېښو شو اخري
دليل دا د چي داود خان د خلخ دې موکراتيك
کوند په مشتابه باندي برید و کري او ده
غونه په خپله پاليسى ده دې پخ خلقی افسران و نښي او
بنديان يې کري

د ثور د پښنه خخه مخکي زه د بالا خصار
د کوماندو د مستقل پوخه لومړي تولی
مشر قوماندان ده کله موچي غونه جوره
کړه د ورخ په دوړو بچو یونې موږ ته وویل
چي په شمېر خاپینو غونه پښل چي داود خان
نه خيانات و کري او د هغه حکومت به خلاف عمل
اجرا کري، هروش کوي چي تاسي له چاره
تماس و نه نېښي په غونه کي گونونه
کړي خپل پوخي تولوکي د قوماندان له امر
سره سه امامه کري او دولتي و ظايفه ترسه
کري موږ وویل چي په ده سمه ده

په همده وخت کي کړه د خلق ديموکراتيك
گوند په تعداد مشترکه، دنور محمد تره
کي، هېڅه الله امين او پېړک کارمل په
شمول بنديان شوي وو په همده ورخ یعنی د ثور
په شمېر نېښه موږ د کوماندو له قوماندان سره
وویل چي سمه ده کله چي زه لغونه نه ووتم د
کوماندو و قوماندان خپل پاواره سا پېښي را
واستاوه او زه یې پېړه و غونه شتمان یوازي یې ما ته
وویل چي زه خو ټه ګوند غريې ته خود ګوند غريې
ېي ما وویل زه ګوند غريې نه یم که زه د ګوند
غريې زه هم په ټه ګوند غريې ته هم ګوند غريې په د
پرمجمه دله پورې تولی یې، خول سنده دا چي
قوماندان زه بندې کړه د شبې ته بچو پورې
پېښه په (۱) بچو قوماندان زه خلاص کرم او د کابل
راډيو هم اعلان ده کړي چي په تعداد خاينين بنديان
شوي ده د خلخ گوند غريې مطلب و
مسوډه داود خان په خلاف د خپل ديموکراتيك گوند په
خلاصون له امله او د خلق ديموکراتيك گوند په
لارښونه پاخون و کري

تولی قوماندان وم، او ما په هغه وخت کې د داود خان له خوا خځه یو فوق العاده رتبه اخیستي ده چې هېڅ افسر فوق العاده رتبه ندوه اخیستي پرته له ما خڅه.

ده ځنه وخت تبول وسله وال پوچه دا خرګنده ده، ولې زه بندې شوم؟ په دې خاطر چې زه د خلق ديموکراتیک ګونډ غږي و م ما کوم بهله ګناه نه وه کړي. ما هم د یوه افسر په صفت دا حق درلود چې له خپل خان خځه دفاع وکړم ماله خپل خان خځه دفاع وکړه. وسله وال قیام مې وکړ همداسې زما په شان نورو کسانو هم دا کار وکړ. لکه اسلم وطنجار، لکه بل لکه بل نتوول شیان زه ندشم ویلی چې د تحول ضمیمه واردي د تولو مسؤولیتون کله چې دا کار وشوروسته بیا هېر کورني او بهرنې علل دی چې هغه ده براید توضیح شي، چې د هغه په تسيجه کې په افغانستان کې د اټولی ورانۍ ويچارې، رامنځ ته شوي یو خل بیا عرض کوم چې ده بر کورني او بهرنې علل دی چې د هغه کومپلکس په تسيجه کې د افغانستان دا اټولی ورانۍ ويچارې، رامنځ ته شوي چې تاسوسوالوکړ. بناء دا دی ذمه وار د خلق ديموکراتیک ګونډ او د ثور انقلاب نه دی، بلکې دی ذمه وار هغه کسان دی، هغه خلک دی چې د قدرت ناورې جګري کوي او د دې ناورو جګرو او درور وژني نه چې ناوره استفاده کوي درور وژنه تحریک کوي د دې خڅه سیاسي او مادي ګته اخلي او همدا شیان د دوی بهرنې پلویان دی، یوازي افغانان نه بلکې د دوی بهرنې پلویان هم د دې ذمه وار دی، چې د خپلو ګټو لپاره یې په افغانستان کې بې خایه لاسو هنه کړي ده او کوي بې.

زما مطلب دا و چې که چېره ته دا د ثور کو دتا نه وي شوي پاکستان او ایران ته به د دې لاره نه واي چې د خان لپاره تنظیمونه جور کړي او خبل اهداف په هنوی تر لاسه کړي او بیا خبره تر طالبانو ورسپړي. نو دا تولی بدمرغی به نه واي رامنځ ته شوي. پاتي شوه زما د طرف خبره، زه بلکل نه غواړم چې طرف واقع شم، بلکې صرف د خلکو غړ، خبرې او تبصرې مې ستاسي تر غورونو ورسولي. نو دا زما خبرې نه دي بلکې د خلکو خبرې دي، که خنګه ستاسو خه نظر دي؟

تنې صاحب خلک وابې چې د افغانستان د درېدرې، وزني، بې کوري او هجرت، دله بیزې وزني، به میلوونو شهیدان او به میلوونو مهاجرین، بې تعليمي او د نورو بدختيو پيل د ثور اومه ده او مسؤول کسان بې هم د ثور د اوومې رامنځ ته کوونکې دي، دا خو تاسي منې؟

نه زه یې نه منم، داستاسو نظر دي؟

به دې کې تاسو خومره خان مسؤول ښنې او خومره تاسي د خلق ګونډ مسؤول ښنې؟
تول افغانان مسؤول دي، یوازي زه اود خلق ديموکراتیک ګونډ مسؤول نه دي.

ګوره ويس صاحب، اول خودا چې تاسو وویل چې زه بې طرفه ژورنالیست مې اول تاسوبې طرفه نه بې، ستاسو سوالونه ستاسو ذهن موبه ته دا رابنېسي چې تاسوبې طرفه پاتي کېدای نه شئ، خوبه هر صورت دا ستاسو موضوع ګيرې خپله یو طرف دی. زما په مقابل کې سوالونه کوي ذهن لری دا ستاسو ذهن خپله موبه ته په دا ګه کوي چې تاسو طرف واقع وئي او یې په هر صورت تاسوسوالوکړ چې افغانستان دا تول لب او لباب چې راواخله دا تول نور- ستاسو په اصطلاح کو دتا یا انقلاب په دې باندي موختمن کړل. چې دا تول ضمیمه وار چې دی همځنځ دا ستاسو ذهن دی، البته زه له دې سره موافق نه يم مخکي مې وویل او عرض مې وکړ چې موبد مجبوريت نه داود خان په خلاف وسله وال پاڅون کړي دی، یانې اول برید متعرض داود خان شوی دی. موبنې یو ماساسو ته واقعيت وواي، چې زه قوماندان یوازي زه نه یم غوښتی تول کسان یې بالاحصار کې راتول کړل د کوماندو قوماندان او بیا په اخې کې بې زه خان ته بندې کړم. دا صورت چې ما هېڅ ګناه هم نه درلوده د هغه وخت خلک او سه هم موجود دي، که پوځيان دې که افسران تولو ته دا جوته ده چې ما هېڅ ګناه نه درلوده او زه بې ګناه بندې شوم دا چې نور محمد تره کې بندې شو، حفیظ الله امين بندې شو، بېرک کارمل بندې شو، دا د هنوی کاردي، ما یوه ګناه درلوده چې زه په خلق ګونډ پوري تپلى و م، یعنې د خلق ګونډ غږي و م دا ګناه چې مې درلوده او زه په وسله وال پوچه کې د داود خان په زمانه کې د تولونه اول نمبر د

مخالف قطبې قدرتونه وو یوه امريکا و بله روسيه، او په دې باندي تبصره مهمه نه ده چې دوی خومره مخالف وو دېره جالب دا ده چې نور محمد تره کې له امريکا خڅه د روسيې په ايدیالوژی راغې او بیا بې کار روسيې ته کاوه؟
زه فکر کوم چې نور محمد تره کې د امريکا خڅه د شوروی یا سوسیالیستی ايدیالوژی له خانه سره نه ده راوري که خه هم زه په هغه وخت کې په کې د ګونډ غږي نه و م، زه په هغه وخت کې په جريې بنوونځي کې و م د خلق دیسوکراتیک ګونډ ته ورګله شوی نه و م لکه مخکي چې ما عرض وکړ موبه ته اجازه نه و او زه کېدای شي چې په دې خبرو باندي دقیق معلومات و نه لرم پوه نه شم خوبیا هم او س فى الحال چې زه له خانه سره فکر کوم ده ايدیالوژی نه له امريکا خڅه او نه هم له شوروی اتحاد خڅه راوري، بلکې زما په نظر لکه خومره چې زه او س فى الحال معلومات لرم او د تېر تاریخ په باره کې یو شه پوهېرم دوی د دې خڅه وراندي دا ايدیالوژی له خانه سره درلوده او شوروی ايدیالوژی خو زه نه شم ویلای يعني دغه مفکوره چې دوي لرله چې دوي خنګه د افغانستان لپاره یوه تګلاره جوړه کړي، او د افغانستان لپاره د دې فکري تګلاري په واسطه خنګه بیا خدمت وکړي، یا ګټور تعام شي، یا خه ارمان بې درلود دا تر مخه د له خان سره درلوده، خکه چې دې تر مخه د دې ګونډ پلویان وو غږي بې وو او مخکي له دې چې دې امريکا ته لړ شي دا پروګرام له ده سره موجود و.

مخکي له دې چې دوي امريکا ته لړ شي ده په هند کې له ګانګرس سره روابط درلودل، هند ته تللى، مخکي له دې چې دې امريکا ته لړ شي په کوتاه کې بې له خپل پلار سره ژونډ کړي و په افغانستان کې د داخلې، خارجي پوه کسانو سره بې روابط لرل. معلومات بې درلودل، مفکوره بې درلوده، سازمانی مفکوره بې درلوده کله چې امريکا ته لړو، کلتوري فرهنګي اتشه مقرر شوي و په امريکا کې بې چې بیان ورکړي و د امريکا په خلاف یا د افغانستان شاهي رژیم په خلاف بې هلته بیان ورکړي و، په هغه وجه له امريکا خڅه تبدیل شو، کابل ته راوغوښتل شو، نو په دې خاطر زه دا نه شم منلي او فکر کوم چې دا سمه هم نه ده چې د افغانستان په خلاف بې دې له امريکا خڅه فکري تګلاره راوري وي.

در لود د خپلی کورنی یاد زوی په واسطه یې سرگروپانو ته وظیفه ورکړه چې تاسی د خلق دیموکراتیک ګوند خخه دفاع وکړی او داود خان په خلق دیموکراتیک ګوند باندي برید کړی دی او تاسوله خپل خان خخه دفاع وکړی د خلق دیموکراتیک ګوند سرگروپان چې مخکي ما تاسو ته د یو تعداد نومونه واضح کړل هغوي پوخي قوماندانو ګوند له خوا قوماندانان تعیین شوی وو د خلق دیموکراتیک ګوند له خوا هغوي ته وظایف ورکړل داود خان برید په خلاف یې خانونه چمتو کړل د ثور په اوم سهار یې د د او و نیموجو د داود خان لوی قوماندان چې جنرالن وو د فرقې قوماندان ولوی قوماندانان وو د قول اردو قوماندان و هغوي هم اماده ګې نیولې وو د خلق دیموکراتیک ګوند قوماندانو هم اماده ګې ونیوله.

د دوی دواړو تر منځ تکر راغی، د تکر په تیجې کې د خلق دیموکراتیک ګوند واره قوماندان کامیاب شول په اړګ باندي په دفاع وزارت باندي یې برید وکړ او خواجه روаш یې ونیو دارالامان د مرکزی قول اردو قوماندانی قرارگاه و هغه یې ونیوله او بیا د دفاع وزیر جنرال رسولي قرغی ته لار د قرغی پوخ هم د ده امر و نه مانه دافع هوا ته لارو، ۸۸ تپیچی له لارو، هغې هم د ده امر و نه مانه، بالاخره د ورځی په پای کې د شپې له خوا جنرال رسولي تاجبې غونډی ته لار، چې هلتنه د قوای مرکزی قرارگاه وه، جنرال عبدالعلی وردګ یې درستیزووال و هغه هم ورسه وو، مګرد دوی قوتونو برید توان نه درلود او بیا د شپې له مخی موب په ۳ بجو په اړګ د شپې له مخی موب په ۳ بجو په بهوی چې موب اړګ ونیولو.

تاسی د اړګ د نیولو مسؤول وي؟

د اړګ د نیولو مسؤول یوازی زه نهوم، خو ما د کوماندو د قوماندان په صفت دنده پر منځ بپوله، خنګه چې تاسی پوهېږي د کوماندو مسلک د اسي دی چې هغه برید کونکى ضربتی رول لوپوي نو په دی خاطره موب په اړګ باندي حمله وکړه د پلچرخې تانکستانو په مرسته او په اړګ کې دسته هم موبه خلقی افسران درلود سهار ۵ بجي او ۶ بجو اړګ اشغال شود ثور په ۸ نېټه کله چې اړګ اشغال شو دا دخان نه تسلیم په دا دخان دزی

دفعه وکړه او د دی په تیجې کې د غهه تحول رامنځ ته شو، چې مخکي می عرض درته وکړ.

نو ستاسو دا کودتا د روسي یو پلان نه و او د روسي په اشاره نه و شوی؟ آیا هغه وخت شوروی نه غوبنټل چې خان تودو اوبوته ورسوی او خلق او پرجم یې ددې موخي د رسبدنا لپاره روزلي وو او به هفوی باندي یې کودتا وکړه؟ دا سېي ده که غلطه؟ نه زما په نظر سره سمه نه ده، خکه چې کله مو د ثور کودتا کوله، شوروی اتحاد زموږ له کودتا یا انقلاب خخه هېڅ خبر نه درلود. زه خپله د دی کودتا یا د دی انقلاب فعال ګډون کونکی وم، او دوی هېڅ خبر نه درلود.

تاسو خو مخکي ووبل چې زه هېڅ خبره نه، وم، او زه بندی وم او سهار کودتا وشهو؟! عرض وکرم ما تاسو ته په دی باره کې ترپایه پوری یانې د ثور انقلاب د پېښې د دویمي ورځی چې او ومه نېټه وه ما تاسو ته معلومات درنه کړ تاسوسوال هم له ما خڅو نه کړ.

ما د شپرمې نېټې په باره کې تاسو ته ووبل چې د ثور په شپرمې نېټې زموږ قوماندان په دو ه بجوبه بالاحصار کې جلسه وکړه او له خلورو بجو خڅه وروسته یې زه بندی کرم د شپې تر ۹ بجو پوری، وروسته یې بیا خلاص کرم زه بیا کور ته لارم او سهار موبه قیام وکړ. سبایا سهار سبا ورځ چې هغه هم دېره او پرده کيسه ده تاسوسوال نه دی کړي او ما بیان نه دی درکړي او که دا کډدا دېره او پرده خبره ده.

بنه نو په لنډون یې وواني، خه وشول؟
که تاسوسوال وکړي دا به نېټه وی چې زه اوږدي خبرې و نه کرم، مختص خبرې وکرم.

خنګه کودتا وشوه خنګه دا طرح او پلان شوه چا خبر ورکړ دا مفکوره د چا وه، دا خنګه منسجم شول؟
کله چې د ثور انقلاب په شپرمې یا د شپرمې نېټې په شپې سهار وختي یا د شپې چې شپرمې ورځ راخې، نور محمد تره کې، بېرک کارمل، حفیظ الله امين او یو شمېر نور کسان د داود خان د حکومت له خوا بندیان شول. دلته حفیظ الله امين چې له پوخي افسرانو سره یې روابت

زما په نظر سره ته دی ته زړه مه تنګو چې ته طرف واقع شوی یې که نه؟ دی ته زړه مه تنګو ته حق لري، که د مستقل ژورنالیست په صفت واي که د یوه طرفدار په صفت، کولای شي له ما خڅه ازادانه سوالونه وکړي، چې خنګه دی پالیسي وي هغسي وکړي، خوړه هم فکر کوم ستا په اجازه، حق لرم چې زه هم له خپل ذهن سره سلم له خپل فکر سره سلم د واقعیتونو په بنياد په ربستي سره ما د یوه افغان په صفت د یوه مسلمان په صفت د یوه انسان په صفت خه شې مې چې ليدلي دې او د افغانستان خلکو ته معلوم دې، پوخيانو ته معلوم دې تولو ته معلوم دې تاسو ته عرض وکرم، تاسو ووبل چې هماغسي ارام نظام و، شاهي نظام و، یاد داود خان جمهوري نظام و، هغه به راروان وو او راروان به ترنتي ورځي تر موبه او تاسو پوري به دا رسپدلي وای دا خو ستاسو ذهن دی او سهار که ماته تاسو اجازه راکړي، لطفا غوره راته و نیسي؛ زه به تاسو ته یو خه په دې باره کې ووایم کله چې په شاهي نظام کې خلک له لوړي مړه کېدل په خلکو باندي ظلمونه کېدل په خلکو باندي د موړه فشارونه موجود وو چې خلک نور اضافه انځيار کېدل، په افغانستان کې او مذهبی او سیاسي قوتونو باندي پاښندي ولګبدې هغه د دیموکراسۍ دروازې وټلې ازادي بندې شوهد او د خلکونور نور قیام ته ضرورت و چې قیام وکړي، به خپلو کې دا تولو د شاهي نظام مخالف وو، خلکو ته شاهي نظام د منلوره نه و، ولسي د منلوره نه؟ خکه چې د افغانستان د خلکو د ګټو سره یې سمونه درلود نو د دې خاطره وو چې په شاهي نظام باندي چا کودتا وکړه د پخوانې پاچا ظاهر شاه د خیل د تره زوي سردار محمد داود خان پخوانې صدر اعظم د پوچ په مرسته چې ما مخکي تاسو ته عرض وکړ کودتا وکړه د خلق دیموکراتیک ګوند کودتا نه ده کړي، بلکې د ظاهر شاه خپل د تره زوي کودتا وکړي بیا داود خان چې جمهور نیس شو، د داود خان په برخه کې ما مخکي عرض وکړ تکرارو، یې نه چې ولې دا خلق دیموکراتیک ګوند سره تکر شو دا خکه چې خینو ملکونو ده ته خینې وعدې ورکړي خپله پالیسي یې بدله کړه د خلق دیموکراتیک ګوند باندي ده حمله وکړه، برید یې وکړ خلق دیموکراتیک ګوند د خپل خان خڅه

غلطیو کی زه دا هم ویلی شم دازما خپل ذهن دی چې نه یوازی د افغانستان همدغه خلک چې ما یې یادونه وکړه بلکې د دوی بهرنی پلویان هم په دې کې ورسه برخمن دي، هفوی هم ورسه په دې کې برخه لري. نو دا به درسره ومنم چې خلقيانو او پرچمياني خپل وخت کې غلطی کې دې خو موبد هفه چا سره جنگبدود هفه چا په خلاف جنگبدو چې د قدرت ناوره جګړي یې کولې او موبد له خپل رژيم خڅه چې هفه قانوني رژيم، تول جهان په رسميت منلي وو، له هفه خڅه مودفعه کوله او په افغانستان کي موده امنیت راostلو لپاره جګړي کړي دي.

نو دا تاسو په زغده ویلی شئ چې د خلق ټوند بې ګناه اشخاص نه دي وژلي؟ زه دانه شم ویلی خکه چې مانه دي ليدلي، هفه چا چې ليدلي وي هفه دي دا سوال او خواب ورکړي، خلک دي قضاوته وکړي، خو موبدې بې ګناه خلک نه دي وژلي، هو کبدای شي چې د جګړه یېزرو عملیاتو په تسيجه کې بې ګناه خلک وژل شوي وي، بم خطاب په ټولې وي یا په کوم خای کې د دولت مخالفین د خلکو تر منځ پسته شوې وي، جنګونه یې کړي وي، شرات یې کړي وي او د هفه خای نه یې دزی کړي وي دولتني قواه هم دزی پرې کړي وي د هفه په تسيجه کې بې ګناه خلک وژل شوي وي، نو داسي کبداي شي.

بې نو دا چې بې ګناه به نه وي وژل شوي، نو دا دومره ګناه کاره خوک وو چې وژل شوي؟ په افغانستان کې بې ګناه خلک وژل شوي دي خوما وویل چې داسي نه دي وژلي لکه دوی چې سوال کوي چې تاسو په پولیکون کې وژلي دي راostلي مودي، ما وویل چې هفه به په جګړه یېزرو حالتونه کې بې ګناه وژل شوي وي چې په هفه باندې موبد پوهېږو چې خنګه به وژل شوي وي، د مثال په دول چې هفه مقابل طرف غلطی کړي ده او موبد هم دزی کړي دي یو بې ګناه یا شل یا سل ګناه کار هم وژل شوي دي بې ګناه هم وژل شوي دي او دا دول نه چې خلک یې دي راostلي وي قتل عام کړي دي وي هفسی مونه دي کړي او که چا کړي وي ليدلي یې وي او چا کړي دي له هفه خڅه سوال وکړي ما خونه دي وژلي، خکه زه خو عسکري پوځي قوماندان و مزه دا اشتباه منم که ته سوال وکړي که ونه کړي چې په جګړه

ګوند مشرانو، رهبرانو خه مفکوره درلوډه له هفه خخه زه خبر نه يم، داد دوی کاردي، دوی هم فی الحال تاسو پوهېږي چې موجود نه دي چې سپي تري پوښتنه وکړي خوزموب سره دوی کومه رابطه نه درلوډه او موبد ته پلان شه وراکړل شوې مخکيني او دويمه خبره دا چې ولې دومره جنجالونه راپیدا شول نود دي پېښېني انسان نه شي کولی او دا هم زموږ په پروګرام کې نه وه چې دومره زياتي ورائي، ويچاري به راپیدا کېږي او یا دا چې راپیدا دي شي، زموږ په پروګرام کې دا نه وه دا د خدای خوبه وه.

او دا د وروستيو حادثائو په تسيجه کې او وروسته بیا چې ارتجاعي د لوټپلو په افغانستان کې خه وکړل لکه مخکي چې ماتاسوته عرض وکړي، همداسي بهرنیو په تېره بیا غربی هبادنو اود شوروی اتحاد د برغل په تسيجه کې دا تول مسایل چې سره راغوند کړو، د دې په تسيجه کې دا ورائي، ويچاري راپیدا شوي، دا نوبیا وروستي، خبرې دي.

او بیا دا پولیکونونه چې زه خپله د خرخې پله پولیکون ته تللى يم جې تر او سه د پولکيون خاورې غوري دي او دا هفه کسان وو چې د خلق او پرچم او کمونیستی آیدیوالوژي یې نه منله، مسلمانان وو او لمونځونه یې کول - بس هفه به ژوندي بخبدل، له دې خوستګې نه شو پتوی. د دې پوړه هم پر خدای ور اروئي او واېي چې د خدای خوبه وه؟ که نه ستاسي هم خه په کې روں شته؟

دا چې تاسو وايې چې چا لمونځ نه شو کولاي خودا هم ستاسو خپل ذهن دي خوزه فکر کوم چې لمونځونه هر چا کولی شول ازادي وه او جوماتونه موجود وو او دهې خبرې دي.

دا چې تاسو وايې چې په پلچرخې کې خلک وژل شوي دي زه تاسوته وايام، دا مانه دي ليدلي چې پولیکون دي، په پلچرخې کې د انساناند وژل پولیکون - زه نه خپله تللى يم، خکه چې زه پوځي قوماندان و م او نه تللى يم او نه مې په پلچرخې

کې خوک وژلې دي، کبدای شي دا درسره منم چې خلقيانو او پرچمياني خونه یوازی دوی نه بلکې مجاهدينو یا طالبانو حتی د افغانستان عامسو ګړو تولو په خپل وارسره غلطی، اشتباهات کړي دي، چا لېر چا زيات، خو په دې

وکړي زموږ د کوماندو یو عسکر ووژل شودو افسران تپې شول او عسکر و هم په داود خان باندې دزې وکړي د خپل خان د دفاع په خاطر - په نتیجه کې داود خان او دده ورورد بهرنیو چارو وزیر، د کورنیو چارو وزیر نایب خان، د مليسي او یو شمبر د کورنی، غرې ووژل شول او زما په خیال سره یوه بشخه چې هفه یې انګوروه.

دا تصادفي ووژل شول که وروسته د نیوول شخه په نښه شول. په مخامنځګړه کې ووژل شول چې اول هم داود خان دزې وکړي.

ایا داسي نه و چې داود خان ونیوول شو او یا بې وسلې کړای شو.

نه هېڅکله نه، که تاسی اورېدلې وي غلط پروپاګنډ دی او دا هېڅ حقیقت نه لري زما به خبره باور وکړي زه تاسوته ربستیا وایم هېڅکله به زما په خبرو کې دروغ پیدا نه شي دا هفه خبرې دې چې زما د سترګولیدلې حال دی او زه یې تضمینوم او زماد خبرې ثبوت او شوهد هفه خروک دي چې د هفې وخت پوځيان او افسران وو چې د هفو یو تعداد به او س هم ژوټندي وي، زما خبرې به دوی تایید کړي.

نو تېni صاحب تاسی مخکي ووبل چې دا هر خه چې وشول، د ثور تر شپږمې مخکي نه وو پلان شوي او تر هفه وروسته چې د خلقيانو مشران ونیوول شول بیا مو ناخاپې کوډتا پېل کړو. په دې مانا چې که یو خوک چا ته یوه خپړه ورکړي یا دې یو خه ور ووامي نو بیا هنډ لار شي د هفه تول کلې ور ان کړي. د خلقيانو مشران بندیان شول نو ایا دا په دې مانا چې په بدل دې یې توں حکومت نسکور شي؟ داود خان دي شهید کړاي شي؟ د د کورنۍ او د کابینې غرې دې له مینځه یوول شي؟ او...؟؟؟ سېي ده.

نو دا دومره وره خبره په دومره لوی اقامه واوېسته، که نه داسي نه وه مخکي له مخکي پلان جور شوي و او دا ههال پلې شو؟ نه، له موبد سره خو مخکي پلان موجود نه او نه موبد سره خلقت دیموکراتیک ګوند نه وویل شوي وو دا خوااقعیت دی دا چې د خلق دیموکراتیک

یې تکيئه نه درلوده، خودى د شوروی اتحاد د
ارمانوونو قرياني شو

لاسپوخى يې بولى يَا دا زمۇر يوه اصطلاح
دە سياسي اصطلاح دە گۈداڭى يې بولى.

روسان د دە پە وخت كې داغلىل يَا دە راوستل؟
پە هەفە زمانە كى تاسو تە معلومە دە چى

افغانستان د شرق او غرب اقتصادي، نظامي
او سياسي سىيالييە گىر بىلدۈشۈ و او شرق -

غرب دواوپە افغانستان كى لاسوھە كولە يو
خواتە يې د خلق ديموكراتيک گۈند د بىرك

كارمل تر مشرى بلى خواتە يې جهادى ڈلى وي
چى بىيا پە جهادى تنظيمونو بىلى شوي، جهاد

يې اعلان كر، دا دوارە زما پە نظر سرە دواوپ
تىڭلارە د دواوپ پروگرامونە پە هەفە وخت كى ملت

تە د مىنلوور نە وو خوملتىسى وسىه او وو
افغانستان پە پردىيە متكى، هەفە خواه او كە

خواه. يانى زما پە نظر يوازى بىرك كارمل د
خلق گۈند خەنە بلکى جهادى تنظيمونە هم

پردىيە متكى وو- ان تر طالبانو پورى. اوس هم
ملت بى وسىه دى نە اقتصاد لرى نە سياسي

سيستم جورولىشى او نە دفاعىي سىستەم
جورولىشى نە معنوي سىستەم جورولىشى نە

د پرمختىگ سىستەم جورولىشى، اوس يې هم
پىنخە سىستەمونە فلچ دى.

د داكتىر نجيب الله بە اړه خە نظر لوى، هەفە
خەنگە سرى او بىرك خەنگە لە صحنى لرى شو؟
دا هەفە وخت دى چى لە داكتىر نجيب الله سره
مو تضاد نە و راغلى، د هەفە وخت حال ووايانى؟
ما مخىكى تاسو تە د بىرك كارمل پە بارە كى
لند معلومات دركىل اوس بە راشود نجيب پە
بارە كى.

نجيب يو روشفكره باري پىنتون او خادىست
سلىرى و دا چالاکە سلىرى او پە هېچا يې باور نە
درلود. هر چاتە پە كىيىن كى و دە پە خېلى پوخ
دولت او گۈند باندى تکيە نه درلوده. پە پردىيە
باندى متكى و نو خەكە و روستيو پېنسو و پىندە
چى دى ناكامە شو.

نو دى مسکين كله ملامت و - پوخ ظاهر شاه
تە كله وفاداره! پوخ داود خان تە چېرتە
وفاداره؟ د افغانستان پوخ كوم رېيە تە وفا
و كە؟ او بالاخره د دە (داكتىر نجيب الله) پر ضد

امين دواوپ سره ارىكى نه درلودل، بلکى د يوه
گۈندى غېرى پە صفت مى دواوپ مىشان وواولە
دواوپ سره مى عمومى ارىكى دىرلودل خاص
ارىكى مى لە يوه سره هم نه درلودل.

د دوى دواوپ كورنى، ارىكى خراب شوي او
بىيا يې ووزاوه، نو د گۈند نورو غېرى خە و نە

وپىل، چى دا خو ستابسو شخصىي معاملە د بىا
گۈند تە ولې زيان رسوى؟

پە دغە دوران كى زە پە هرات كى د عسکري

پېزۇ عملیاتو كى يانى د جىنگ پە تبادله كى كە
خۈك وۇزى شوي وي، لەكە مخىكى جى داودخان پە
بارە كى ماتاسو تە خواب در كېچى داودخان
خېلە ۋىزى و كېرى او د متقابلو دزوپە تىيىجه كى د
داودخان د عسکر و پە لاس و وۇزى شو.

د روسانو پە راتللو يا راوتللو كى خە وائى؟
تاسو دا سوال كە لې واضح و كېرى؟

مطلوب افغانستان تە د روسي قوتۇبو د راتللو

مۇرۇ ئاقليانو هم غلطى كرى دى او زە فېلە يَا پە بل عبارت مويە د ئىدائى پاڭ ئىنه لە د
افغانستان لە ئىلکو ئىنه بىننە غۇلۇ. مۇرۇ بە پە كار كې ئىه اشتباھات او غلطى كرى وي، پە كار
كې ئىكە چې پە كار كې غلطى كېرىي ھە ئۆك چې كار كوي غلطى هم كوي او كە ئۆك كار
نە كوي كارا پە كور كې ناست وي ھەفە بە ئە غلطى و كېرى. ئىكە نو پە كار كې غلطى كېرىي
زە دا يو ئىل بىيا وايىم چې مۇرۇ ئاقلىي كرى دە او مۇرۇ ئە د فېلۇ غلطىي او اشتباھات لە املە
معافي غۇلۇ.

پوخ عمومى قوماندان وام او پە كابل كې موجود
نە و زە د دوى د كورنى، شخىپ خە پىورە
معلومات نەلرەم.

نو دا د گۈند ملکىرو خە احتجاج و نە كە؟
خامخا بە يې كېرى وي، خوزەنە پوھېرم، خەكە
زە پە هرات كى و مە پە كابل كې موجود نە و مە
زيات معلومات نەلرەم

لە پوچم سپرە تاسىي خە مشكلات درلودل،
چى حفيفتىر تولە كاپىنە د خلقىانو خە
د كە كە، تاسو خو وپل چى لە پوچم سپرە كوم
فكتىري مشكل نە و؟
ھو، اوس زە بىيا وايىم، چى د خلق او پرچم
ارخونە يا جانخانو تە منخ كوم فكتىري توبىر
موجود نە و، بلکى د پلواو قدرت پرسى د دوى
تر منخ هېشە اختلاف موجود و، هېشە به
انتقامونە رامنخ تە كېبدل او د خلقىانو او
پرچمىيانو پە دلوبە وپشل كېبدل.

بىرك كارمل خېلە خەنگە سرى وو، د دە پە اړه
كە خە راتە خە وائى؟

زمپا بە نظر سرە بىرك كارمل يو سياستپۇ
سلىرى و، چالاک او بىسە سازماندەي سلىرى و، دە پە
شخصىي ژۇندى كى قريانى ور كېرى دە او پە مادىياتو
شخىسى لاحاظ د نور محمدە تە كى او حفيفتىر

ارتىاخە و، ولې راوتل شول؟
روسان مورە خلقىانو يانى مورە نە دى راوتىي
اوجا چى راوتىلىي وي دا سوال تاسو لطفالە
ھفوئى خە و كېرى

خېنى خەلک وائى چى حفيفتىر الله امين اوس
ھم زۇندى دى؟
زە نە پوھېرم خۈك چى وائى لە ھەفە خە سوال
و كېرى، چى چېرتە دى زە خېر نەيم.

كە مۇ وي نو جا ووازە؟
خۇمرە چى زە معلومات لرم كله چى روسان لە
بىرك كارمل سرە يو خاي افغانستان تە داخل
شول، د دارالاسان د تاج بېگ پە غۇندى كى
حفيفتىر الله امين د روسيي عسکر و پە لاس و وۇزى
شو، نور زيات نە پوھېرم

تە كى خەنگە وۇزى شو؟
د تە كى او امين تە منخ لاتجە پيدا شوە او د
دوى د كورنيو اختلاقاتو پە تىيىجه كى تە كى هم
وۇزى شوي دى. زما د معلومات سرە سىم

پە شخصىي ارتىاط كوم يو لوري تە دېر نىزدى
وئى، تە كى تە كى امين تە؟
زە د خەلک ديموكراتيک گۈند غېرى و مە ما پە
شخصىي لاحاظ د نور محمدە تە كى او حفيفتىر

ستاسو په وخت کي اردو به نسي دول به و، منظم او عسکري نظم او دسلپين بي درلود؟ زه خويبي منم، خو که ته بني ومني، بنه شوه چې تا تائيندہ کړ، چې ستاسو په وخت کي "زمور په وخت کي" یوه بنه اردو و، بنه نظم و، عسکريت يسي درلود، بنه جنگي روحيه يسي درلوده.

ویل کېږي چې روسانو غوبنتل په اردو او پوځ کي د پښتو شمر لپکري او تر دېره يې دغه چاري د خيل سفیر ورانسوف به وسیله هم پر مخ ببولي؟ زما په نظر سره یوازي د شوروی سفير د ورانسوف په نوم سفیر نه بلکي تلو شورويانو او دنجیب په شمول دوي تلو غوبنتل چې اقلیتونه په اکشیت باندی حاکم وي، په افغانستان کي، که دا اقلیتونه قومي و، که سیاسي و او که خد دولتي، دوي غوبنتل چې په اکشیت باندی يې مسلط کري، او په تېره بیا شورويانو نه نجیب په ګډون د پرچم په ګډون د شمال اقلیتونو او سیاسي تنظيمونو په ګډون دوي پښتو ته حق نه ورکاوه، دوي د پښتو په خلاف و او تر نېټوري هم دوي په پښتو باندی اعتماد نه کوي.

خیني سیاسي خپرونوکي وايې چې تاسي هم د ورانسوف له خوا وهخول شوئ او تاسي لکه چې د دوي په مکر بوه نه شوئ او همهنه وو چې تاسي له اردو خخه لري شوئ؟ ته، له دي سره له یوه لحاظه موافق نه يم، په دي لحاظ بې له شکه زه توافق لرم چې بهريونو په افغانستان کي مداخله کوله ما منځکي ستاسو ته عرض و کړي توطيبي دسيسي بي جوري کري دي، بي خايدې يې لاسو هند کوله د هغې په نتيجه کي افغانستان ته نقصان ورسپد، تاوان ورسپد، خو ورانسوف سفیر يا نورو شورويانو زه نه يم تحريك کري. دا خکه چې په هغه وخت کي دوي زما او د نجیب تر منځ د جګري خخه تر مخد زما په خلاف و په سکاره او ماله شورويانو سره په دي وروستيو کي ارتباط او اړي کي هم نه درلودل يعني مورډ په اختلاف کي ژوند کاوه په هغه وروستي وخت کي چې زه په کابل کي موجود و، مځکي له دي چې زه د نجیب سره جنګ و کړم زما د شورويانو سره اختلاف پیدا شوي و مورډ له یوبل سره حتی خبری هم نه کولي. دوي

ده د رژیم په وروستي دوران کي تول جهان ته معلومي شوي، دغه ستاسو د سوال خواب دی.

ظاهراء چې سري "کوري" د به فکر خاوند و، له مجاهدينو سره يې د ملي روغي جوري غړو کړو؟ که خنکه؟ بلکل، رامات شوي ووا!

هم استعمال شو، هر چا لپاره استعمال شو؟ ستاسو خبره پر خای ده، زه ستاسو ته وايم د خپل فکر او معلوماتوله مخي او د خپل تجريبي خخه چې په دربيمه نږي کي ياني په وروسته پاتسي ملکونو کي پوځ هر مهم فکتور بلکېږي او له پوځ سره مشران په کار دي چې توکي و نه کري په دې مانا چې د پوځ مشران بايد زما په نظر قانوني برخورد وکړي متابسفه داودخان او وروسته بيا هم داکتر نجيب له پوځ سره بې قانونه برخورد وکړ، خکه نو پوځ له خپل مشرانو سره خلاف شواو تکر شوزما په نظر سره ګوري پوځي به خنګله خپل مشرانه تکر کېږي چې داکتر نجيب د وخت جمهور رئيس و، د افغانستان د ویارلي ملي اردو د سله د خاد ملبشو ته يې ورکړل چې هغه ملبشي په افغانستان کي تر پرونه پوري جنګبدل او د قانون په خلاف جنګېږي. د افغانستان د لورو ګټو په خلاف جنګېږي دا هغه ملبشي دې چې داکتر نجيب جوري کړي وي تر نه پوري هم په افغانستان کي جنګېږي.

ستاسي مطلب خوک دی؟ د عبدالرشيد دوستم ملبشي بادوى که نوري؟ هو، دلسي نور هم

د وخت د حکومت په خلاف مو کودتا ولې وکړه، خنکه مو خه وو؟ په چاسره، موږ په هباد کي کودتا نده کري. د داکتر نجيب الله د حکومت پر ضد ستاسي وروستي کودتا یادوم؟ نجيب ملت ته د منلوور نه و، نجيب په پردیو متکي و نجيب په پوځ باندی تکيه نه رله. نجيب په خپله د خلق په دیموکراتیک ګونډ باندی متکي نه و، نور خادستي ګونډونه يې جور کړل. خادستي ملبشي يې جوري کړي.

دي له کوم ګونډ سره ترلى و؟ د خلق له ګونډ يا له پرچم سره؟ دې پرچمي و، تش په نوم باندی خلقی و، تش برای نام پښتون، دې د پښتوند اکشیت په خلاف و دې په اقلیتونو باندی متکي و او دلسي نور... نجيب هېږي غلطۍ وکړي د ده غلطې د

تاسي خنکه کودتا وکړه، نظم او ترتیب مو خنکه و؟

میور کودتا نده کري، نجيب زموري په خلاف یا په بل عبارت د خلقيانو په خلاف او په دربيم عبارت د تولو په خالف نجيب توطيبي کولي، دسيسي بي کولي، د بهريونو پلويانو په مرسته ياني د پخواري شوروی اتحاد په مرسته د خاد په واسطه بي توطيبي کولي، مورډ نجيب د بريد په خلاف او د د توطيواو دسيسو په خلاف قیام وکړ.

او ستاسي په اصطلاح دغه قیام ولې ناکام شو؟

شوروی اتحاد، د خاد د نجيب تر مشری، يو تعداد خلقی او پرچمي قوماندانان تطمیع کري وو، هغوي ته بي وعدي ورکړي، دغه شان قوماندانانو زما سره خیانت وکړ، همداشان شورويانو او بهريونو ملکونو د نجيب په ګټه کار وکړ. د هغوي په نتيجه کي زموري قیام او پاخون ناکام شو.

هم نه وو، ذهن ته د منلوور نه.

بیا هم تاسی به دی خبرو باندی راغلی چې دا د ثور کودتا بس یو بار یو بوج وو، که خنکه؟ و بینه زه غرض و کرم، لطفا که دا تسلسل له خانه سره و ساتی که خه هم ته خو خوان یې، زه سپین بیری ستا ذهن خوله ما خخه تبز هم دی، بشه هم دی حافظه دی هم له ما خخه سمه ده، خو بیا هم زه یو خواهش کوم چې دا تسلسل که چېری و ساتی نو دا خبری به تولی سمي راخی ما مخکی تاسوته عرض و کړچې د ثور کودتا ورته وايی یا قیام ورته وايی، دا مانه دی رد کړی، دا تاسور دوی: خو تاسو لطفا خپل ذهن پر ما باندی مه تحملیو، مه یې تېه خه شی چې په ذهن کی در ګرځی، هغه له خپل خان سره سات، زمان ټاینده گی مه کوه، د خپل ذهن ټاینده گی دی کوه، زماد ذهن نه، زه عرض کوم هغې ته مې کودتنه دی ویلی، ما داسې وویل چې ماد ثور قیام نه دی رد کړی، ماد روسانورات کرد کړ په خپلو خبرو کې که ستاسو په یاد پاتې شوی وي، دشوروی اتحاد راتګ افغانستان ته مارد کړ، نه د ثور انقلاب یا کودتا.

تني صاحب، له حکمتیار صاحب سره مو اړیکی خنکه جوړل شو!

له حکمتیار صاحب سره ما مخکی هېڅ اړیکی نه در لودل، او نه موله یو بل سره پېژندل، یانې مخکی له دی چې پاکستان ته راشم، بس لنده خلاصه درته ووایم کله چې زه پاکستان ته را غلم، نوم او ده به پاکستان کی یو بل سره ویلدل او بیا موسسه و پېژندل، تر دی خایه پوری چې زه پاکستان ته نه و مراغلی نه موسسه پېژندل.

چېرته مو سره ویلدل؟

په پېښور بنمار کې، کله چې زه پاکستان ته را غلم، مهاجر شوم، یا د نجیب سره په مقابله کې کامیاب نه شوم، پاکستان ته را غلم، د مجبوریت له امله د لته د حزب اسلامی مشرانجینیر حکمتیار ماته تیلیفون وکړ، د پاچا ګل وفادار په واسطه او هغه ماته وویل چې زه خواهش کوم چې ملاقات کوو، ما وویل چې بره من خونه کېږي سبا به بیا ملاقات وکړو، بیا ما او ده یو بل سره و پېژندل.

چاره نه در لودله دا خکه چې په هغه دوران کې ملت بې وسه، افغانستان د شرق او غرب یانې د روس او امریکا تر مشری دجهان د دو بلکونو تر منځ نښکل و او داد جګړي میدان و په افغانستان کې تربواله جګړه روانه وه، افغانستان د بهرنیو ملکو شو د جګړو په میدان بدال شوی و د سیالیو میدان بدال شوی و، یو خوا ته مجاہدین وو چې دا هم په پردازیو متکی وو بل خوا خلق دیموکراتیک ګوند و چې هغه هم په دا بلی خوا باندی متکی و دلته د سیالی وه په افغانستان کې موبې بله چاره نه در لودله، د دواړو خوا وژل کېبدل، که دغې خواته راغلی وای مجاهدینو وژل هو هغې خواته تللي وای پرچمیانو شورو یانو وژل پرتله له دی چې موبې انقلاب کړی واي، د سور انقلاب په نوم سره او دیموکراتیک رژیم مو در لود، موبې باید له خپل رژیم خندفاع کړی واي او که نه بله چاره منونه در لوده په دی خاطر موبې په هغه رژیم کې د روسانو تر خنګ په دوستی کې پاتې شوو.

مطلوب تاسی له ملت خخه خپل رژیم او ګوند ته وفاداره وي؟

مخکی مې عرض و کړچې ملت بې وسه و، یعنې ملت خپل مرکزی محور له لاسه ور کړي و، ملت په هغه وخت کې هېڅ مفهوم نه در لود، بې مفهوم شوی و، لکه یو ګونډه بنسخه داسې و، ګونډه بنسخه خه کولی شي؟ هېڅ نه شي کولی؟ ملت یانې موبې غږو کې نه شو نیولی، ملت موبې ته نجات نه شوای راکولی خکه ما په جرئت سره وویل چې لکه ګونډه بنسخه وه.

نود ملت لپاره تاسی قربانی، ته حاضر نه شوئ؟

موبې هېښه تل حاضر وو او سه هم حاضر یو موبې دا تولی لوړی ژوري تېږي کړي.

نو تاسی وویل چې که هاخوا تلى وژل کبدو، که دی خوا معمولا دېر اشخاص راغلی وړی دی خو دا وېر په امن کې دی دا فعلا تاسی چې راغلی یاست؟

عرض و کرم موبې چا ته ورغلې وای ما عرض وکړچې د دواړو پروګرامونه ملت ته د منلوور نه وو، د افغانستان له لوړو ګټو سره دواړو سمون نه خور، بتا، موبې ته د منلوور نه و، هغه هم نه وو دا

زمې په خلاف د نجیب په ګټه کار کاوه، نو په دی دلیل دا خلک چې خینې دلیل ګران وايې چې دا شهناز تني به هم شورو یانو تحریک کړي وې او د نجیب سره به یې تکر کړي وې ولې په مجموع او په کل کې د دوی تحلیل زه سه نه بولم.

افغانستان ته د روسانو راتګ برغل او تېږي ګنډ او که نه؟! یا که یو دوست او ملکری خواه و چې مرستی ته راغلی و؟

نه، زه په دی عقیده یم چې روسانو په افغانستان کې د یو ټاونونی حکومت پر ضد برید کړي دی، په افغانستان یې تېږي کړي دی او په افغانستان کې یې ټاونونی حکومت د حفیظ اللہ امین تر مشری، هغه یې بېزولی دی، چې هغه جهان په رسمیت پېژندلی و، ټاونونی حکومت و، بل دا چې پخوانی شوروی اتحاد د ملکر و ملتووند نړیوال سازمان د مشور د ۵۱ مادی پر خلاف هم په افغانستان باندی تېږي کړي دی.

نو بیا تاسی د ېړلکرو قواوو سره ولې مرسته او همکاری کوله؟

ما مخکی تاسوته عرض و کړچې په هغه دوران کې روسانو په افغانستان باندی برغل وکړ، د نور محمد تره کې او حفیظ اللہ امین د لنجی په ترڅ کې زه د هرات د عسکری پوچ د قوماندانی، خخه بدال شوم او په کابل کې په کور ناست و م

زما مطلب له روسانو سره همکاري وه زه او س را خم، عرض کوم تاسو پوښتنه وکړ، چې خه وظیفه مې لرله، په هغه وخت کې زه په کور ناست و م، خکه چې نور محمد تره کې ووژل شو، حفیظ اللہ امین په قدرت باندی کېښناست او زه هم د هرات د پوچ د قوماندانی، خخه بدال شوم، را غلم په کابل کې په کور کېښناست.

خو کله چې روسان را غلل، دلته د خلق دیموکراتیک ګوند اړکانیک یووالي له سره اعلان شو، یانې سره یوشول، وحدت یې اعلان شو، د بېرک کارمل تر مشری، لادی، خلقیان او پرچمیان دواړه په ګوند او دولت کې مساویانو مقرر شول، چې په تسيجه کې زه د قرغۍ پوځی قوماندان مقرر شوم، به نوستا اصلی سوال دا و چې د روسانو سره خلقیانو یا موبې ولې کار و کړ، دا خکه چې موبې بله

ڪڌڌت

بلی، په هغه وخت کي خوپاڪستان موبوجي
کله جمرود کي کوز شوو دوي واخیست موببد
خای تسلارو، زه سور خبر نه یم چي دوي به
افغانستان تهور کري وي کنه وي خوازه فکر
کوم هغه وخت کي خو افغانستان او پاڪستان تر
منځ دېښني وه، د حکومتونو تر منځ دېښني وه.

یوه جيٽ الوتكه هم تاسي راوستي وه؟
نه جيٽ موره نه دی راوستي، موره خالي یو
هليکوپتر راوستي.

له طالبانو سره ستاسي اريکي خنکه وي؟ ويل
کبدل چي د هغوي په ملاتر په یوه سټکر کي
جنتکلني؟

نه، نه یوازي چي اريکي موشه وو، بلکسي
طالبانو زمود په خلاف دېښني کوله او زمود زيات
او بنه تکرہ ملګري دوي ووژل د مثال په دول
پخوانی د دفاع وزير جنرال نظر محمد خان په
کوته کي ووژل شو شيرين آغا په تل کي ووژل شو
ترور شو او لطيف هزاره په کوته کي ووژل شو او
زمود داسي نوره په ملګري د طالبانو له خوا
بنديان شول. ما تاسو ته مخکي عرض وکړي په
ما پسي هم یو دوه خله ترويستان گرڅدل او د
دوی حکومت زه غښتل، لنده دا چي موببد
طالبانو سره هېڅ دل اريکي نه لرل، خکه چي د
طالبانو زیم ملت ته د ملنلوړ نه و جهان ته د
ملنلوړ نه و موبته د ملنلوړ نه و دوی تکلاري
د افغانستان د لورو گتو سره سمون نه درلود او
دوی د جهان د ترقى او پرمختګ له بېهير سره جور
نه وو، چي په تسيجه کي د دوي رژیم سکوت وکړ.

د داکتر نجيب الله په وروستيو کي د خلق
کوند مشر خوک و؟
په دی وروستيو کي د خلق ديموکراتيک گوند
بشر جمهور رئيس داکتر نجيب الله او دی په
دغه وخت کي ما تاسو ته وویل چي د خلق او
پرچم تر منځ بولالي وش دواړه واحد گوند و دی
هم د گوند مشر او هم د دولت مشر او زه چي
وم زه د دفاع وزیر او د سیاسي بېرو غږي او دا
شان په نظامي برخ کي د ده معاعون هموم.

نو بيا مو اختلاف په خه راغني او پر ضد پي
تاسي کودتا وکړه؟
بلی کله چي موببد پاڪستان ته راګلو داکتر

حکمتیار له ما سره تماس ونیو. کله چي زما او د
حکمتیار تر منځ ملاقات و شو تاسو سوال وکړي
خنگه، د ده پش امده خنگه؟ و تاسو یقین وکړي
چي حکمتیار له ما سره د ډېرسه برخورد وکړ. د اسی
برخورد یې، وکر لکه چي ما او حکمتیار نه دا چي
شل کاله د یوبيل په خلاف جګري کړي وي بلکي
لكه ما او ده چي، شل کاله یوله بله همسنفيان وو.
دغه بنه انساني، اسلامي او افغانی برخورد یې
راسه وکړ او زه د حکمتیار خځنه بنه خاطره لرم.

خو نور سیاسي مفکوري مو سره بېلی دي؟
نوری سیاسي مفکوري مو بېلی وي البته زمود
سیاسي مفکوره حکمتیار ته ترپایه پوري د منلو
ورنه ده په دی دليل موببد اسلامي حزب سره په
یوه تکلاره کي رانګلو او د نورو مجاهديون په
خلاف موببد اسلامي حزب سره د حکمتیار په کته
کارونه کر، زه په طرفه پاتې شوم.

له نورو اسلامي گوندونو خخه سربه؟
هو، تولو مجاهديون ما ته او زمود ملګريو ته
دعوتونه راکړي دي.

لکه چا؟
تولو.

یوه دوه درې نومونه واخله؟
هېڅ مثال ته ضرورت نه شته، لکه تول لکه ته
یې چي پېژنې تنظيمونه پېژنې ته یې نومونه راته
واخله.

اسلامي جمیعت، اسلامي اتحاد....
هو، تولو موببده دعوت راکړي، یو هم پاتې نه
دي. خو موببده یوه سره هم لازم شوو. د یوه بل په
خلاف په جګرو کي موببد گډون ونه کړ او موببد
پایه پوري یې طرفه پاتې شوو، او په دغه جګرو
کي موببد گډون ونه کړ او موببد پایه پوري یې
طرفه پاتې شوو، خکه چي دغه وروستي جګري
موبد افغانستان په نقصان او په ضرر بللي او
موبد بیا وروسته د سولی لپاره په ګرام پیل کړ.

تاسي هليکوپتر کي راغلي وئي؟
بلی، هو، په هليکوپتر کي راغلي وو.

هغه هليکوپتر پاڪستان دولت واخیست، بېره
بي افغانستان ته ورنه کړ؟

بيا مو همکاري ورسه کوله؟

نه، بيما ما له مجاهديونو سره ما همکاري نه ده
کړي، په دی دليل چي مجاهديونو موببد په رسیت
ونه پېژندلو. تولو مجاهديونو موببد پاخون ونه
مانه. تائید پي نه کړ. د نجیب په خلاف او دوی
ترپایه پوري زمود په خلاف پاتې شول. نو په دی
دليل موببد له مجاهديونو سره همکاري نه ده کړي.

نو تاسي هغوي خبر کړي وو چي موببد پاخون
کوو؟

نه، هېڅکله نه؟ موببد هغوي نه و خبر کړي. ما
تاسو ته عرض وکړي موببد سره مخکيني اريکي
نه لرل. مخکيني اريکي دا مانا لري چي یانې یو
له بل سره منه پېژندل. یوبيل سره په دېښني کې
وو، خکه چي زه د خلق ديموکراتيک گوند غږي و
او دوی د جهادي تنظيمونو غږي وو. تاسو ته
معلومه ده. موببد یوبيل په خلاف جنگيدو،
مخکي موچي عرض وکړي خبرې مي تاسو ته
وکړي.

حکمتیار تاسي سره خنکه سلوگ وکړ. اول
خل بې چي تاسي ولیدي برخورد او پيشامد پي
خنکه و؟
صميحي، بشه و.

داسي توند، د پېښوريانو خبره د جنګ په
مود کې، که د سولي په مود کې؟
خدای شته چي، زما ملګرو ته هم معلومه ده،
خدای ته معلومه ده، او ما تنه معلومه ده، چي
زه د مجبوريت په وجه پاڪستان ته راګلم، يعني
کله چي هلت په افغانستان کي زما پاخون ناکام
شو، تبيجه یې ورنه کړه. د شورو یانو په مرسته د
نجیب سره او د خیسو خلقیانو او پرچمیانو په
مرسته له نجیب سره حتی یو تعداد مجاهديونو
هم له نجیب سره زما په خلاف کومک وکړ.

لکه چا دغه کار وکړ؟
هغه خوپه افغانستان کي تول سره پېژنې؟

کومه ډله؟
 مختلفي ډلي په مختلفو شکلونو یې کومک
ورسره وکړ، نو په دی دليل زه مجبور شوم، چي
پاڪستان ته راګلم، کله چي پاڪستان ته راګلم ما
مخکي تاسو ته وویل یو خل بېا عرض کوم چې

لندی یوشمبر نه کارونه ترسره شول چې دا زه
مشتب بولم او بنې یې گنډ خودا بس نه دي،
کفایت نه کوي. نوره بر کارونه پاتې دی چې هغه
پاید ترسره شي نوزه داسي فکر کوم چې تراوسه
پوري لاسياسي، اقتصادي، نظامي او تولنيز
ثبات تراوسه پوري پوره نه ليدل کېږي او فکر
کومه چې د پوره امن ټینګبدل او د سله وال پوځ
جوړ بدلو او د اقتصادي بنسټه بشه کبدل ماته له
هغه ستونز من بشکاري.

فعلا چې په افغانستان کې د اردو جو روښي
بهير روان دي او نړيوال هم غواړي افغانستان
بو اردو ولري. تاسی چې د افغانستان د اردو یو
تکره افسر او مشر پاتې شوي یاست او به دي
برخه کې مو بشپړي زده کړي هم کوي دي، نو
د افغانستان اوسني دولت ته خه مشوره ورکوئي
چې خنکه او به خه ترتیب اردو جوړي کړي؟
زه فکر کوم چې تر خود افغانستان ملي وسله
وال پوځ به پښو درېږي او جوړېږي تر هغه پوري
نړيوال پوځ ته ضرورت شته چې نړيوال پوځ په
افغانستان کې د جګړې په تم کولو کې او د سولي
په راوستو کې د بیمارغونې، اقتصادي، اجتماعي
چارو کې همداشان د افغانستان د سله وال پوځ
سره په تعليمي او اكمالي چارو کې په امنیتي
چارو کې او د جوړولو په چارو کې د تقویه کولو په
چارو کې مرسته وکړي په دی دليل نړيوال پوځ ته
ضرورت شته خوزه داسي فکر کوم چې د ملي
اردو یعنې د افغانستان د سله وال پوځ جوړ بدلو
دا که خه هم ګران کار دي، خکه چې اقتصاد نه
وي، افسران نه وي روزل شوې افسران نه وي
تمامينات یې نه وي سمه رهبرۍ نه وي ګران کار
دي. خوبیا هم زه فکر کوم چې دی جوړ بدلو ماته
اسان بشکاري، دا چې افغانستان تول شیان لري
یوازي افغانستان ملي کمزورتیا لري او تاميناتي
کمزورتیا لري نور افغانستان خوانان لري، عسکر
پیدا کولی شي، روزل شوې افسران لري او مورال
لري، نفوس لري ابادي لري هرڅه لري، بنې به دا
وي زما په نظر سره تر خوچې دا نړيوال پوځ په
افغانستان کې موجود دی دوي دي د افغانستان
له انتقالی دولت سره مرسته وکړي، ژر تر ژره
وسله وال پوځ به افغانستان کې جوړ شي، وخت
ضایع نه شي، خداي مه کړه که چېږي نړيوال پوځ
ووته او د افغانستان پوځ جوړ شوې نه وي دا به ده

شي او منظوري یې راکېږي.
خه فکر کوي چې منظوري به در کړي.
خودا په دوي پوري اړه لري ولې موبه د قانون
سره سره زه فکر کومه چې موبه عیار یو، کوم
نقص او غلطې نه لرو، نو په دی خاطر اميد دی
چې راې کړي.

د ګونډ غري خومره دی په افغانستان کې
عملاء فعالیت لری که نه؟
موږ کافي سیمه یېز پلويان لرو، په ګونډ کې
خو تراوسه موږ دقیق نه دی شمېرلې، زه نه شم
ویلای، خو په زړ ګونډ خلک لرو.

تاسی ولې له اوسني حکومت سره همکاري
نه کوي، د وطن ګونډ یا د خلق ديموکراتیک
ګونډ نور غري لکه محمد آصف د لاور،
عبدالرشید دوستم، باهه جان او خینې نور خو په
او سوند ۱۳۷۲ کال را په دی خواه سولي
زه فکر کوم چې دا خوزيات علل او سبیونه
لري، خو یو سببې په دادې چې دا پښتنه داسي
متاز صفتونه لري چې د جهان په نورو قومونو
کې کم ليدل کېږي. یانې بشه متاز صفتونه لري.
پښتنه یو افراطی غرور هم لري، منفي اړخونه
هم لري زما په نظر سره دغه ځرافاپايسی
خصوصیات دا دول دی چې دوی باندې دا د
جهان ملکونوا ده بربریدونه او تعرضونه هم
شوې دی دېر تلفات او ضایعات په لیدلي دي. د
دې په مقابل کې دوی ده جنګبدلي دي. ده
مېړانه یې کړي ده. نو د دې په تسيجې کې دوی
سرخخته شوې دی او په طبیعي لحاظ سرخخته
هم دی، په طبیعي لحاظ بله دا چې بې خایه
غور او د پښتوبي اتفاقې ده. نو خکه زه فکر
کوم چې دوی افراط کوي. زیاتي کوي، له خپل
خان سره ظلم کوي، دغه وجوهات به وي او یو
تعداد نور شیان بهم وي.

تاسی د افغانستان اوسني حالات خنکه
ارزوی؟ افغانستان کومي خواهه روان دی؟
د افغانستان حالات په تېره بیسا سیاسې او
نظمي حالات نن سبازما په نظر سره یو خه ناخه
بنې بشکاري، دا خکه چې د بن له پېړکو سره د
انتقالی حکومت په واسطه د حامد کرزۍ تر
مشري، او د نړيوالو ملکونو د خواک تر خارني

نجیب الله افغانستان جمهورئیس د خلق
ګونډ مشران یو تعداد بندیان کړل، د صالح
محمد زیری، دستګیر پنجشیری، نظر محمد
خان، رشید دریاب، او د خینو نورو کسانو په
ګډون او همداشان له ګونډ خخه په اخراج کړل
زه یې هم د ګونډ خخه اخراج کرم او سید محمد
ګلاب زوي، اسد اللہ سروري، او نور کسان امن
صاحب کرباب یې له ګونډ خخه اخراج کړل او ده
د خلق ګونډ په پروګرام او اساسنامه کې یې
بدلون راوسته او د وطن ګونډ یا پارتې په نوم سره
ده د خلق ديموکراتیک ګونډ اعلام کړ.

نو اوس د سولي غور خنګ خه فعالیتونه کوي؟
هو؟ بیسا کله چې داکتر نجیب رژیم سقوط وکړ.
بیسا د خلق ديموکراتیک ګونډ تاسو ته معلومه ده
چې هغه هم رنګ شو. نو اوس فی الحال د خلق
ديموکراتیک ګونډ زما په نظر سره موجود نه دی
او موبه ۱۳۷۲ کال را په دی خواه سولي
غور خنګ په نوم سره یو ګونډ جور کړي دی او
غواړو چې افغانستان له جنګ خخه خلاص کړو.
او په افغانستان کې سوله یېزه ازاده، فضاء
رامنځ ته کړو. افغانستان کې تول افغانان د ژوند
او خدمت کولو حق پیداکړي. او افغانستان د
جهان د خلکو سره په دوستي کې ګډ کار او ژوند
وکړي د ګونډ مشر او سره زه تاکل شوی یم

د سولي د غور خنګ غري د خلق ګونډ غري
دي او که نور افغانان هم په کې شته؟
دلته یوازې د خلق ګونډ پخوانې پلويان نه
دي، بلکې نور افغانان هم دي. په دې کې
 مختلف خلک دې، خکه هغه پخوانې تګلاره چې
د خلق ګونډ لرله - هغه اوس اساسنامه نه ده،
بلکې موبو نوي اساسنامه لرو، نوي پروګرام لرو
او نوي ګونډي تشکيلات لرو، په دې خاطر
 مختلف نوي کسان هم لرو.

اوئن په هیواد کې د ګونډو فو قانون جو
شوي، نو ستابي ګونډ رسميت لري که نه؟
زموره ګونډ تر او سه پوري راجستر شوی نه
دي، خو موبه د افغانستان د انتقالی اسلامي
دولت د عدلیسي وزارت د سیاسي ګونډونو د
قانون سره سم مریوطه وزارت ته درخواستي
ورکړي ده او دوي له مقرراتو سره سم مو اجرات
کړي دی اميد دی چې په دې وختونو کې راجستر

جوړونکو تر منځ سیالی Search engine د

دانجنبیر رياض احمد عابد، raabed@yahoo.no ژیاره

سری کولای شي ووايچي د لويو search engine ياني د لتون پروگرامونه د جورونکو سیالي دومره اوج ته رسبدلى چي په ساده ژنه کي ورته ويلى شوچي د جګري د ګرته راوتلي دي، دا کار زموږ ياني د اترنټ کارونونکو لپاره ډېر بشه دي، په دې چي دوي به د پلتلو تور بشه پروگرامونه هم جور کړي او موبهه به د پلتلو ډېر بشه او غښتنې پروگرامونه په لاس راشي.

د اترنټ لپاره د هنوه دريو لتون پروگرامونکو جورونکي چي د ډېر و زېرمو resources ياني توښو لرونکي دي د هغوي تر منځ اوس په دې ډېر غټه جنګ روان دې تر خوزه او ته دوي له پلتون پروگرام خڅه کار واخلو دوي همدا اوس هم لکيا دي په خپل پروگرامونو کار کوي تر خو دا پروگرامونه نور هم غښتنې کړي.

مايكروسافت اوس دې پايلې ته رسبدلى چي د پيسو له اړخه د لتون دا ډېر ګټور پروگرام د مارکيت له سیالي، پرته بل چا ته پرته پرېدي، همدا وجه ده چي دوي له اندازې ډېر کوشښن کوي چي د MSN Search engine نور هم بشه او غښتنې کړي تر خو په دې برخه کي له خپلو سیالاټو خڅه وروسته پاتني نه شي او د دې تر خنګ یو خه وهم ګئي، له دې سره سم د نېټي په کچه د نورو په پرتله ډېر yahoo چي د ډېرسیالاټيان او لیدونکي لري، دوي هم خپلی هلي خلی په دې لز کي ګړندي، کړي دي

د دوي تر خنګ یو بل د search engine چي د شري، په کچه همدا اوس هم ډېر لوی او بشه دي، هغه Google دې چي همدا اوس لکيا دي د پلتون خپل پروگرام داسي عيار کړي چي د پلتون په وخت کي تا ته یوازي سيمه بيز (محلې اعلانونه وښېي ياني هغه اعلان ورکونکي چي ستاد مېشت خاي په خواشا کي موقعېت ولري.

په www.google.com کي پخوا هم www.google.com کونکو دا غوره کوکړلای شول چي د دوي اعلان د نېټي، په کوم هبود کي وښو دل شي، ياني د کوم هبود د اترنټ استعمالوونکي وکولاني شي د دوي اعلان وګوري اوس به دا له دې هم غښتنې شي مطلب دا چي که ته د google په وسیله په جلال باد کي په خیاط پسي ګرځي نوتا ته به یوازي د خیاطانو هغه اعلانونه وښو دل شي چي یوازي او یوازي په جلال اباد کي دي.

اوسم د دې امکان شته تر خو اعلان کونکي www.google.no ته ووايچي په جغرافيابي لحاظ په کوم خاکي کي د دوي اعلان وښو دل شي ياني په کومه سيمه او خومه کيلومتره مریع ساحه کي.

په دې وخت کي په امریکا، بریتانیا، جرممنی، هسپانیه، فرانسه، ایطالیه، او هالینڈ کي اعلان ورکونکي کولای شي دا کار وکړي ياني د دوي لپاره هر څه چمتو دي او له داسي جغرافيوي محدود پلتلو خڅه کار اخېستې شي.

کله چي Google غواړي پيدا کړي چي د اترنټ استعمالوونکي چي اوسم دغه وښاخا ته راغلې دی او یو خه پلتني د کوم خاکي دي؟ نو په هغه وخت کي به www.google.com کوشښن وکړي د استعمالوونکي کمپیوټر د IP ادرس پيدا کړي، کله چي یېي دا پيدا کړ، بیا به هغه ادرس د IP ادرسونو په لست کي وګوري تر خو معلوم کړي چي دا IP ادرس په کوم خاکي (شركت او یا سيمه) کي راجستر دي او له کوم ISP سره راجستر دي دې تر خنګ Google دا هم په غور سره مطالعه کوي چي ته خه پلتني او هغه خیز په ذهن کي نیولو سره اتكل کوي چي دا د اترنټ استعمالوونکي به چېږي به کوم هبود کړي، وي.

کله یې چي www.google.com پيدا نه شي کړا چي د پلتونکي کمپیوټر د IP ادرس چېږي راجستر دي تو په هغه وخت کي به دا سيمه بيز (محلې اعلانونه نه بودل کېږي ياني د دې اعلانونه بودلو فنكشن به فعال نه وي.

هبواد کي یوبل پرابل جوړ کړي نو په دې دليل زه وايم چې ژر تر ژره پوځ جور شي، نو به بشه وي اود پوځ جورولو امکانات موجود دی، چې پوځ خنګه جوره بې، په دې باندې بشه پوهېږي زه بدې لنه ډول تاسو ته ووايم چې افغانستان دې توان او اختيارات لري چې دوي پوځ جور کړي، صرف دا چې خنګه په عمل کي اجرات وکړي بشه بدې دا وي چې وخت ضایع نه شي.

تاسي ولس ته خه پیغام لري؟ مطلب له خلکو خڅه د تېرو تېرو ته بشه غواړي او که په خپل کرو وړو تر اوسم هم ولار یاست؟

ما مخکي تاسو ته عرض وکړي چې تولو په خپل وار سره غلطې، کړي دي.

نو به دې دليل زماخېره دا ده چې یو خل بیا زه دا تکرار کړم او په داګه بشه کړم او ویلى شم چې تولو غلطې، کړي دي، د هغې به جمله کي چې چې تولو په افغانستان کي غلطې، کړي دي، مور خلقيانو هم غلطې، کړي دي او زه خپله یا په بل عبارت موره د خدای پاک خڅه او د افغانستان له خلکو خڅه بشه غواړو، مور به په کار کي خه اشتباها او غلطې، کړي وي، په کار کي خکه چې په کار کي غلطې، کېږي هر خوک چې کار کوي غلطې هم کوي او که خوک کار نه کوي کرار په کور کي ناست وي هغه به خه غلطې وکړي خکه نو به په کار کي غلطې کېږي زه دا یو خل بیا وايم چې مور غلطې کړي ده او مور خډه خپل غلطې او اشتباها تو له امله معافي غواړو.

خدای پاک دې د افغانستان خلکو ته مور تولو ته داسي توفيق راکړي چې په سمه لاره سوق شو او د افغانستان لپاره هغه بشه نېټونه چې مور درلودل او لړو یې هغه په بشه بدل شي په بدل نه شي، لکه په ګذشتله کي چې وشول خوزه دا هم وايم چې د افغانستان تېرو تر خو تېرويدا وښو دله چې یوازي هېڅوک د افغانستان اوسمې پروښي او د سبا ورځۍ ستورې نه شي حل کولي بشه بد او په چې د افغانستان د لړو ګټو په خاطر د شخصي او محدود د ګټو خڅه اوسم مور او تاسو تېر شو او په ګډه د افغانستان اوسمې ستورې حل کړو دا زما پېغام دي.

عراقي

د پراخي بربادي وسلې، جګړه او توره طلا

امان الله عمران، مصر - قاهره

سيمي ته په راکټلوا داسي پوهنديه کړي
چي کاكا سام په نه فکر کوي او انه په هم په
عمر کوم خوب ليدلي و په دې کي خڅشك نه
شنه چي به واشنگتن کي امريکائي اداري او
په تبره بیا دنهنه به عراق کي د انګلوا-امریکي

صدام حسین د نیولو خبر په پراخه کچه په
نړيوالو خبرې رسنيو کي به خورا د بهره زباته
پاملنډ او لویه کچه خبر پونشي سره خپوشو؟
دا مهمه نه چي صدام حسین شه وخت او خه
رنګ ونیولو شو؟ او سره له دې چي خښولادا
انګړله چي ګواکي امریکایانو

د تبره زېږدي کمال، ۲۰۰۳، دسمبر پر
سهاره وختني به عراق کي د امریکا متحدو
ایالتو بنسکلګړو خواکنو له خوا د سره
سبیده داغ پاتنيه "په نامه عملیاتو کي د دغه
هیواد پخوانې مشر صدام حسین ونیولو شو.
نیولو د غې پښته به دویمه رخ د دسمبر پر

۱۴ په عراق کي امریکایي واکن پول بریز
له پوخي قوماندان ریکارڈه سانچېز سره يو
ځای خبرې کنفرانس ته خوشالي به لهجه
وويل

"آغلو او بناغلو، دی مو ترلاسه کړي"

چي تا به ويل ګواکي نور نو واشنگتن پر
خپل مخ د عراقي د خپلولو او تر تولو لاد پر مهمن
د دغه هیواد د نفت او پترولو شتمنیو
زېښبلو لاهواره کړه او د کوم خند خړک نه
ګوري که خه هم پیا د صدام حسین نیولو
سمی او ربستیا پاتنيه په اړه عربی او شورو

خان د مهمني جمال عبدالناصر او پې ساري
عربي اتل باله او تل په انګلوا-امریکي

خواکنو ته په خپل هیواد کي د کلکي ماتي
ورکولو ګوتختنده کوله - د امریکايي
چارواکو په وينا له کوم مقاومت پرته او په
اساني د خپل زېږبدخای تکريت: بشاره
تره تر خمکي اندې په یو غار کي له
مېندلولو وروسته خان سپارلو ته غاړه کېښو
او لان د دوي په وينا له نیولو وروسته د
پونشنو ګروپنو او طبی کښو پر مهال ورسه
همکاري هم و خبره لاهسي له همکاري تبره
ده، دوي ته دا بشابي صدام حسین په توله
سيمه کي د خپلولو سرتايزېکو ګټو
خوندي کولو زمرۍ دېولی او د شاباسي لاس
پېږي راکاپي، هغه خودي ته نړي کي تر
تولوزات په پېړولي زېرمود خلیج بلایي
او بریتانیا دوارة دومره له عراقی ولس او د
دغه هیواد له ګاټونیا توسره خواخوبې دې
چي د صدام حسین او د هغه له مضر او
لتجمن نظام خخه سيمه خلاصه کوي او د بلد
غم لپاره په سلګونه مليون ډالر مصرف کړي؟
ایا په ربستیا هم صدام حسین او دغه رازد

صدام حسین د امریکایي تاروالي به منګولو کي

خپل زېږدي بېلا بېلي خبرې خپرې کړي چې
ګواکي په خپرې شوو عکسونو کي د نیو

نسانو له مخې نوموری له اعلاندلو لاخو
میاشتی مخکي نیولو شوی و، خو بیا هم د

صدام حسین د امریکایي تاروالي به منګولو کي

خبرې رسنيو بېلا بېلي خبرې خپرې کړي چې
ګواکي په خپرې شوو عکسونو کي د نیو

نسانو له مخې نوموری له اعلاندلو لاخو
میاشتی مخکي نیولو شوی و، خو بیا هم د

خپرې رسنيو بېلا بېلي خبرې خپرې کړي چې
ګواکي په خپرې شوو عکسونو کي د نیو

نسانو له مخې نوموری له اعلاندلو لاخو
میاشتی مخکي نیولو شوی و، خو بیا هم د

خپرې رسنيو بېلا بېلي خبرې خپرې کړي چې
ګواکي په خپرې شوو عکسونو کي د نیو

نسانو له مخې نوموری له اعلاندلو لاخو
میاشتی مخکي نیولو شوی و، خو بیا هم د

صدام حسین او دغې لېډ د دوستي په هفایا دو غې پښې کوي

صدام حسین د امریکایي تاروالي به منګولو کي

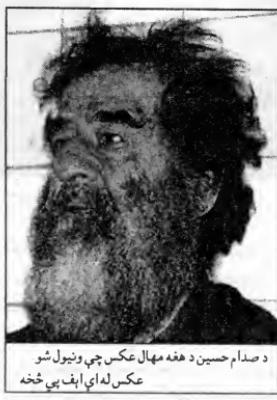
ریاستینی پلتهنه او کتنه نه د شوی نود داسی
امکان اتکل که بچی چی بشایی د پترولو حقیقی
زبرمی لانوری هم زیاتی وی
په همتدی توگه که د منخنی ختیخ او
متخدو ایالتوو منخ اریکوتنه د شلمی پهبری
په اودو د کی پام و کور و بده کورو چی متخدو
ایالتو او همدا راز بریتانیا د نفوذ او اغیز
غزوونی او هم بشکل‌اگرگی تکلاری له مخی
منخنی ختیخ ته خومره تبری او سرسی سترگی
ناست وو.

پخچله متخدو ایالات تلد عراقی تبلو
عدهه پیرودونکی هبواو باتی شوی، ان لاد
خلیج له دویمه جکپی اکال ۱۹۹۱ کال اروسوسته
پر عراق د ملکرو ملشوند بندیزونپه
سیوری کی هم امریکایی شرکتوند ۲۰۰۲
کال ترپای پوری د ورخی اتکل ۷۵.
بیرله پتپول له عراق خخه پیرلی با واردکری
دی

خو متخدو ایالتو لاهه د پر پخوا خخه عراق
تده په په لاس و هلی و د دغه امریکایی هيلو
ربینی د لومری نربوالی جکری بایللوته
ورگرخی په لومری نربواله جکره کی د المان
په ملاتر ترکی عثمانیانو مانه و خوره او به
نتیجه کی نه بوانی داجی له میسي بید داگو
تغز و رسول شوبالکی ان لاد ترکی د نه
عثمانی خلافت هم له منځلار، بیا د بریتانیا
او فرانسی تر منخ د سایکن پیکوتون له
مخی منخنی ختیخ له سره و کبل شو، نوی
سیمي رامنخه شوی چی پا په منخانه دول د
 بشکل‌اگرگو خراکونو يا هم د هغفه د لاس
 پوشور زیمنو له خوا داره کهدی د بریتانیا
 او فرانسی تر منخ له خرگندو توپریون سره
 دوی به دی سلاشول چی د "الهل الخصیب"
 یا "کرهنیزی میاشت" به نامه سیمه چی عراق،
 سوریه، فلسطین، لبنان او اردن به کی راخی
 د خپل نهود او اغبید سیمو په توگه سره
 وویشی د فرانسی په برخه لبنان او سوریه
 و رسیدل، به داسی حال کی چی بریتانیا پر
 فلسطین، اردن او د عراق پر بغداد او بصری
 کبده و اچوله خود عراق په شمال کی د
 موصل ولات که خهم د بشکل‌اگرکی روغی له

سره د اسلامی او عربی نری په تبره بیا د عراق،
 لاتجي به اوه د شنني پر مهال تر بهه خایه دا
 خبره او رسیدل کېږي چی صدام حسین د عربی
 قامپالی په نامه د وخت په او رسیدل هغه تول کوه
 وړه بی د سپینی مانی په اشاره او لزښونه
 ترسره کړي دي، اوکه واقعیتنه خبر شو تو
 دا به له حقیقت او ریښیا خخه کومه لري خبره
 ونه ګورو، خلیج په اصطلاح د سوری طلا
 پېژندل شوی سیمه ده، نو هرو صرو د بدسترو
 خواکونو سترگی دی خواهه وي او په دغه
 سیمي کی د خان لپاره ان دا یو پل به اندازه
 خای میشنل به غفوونه ته د پېټرسولو د یو
 بهدندونکی خا چینی په معنی وي.
 اقتصاد او مال تل د جکری په توازن کي او
 بیا په بري ګلولکی اغېزمن رول لوپولی دي،
 نوله همدي امله تل پی د دیالو بشکل‌اگرگو
 خواکونو په بام کی ارزښتناک خای نیولی دی
 پخچله منخنی ختیخ او بیا په خانګوکی دول د
 خلیج سیمه په سلو کی ۳۰، نری پېټرسول
 تولیدوي خو غډه سیمه په سلو کی ۲۵ د نری
 پېژندل شوی پېټولی زبرمی لري، او له همدي
 امله بوازني، سیمه لیل د جکری چې تبلویا
 پېټرسوله د نری په ارتیا کی د یو لوی ممکن
 او واقعی حکوالی خواب ووای او دغه شان
 ارتیا پوره کړي په خلیج کی سعودي په اتكل
 ۲۲ بليونو یا مليار د پېټرسوله د نری له
 تولو زبرمو خندد پېټرسولو خلوره برخه لري او
 تر تولولو بوازني پېټرسول تولیدونکی
 هبواو دی خو عراق له دیارلار کلونی جکری
 خخه اغېزمن ناوره حالت سره لابیا هم د
 پېټرسولو بیو مهمی چینی په توګه پاتی شوی
 دی د اوستینبو اندازه له مخی په اتكل ۱۱۲
 بليون یا مليار د پېټرسوله د عراق د پېټرسول
 شوبال پېټولی زبرمو له مخی په سعودي پسی
 دویم هبود راخي او هم په ۱۹۸۰ زېږدی کال
 کې د عراق، ایران له جکری په خواهه په نری، کې د
 پېټرسول دویم صادر وونکی هبواو و پددي سره
 عراق د متخدو ایالتو، کانها، نمکیکو،
 لوډیخی اروبا، استرالیا، نوی زیلاند، چین
 او ګردی اسیله نه تولو پېټولی زبرمو سره په
 ګنل شوی، ان لاوس داچی د عراق خاوری

هغه د پر اخی بریادی و سلو د متخدو ایالات او
 بریتانیا سولی او امنیتنه مخامن ګواښ او
 خطر جوړ او، دا او بشایی دغه شان نوری
 زیاتی پوښتنی زمور پولو په ډهنوون کې لا
 ګرځی راګرځی
 بیا هم بشایی هېڅ خوک په دی کوم شک
 ونه مومی چې صدام حسین او دهه د بعث
 ګوند تر واکمنی، لاتدي نظام پو ظالم،
 دیکتاتور او ولس خونکی ریسم، له هنده
 راهیسی چې په ۱۹۵۸ کال کې د بعث ګوند
 او بیا وروسته په ۱۹۷۹ کال کې پخچله صدام
 حسین د عراق په واکمنی منګولی ټینګی
 کړي نه یوازی داچی د عراق ولس پنه درخ نه
 ده لیدلی او تل خوریدلی بلکې د صدام
 حسین د واکمنی، پر مهال توله شاوخوا سیمه
 د نارامی، او جګر له املله د کړ اوونواو

د صدام حسین د هغه مهال عکس چې وښول شو
 عکس له اي اف پې خخه

ناورین لیدونکی و، د صدام حسین د واک
 غزوونی او پر زیاتو سیمه او پېټولی زبرمود
 ګبیدی اچونی تګلار د خلیج په سیمه کې به
 دوو خونکو جګر کې د سلګونوزره وګرو پر
 وړل کېدو رسیره په سیمه کې ناکاره، د
 هبوادونه تر منخ په اړکو کې تاوتریخوالی او
 هم ستر اقتصادي زیانونه وامنخ ته شول او
 ددی تر خنګ د نړیوال نظام توازن هونه
 سائل شو او له خورزا زیاتی ګډوډی سره
 مخامن شو
 له عادي مصریانو او په عام دول له عربانو

گفت

نژدی ملگری او په اصطلاح په سیمه کي پولیس د ایران شاهد اسلامي پاخون لخوا را پرخول شو او د خمیني په مشري د لویدیخ ضد يو اسلامي نظام واکمن شو. په دي سره په سیمه کي د واشنگتن یو هه عمده جیوبولیتیکه پنه ماته شوه او د خلیج نورو واکمنو کورنیو په تهران کي نوي رژیم ته د يو خطرناک گوابن په توګه کتل چې د پاخون صادرولو ترشعار لاتدي يې هفوته تنگونکي اندېښنه جوره کري و. هفه مهال په واشنگتن کي د جيمي کارتر ديمکراتي اداري په ایران کي د بدلون په خواب کي سعودي ته د زیاتو سلو ورکولو بهير پیل، او پري سريبره يې په سیمه کي دخان لپاره د نيو پوخي او په لتون لاس پوري کړ. په تبیجه کي بیا وروسته بحرین د امریکا د پنځمي فرقی دایمي خای شو. خود یو دول خپور باور له مخي نه سعودي او نه هم د خلیج کوم کچیني هباد د ایران پر خای د امریکایي استازی په توګه دنده ترسره کولای شوای، نوله همدي امله واشنگتن په دي اړه عراق ته ستړکي وارولی.

د پاخون، اوښتون او فکر په ډګر کي د پراخ او خرکند توپر شتوالي او د یوسانه بري ترلاسه کولو فرصت نه په ګټي سره چې بشایي په ترڅي يې پخپل ګومان د عربي نړۍ د يو اتل مشرپه توګه راوخېي صدام حسين د ۱۹۸۰ کال په سپتمبر کي په ایران برغل وکړ واشنگتن چې له مخکي په یو ګردوب کي د تهران د پاخونی رژیم رابنکلېدو ته تېري ناست و نوپر ایران يې له دغه پوخي تېري ستړکي پتني او په اړه یې د ملګرو ملتونو د امنیت شورا یا جرګي له اقدام سره مخالفت وکړ. په لومړيو کي د ایران رژیم پیاوړی په مختګ کاوه او د جګري خپې د ایران په ګټه روانې وي، نو د عراق ماتې له نښونسا سره متحدو ایالاتو د صدام په ملاتې لزیسات ګامونه واخیستل. د تژوی همکاري د اساتیا لپاره په سپینه مانی کي د رونالد ریگن جمهوري اداري عراق د هفو هپوادونله لیست نه وايست چې د ترھګري، ملاتې يې

را پرخول شولو په د شاهي نظام په بغضنه دغه پوخي اوښتون وروسته په بغداد کي، واک ته د بعثت ګونډ لنه رسپدوسره واشنگتن هڅه وکړه چې کمونېزم او مسکو ته په اوښتو دغه نوي رژیم مخه ونیسي او که نه نو ګتني به يې په اوپو لاھوشی، نو په دي ترڅ کي بي نوي نظام ته له خپل چوکات خهد شکمنو کمونستانو د لري کولولپاره یولر استخباراتي معلومات ورکړل.

خو په ۱۹۷۲ کال کي په بغداد کي د بعث رژیم له شوروی اتحاد سره د ملگرتیا او همکاري ترون لسلیک کړ، په دي سره بغداد د دواړو - وسلو او مرستي - لپاره مسکو ته مخه کړه چې هفه وخت د عراق د پېټرولو کمپنۍ د ملي کولو ګام په اړه ممکن غږ ګون ته د متحدو ایالاتو د هر دو لغج اخیستنی مخه ونیسي. د بعث ګونډ تر کوډتایا اوښتون پورې د عراق پېټرولو کمپنۍ د بربانوی، امریکایي، فرانسوی او هالنډي شرکتونو ملکیت. عراق د خلیج لومړنۍ هباد و، چې د ۱۹۷۰ مسي لسیزې په لومړيو کې په بریالیتوب سره د تبلو تولید خپلی فابریکي ملي شتمنۍ ورګخولې یا په بله معنې د واکمن رژیم تر کنټرول او واک لاتدي يې راوستي.

صدام حسين د بعث ګونډ د یو پیاوړي او واک غوبښتونکي سري په توګه په ۱۹۷۹ کي د عراق د مشري واګړي ترلاسه کري. دی لومړي د مسکو پلوه تکلاري پلوی، خو کله چې دا خبره ورڅرنګه شوه ګنې مسکو د عراق نوي کولو یا عصری کولولپاره د اړتیا دواړه - ملکي او پوخي - تکنولوجی او سامان الی نه شي ورکولای نو په تدریجی دول یې له لوپدیخ سره نژدې کېډو ته مخه کړه. لوپدیخ حکومتونه او کمپنۍ لاله مخکي دغه شان بدلون ته خک ستړکي په لازرو، چې د پترول دالرپاني خڅه په ګټي سره عراق د شوروی اتحاد له منګولو او د نفوذه له مدار خخه راوکاري.

عراق پخپل وار تر ۱۹۵۸ کال پورې کله چې د بربانوی کښېنول شوی پاچاهي نظام

مخې د فرانسي د نفوذه په سیمه کي راته خو بربانوی هوده درلود چې موصى د عراق پخپله نوي دغه مستعمره کي وروپوندي. نو له همدي امله کله چې عثمانی ترکي ماته و خوره، نو بربانوی پوچ سله لاسه موصى لاتدي کړ او دغې سیمي پرس د بربانوی او فرانسي تر منځ د بشکلولو شخري په عراق کي د امریکايي ګټو او هيلو پیلامه کېښوده. د موصى او بیا عراق پرس د بربانوی، فرانسي او بیا وروسته د متحدو ایالاتو تر منځ د سیالي خرگند لامل په دغه خای کي د پېژندل شویو خود ناپرمختللو پټرولي زېړمو شتوالي و خلیج او منځني ختیخ د عثمانی خلافت له واکمني او د لومړي نړیوالی جګري له پاڼي خڅه راور وروسته سیمه په جګړه کي د بربالیو خواکونو یو لویغالی شوچې د سیالي په دغه لوبه کي د اندېښنو مهم تکي او موخه پټرول وو.

د نیمي پېړي لپاره د امریکي متحدو ایالاتو د خلیج په سیمه کي په کلک هود سره زیاتېښونکي پانګي اچونی ته دواړ ورکړ چې پخپل جیوبولیتیک مدار کي يې رابنکيل وساتي او دخمکي ددغې شتمنې پټرولې سیمي له زېښنې يې برخې پاتي نه شي.

په خلیج کي د متحدو ایالاتو پانګي اچونی پېلاپلي بنې درلودي، چې په کي مخامن مداخله، خپلولکرو ته د زیاتو سلو لپرداو او دغه رازد پوخي او د غوبښتل شامېبلدې. ۱۹۴۰ لسیزې راهیسي له کله نه چې متحدو ایالاتو د سعودي ستراتیژیک ارزښت ته پام شوي، له دغه هباد سره يې نژدې او تینګ اړیکي ساتلي دي. همداراز ایران هم د شاه د واکمني په اړو د کي د واشنگتن نژدې ملګرۍ او د متحدو ایالاتو د هغه د ملګرو له خوا په نړۍ وسلو سمبال د شاه رژیم په ۱۹۷۱ کي له خلیج خڅه د وخت بشکلېکي خواک بربانوی له وتلو وروسته په سیمه کي د لوپدیخ د یو پولیس په توګه دنده ترسره کوله. عراق پخپل وار تر ۱۹۵۸ کال پورې کله چې د بربانوی کښېنول شوی پاچاهي نظام

امريكياني اداره په ده پوهده چې د عراق رژیم په جګړه کې هرجن غاز کار او خوڅل غورونه بې پري کاهني کړي وو. په ساده توګه خکه چې هغه مهال خو صدام د دوی د ګټيو خدمت او خوندي کولو لپاره د پراخې بيرادي دغه زهړجني وسلی کارولی چې اوس بې د هغه د رژیم د راپرڅولو لپاره تری د ګواښ بانه او هم بیا تر تولو مهم د عراق د نیلو او نیکلولو د یوتش دليل په توګه خوځوي دا چې دا وسلی بې هغه مهال له کومه کړي؟ دوخت له انډیوال واشنګتن خڅه بې ترلاسه کړي او یا بې پڅله د واشنګتن او لوبدیغ به مرسته جوړي کړي وي، لاد بنداد او واشنګتن د پخوانۍ ياراني به رازونو کې غښتي خبرې دي

صدام حسين د ایران پر ضد له اته کلنۍ جګړي او بریادي خڅه پڅله باور په بریالیټو له راوتلو وروسته او متعدد ایالاتو په خرگند ملاتر خان خورا بنه زورور او پیاوړي وليد چې ګنې د خلیج په سیمه کې به نور یوازي د ده قانون چلږي نود خپل هندغه غور له مخني د کال ۱۹۹۰ په اګست کې پر کویت وروخوت که خه هم صدام حسين به لاشک پرته د واشنګتن به زرغونه اشاره د کویت لاندی کولو دغه ګام پورته کړي وي، خو نوموري د خپل کې نود بهړ په سیوري کې بنایي دسینې مانې له خوشې زیات جرتن او زیریتا کړي دی نو په واشنګتن د خپل بنسی باوری په لپ کې له کې پیښتی او هم د واسنګتن ګنوپه له پامه غورڅولو سره د خپل څښوکې وکړنې په اړو د کې پڅله حساب کتاب کې د اسې تاریخي تېرونه وکړه چې د سینې مانې د قانون له مخني بیا او به له ورڅه تېري شوې وي او له بلان سره سمنور نو صدام له مخکې نه په بلان شیوړ لومو کې راوښتې د ۱۹۹۱ کال د خلیج له دویسي جګړي او روسټه د امریکې مستحدو ایالاتو ملياردانو دارو په بدله کې سعودي او د خلیج نور هبواونه په ده زیاته اندازه به پرمختللو وسلو سمبال کړل واشنګتن او سورو وسلو

چې په دواړه غارو کې مری او د جګړي په اور کې سوڅل کېږي د دوی پې پري خې، مهمه داچې د پترول په خاکانو کې پې ګنجي خوندي وي په دوی په جګړه کې په نیکل بنداد او تهراں به دوهره ستری ستونه اول له دی توان نه کمزوری شي چې د خلیج پر سیمه د ګېډي اچوښه په لار کې واشنګتن ته کوم خندې با ګواښ جور کړي دریچاره نیکس په اداره کې د بهرنیو چارو پخوانۍ مشهور وزیر هنري کسنجر په ۱۹۸۴ کې د واشنګتن همداده هود راغبرګ کې، ګنې په جګړه کې لوره امریکا ګې کتله دا ده چې دواړه غاري پايد چګه وبايلي. کوم شک پرتهد خلیج د دغې لومړي له کوم شک پرتهد خلیج د دغې لومړي خونسری جګړي په اړو د کې تبل او

د صدام حسين به پېښې کې له د لاروکې بکس

جیوبولیتیکي ګتني له صدام حسين خڅه د مستحدو ایالاتو په نیکاره ملاتر کې په خرگنده رانګښتل شوې وي واسنګتن په داسې حال کې د عراق د رژیم ملاتر او شابايسی ته دوام ورکړ چې دغه رژیم او واکمن بېي صدام حسين د وزول او پښتې تیولو خپلوبې سارو جرمونو او وحشې کارونو په اوچوکه وند. د یوازي دا چې د صدام حسين رژیم له نیوال قانون او اسلامي اخلاق او دوونو خڅه په سرځونې پر خپل ګاوندي ایران پېړغل وکړ، بلکې د جګړي په اړو د کې پې د ایراني سرتبر او د خپل وحشت او جنایتکارې، په پسندلو ان د عراقی ولس په وزول ملکي کردانو بسخو ماشونان کیمباوي وسلی وکارولی له بنداده سره د واسنګتن مرستي او همکاري په داسې وخت کې ترسره کېد، چې

بلل د مستحدو ایالاتو د دفاع او سنې وزیر دونالدر راسفیلډ چې د ریکن په اداره کې پې. هم کار کاوه ۱۹۸۳ کال په دسمبر کې عراق ته سفر وکړ او په بغداد کې پې د شابايس او شاپولو پهار له صدام حسين سره وکتل د راسفیلډ دغې لیدنې د بغداد او واشنګتن تر منځ له ۱۷ ګلنې شلون وروسته د رسمی د پیلوماتیکو مزد او یارانې اړیکو بیا غزوړو له لار هواره کړه. که خه واسنګتن په مخا کسنجر په ۱۹۸۴ کې د واشنګتن همداده هود راغبرګ کې، ګنې په جګړه کې لوره اجازه ورکړه چې په ختیخه اړوا کې پېروډونکي روسي وسلی پر عراق و پيلوري همدازاره مستحدو ایالاتو سعودي، کويتا او اړدن ته زړخونه اشاره ورکړه چې د جګړي نورو ګرمولو پلاره بغداد ته امریکا ګې وسلی وروپړو په ۱۹۸۲ کې د ریکن ادارې په پېته د صدام حسين رژیم ته د ایران د پوځۍ تیارو او په جګړه کې د چېږي کربوستیلايت عکسونه او نوره لورکې ګچې پوځۍ استخاراتي معلومات ورکړل چې د بغداد او په ماتې خورلو وړغوري د جګړي په اړو د کې مستحدو ایالاتو لافر فعال پوځۍ رول ولسویاوه د تېل پا پېټول په پېډونکو تاګرانو په جګړه کې د واشنګتن د خلیج په جنوب کې له ایراني بریدونو خڅه د تېلول تاګرکونو په ڙغورلو سره د عراق پلواخیست، او له عراق پېږیدونو خڅه پي د غوښې پوامنیت ساتلو او په بارولو ته کوم یام ونه کړي چې دا یاران تېل پېږډول، وروسته بسا مستحدو ایالاتو اند د ایران پر سمندری خواکونو هم پېږیدونه وکړل دا خرگنده خړه ده، د جګړي او په ګرم ساتلو کې د واشنګتن په نیښیز هدف دا وچې په جګړه کې د ایران د ممکن بېړي مخه و نیسي، او په همدي دوی د مستحدو ایالاتو په اداره کې د دریخ او تکلای چېږي په ګردوب چې دواړه عراق او ایران د جګړي په ګردوب کې رابنکل وساتي، او په پې د خپل حال په زېږي په بلل دا ډېرسې دی خومره انسانان پېښتم کال، دویمه کنه، پره پېسي شېروښته ګنه

کار غور خبدلی او د خدمت موده بی پوره
و هنون خکه د سپینی مانی به باور نور نود
بغداد رژیم گواکی د متخد او ایالات امنیت
نه گواپن جواره نو باید له منخه لزشی د
عراق لندی کولو ته تنده د موهر زیاته شوه
تر دی کله چی د چکری د مخنیوی لپاره له
و اکده صدام حسین د گوینه کهدو په اره
اخوا د بخوا و پاندیزونه او گونگسی خپری
شوی نوبناغلی بوش د خپل حال په زیده
صدام له خوا په داسی بومحافت لاس بوری
کولو خخه په دده کولو وویل گئی ان که
صدام حسین او د هفه کورنی له و اکده
گوینه او عراق پری هم پدی چکری
کپدونکی ده او دده خواکونه باید د
عراق خاوری د پاسه پلی شی چکری
و شوه، د صدام حسین رژیم را پرخول
شو، عراق و ران شو... په سلکون ملکی
و گری له منخه ولارل او شمنی لوب
شوی بیا له کره لتون سره سرد پر اخخي

تول زور او زیان د عراق بی گناه ولس ته
رسبدلی د سپتیمیر بیولوسیمی پپنبو
و اشنگنیتنه به نریوال لویغالي کی د خپلی
خوبنی سره سمد لوبوساحده برابره کره، د
عراق لندی کولو ته تنده زیاته شوه سپینی
مانی او ۱۰ داونینگ ستریت نور نو تبلو
ته په شوندو ختلبو سره زغم له لاسهور کری
و ۲۰۰۲ د کال په بای کی د ملکرو ملتونو
د امنیت شورا له خوا د عراق پر ضد د کوم
پوختی گام اخیستا توپه اوه د روستی

د صدام حسین په لاسونو که هنکري. عکس له اي ابف پي خخه

بریادی، ولی لا نه دی میندل شوی خود
صدام حسین رژیم له خوا د خطر هفه
گواپن چی بناغلی بوش پر عراق د خپل
پرغل د سپیناوا لپاره خبری کولی او س
یی بی سپینه مانی کی د نوموری د پاتی
کپدو په اره خه ناش نینی بنانی خلبوری
او سن نولد لمپه شان د چکری د هری مخالفو
او لوبکی ملاتپو شریوالو ته دا په اکه کپری
چی پر عراق د بوش... پلیر پرغل هسی د
صدام حسین د راپرخولو او بریادوونکو
و سلو یوه تکه تشه بانه وه، او بنتیزه موخه
د وینو په بیبی پر تبلو با توری طلاد گپدی
اچلو خبره و تر خود خپلو گتو سره سمد
ھفوی د شرکتونو ماشنینونه چالان او تری
لاس ته را غلی پانکی خوندی وي او د غه راز
د خوبنی سره سمد خپلو فکر و نوت پلوا په
سیوری کی بی د واک منگولی په پراخه
غزبدلی وي

۱۴۴۱ پرپکری سره دا خلبده چی د پردي

تر شاد جرگی لویو خواکوشود عراق د
پترولو په هکله سره تفاهم کپری دی خوبنی
هم د امنیت شورا د عراق د سلو پلتنی په
اوه پرپکری وکره... بغداد و منه، د سلو
پلتنی نوی دله و تکل شوه او د اتمومی انزوی
نیپولی ابجنسی سره بی په گله عراق ته د
پراخی بریادی، سلو د میندل په مخوه تگ
راتنگ پیل کر خود پراخی بریادی، ولی
ونه میندل شوی، نو هفه چمتو شوی پلان
چی د بوش چینی پترولو اداری له خان
سره درلود د عمل پرده گریبی د پلی کولو
لپاره و رته متی روانگفتی، خبره بیا بیا زی
د پراخی بریادی، په سلو پوری نه،
و اشنگنیت شور په بغداد کپری پا و گو خد
زاره ملکری له پاتی کپدو تنگ، نوله
همدی کبله صدام حسین هفوی ته نور له

چمنو کونکوله ۱۹۹۰ خخه بیاتر ۲۰۰۱

پوری خلیج ته د اتکل ۱۰ بیلیون بیا
میلاردو دارو په قیمت وسلی راولبدرولی د
زیات شمیر کتونکو به باور و اشنگنی له
کلونو راهیسی له مخکی په پلان شوی توگه د
خلیج سیمی ته پوختی سامان الات را بیلول او

دغلته بی لوحستیکی کچه پراخوله چی د هر
دول ارالوونکی مداخلي لپاره لز هواره او په

تیجه که د خلیج توره طلا را خپله کری د
صدام حسین له شر خخه د ژغورنی په بانه

و اشنگنی به زکونو امریکایی پوختیان به
سعوی او د خلیج په سیمه کپی خای په

خای کپرل که خده هم پر نیپارک او
و اشنگنی د ۲۰۰۱ کمال د سپتیمیر ۱۱

می له بریدونو سره د صدام حسین د رژیم
د کوم تراود نتبو او بیا تورنلو په اهاره

سپینی مانی ته کوم دلیل به لاس نه دی
ورغلی، چی د طالبان او القاعدي پر ضد

د چکری په شان پر بغداد هم د یوسم له
لاسه پرغل گام او خلی، خود سپتیمیر ۱۱

می پریدونو و اشنگنی ته ددی ساحه پراخه
کری چی د پوخاریزی گام اخیستا توپه دیر خپل
او هم د خپل بانی له مخکی له کوم خطر

و رسبدو مخکی په جگه لاس بوری کری
پردي سرپرها پر طالبان او القاعدي له

چکری خخه په پریالیتوب راوتلو روسته د

سپینی مانی غرور او بیوی بلی جکری په
تنده نوره زیاته شوه او لاهم هدف پاتی و

په بغداد کی د و اشنگنی د یو لاس پوشی

رژیم کپستنول به امریکایی او بیریانوی

پنروی شرکتونه د عراق په پترولو کی د

خپلوا او خوبنی سره سم چاپریايل برایر

کری په ۱۹۹۱ کی د خلیج له دویسی

چکری را په دی خوا د بیوی لسیزی په او وود

کی د عراق د بی و سلی کولو لاتجهن او

ناندریزیز بهیر او پر دغه هبوا د اقتاصادي

بندیزوندوام و کر، د ملکرو ملتوند و سلو

پلتنی دلی بدلی رابدالی شوی او لاکله ناکله

په بغداد د کروز توغلوا او بمباریو تدهم
لاس اچول شو، چی له کوم شک پرته بی تل

ھيلې

بيا بد د کمزورو لبکر و خوخي
 بيا به يې د زور بور جلې و نزو
 ويني به او به کرو په کاسود سيند
 داسي به د اور مورچلې و نزو
 بيا به په واتونو کي اتن و کري
 هغه بير خنې چې په غرو کي دي
 وغوروئ هسلک ته د سوكرو خمکي
 شپي د چکاليو په وتو کي دي
 پرې بدی چې گهیخ تر غرمي ورسی
 خوانې شپي دا ورخې چې ویجاړي دي
 ستوري پلوونو کي راونغاري
 پېغلي د بلو په سر ولاري دي
 چېره ته چې دالياري ستري کېږي نه
 هلته قدمونه تر پراوه ورئ
 بس دی کړيدلو، کړاو په ولید
 اوں لپنازولي تر کړاوه ورئ
 نېز به د سيندونو کاسي د کي کري
 یو به سی د جونو ګودر تبو له
 بيا زلمي د کرپتو ته و باسنه
 بيا به راوري غښي ډوله، و بوله
 راکارئ له ټيکه د پلو سالو
 څل چې یې د لمستړګو ته وبرېښي
 ګنجي به د عقل د ډيوی بلې کرو
 پرې بدی چې د سرستړګو ته وبرېښي
 نولاس راکئ د صف ملګرو لاس راکئ
 نيت د اوښتون د ستر محراب په لور
 ګوہ کري د خداي او د انسان مينه
 ګام د سريتوب د انقلاب په لور

د اکتير محمد اکبر اکبر

غزل

نظر مې شي ستومانه بېرته ستارخسار ته راشي
 بې گوره مساپر دی، نا اشنا ديار ته راشي
 په ستړګو کي خای نه لري په زلفو کي دي ورک شي
 یو ستړۍ کلیوال تياره مابنام بازار ته راشي
 دژوند لو به بايلې او د مرګ خولی ته په ګدا خني
 بس والوخي هوا ته مرغنى بېرته مار ته راشي
 یتيم چې په ژراشي ميره بیا خاپېره ورکري
 ماشوم که خوک خپه کري په ژرا به پلار ته راشي
 هېنداري تولې ماتي کري، خو کاني دلته په پېردي
 یو خولپوانيان ووخي، یو خو بېرته بنار ته راشي
 په کور کي خراغ نه لري، چې کېنې یې رناته
 چې توره شپه خوره شي، سحر خکه يار ته راشي
 علم ګل سحر

دلکو

قرنم

د عمر په اوپو باندي مې بار دي ورخې شپي
 سمسوري په مابنام او په سهار دي ورخې شپي
 رنګيني یې کره سپيني یې کره نوري د نور ربه
 پېرې پېرې په سرو وينو مو شمار دي ورخې شپي
 خبر نه یو دالمر چېره راخېزې چېره ته لوړې
 زموږه په نصیب کي په دې شار دي ورخې شپي
 په سپین خادر کي پتني دي په تور تیکري کي پتني
 زموږه د سندرو انتظار دي ورخې شپي
 لمحي یې شوي ترینګلې د بدمستوله توپانه
 په خم کي لمېدلې دی خumar دي ورخې شپي
 پښتون ته قلم ورکه د توبک شپېلې یې سره شوه
 تصویر د زمانو ته یې په کار دي ورخې شپي
 نغمې غوندي په سرو تونم کي به یې ساتو
 اوں خير که مو ګډي په ناتار دي ورخې شپي
 میوند شورانه پاتي مساپر شومه پنجاب ته
 ربنتيا چې د مغولو په کرار دي ورخې شپي

سعد الله ميوند

افغانه

ای افغانه ا په نړۍ کې شراو شور دی
د غلیم د تګۍ جال در باندي خور دی
په مرض د ناپوهی باندي اخته يې
چې استاد دې بېگانه دې منځ يې تور دی
الو تکي هوا يې بېږي چلېږي
عقل، فکر دې د خره له پاسه سور دی
خلک وختل سپورې مې ته خې مریخ ته
ستا د مربو، لرمانو سره کور دی
د هوا خنې بمونه راورېږي
ستا د سرد پاسه دال په لاس کې لور دی
د جال د خره لړو پسی روان يې
میتیا يې درته بېکارېږي خوند يې نور دی
تا خپل لاس د خپل بدن خنې پېږي کې
چې وهلى دې په توره باندي ورور دی
له خپل خان له خپله کوره خبر نه يې
په لستونې کې دې پټ مارو منگور دی
له خپل خان له خپله کوره خبر نه يې
په لستونې کې دې پټ مارو منگور دی
چې پلو يې بېگانه لیدلی نه و
شوكېدلې دې ګربوان د درې خور دی
د پردو په غلامې ته ولې ويبارې
ازادي دې لوی ارمان د پلار او موردي
چې نیت د چا خراب شې په ضمير کې
په هغه باندي د خداي د قهر زودي
روحاني په دانګ پېيلې بېکاره وايې
دغه ژوند مور به د بز شرم او پېغور دی
قاضي عصمت الله روحاني

غزل

يا دلبر ستاد منظر وای نور خه نه وای
يا جور ګل ستاد په تېرو وای نور خه نه وای

غوارم تېپ زړه ستاد په مینه مداوا کوم
په ماتل ستاد خپل نظر وای نور خه نه وای

دبناي است باغ دې سمسور دی، تل دي اوسي
له ګلشن ستاتل خبر وای نور خه نه وای

ستاد منځ روشنابي خورين زړه جل او بل کا
پتنګ وار سوي وزر وای نور خه نه وای

بهانه مې خپل اخڅ ته ستاد موسکا شي
کاش هر کله دا اخترو وای نور خه نه وای

د دیدن کچکول مې خنګه بیا تش بشکاري
کاش یوسف د تا همدرد وای نور خه نه وای
محمد یوسف رؤف

ګلونډ

ذلمي ته

د تورو شپو په رون سحر بدلو
زلمه تا ته شوګيرونه غواري
در رون سحر ګټيل اسانه نه دي
غیرته تا خینې سرونه غواري
چې له ظلمته رابهړ شي ژوندون
د زړونو وینې خراګونه غواري
ای د تاریخ د پکړي ګله اشنا
تاریخ له تانه سم کارونه غواري
نور د تدبیر او د عمل وخت دی
سم ژوندانه ته د تکل وخت دی

کبرا مظہري

جادوگر

بودی په دې بره ساده گئي سره وویل: يه زویه د خپلوانو کور می هم دلته نه شته لاروی یو خه په تعجب سره و پوبنتل زپري موري نوتاسي دلته خنگه راغلاست؟

بودی وویل: زویه زما هېڅوک هم نه شته، زه یوازی یم، خلکو داسې ویل چې به مکه کې یو «جادوگر» پیدا شوی چې خلک د خپل پلار او نیکه له دین خخه اروی، زه دې بره ووبندم چې د هغه جادو په ما هم اغږز ونه کړي او دلته را غلم. بودی بیا وویل: زویه ته ماته دې بر شریف انسان بشکاري، پام کوه چې د هغه جادوگر په جادو کې را نه شي، د لاروی په خېړه کې د خپگان ليکې خرګندۍ شوی او بودی ته یې وویل: بشه موري زه نور خم

بودی چې د لاروی په خېړه کې د خپگان شبې ولیدي. هغه ته یې وویل: زویه! ته راته انډښمن معلوم شوي، تا خو ماته خان هم را ونه بشوده او دا دي هم ونه ویل چې د کوم خای یې؟

. لاروی وویل: موري هغه چې ته جادوگر ورته وايې او د هغه د جادو له دې بر خخه دې دومره دې بر سټونزي پر خان ګاللي هغه زه یم، محمد بن عبد الله.

بودی چویه پاتي شوه، هېڅ یې هم نه ویل او د محمد (ص) مبارکې ثېږي ته یې کتل. په سترګو کې یې اوښکي راغلي او یې ویل: ته هغه نه یې، ته جادوگرنه یې، ته رشتینې پیغمبر یې، خاوری دي وي زما په ناپوهی، چې له رنایي خخه مې تورتم ته تېښته کوله.. خورنایي دلته راته وڅلده.

وراندې یې ودرو او ورڅخه کوز شوا او ورو ورله اس سره د بودی خواته راغي او له بودی خخه یې وپوشتل: زپري موري دلته ولې ناسته یې؟

بودی ورته وویل: «زویه، زه نه شم کولي د چا له مرستي پرته خان ورسوم، پرتادي زما خداي مهربانه شي، ته بدما ورسوي؟» لاروی خواب ورکړ: ولې نه، تاسې چېړته ورسوم؟

بودی یې په دې بر احتیاط او درناوي پراس سپره کړه، د اس واګي یې په یوه لاس ونیوه او غوته یې په بل لاس کې او ورو په هغه لوري اس سره پلې روان شو، لازه دې بر ستونته منه وه. کله چې دوي کلې ته ورسپدل، بشه دې بر وخت تېږشوي و، هغه لاروی د بودی خخه وپوشتل:

زپري موري ستاسي کور کوم دي؟ چې هلته مو ورسوم؟

بودی ورته وویل: یه زویه ما همدلته کوزه کړه، خداي دي تا سره بشه وکړي، ته دې مهربانه اوښک سپړي یې.

لاروی بودی له اس خخه بشکته کړه، بودی وویل: زویه زما خپل کور دلته نه شته.

لاروی وویل: نوشاید ستاد خپلوانو کور دلته وي.

بودی د لوبي لاري په سر ناسته وه، یوې خوا او بلې خوا ته یې وکتل، خوڅوک نه بشکارېد، په دې بر تکلیف د خپلی لکړي په مرسته ولژه شوه، ملا یې له دې بر زړې شت خخه کړو په وه، ورو ورو خپلې غوټي ته ور نژدي شوه او په یوه لاس یې د هغې د پورته کولوزيار وايست، خوله وسه یې پوره نه وه، بتېرته د غوټي تر خنگ کېښته او لاس یې د خپل داه لپاره پري وټپاه، چې ګوندي غوټه خو یې سمه تړلي ده که خنګه؟

بیا یې د لاري یوې او بلې خواته وکتل چې که خوک بشکاره شي. تر کومه چې یې ستړګو کار کاوه، خوک یې ونه لیدل، یوڅه اندېښمنه شوه او په دعاوو یې پیل وکړ، فکريې وکړ چې که په دې تشہ بېديا کې د لاري پر سر همداسي پاتي شي، نوڅه به کوي، دي به کله دعاوی کولي او کله چې به یې د لاري دواړو غاړو ته وکتل، بېرته به په فکر او اندېښنه کې ډوې شوه، همداسي خو ګړې تېږي شوي چې دې بر لېږي یوڅوک په اس سپور چتک د دې خواته را نژدي کېږي.

بودی یو خه خوشاله شوه او د غوټي سر یې داسې ونیو لکه ورسه پورته کېږي چې خوڅوښي یې بېرته له خېږي والوته. دي فکر وکړ چې په دومره دې بر خند سره د لاري په اوږدو کې یوازې یوتن را روان دې. که دغه هم همداسي ورڅخه تېږشي بیا به خه کېږي اخان ته یې داه ورکاوه چې هغه به هرو مرو ودروي، زاري به ورته وکړي او که یې و نه منله د سرو زرو سکي به ورکړي، هغه سپور چې یو خه لاري و، اس یې ورو کړ، چېږي ته چې بودی ناسته وه، خو ګامه

عبدالوکیل سوله مل شینواری

نَحْوسْ مِيليونه

هفه خوک چي بن لادن مر يا زوندي اميرکایانو ته له خومره عسکرو، ضابطا نوا او مامورانو سرونه تا خنگه؟ وسپاري، د پنخوس ميليونه دالرو انعام به خپل غوش کري.

گلداد د تاييد به چول ور غبره گره - اوار راخه! گنهگار بيري - اوار راخه! گنهگار بيري

- گلداد د تاييد به چول ور غبره گره - دا خه چي عقيدي يبي را خرابي کري، په یوه اسلام

کي يبي شل اوسل فرقني راجوري کري، خوک يبي - د جهاد گلونه خوچي هر خنگه وو، دا پخبله

پاچاهي کي موخدونه کول؟ اوس خده په مرداريو کي - پنخوس ميليونه! بسيا يبي د مقاومت او جهاد د گلونو نژدي ملګري

گلداد ته مخ وراواه او د دويم وار لپاره يبي د او بده - بسيا يبي د ملتنيه ووبل: اسوبله په خبره تصديق کره

بنه مشوره ده، خوداسي نرلامور نه دی زېرولي - پنخوس ميليونه؟ دي ته غويه وايي

چي د ده درك معلوم کري... هفه په پنخوس ميليونه - گلداد يبي خبره تصديق کره

پنه مشوره ده، خوداسي نرلامور نه دی زېرولي - سورو کي پيسسي لتهه نه؟

چانداد دستي ورغبره گره - چانداد دخواب ورکه

چانداد دخواب ورکه - نوته وايي چي خان يبي ليکوته ور گله کري

چانداد دخواب ورکه - خود، که خدائي يبي کوم ور را پيدا کري

چانداد دخواب ورکه - گلداد يبي خبره تاييد کره

چانداد دخواب ورکه - دا خودي ولاپنه سوچ کري، چي مازي بوي يبي

چانداد دخواب ورکه - درشي او په ڈاوه شي، اميرکایان دی خالي لاس نه

چانداد دخواب ورکه - پرپردي، د خلکو خولو کي گوتني ووهه، خه حتمي

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

چانداد دخواب ورکه - پنه مشوره ده، خودامي نرلامور نه دی

د مخه تر دی چی کور ته ور توشی ورور ته بی په ورو شان وویل: ته در خوازه لر سارا ته تبریم په بیره بی بیاد بن لادن تصویر له جیبه را وکیبین، او په ننداره بی شو، بنه پوره شبیه بی د ورور او بن لادن به پرتلی ذهن و جنگاوه بیاد کشی بسته کوتی ته ور نتوت، بسته بی په لیدو په بیره ور غاری وته: و دی مینده؟ اود دله خولی دستی در حمان بابا داشعر را ووت: چی غوئی پسی و هی په لاس به درشی چا ویل چی په دریاب کی گوهر نه شته خوبنخه بی جدی شوه: خد لپوئیانو غوندی سر بی؟ سدم و واایه بیا دی مووند؟ جانداد په بیره خواب ور که: خود. بسته بی د خای پوینتنه و کره: چبرته؟ جانداد خواب ور کر: همدلته. هغه حیرانه شته: چبرته دلته؟ جانداد خواب ور کر: بس همدلته، په همدي کور کي: بسخه نوره هم حیرانه شته. دا خپه کلود و سر بی: جانداد موسکی شو: نور بی خه کوي، که مهیونه در ته رانه ورم، پینخه مهیونه خوبه شی بسته بی وضاحت و غوبنست: زه دی په خبرونه رسپم: جانداد رسپینه کره: دا عکس گوري؟ بسته خواب ور کر: هو، دا خوین لادن دی بیا بی پوره ته پر د بوال راخورند عکس ته گوته و نیوله: پاس عکس وینی؟ بسته خواب ور کر: دا خومی د لپوره، ستا ورور زرداد دی کندا: جانداد پوینتنه و کره: په دوارو کي فرق ویني؟ بسته بی په حیراتیا خواب ور کر: ولی؟... دا خولکه سکه ور ونه چي وی: جانداد کرس په خندا شو: راکره لاس، ومو گتله، همداستا تصدیق می په کار و، بسته بی په حیراتیا بیا و پوینست: خه شی دی و گاته؟ خواب بی ور کر:

تری پاتی نه شو، خوبه هبیخ خای او سیمه کی د بن لادن خرک ور معلوم نه شو، به دی لته بی پوره کال وا وینست، خولتی بی ثمر ورنه کره، د بن لادن نه میندنی هغه پوره نهیلی کره، داسی بی انگرله لکه لویه جگره چی بی بايللي وي، دا بی خپله لویه ماته گنه، داسی مانله لکه یولو امپراتور چی وي او د یوه هباده په یرغل کی باتی راغلی وي دی ماتی نه واژی د ده (۵۰) مهیونه حاصل شند کره، بلکه د د په نه تسليمه دونکی غرور بی هم لوی اثر پر پیشود. د دومره بپرو پیسو هوس بی عجیب فکر وند په ذهن مبلمانه کری وو: کار هم و نه شوا و د ظالم زوی هم یوه ورخ ضرور را باندی خبر بپری... یوه فکر په کار دی؟ نایبره بیا د سوچونو دریاب و واختست خامخا باید یوه وکم، دا غویه می باید للاسه و نه و خی: بیا بی د بن لادن خبره له جیبه را وکنله او بنه شبیه بی په ننداره شو: دا به چاته ورته وي؟ دستی بی په خپله خان نه خواب ور کر: خانسیر کاکا! هغه خوبه عمر پوخ دی بیا بی شاه خوان ماما په نظر ورغی: دی هم ور ته دی، خودی هم په عمر نه ور بر ابره بپری: گلاب چی خورین بی و، به ذهن کی تداعی شو: دا سر کوزی ور ته دی: خواه سوس بی و کرا: کاشکی چی خامنه وای: په درنگ شبیه کی بی تول کلی او خپل وان مخی ته و در بدل اوله هر یوه سره بی د بن لادن خبره پرتله کره، خوله لبه هبچا سره بی سرونه خور: کور ته د راتگ په توله لار کی بی دا چرتو نه او فکر و زنه و وهل، په همدي چرتو نو کی، چی بیا کور ته را ورسید: کله چی کور ته را ورسید لایی د کور د دروازی به د بولو لاس نه و پوری کری چی له ده کشی یوازنی ورور بی له لبیری پری ور غر کر: لاستری مهشی: جانداد د خپل ورور په لیدو تکان و خور، خوله حیراتیا سره بی یوی غیری مریبی خوبی په زره کی خای و نیو: دا می خنگه له پامه ولبدی و، دا خو کت مت ور ته دی، په خپله هماغه دی.... دی فکری بی په ذهن د خوبی، احساس پاچا کر: دی پوینتنو او خوابونو تری خوب و تبتناوه، ارخ بیه ارخ او بسته را وینت او د او بد و چرتو نو په تال کی بیه تالی و هلی، خود و همی او خوانسی بشخی بیه چرتو نو پری کر: خه در باندی شوی؟ ویده بی که وین؟ سه له لاسه بی خواب ور کر: سودا والو بدلی بشخه حیرانه غوندی شوه: د خه شی سودا: جانداد رز خواب ور کر: د بن لادن: د بشخه حیراتیا نوره هم زیانه شوه: بن لادن؟ ستا بی په هغه خه کار... هغه خود امریکانو ته مدعي دی: جانداد رپوینتله: رادیو دی او رپد ده؟ خواب بی ور کر: نه: په بیرون بی د را پیو له اعلانه خبره کر: د بن لادن په مری بیا ژوندی امریکایانو (۵۰) مهیونه دال متنی: بشخه په حیراتیا تکرار کر: پنخوس مهیونه دال: جانداد وویل او پنخوس مهیونه: پنخوس مهیونه بی خو خو خلی وارول را وارول او بیا بی بشخه ته مخ ور وا راه: پوهه بپری، بشخه که می خدای په دی کار کی کامیاب کری په سرو او سپینو کی به گرخی، دومره پیسی په خولی یاده بپری بیا به هبیخ قوماندان زما سیال نه وی، چی پیسی وی سری هم وی او چی سری دی وی امریکایان دی هم خپل دی او بیا چی په کوم منصب لاس کېندي هغه دی خپل دی خوبنخه بی و وپراوه: په خزانی بسی که سره زر هم وی خوک خان اور تنه گوزاروی، لب آوار راخدا او س دی د خه شی کمی دی؟ جانداد خندل: کمسی!!... دا دوه موږ ګی، یوه بنګله او دوه دو کانګی، دا دی توله دارایی ده، په دی تاسی دواړه د دومره لښکر چیانو سره ساتل کېنې؟ زله له کوم صاحبه کم بیم له چا کم جنګبدلی یم، په شمارمې (۱۰) جازونه په ستینګر و بشتلی، (۲۵) تانګونه می په خپل لاس سو خولی، (۱۵۰) ملحدین می په خپل لاس له تېغه تېر کری، دا دومره قربانی او دا دومره ستري... د اتول په هوا والوزوم؟ جنګ کې دی د مخه او غنيمت کې دی د تولو شاته، دا شونې نه ده: جانداد ده دا سبا دستی ګهیخ له کوره ووت، او نېغ هفو سیموده ورغی چېری چی بی فکر کاره ګوندی بن لادن به هلته پت وی، د نورستان غروته، توره بوره، کونرونه، سپین غر، هلمند، اروزگان.... یوه خای هم پېنځم کال، دویمه ګنه، پله پسی شپروې شتمه ګنه

- چبرته ده، هغه لویه چاره؟
- شنخی بی هیخ خواب ورنه کر.
- چانداد به غوشه شو:
- خه ورکه شه! په برستنه شوخه ازه بی پخله پیدا
- کوم، خو چی له خولی دی سون و نه خیری.
- لپه وروسته بی لویه چاره و میندله او په لویه شببه کی
- په خپل مبنلمه و رور پسی ورغی.
- ورور بی د چانداد د نهایی شپی بی خبره ورتگ
- وارخطا که او جی کله بی ده به لاس کی لویه چاره
- ولیدله وارخطایی خو برابره شوه. فکر بی وکر چی
- ورور بی گواکی لبونی شوی، نهنج په کت کی
- راکنیاست، دمخه تر دی چی له چانداده د نابیره
- نتو په باب و پویشته، چانداد تری رومبی شو:
- مه وارخطا کپره! د یوی پویشته خواب ته راغلی
- یم راته وایه چی زده دی ورور یم؟
- زرداد به زرگونی او حیرانونکی دول خواب ورکه:
- خود، ولی دا پویشته کوی؟
- چانداد بیا و پویسته:
- زمالپاره هر کاره هر حاضر بی؟
- ورور بی په کراره د زره له اخلاصه خواب ورکه:
- للاچی سرم دی هم په کاروی
- چانداد له خوشحالی نه غور بد.
- شاه باس؛ ورور همدانی وی
- پویشته یی تکرار کره:
- د زره نه واپی؟
- زرداد خواب ورکه:
- ما کی منافت نه شته للا، تاسره خو و روکی
- رالوی شوی یم، ته مه د پلار په خای بی، په مری
- می همدا اوس چاره راکاپه که مه د خولی سون
- په ایمان دی رحمت شه
- پاچاهی کی مرگونه وشول، دا خه وروننه نه وو، هلته
- ولی خدای اسمان نه راغور خاوه!
- بیخی نور هیخ و نه ویل، خوابدی، زرگونی او
- ببردلی بلي خونی ته لازه، خو چانداد خپل حالت
- پرینفسوده، او نهنج پسی ورغی د تفناگچی لست بی
- وواهه او په کراره شان بی د غوبه ورتبره کره:
- سون دی و نه باسی، که دی خوک خبر کر، دا
- شاجور تول در یاندی تشوم
- بیا بی په کراره سره وویل:
- زه خو دا یوازی د خان لپاره نه کوم، غوارم چی ان
- کپوسیانو ته دی د خانانوژوند جور کرم
- بیخی بی چی ربرد بدله به کراره ور غیرگه کره
- زه او بچیان می دی زهر و خورو د خدای روی
- و گوره:
- خو چانداد لکه چی هیخ بی نه وی او ریدلی خبره
- دا درته نه وایم، له دی یو خدای، یوزه او یوه دی وینی راویبل
- واوله او د خپل مرام په پلی کهدو شو.

بسخی بی غوبنستل چی خه ووایسی، خود بیا
پرینشوده.

د هری حیراتتیا او خوشالی، نه او بشکی راغلی، فکر که راباندی پوهشی چی ورور می دی خه به ورته
بی کاوه چی خوب بی ولید، په یوه ساه بی خو خلی وایم
خو خدای بی بی اجره نه پر بردی چی دومره بی
زما لپاره و کول، زما دعا به بی هم تول عمر به جنت
کی ساتی

خنداد و پوشت بنان، بن لادن، بن لادن...؟
جناداد دستی سروپنواره.
زره ته داد و رکر.

خود، پخله هماغه دی، بن لادن دی، بوكال د ده - خماغه بی کوم؟ ماشینونه هم غلطی کوی، که
اویس هر خه چی وشو، د خدای رضا به و، خوچی په لته نه رانه غراونه سمه تول می په یوه پنه پسی
له خولی دی سون و نه خیزی، بشخی بی په داسی حال و کتل، صاحب:
لبنکرکوت مشرد منتبی له خرگندولو وروسته به دی که لبراتوار غلطی

ستا لاه لاسه ...
خو جانداد بی خبره ژر به خوله کی وجده کره.
بس ورکه شد!

بیا بی غلی شان وویل:

بیزه په تیلیفون او مخابره سر شو، لوه شپه بیانه
وه، تبره چی د امریکایانو پوختی خانگری الوتكه
او سچونه راتا وو په خلورمه ورخ CIA بل مامور
راورسپه او ووندی جانداد او ورل شوی زرداد دواوه
وروغوبت او دستی بی خر و رکر.

بی د کابل په لور پورته او واخستل په کابل کی
جانداد خانه هفه سرد بل چا خوت:

د خدای رضا او ده خوبشده... اوس داسی و کره دواوه سر بیل شول

چی د سربندوست بی زما او دتنی بی ستا، چی
بنده ذات درنه خبره شی

بیا بی په مندنه د خپل ورور سر په خانگری توته
کی پوبنت، صندوق ته بی په را جاوه او په بیزه د
امریکایانو د پوختی مرکزیه لور له کوره وو.

لیدوله رو غبره وروسته به داسی حال کی چی د
خپل جیپ په اسکلپتیر بی پنه تینگه او نفع له
خو ساعته منزله وروسته بیا امریکایانو د پوختی
مرکز تر مخه در بد د موئر په در بد امریکایی
پو خیان حیران شول، په بیزه بی د زیارن له لای د ده
ورتک پوبنته و کره، خود د زیارن په منع کی هیخ
یوازی ستا دنیه نیت خواب دی او که مورته په دی
خواب ورنه کره په وری بی د یوه پوختی ترغوبه په
میلیونه خپل دی
کار وویل:

بن لادن

بیزه حیران شو، خو هفه ژر خپل جیپ ته لاس ورو بی د CIA مامور ته کول:

صیب: دا خو ولا د په خراب کار شوی، هم می کری
خواری، اویو، بوره او هم می بیگناه سپی و زلی
مامور داد و رکر:

بیخ خبره نه ده، سهوه یوازی ته نه کوی، مور هم
کله ناکله تبر و خو خو خلی را نه طالبانو په خای
ازره خود دی خپل شو، هفه سر که دین لادن وی
عادی و گری او کوچنیان لگبدلی
بیا له خپلی چوکی، راپورته او جانداد ته بی نور
او که د بل چا.

جاندا د وویل:

که د هفه سرنه وی، د کوم خپلوان خوبه بی وی
مامور بی په ملاتر وویل، چی هر خوک او هر رگ بی
ورسره شریک وی او زمور لبراتوارونه بی تصدیق
مورله ترور بزم سره په مبارزه کی ست بری لاس ته
بن لادن

او بیا بی د تبره بی له موئر سره بیو خای ور ورسوی
امریکایی پوختی دستی د جیپ به لته شو، ژر بی د
مر بینیادم بیو پزو ته راغی، خورا حیران شو، خو
جانداد رزرو له غوبه ورتبره کره.

او بیا بی د تبره بی خبره خوله لاس کبندو.

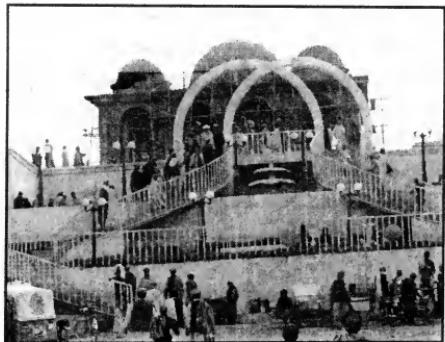
جانداد او رسره پوختی په درنگ شبهه کی د
لبنکرکوت مشر ته ورسپدی او د مخه تر دی چی هفه
ته د رو غبره لاس ورکری، د خپل ورور سر بی د ده په
مز کبندو.

د سر په لیدو لبنکرکوت د مشر په ستر گو کی له سوداگانی او فکر و نور لو پيدل

سلوک، بر اسلاؤ

۲۰۰۴/۱۱۰

ته د مېلو په ورخ کې را شه

د کندھار به
ارغنداب
کې د باباولي
زیارت

په ډله بیزه توګه دی په یوہ زیارت کې راتول
شي، کله کله خوبه بیزه زیارت ته هم خلک
نه پرېښدول

همداسي چې طالبانو خلک زیارت ته نه
پرېښدول، میلو ته بیزه هم نه پرېښدول، بیا
پرېښخو خودا بندبیز و چې له کوره به نه
وختي، خواوس داهېښ نه شته اوښخې په
ازادانه توګه کولوی شي چې په تولنیزو چارو
کې برخه واخلي

په تولیزه توګه ارغنداب او باباولي ته
کورنۍ د زیارت کولو، پام غلطلولو او هوا
خروري او خوانان د لمبا او ساعتېږي لپاره
راخی او دا هغه سیمې دی چې زیات خلک
ورته له خپلو مېرنو و بچایانو سره د یو
شېبې خوبې لپاره رادرومي

او سد باباولي زیارت پر دانی کار روان
دی چې په ۵ هرېښکلې بنه او لور لګښت

غرونه، ايشارونه، دنډونه او فوارې بې په
کې جوره کړي وي، خوه مد کور او سد
امریکا چې پوځيانو اوهده او له همدي امله
موټر دغه کور ته له رسپدو مخکي لار
چېږي او پر خامه سرک ورګړېږي

د باباولي زیارت او سد کندھار د دولتي
چار او کله خوا په بنسلکي بنه او لور لګښت
جورېږي مازېګر مهال چې کله سری دغه
زیارت ته لار شي نو هله کورې چې په

زیارت کې دنه خینې خلک راتول شوي او
په لور غړد ذکر په توګه چېغې وهی، خلک
پېږي راجه پرسوي، نندا رې کړي او دوی
څلپې چېغې وهی او دې پر نور خلک خولا
ګرد سره ورته ګوروي هم نه په زیارتونو کې
ذکر په نامه داسې چېغې وهل هغه خه وو
چې طالبانو شرک بالله او له مخه بې پند
کړي وو او ان چا ته بې اجازه نه ورکوله کې

لکه خنګه چې کندھار د افغانستان یو
تاریخي او لرغونی سیمه، نو همدا سیمه،
دلیدو او نندا رې در سیمه هم ده. د تاریخي
خایونو پر در لودلوا سرپرېره سوری غوره
ښېگتني هم لري چې یوہ یوہ د بنو تفریحي
او د ساعتېږيو خایونو در لودل ده.
د کندھار بنا او سبدونکې یه عمومي توګه
د، معنې یه ورخ د ساعتېږي او مبلې لپاره
له خپلو کورونو خخه تفریحي خایونو ته
وختي که خه هم په نورو ورخو کې هم مبلې
نه خي خودا چې دغه ورخ رخصتی وي، نو
څکه زیات خلک له خپلو کورنېو بانی له
مېرمنو، بچایانو، یا له خپلو خوښد او
رونو نوسره به مبلې خي او کړۍ شي هله
څو ساعته او یا پوره ورخ په خوبنې او
څوشالي تېره کړي
دغه خلک چې کومو خایونو ته د مبلې
لپاره خي دا هسي یه لانس جور شوي خایونه
یانې پارکونه شنه دي، بلکې د اطیعې
منظري او شنه خایونه ده چې لوی خداي
به خپل قدرت د انسانو د هوساینې لپاره
پنځولي دي

له دغو مبلې خایونو خخه یو هم د باباولي
سیمه ده چې د کندھار بنا په شمال لو بدیز
کې ۱۵ کیلومتر په واتن پر ته ده پانه
دي نه او چې باباولي د ارغنداب ولسوالۍ
مرکز هم دي
له کندھار بنا خخه ته لازه د
طالبانو مشر ملا عمر له هغه مادرن او
ښکلې کور خخه تېږېږي چې مصنوعي

په موسم کي لمپروري او بوه گوري چبرته سبورري ته کيني او د ژمي په موسم کي چبرته پيستاوي ته کيني او د خوراک لپاره خه رانيسی . داتول له کندھار پهار خخه لپري پراتنه خابونه دي چي پلي تگ زيات وخت نيسی ، نو خكه هفه خوک يسي غواړي وخت وسپموی ، نونه شي کړا هلهن پلي لایشې بل دا خابونه يوازی په پرسلي ، اوري او مني کي د ميلی لپاره کارولو کوري ، هفه هم به خانګوري دول له اپريل خخه تر سیتیمير پوري .

خو له دي سربوري او س ده په بشار کي او س د لويو او ساعتيريو لپاره يو په ننسی دول لوئ او بشکلی ستديوم جور پوري چي لایشې کار ندی بشپړ شوی ، کبدای شې په راتلونکي دوو میاشتو کي يسي کار بشپړ شي . دد نه باړک په اړه دهر خوانان او کوچنان خوشاله دي چي خه يو د ساعتيري او خوبني خاڅ خوپه بشار کي دنه ورته جو پوري له هره يوه تکي خوان خخه چي پوښته کوي دا هيله بشپړ چي دا ستديوم دي ژر تر زړه جور شي .

.....

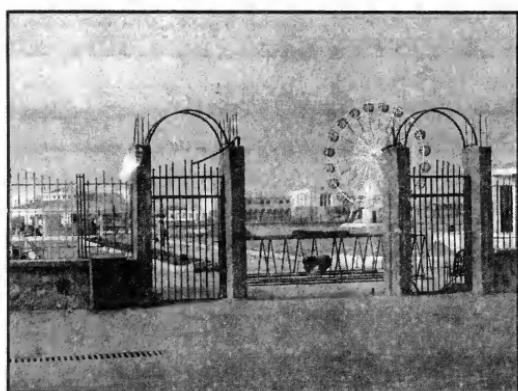
غوندي بشکاري دا چي په کندھار کي داسي خابونه شته چي هلهن په ميلو کي شخني هم ګډون ګولی شي او نارينه هم ، يا کورني - کورني او دلي - دلي ميلني ته خي : بل اړخ ته داسي خابونه هم شته چي هلهن په بشکنې همشي کولی هلهن ته خي کبداي شې دا بدج ګکو او غېز او پايله وي چي بشکنې همشي کولی هلهن په ساعتيريو کي برخه واخلي . يو له همدغه خابونو خخه تاګيل د دی .

باغ پل د کندھار په شمال کي د کندھار . هرات په لوی سرک پرته سيممه ده . دلهن يو کوچني پارک دي او د لمبا لپاره يو کوچني دنه هم لپري ، دا پريو نسبتاً لوړ خاڅ جور شوی چي لکندي ترې سېندې به پوري او د ګرمي په موسم کي ده بر خلک هلهن د لمبا لپاره خي . خورا يوه بشه خوندوره نداره لپري ، دلهن هم لکه د نورو خابونو په خبر د جمعي په ورخ زيات سیالاتیان راخېي او بوي شېږي لپاره چې پام د ارام او سوکالي په خواړي د ميلی او ساعتيريو بل خاڅ داله نوموري داله هم يوه له هفو سيمو خخه د چي هلهن يوازی نارښه د ميلی او ساعتيريو لپاره پرخې . دلهن هم خوانان راتبولپوري ، د ګرمي .

چورپري دلته د ارام او استراحت لپاره يو بشکلی هوتل هم په پام کي نیول شوی چي جور په بشپړ ارغنداب هغه يوازینې سيممه نه د چي يوازی هلهن کورني د دعا ، ميلی او بآ ساعتيري لپاره خي ، بلکې د حضرت ميرويس نیکه زيارت هم هغه مبارک خاډي دی چي زياتي مېرمني ورته هم د نیکه زيارت او هم يو ساعت د نېټي هوا د تفسی پا په بله ويندا هوا خوری لپاره راخي هسي خو هم پښتنه په طبعت کي له ميلو او ساعتيريو سره جور د دي . داتول خده له پښتو او اديباتو په خانګوري دول له فولکلوريک ادب خخه له ورایه خرگند هوري چي د ميلی دو د پښتنو کي په څو مره پراخ کچه نهانځل کيده ، لکه يوه محبوبيه چي خپل بار ته اواني :

ته د ميلو په ورڅ کچي راشه زه بده رونځم توړي سترګې سره لاسونه

دا چي يوه محبوبه خپل بار ته د ميلو په ورڅ په رنځي او یا کجلو توړي سترګې او په نکريزو سره لاسونه ورڅي ، دا په خپله بشپړ چي پښتنو له پخوا د ميلو يو بشکلی دود در لسود او داسې دود چي هلهن به پښتمو په پراخ کچه ګډون کاوه . خو اوس ۲۴ ګلنکي جنگري دا هر خه بدل کوري او پورتني لوډي په پراخ کچه کت متې په عملی توګه نه شولیداهي او په ګلیوالو سيمو کي خوځانوي نجوني او خوان هلکان داسې خفکر پېښې کوي همشي د حضرت ميرويس نیکه زيارت هم په هر بشکلی انداز د طالبانو د واکمني پر پېږ ترميم شو . او س هره ورڅ د نېټيکه زيارت ته په سلکونو عقيدتمند او مخلصين راخې د جمعي په ورڅ خو بيا پېښې دو مره ګونه دوي چي سري ته يې تصوړ هم لپه مشکل

کندھار
لوړغالي
(ستيدیوم)

د کمکیانو "کوربٹ"

کرانو او خودو کمکیانو!
زده کوئی به هیا او د خپلې خوبسچو لیکل به د الہوی!

کرانو او خودو کمکیانو!

تاسې کله رسامي کړي؟ که مو کړي وي، ګوربٹ ته بې ولپرۍ! چې د چا بنه رسامي وي یا بې بنه لیکنه، توکه او نور معلومات راولپول، سوغات به ور ولپرو. یو بنه سوغات چې ستاسې خوبن وي. خو په یاد لړئ چې خپله پته مو ګوربٹ ته خرگنده او بشپړه ولیکئ.

د دروغ ویلو ورڅ

یو سهار چې ګل له خپل بستر خخه پاخبده، مور یې کالی و مینځل او د سهار دودی یې تیاره کړه، خو هغوي دودی و خورله او ګل له خپل پلار سره درس ووايد. بیا د ګل پلار د ګل مور ته وویل:

هغه کمپیوټر ته خې چې خپل برپښنالیک و ګوري. بیا نو هغه لار.

ګل خپل درس ووايد او له خپلې مور سره یې دودی تیاره کړه. په همدغه لحظه کې د ګل پلار راغي او د ګل مور ته یې یوه جالبه کيسه و کړه.

هغه وویل: چې یوسري ماته ایمبل کړي او لیکلې یې دی چې هغه ماته یو یې راکوي.
د ګل مور د ېړه پربشانه شوه او یې ویل:

دا سری خوک دی چې ستا په ایمبل پوهېږي؟ د ګل پلار وویل:

زه نه پوهېږم، خو چې دودی یې و خورله نود ګل پلار په یوه لور غږ وویل:

تاسې وغولیدی، نن د اپریل لوړۍ، ورڅ ده، په انګریزی کې اپریل فول (April Fool) ورته وايې او دا هغه ورڅ ده چې خلک یو بل ته دروغ وايې او غولوي یې.

په همدغه وخت کې د ګل ملکري نازو را ګله او ورته یې ویل:

ګله ته نه اسمان ته خې او له هغه خایه ستوري را اخلي. ګل ورته وختنل او ورته یې ویل: زه پوهېږم چې نن د اپریل لوړۍ ورڅ ده! بیا دواړو سره وختنل او روانې شوې چې یو بل خوک هم وغولوي.

اوږي، رشید، نوی ډیلی هند

لمونخ

گرانو کمکیانو!

موسم او هوا خنکه ۵۵؟ بشونخی ته د تک پر
وخت خو به کومه ستونزه نه لری؟ که بی لری، نو
هغه خه ستونزه ۵۵، او د حل لار مو بی لهولی ده که
خنکه؟

نه نو هوپیارو ماشومانو، د تبر په خبر په دې گنه
کې به هم د خینو فقهی اصطلاحاتو په اړه معلومات
تر لاسه کړي، که تاسې په کومه اصطلاحاتو نه
پوهېږي نو هنه گورب ته ولیکئی چې موسسه درسره
وکړي.

که په گورب کې هم د خپرو شویو مطالبو په اړه پونسته او با خه وړاندیز لری، نو هغه هم
گورب ته ولیکئی مور به ستاسې پونستو ته خواب ووايو او د وړاندیز د پلي کولو په لته به شو.
دا چې خینو ګلالیو ماشومانو هیله کړي وو چې فقهی اصطلاحات ورته ولیکو، نو دا دی د تبر په
خبر په دې گنه کې هم فقهی اصطلاحات ولوانی.

ایصال ثواب:

بوه مړ شوي شخص ته د خپل مالي او جسمی عبادت اجر او ثواب بسلو ته ایصال ثواب وايي.
هغه په دې دول چې لوی خدای ته دعا وکړي چې اې لویه خدای زما د دغه عبادت یا بشه عمل
ثواب د فلانی یا فلانی په حق کې قبول کړي.

تمحید:

له رکوع خخه پورته کبدل او د قومې په حالت کې "ربنا لک الحمد" ویلو ته تمحید وايي.
تحية المسجد:

جومات ته د ننوتو پر وخت دوه رکعه نفل لمونخ کولو ته "تحية المسجد" وايي. تحية المسجد
کبدای شي دوه رکعته او یا تر دوه زیات وي. خو که خوک جومات ته د ننوتو روروسته سملاتسي
فرض، واجب او یا سنت لمونخ وکړي هماماغه لمونخ د تحية المسجد لمانځه خای نيسې.

د کمکیانو قاموس

گرانو او خودو ماشومانو!

دغې ګنې ته مو تاسې د یوه همزولي (احمدولي) له خوا د رالېل
شوي لیک خخه قاموس غوره کړئ. تاسې هر یو کولی شي چې د
څلې خوبنې لینکنې ټورت ته ولېږي چې درته خبرې بې کړو.
اوسم دا تاسې او دا مو هم د دې ګنې قاموس:

تروي : تروو ته خینې خلک شرومې او خینې ورته پې وايې. تروي
له مستو خخه جورېږي، هغه دا سې چې مستې په غړکه یا
څګ کې شاربې یانې غړکه درنګ شبې لپاره بنوروی،
چې وروسته مستې بشني نزی شي، کوچ بېل کړي او پاتې
برخه بې تروي یا شرومې شي.

غړک : د وزې یا وزګوري له پوستکي خخه بې جورې. کله چې
وزګوري حلال کړي، نو په یوه طریقه تري پوستکي په
 بشپړه توګه وباسې. له هغه بیا ویستان شکوی، لومړۍ یې
له وښو (بوسو) د کوي بیا ایرې، رېګ او شګې پري مونې
چې سور رنګ لري اپشوی، تر دې وروسته غړک تري
جورېږي.

بوس : د غنمو وښو ته بوس وايې. هفو وښو ته چې د غنمو له
پخېدو او بیا له غوبل خخه وروسته لاس ته راخې خینې
خلک ورته سپین وابنه هم وايې.

کیالیو

کیالیو کمکیانو!

د ټورت ۲۵ ګنې ناوخته چاپ شوو او تر تاسې ګیالیو
کمکیانو پوري پر وخت و نه رسپدہ، له همدي امله د تېږي
ګنې د کیسيو خوابونه نه دی ترلاسه شوو.

ښه خير، د همدغې شپږ ويشتمنې ګنې د کیسيو او د پنځه
ويشتمنې ګنې د کیسيو خوابونه به په یو وخت راولېږي.
ښه نو اوسم د دغې ګنې کیسي دا دې، وېسي ولوئه او
خوابونه بې راولېږي:

- ۱- دا به وي؟ سلژې لري او په تولو چغولي کوي!
- ۲- دا خه شې دي؟ شين خادر په وینورنګ!

مشاعره

گرانو کوچنیانو،
ربنتیا تاسې کله هم تر خپل منځ د مشاعري لوبه
کړي ده؟ کېدای شي خینو نه وي کړي. بشنه نو
چې دا سې ۵۰- بود به پې درته وښيو. د
مشاعري لوبه دا سې وي چې یو کس خپل شعر
وايې او بل پې د هغه په وزن بل جوروی.
راخې په دې ګنې کې د خپلو لوبو یوه مشاعره
ولوئې. چې کوچنیان بې تر خپلو منځو سره
کوي.

دا تاسې او دا مو هم مشاعره.

د دې ځایه تر تاخچې
اوندو ګز کړي سري لچې

د دې ځایه تر غزنې
وړوکۍ پروت دې بې سزنې

د دې ځایه تر کابله
د کابل دروازه بل

د غرہ په سر نغری
په کې پروت دې زمری

د غرہ په سر موري
په کې پرته سپینه وری

د غرہ په سر ۵۵ دره
پري وخته ګیدره

د غرہ په سر تنور
ترې را وختو الانور

زمرى، لپوه او گىدره

وونه وو، يوه ورخ يوزمىرى چى دېر وېرى و، پەنسكار پسپى گىرخىدە. شاوخوا يې دېرى منەي وکرى، خۇ كوم شى پەلاس ورنغلل. كله چى دېرسىتىرى شو، د دمى نىولو لپارە ترى يوه ونەلاندى كېنىپىنastت پەدى وخت كى زمرى يو لپوه او گىدرە وليدل، نو پە بىرە د دوى پە خوا ور روان شو. زمرى لە هەفوئى خەخە پۇنىتىنە وکە: تاسى دلتە خە كۆئى؟
لپوه خواب ور كە: مۇرەم تا غوندى پەنسكار پسپى گىرخو.

زمرى ور تە ووپىل: زما پە خىال دا بەبىنە كارنە وي چى هەر يو گوبىسى. گوبىنى د خان لپارە بىنكار وکرو، بىنە بەدا وي چى تول پە گىدە بىنكار وکرو او يوازى يېي وخورو، خكە چى يو لە بىل سەھېخ دېنىنى نە لەر. لپوه هېھ خواب ور نە كە، خو گىدرى چى د دوى دوارو پە پېتلە كۈچنى وە، لە خانە سەھە ووپىل:
زمرى او لپوه دوارە بىنكار كولانى شى. دوى بەنسكار كوي او زە به كاراھە وىدە كېپرم.
گىدرى د دى فىكىر پە كولو سەھە زمرى تە ووپىل: سەمە دە، تاسو دېر بىنە خبرە وکە او مۇرە بە تلى پە دى وياپو چى ستا غوندى زمرى سەھە ملگەرتوب لەر.

لپوه هەم ومنلە او تولو دا زەمنە وکە چى هەخ يېي چى بىنكار كېل پە گىدە بە يېي خورى.
تول پە بىنكار پسپى ووتلى. زمرى يو خنگلى اس، لپوه يوه هوسى او گىدرى يوه سویە ونیولە او بېرەتە ھماگە پەخوانى خاي تە راغل.
زمرى ووپىل: ھېر بىنە، او سەنورا خەچى پە انصاف يېي ووپىش او دا كار بايد تاسو وکە.
گىدرى ووپىل: بىناغلىيە زمرىيە، دا وپىش بايد تاسو وکە ئىخكە چى مىشى ياست.
زمرى خواب ور كە: نە، نە. دا سەمە نە دە. زە دا منم چى مىشىي، خو وپىش بايد تاسو وکە. كە مو انصاف وکە، زە يېي هەم درسە منم.
زما پە خىال لپوه بەبىنە وپىش وکە ئىخكە چى لېر خېرى كوي او انصاف هەم لرى.
او پە لپوه يېي غۇر وکە چى وپىش پېل كە.

لپوه لە خوشبۇچۇرەت وەللو وروستە ووپىل: زما پە خىال بىنە وپىش بە داسى وي چى زمرى خنگلىي اس نىولى او دوارە لۇي دى. هەندى پە خېلە و خورى هوسى. زما او سویە هەم د گىدرى بىرخە. ئىخكە چى گىدرە او سویە تەر تولو كۈچنى دى. زما د وپىش لە مەخىي هەر يوه تە دخان پە اندازە بىنكار ورسىد، هەر يو دى خېلە بىرخە خورى.

زمرى د دى خېرى پە اورپىدو سەھە پە غۇسەشىۋا وىيى ووپىل: پاڭلە، پە دى وپىش چى تا و كە. تەپە هېھ شى نە پۇھېرى او د لويانو پە مخ كې بى خايىدە خېرى او بى احترامىي كوي، او سەزە درسە گورم.

زمرى پە لپوه ور تىپ كە او سىرىي تىرى غۇخ كەر او بىا يېي گىدرى تە ووپىل: دى ناپوهە هېھ ادب او انصاف نە درلود او خېلە سزا يېي ولىدە. او سەنورا خەچى تا و كە. ئىخكە چى لە لپوه خەخە دېرە هوپىيارە يېي.

گىدرى لە خانە سەھە ووپىل: راخە لە دى لېر غۇبىنى خەخە تېرە شە او خېلە خان و زغۇرە. او بىا يېي ووپىل: هيلى لە لەم چى نە وي خېش شوى، لپوه لە لويانو سەھە د دوستى پە دود نە پۇھېدە او لە ھەمدى املە يېي خېلە سزا ولىدە. خۇ زما پە خىال دا وپىش دېرسە دى او بىا يېي زياتە كە: تاسو اس ھەمدا اوس و خورى، هوسى. مابىام او سویە ھەم سېبا سەھارتە و ساتى ئىخكە چى تاسو لۇي او مىشى ياست.

زمرى پە لور او اواز و خندىل او وىيى ووپىل: شاباس اتە دېرە هوپىيارە يېي او وپىش دى ھەم پە انصاف وکە. خۇ دا راتە ووايە چى تا دا ادب لە چا خەخە زەدە كەرى دى؟

گىدرى ووپىل: بىناغلىيە زە دو مرە صفت ور نە يەم، لكە تاسو چى و فرمایل، او باید ووايم چى ما دا ادب او انصاف لە لپوه خەخە زەدە كە چى او سەنورا خەچى تەرپىنە لەنلىپەتىپوت دى. گىدرى شېبىھە وروستە لە زمرى خەخە خاداي پامانىي واخىستە او پە بىرە لە هەفە خايىدە خەخە و تېتىپدە.

د محمد حامد ارىين زى ژبارە.

کاپیسا

افغانستان

گرانو کوچنیانو د هېواد د ولايتوونو د پېژندني په لړي کې دا دي او س د کاپیسا ولايت و پېژنۍ هيله ده چې په تېرو ګنو کې د معرفي شويو ولايتوونو په اړه خه ستونزه و نه لرئ، بیا هم که خه ستونزه لرئ، نو ګوربته ته یې ولیکئ چې په حل کې یې مرسته درسره و کړي.

کاپیسا د هېواد د مرکزي ولايتوونو په لړي کې رائخي په تاریخي کتابونو کې د کاپیسا یادونه همدي ته ورته نومونو شوي ۵.

د کاپیسا مرکز محمود راقی دي، ولسوالۍ یې په دی ډول دي: کوهستان، نجراب، تگالب.

کاپیسا دووه علاقه داري لري: یوه کوه بند او بله اله سای.

د کاپیسا ولايت تول مساحت ۱۸۷ کيلومتره دی. چې په ۱۳۵۹ کال کې یې د خلکو شمېره ۲۵۶۲۳۲ تنه ثبت شوي او په ۱۳۷۹ کې ۳۷۴۰۹۸ اټکل شوي.

کاپیسا ډېره بنه هوا لري، واوره په کې اوري. اوږي یې تود او ژمۍ یې سوره دی. پخوانيو پاچاهانو به د محمود راقی او نجراب له غونډيو خخه د اوږي په موسم کې د تفريح ځایونو په توګه کار اخیست. له همدغو غونډيو خخه تاریخي اثار هم لاس ته راغلي دي.

د کاپیسا زیات و ګړي په مالداری، کرنه او بنوالۍ بوخت دي پخوا وختونو کې د نساجي فابریکې په دغه ولايت کې زیاتو خلکو ته کار موندلی وو او هلتہ په دندو بوخت وو.

د کاپیسا د تگاب انار ډېر مشهور دي، هلتہ د انارو بشایسته او ګن با غوننو دي، چې سودا ګر یې د هېواد بېلا بېلو سیمو ته پر لېړلو سربېره بهرنیو هېوادونو ته هم صادرولي. د نجراب ستون (تلخان) او پنېر ډېر مشهور دي او خلک یې ډېر زیات خوبنوي.

د دغه ولايت د اوپو سرچیني د تگاب، پنجشیر او نجراب سیندونه دي. په تگاب او نجراب درو کې یو شمېر کارې زونه هم شته چې د Ҳمکو په خروبو لو کې تري کار اخیستل کېږي.

د کاپیسا ولايت خلک پوهه پالونکي او علم دوسته خلک دي. په ډېر و لسوالیو او علاقه داریو کې بنه د حساب وړ شمېر بنوونځی لري، په تېره بیا په دې وروستیو دوو کلونوکې هلتہ د لېسو، منځنیو او لوړنیو بنوونځیو شمېر بنه د پام وړ دي.

عبدالقادر خان خټک

گرانو کوجنیانو!

په دې ګنه کي د خپلو اتلانو له تولي خخه عبدالقادر خان خټک در پېژنو. چې د پښتو قومي مشر، شاعر او لیکوال تبر شوي دی.

ښه ګرانو کوجنیانو! مخکي تر دې چې د عبدالقادر خان خټک
په اړه درسوه وغږيو. لوړۍ ستاسي د روغتنيا او بریالیتوب هيله او
دعا کوو. اميد دی چې په تېرو ګنو کي د معرفي شویو اتلانو په اړه
ښه معلومات ولري.

عبدالقادر خان خټک د پښتو د قومي مشر او د توري او قلم
خاوند خوشال خان خټک زوي دي. په ۱۱۶۲ هـ قمری کال کې
زېږدلی دی. پته خزانه د عبدالقادر خان خټک په اړه ليکي:
د خوشال خان تر مرګ پس به ۱۱۱۳ هـ هجري قمری کال کابل
کې ليدل شوي، چې د خټک د قوم له خوا کابل ته راغلي و او د
کاروانونو د تېږدلو خبرې یې د بنګښ په خوا کولي.

عبدالقادر خان خټک هم لکه د پلار په خير د توري او قلم
خاوند، چې دېر تکړه او غښتلي سړي و. د خټکو نورو خانانو یې
خبره منه او د ده تابع وو. له مغولو سره په مخامنځ جګړه کې
درېدلی دی او د هغنوی په وړاندې یې مارازه کړي ۵۵.

عبدالقادر خان خټک په هندوستان کې هم عمر تېر کړي دی او
هلهله د تصوف په سلسله کې د نقشبندیه طریقي پیرو پاتې شوي. چې وروسته بیا په دې لاره کې د پېږي پوری، ته
رسېدلی دی.

عبدالقادر خان خټک د نورو کتابونو تر خنګ د شعر دیوان لري او د یوسف او زلیخا قصیده یې په نظم په
پښتو لیکلې همدا دول یې د پارسي ڙېچه ګلستان په پښتو راوړه.
د پښتو دغه قومي مشر له مبارزو خڅه د خپل ډک ژوند په ۱۱۱۴ کې له دغه نېټي سترګې پټي کړي دی.

خورو کوجنیانو:

دا وو زموږ د یوه قومي مشر، لیکوال او جګرن په اړه یو خو کربنې، هيله ده چې په غور مو لوستي وي، او
خوبشي شوي مو وي. که د قومي مشرانو او اتلانو د لري په اړه خه وړاندېز لري او یا په خانګړي دول د دغې
کنې د اتل په اړه خه پښتنې لري نو ګورت ته یې ولېکن تر خو ستاسي په وړاندېزونو عمل وکړي او پښتو ته
مو خواب ووایې. په پای کې بیا هيله کوو چې هر وخت د خپلو ملي مشرانو د ژوند کارونو او مبارزو په اړه
خانونه خبر کړئ او د هغنوی پل پسې واخلى.

د نړۍ پاکې تهومات

خوشال، جرمنی

په ملګرو ملنونو کي تر تولو اوپرده وینا د کیوبا مشر فبیل کاسترو د ۱۹۶۰ء کال د سپتېمبر پر ۲۶ مد وکړه چې خلور ساعته او ۲۹ دقیقې هبودونو ته لپږي.

...

د بشر د حقوقو تر تولو زړه تولنه چې لاوس هم شته په انګلستان کي
British د غه تولنه چې د غلامي پر ضد په ۱۸۳۹ کي جوړه شوء
and Foreign Anti Slavery Society (BFASS) نومېږي.

...

د نړۍ تر تولو لوی بنوونځي (موټیسوري) د هندوستان په لنگور کي
دی چې پد ۱۹۹۹ کي یې ۲۲۲۱ زده کونونکي درلودل.

...

تر اوسيه پورې چې په کوم هبودا کي تر تولو زیاتې بخشې به یوه وخت
کي په حکومت کې دنده اخښتي، هغه سوبدن دی چې د ۱۹۹۷ کال تر
تاکنو وروسته یې کایینه جوړ شوء په هغې کي ۱۱ بېښځۍ او ۱۱ نارینه
وزیران وو.

...

د هندوستان د پیلې او بیمایی بنارونه هغه بنارونه دی چې د نړۍ تر
نورو تولو بنارونو په کي ارزاني زیاته ده.

...

قطر او بحرین د نړۍ هغه هبودونه دی چې هلتنه هېڅ مالیه او تکس
ندشتنه او د حکومت عایدات له تیلو خڅه ده.

...

د امریکا متحده ایالات هغه هبودا دی چې نرسان په کي تر نورو
هبودونو زیات ده. په ۱۹۹۵ کال کي یې ۲۰۴۴ نرسان درلودل.

...

یوکړین د نړۍ هغه هبودا دی چې هلتنه نارینه تر بشخول بردي. د وګرو
په ۵۳% یې بېښځۍ ده.

...

د نړۍ لومړي فضانوره روسي الپکسي لینچوچي د ۱۹۷۵ کال د مارچ
پر ۱۵ مه فضا تهلا.

...

د نړۍ لومړي وزیر په سریلنکا کي سریماوندارنیکا و چې د
۱۹۷۰ په جوکې کي لومړي وزیر شو.

پېنځم کال، دویمه ګډه، پرله پسي شېروپېشمہ ګډه

په ملګرو ملنونو کي تر تولو اوپرده وینا د کیوبا مشر فبیل کاسترو د
۱۹۶۰ء کال د سپتېمبر پر ۲۶ مد وکړه چې خلور ساعته او ۲۹ دقیقې
وغزیده.

...

د نړۍ تر تولو ګن مېشته بنار د جاپان توکیو بنار دی چې د وګرو
شېږې په ۲۰۰۰ کال کي ۲۲۴ میلونو ته رسپد.

...

استونيا هغه هبود دی چې ۸۱.۵% کورونه په کرايده نیول شوي په
دی حساب استونيا هغه هبود دی چې هلتنه زیات خلک په کرايدی
کورونو کي اوسيږي.

...

منګولیا هغه هبود دی چې هلتنه تول کورونه شخصي دي، په ۱۹۹۷
کال کي سل فيصده کورونه شخصي وو.

...

چین د نړۍ هغه هبود دی چې هلتنه تر نورو هبودونو زیات
روغتونو موجود دي، په ۱۹۹۵ کال کي هلتنه ۲۷۸ روغتونو وو.

...

د جاپان پلازمه نه توکیو د نړۍ تر تولو ګرانېی بنار دی، یانې هلتنه
توکيې د هر ګران او قيمتې دی.

...

د ۱۹۲۲ کال د سپتېمبر پر ۲۲ مد د تودونځي لوي تکي ۱۳۷.۴
فارنهایات ثبت شوي دي.

...

د باد تر تولو چې هر حركت چې په یوه ساعت کي ۲۳۱ کیلومتره، د
۱۹۴۶ کال د اپريل پر ۱۳.۱۲ د امریکا په واشنګټن او نیوهمپ بنار
کي ثبت شوي.

...

اسوشيټېډ پرس (Associated Press) چې په ۱۸۴۸ کال رامنځ ته
شوي د نړۍ تر تولو لوی او زور خبری اړانس دی چې ۳۵۰ کارکونکي لري او په ۷۷ هبودونو کي یې ۲۰ خانګي کار کوي.

...

مکالمہ پھر احمد الکساندر و

آر پی ڈبلیو آئی، نارزیف کا خوف

کله چې په افغانستان کې جګړه پای ته ورسیده، تول شوروی سوټېری خپلو کورونو ته ستانه نه شول

کال په وروستیو کي له شمالي تلوالي سره يو
خای د طالبانو په وړاندې په لوړۍ، کربنه کې
جګړه کوي.

لہ هغہ وروستہ دا دواړه له افغانستان خڅه
بېرته خپل هیواد ته ستانه شول، خو یو شمېر
نور هغه یې پاتي شول. کندز ته په یوه
وروستی سفر کې تکسی چلوونکي د احمد په
نامد د یوه پخوانی شوروی سرتبری په هکله
معدل مات، اکل جو، او، افغان دی.

دا هسي د خولي خبره نده. هغه ماته د يوي
وداني پته را کوه، چي احمد په کي له خپلي
کورني سره په يوي کوتني کي په کرایه
اوسيبری.

یوازی نیم ساعت و روسته، له یوه چا سره د
سیمی په یوی هتي کي مخامن شوم، چي
عنعنوي افغانی پکول يې په سرو او تول کوه
وره او د خبرو لهجه يې یوه سوچه افغان ته
باتي کبده، خو په خبره کي لاتراوسه روسانو

نه و زیره و
هفه داسی په برندو راته کتل، چې ماله داره
نه شو کولانی لو مری په روسي زبه و رسه خبری
وکرم. کله چې ما نامه پونښنه ورڅه و کړه، د
هغه خبره بې حرکته پاتې شوه او شوندې يې
يې بوي، اسلام، دعا شوروله.

امحمد د ختینو د پولونو په یوه تیاره کوتاه کې
په کار کر ساھ وايستله او ورو ورو یې د پت
الکساندر د ځوانی د دوری په هکله په خبرو
پسیل وکړه په کوتاه کې چاپېریال بل خبل و هغه
د دی وضعی له بدلون لپاره د موسیقی یو
تایاپ کېښود، چې د شوروی پېرد پوځی ژوند
بیبولله یې غروله.

مخکی له دې چې شوروی خاوری ته د ترمز
ښدر له لای ورنوخي په افغاني خاوه کې تم
شو. مخ بي شاته واپاوه، اوږد او له وحشت
ډک کمپاين بي له سترګو تېر کړ، چې اوښ بي
روسي سیاستووال «یوه غم لرلې اشتباہ» بولی.
خو ګینادي او د ده په خبر یو شمېر نور
سرتېري لاتر او سه دلته پاتې دی. روسانو
اوکرانياو نورو له افغانانو سره له

نېټ محمد بیخی یو سوچه عادی افغان ته
ورته دی. اسلامي زدہ کړي کوي، واده یسي
کړي او د دریو بنکلیو ماشومانو پلار دی له
یوې بهرنۍ موسسې سره د موټر چلۇونکي په
توګه کار کوي. خەشى چې هغه له خپلو
گاونديانو خخه بېلوي، د یوه اوکرایني تبعه
په توګه د هغه مخينه ده، چې له روانې اوونې
پنځلس کاله ورائندې یې د شوروی د سرتبرو
تا تې شا

پہلو ترشا
پریسنسی دہ

پہ خندوکی

او سپری دا همه
خای ده جو

گینادی پوئی

قطعه هلتہ میشت

شـوـيـهـاـوـدـ

ایسیزی په په
ب بدونه لاندی، و ه خم

د هنه ژوند د یوه سپین دیری مهربان، افغان له خوا وژغورل
شو، زره بي پري وسو او په خپل کور کي بي پت کو.
دي سپين ديری هنه مجاهدينو ته ور وېژاند، چي له نېکه
مرغه د منځلارو مجاهدينو په تنظيم پوري اړوند و. هغوي په
ډېره مينه او زره سوي د هنه کيسه واور بده او له مهرباني دک
دادسي يو چلن بي ورسه وکړ چي خپلو هبوا دالو ورسه نه و
کري.

شـوـي وـهـاـوـد	اتـيـاـيـمـي لـسـيـزـي پـهـپـيلـكـيـ دـمـجـاهـدـيـنـتوـر
دارـوـونـكـيـ جـگـرـيـ لـاسـ وـاـخـبـسـتـ،ـ خـوـهـغـوـيـ	بـرـيدـوـنـوـلـانـدـيـ وـهـ خـوانـگـيـنـادـيـ خـيـوـماـ،ـ چـيـ
هـمـ لـهـ يـادـهـ وـوـتـلـ،ـ چـيـ دـلـتـهـ پـاـتـيـ شـولـ	پـهـ هـغـهـ مـهـالـ کـيـ پـهـ هـمـدـيـ نـامـهـ يـادـپـدهـ،ـ وـنـيـوـلـ
زيـاتـرـوـ هـغـوـتـهـ بـهـرـتـهـ سـتـنـبـدـلـ يـوـسـتوـزـمنـ	شـوـ اوـ تـرـ هـغـهـ پـهـ اـسـارـتـ کـيـ پـاـتـيـ شـوـ،ـ چـيـ پـهـ
کـارـ وـ خـيـنيـ تـبـتـبـدـلـيـ سـرـتـبـريـ وـوـ اوـ خـيـنيـ	شـيـرـهـ توـگـهـ بـهـ اـفـاغـانـيـ رـوـنـدـ کـيـ وـرـتـبـوتـ.
نـورـ دـمـجـاهـدـيـنـتوـرـ لـهـ خـواـتـرـ اـسـيـرـپـوـدـ وـرـوـسـتـهـ دـ	

اسلام دین ته اوښتی وو. په عین حال کي هغه
شوروي اتحاد چي دوي پېژاند. په پېنځسو
هېوادونو پېشل شوی او له منځه تاللي دي.
د هغويه ډله کي د ګوتو په شمېز یو خو تنو
شهرت و موند، په تهه بیا د محمدی او اسلام
الدين په نومونو دوه تند روسان، چي د مشهور
قه ماندان: احمد شاه مسعود د ساتنه کنک به ډله
کله چې شورویان له افغانستان خخه وو تل،
گینادي، نېټک محمد شوی. هغه دلته
استوګن شو کله کله به یې په اوکراین کي
څپل کوچنی بنار تصور ته راتلو. د خو ګلونو
له تېرې د وروسته ورته د څپل مور او پلار د
مرینې خبر ورسپد. تر هغه وروسته یې هېواد
تهد د تهستنیده هیله، وو له، زه، وو ته.

د ۱۹۸۹ کالد فبروری پر ۱۵ مہ جنرال سورس گرموموف روستی، شوروی افسرو،
کپی وو. داسی گونگسی خپری شوی وی چھی گتنی هفوی د ۱۹۹۶

رندہ مور، یوناروغ ورور، بپولی او د هیلی
شتوالی.

**هغه زیاتوی: ”دلتہ خپلوان لرم ان
که اوس بېکاره هم شم، او بشی
مې راسره مرسنه کوي. هفوی
زما درفاوی کوي. هفوی ما
غواری په خبل هبواه کې مې
خوک غواری؟“**

الکساندر سور اسویلی وایست. خپله لور
یې په غېړ کې تینګه ونیوله او ویې ویل:
مور مې چې راته په تمہ ناسته وه، مره شوی
ده. زما مشره لور، خدیجه کت مه هفی ته
ورته ده. هغه زیاته کره: «اوس زما هیله دا ده
چې ماشومان مې بشوونځي ووايی او په
راتلونکي کې بشوونکي شي. که خدای کول او
هر خه سمو، چې لوی شي، نود لور و زده
کرو لپاره به یې کابل ته ولېږم.
کله چې مرکه پای ته نزدی شوه او الکساندر
بېرته احمد شو، نو وې پې ویل: چې ما دی تولو
لورو ژورو ته غاره ایسني ده. «ماته چې خه
راپښ شوی، خوک پرې نه ملامتم، هر خه د
خدای په ارادی سرته رسپری او بشایي زما
تقدیر همداسې وي».

په پای کې الکساندر د کندز له نیار خخه د
یوه کلې په لور یورم. هلتہ یې گینادي
خیوما، (نیک، محمد) ته وروپېرندل، چې د
افغانستان په شمال کې د پغوانۍ سوروی
اتحاد، لسو تنو استوګنو سرتبرو هڅه یو دی.
کله چې له شاره لهږی کهدو، سرکې پسې
خرابیده، ان چې موټر په ختو ګې بند شو. موډ
موټر پرېښود او په پښو یوه کلې تملکو. چې د
خواشا یې هدیره وه. کوڅه ده توګه او تیاره
وه. زموږ د پښو په درباری سپو په هدیره کې
غېل او انګول.

الکساندر د لرگې یوی لویی دروازې ته
و درېد، ویې تکوله او ناری یې کړي: نېټ
محمده! دروازه بېرته کړه، له وطنه مېلمانه
راغلي دي. پاتې په مخ کې

دا توقع یې نه لرله چې د هفه
پوځ په وراندي وسله واخلي،
چې خه موده د مخه یې په کې
خدمت کاوه، په هفه کې د
افغانانو چال چال چلن وده وکړه او
داسي یوبنه مسلمان تري جور
شو چې له ده په هفویښه و.
په ۱۹۸۹ کال کې د شوروی
له وتلو دروسته الکساندر
خپلې کورنی ته د سري

میاشتی له لاری ليکونه استول. هفته
خرګنده شو چې مور او ورور یې ژوندي دی
اوله هفه یې وغوبېتل چې هبواه ته ورستون
شي، خواحمد د دی کار لپاره امکانات نه
لرل.

له خپلې کورنی سره د احمد اړیکې
د شوروی اتحاد له توهه توهه کېدو او د
يو خپلواک هبواه په توګه د اوکراین له
رامنځ ته کېدو وروسته وشلېدل، په
همدي وخت کې د هغه د ژوند افغانی
مرحلې وده وموندله په ۱۹۹۳ کال کې
یې واده وکړ او اوس د خدیجې او سارا
په نومونو د دوو لوښو پلار دی. نه یې
ماشومان او نه یې هم مېرمن په روسي
ژبه خبری کولاي شي.

کله چې په ۱۹۹۶ کال کې طالبانو کندز
و نیو، الکساندر تکسی چلاوه، سخت دریخو
طالبانو بشایي خکه خه نه وي ورته ویلې چې د
اسلام دین یې منلى و.

کله چې په ۲۰۰۱ کال کې طالبان رانسکور
شول د ملکړو ملستون کارکوونکوله
الکساندر سره مرسنه وکړه، چې د تیلیفون له
لاری له خپل هبواه سره اړیکې و نیسې. خودا
خل ورته بشه خبر په برخه نه شو. مور او ورور
یې د اوږدي چلاوطنې په بهير کې مره شوی
وو. نور یې نوا اوکراین ته د ستندو تولی
هیلې له لانسه ورکړي. هغه وايې: «زه به چېرته
او چا ته تللې واي، په هر ترتیب کور ته زما
بېرته تګ خواشینونکي دی، بې پلاري،

**د خدای کار دی چې ماله ورسه
واده وکړه هغه یو مهربان سپې دی.
ما نه وهی او نه بنکنخل راته کوي.
په موده تولو پام کوي، خو اوس ورخ
په ورخ ناروغه کېږي.**

دا اوکراین د میلواکا د کلې نولس کلن
الکساندر په ۱۹۸۳ کې عسکري خدمت ته
شامل شو. فکر یې کاوه چې نور یې نوله
ستونزو د ډک ژوند شاهه پېښې دی او کولاي
شي د خپلې نابینا مور او د شکري په ناروغې
اخته مشرور خدمت وکړي.

په لوړۍ سر کې کله چې د هفوی یونېت له
شوروي اتحاد خڅه افغانستان ته راغي او د
کندز په هوايې ډک ګر کې مېشت شو، د هغه د
عسکري ژوند بشه و.

خو خبره هغه مهال پسې ناوره شو، لکه د
یوزیارت شمېر شوروی سرتبرو په څېر، چې د
خپلو پخوانیو سرتبرو ډکهنه ګیون له خواهله
دبول کېډه او راز، راز سپکاوی یې کېډه. هغه
دا چلن نه شوز غملاوي او په پای کې له
خدمت خڅه وتنېټد.

د ۱۹۸۴ کال داکټور په یوې سپې شپې کې
الکساندر وتنېټد. د هغه ژوند د یوه سپین
بېری مهربان، افغان له خواه ژنورل شو، زړه
یې پوري وسوا او په خپل کور کې یې پت کړ.

دی سپین بېری هغه مجاهدینو ته ور
وېږاند، چې له نېټکه مرغه د منځلارو
مجاهدینو په تنظیم پورې اړوند. هفوی په
دېره مینه او زړه سوی د هغه کيسه اوږدې او
له مهربانی ډک داسي یو چلن یې ورسه وکړي
چې خپلو هبواه اللو ورسه ته وکړي.

هغه وايې: «زه په دې دله کې پاتې شوم او له
یوې میاشتی وروسته مې اسلام راور». په دې دول الکساندر په احمد بد شو. له
قوماندان امير غلام سرې په کار پیل وکړ او

گیلاس رانه....

که سری له حقه تبرنه شی د خپلواکی او د عزت په لار کی که زمود خویندو له خپلو ورونو خخه دبره قربانی نه وي ورکپی نولبه خویی هم ندهه ورکپی.
هفه وخت هم د پښتو همدغه پښتوه او پښستانه همدغه پښستانه وو. اوس نو خه شوی چې پښتنې مهرمنی د خپل هبواود برخليک په تاکلوکي برخه نه شی اخښتای زما په گومان یو وار بیا هم گیلاس رانه ماتېږي او موب ورتله ره گورو په دېموکراسۍ کې یو تن یوه رایه لري او د هر چا چې رایې ډېږي شوی د هبواود د چارو په سمبالولو کې به یې ونده هم د ډېره وي او که د ګپرو یوه دله خپل له نیمایي زیات غري له رایې ورکولو خخه منع کري، نو په حقیقت کې د نورو پښه په لوی لاس په خپل ستونی باندې بردې. دا به و منو چې د عامو پښتنو سیاستی شعور لادومره وده نه ده کړي، چې د سیاستی شرایط په هکله سم فکر و کړای شي او راتلونکي خطرونه له وراندي درک کري، خو په پښتو کې لوسټي او په خه پوه خلک هم د نورو په پرتله لې نه دې او د بناري کېدلو بهير هم دومره ګونډي نه دې چې دغه کسان دي نور له کلې او باندرو خخه بېخي پري شوي وي. د تاريخ په دغه حساسه مرحله کې که رون اندي پښستانه دا خو میاشتني دې لپاره مسلی لنگ نه کړي چې خپلو خویندو ته د رایې ورکولو حق وګتني، نو که دا وار گیلاس مات شو تاريخ به یې مسوولیت پر گیلاس وانه چوي.

موب د ملالی او د ناهید ویار ژوندي ساتلى او په حق موژوندي ساتلى، خو که په انتخاباتو کې مو خپل دریخ و نه شو ساتلای نوبیا به مولکه د کرمي چې د نجونو منگي یې په کانو و پشتل، رایا او د هغې خویندي په وج داګ یوازي پري اينسي

تیاره، هغه په کاماز موټر کې په جلو کېښووم او موټر چلونه ورزده کوم په دې هيله چې که په ما خه وشي، نو دې به موټر و چلواني شي او خپلې مور او خویندو ته به نفقة پیدا کړي.”
د هغه مېرمن هوا، چې له ګینادي سره یې په دولس ګلنې کې واډه کري، ماته وویل: د خدائی کار دې چې ماله هغه سره واډه وکړ. هغه یومه ریان سری دې. هغه ما نه وهی او نه بسکنڅل راتنه کوي په موب تولوپام کوي، خو اوس ورځ په ورځ ناروغه کېږي.
په دا سې حال کې چې ګینادي لاتراوسه د دندې د پرمخ ورلو توانايي لري، خو په ژوند کې نوري اندېښني لري. د هغه لوښي له داره کوڅي ته د لوښلپاره نه شي وتلای. خکه ګاونډي ماشوهان په هغوي ملنډي وهی. هغوي ته د شوروپي په نوم ناري وهی بنايي دا سپکاواي یې له خپلولپاره نو خخه یاد کړي وي.
ګینادي اندېښنډ لري، چې د هغه لوښي به په دې وران ویجار هبواود کې خه راتلونکي ولري، خکه بسونونځي لېږدي او د کار کولو کومه هيله نه شته.
د هغه کش ورور سرګي، چې د وروستي خل لپاره یې هغه عسکري خدمت ته د راتلوپر مهال لپدلي و، لاتراوسه په اوکراین کې اوسي. په دې وروستيو کې ګینادي د هغه د تلېفون شمېره لاس ته اوږدي ۵۵.
داد هغوي لپاره یو احساساتي شبې و د هغه ماشومان نه پوهېږي چې پلار یې ولې ژاري، یا ولې هغه په بېگانه بهرنې ژې په یوه لېږي خاکي له خپلولپاره خبرې کوي.

ګینادي خپل ورور ته چې له دوو لسیزو راهیسي یې نه دې لیدلي، وايې: سرګي، مه ژاره: زه به حتماتا ته راشم، زه به حتما کور ته راشم.

په دروازه کې یوسپې، الکین په لاس رابنکاره شو. افغانی جامي یې په تن وي، خو له هغې سره سره لکه د یو قزاق روس په خبر معلوم په.

ګینادي د اتسو کلونو په منګ خام زلمي و، چې د ۱۹۸۳ کال په پسرلي کې په شوروپي پوچ کې د عسکري خدمت ته داخل شو. مور او پلار او کوجنې ورور یې د دونیسک تر دفتر پوری د خدائی پامانې لپاره ورسه راغلي وو. له روزنې وروسته لومړي ازبکستان او وروسته کندز ته راولپنډ شو.

د ګینادي د پیرې په لومړي شې، د هغه په قطعه مجاهدينو برید وکړ. ده ناري ګډي کړي، خود برید کونکو یوه تن د د پرسنونې چاره کېښوده. هغه ونیول شو او اسیر شو بیا یې کرار کرار په اسلام ايمان راور او خپل هبواود ته د ستنبدو هيله یې له لاسه ورکړه. دې وايې: زما مور او پلار زماد ستنبدو په تمه مړه شول. زه خان ګنهګار بولم، چې هغوي زما له امله د هر کړاو وزغامه، خو مانه شوای کولی له دې خایه وتبنتم.

ګینادي بشه دنده لري او له یوی ايتالوی غیر دولتي موسسي سره د موټر چلوونکي په توګه کار کوي.

سره له دې چې دې له خپل ملګري الکساندر خخه کشر دې. خوزیات زور معلوم پېږي، روغتیا یې ورځ په ورځ د پښي د تې له امله مخ په خرابیدو وه. چې ده لسیزی وراندې یې په شوروپي پوچ کې ورته اوښتني و. تېر کال یې پښه نایبره لنډه شوه او خوب د هر خدنې او له زغمه ووتل.

هغه وايې: ”کار ته تګ مې وار په وار سختېږي، خو باید لار شم، خکه زما لوښې، سنګیمو او مالپوشلا لاکوچنې دې او فضل زوی مې لاتراوسه لوی شوی نه دې. هر سهار، په

ملا جیلانی نه و، خو نمه کسان نور مو و نیول!!؟

احسان اللہ آرینتی، کابل

دی، سمدلاسہ جنگی الوتکی ورپورته کری او د بستانکی، کلایی له ملا جیلانی او انډیوالا تو سره یو خای د خاورو په دیران بدله کړه! دوه ورخی وروسته په پکتیا کمی آوازی شوې چې امریکایانو بیها ملکی خلکو ویشتلي او خو کسان یې، وڈلی دی، امریکایانو خانوونه د ملا جیلانی د لاتھی اخستلو ته برابرول چې ناخاپه لور په لوری ناری شوې چې بیا یې غلطی کری او دېرتنکی ماشومان یې وڈلی دی؟! خلکو او په سیمه کمی امریکایی عسکرود مرو په لنون لاس پوری کړ او هغه شپږ ګلالي ماشومان او دوه مشران یې چې د بمنو زور تر دیوال لاتدي بنخ کری او مړه راویستل.

په غزنی کمی د نه مو ماشومانو وژلسو افغانستان خلک، ولسمشر حامد کرزی او نېړوال افکار خواشینی کړل، ولسمشر د خپرو امر و کړ او امریکایانو بښنه وغونسته، دا کار به د سید کرم د غمجنی بېښی په برخه کمی هم تکرار شی، ولسمشر به خواشینی شی او امریکایان به بښنه وغواری؟!

دا خلکي خوبه افغانستان کې د امریکایي پوځونو وياند د ګرمن الفرتی دا هم وویل چې په جګړه کمی داسی بېښی شونی دی او ګواکی چې موږ ته یې د حال په زړه وویل چې نورو خلکو او ماشومانو وژلپه دی بنسو دل او وویل چې خير دی که موږ ملا جیلانی په سید کرم کې، ونه نیو ه نه کسان نور خو مو ونیول!!!؟؟ ګومان کوم الفرتی یاد پکتیا کوم د لوټي چارواکي دا هم وویل چې ملا جیلانی اوونی مخکي له سید کرم خڅه تللى، او س به ګران لوستونکي د هغه بریتور لالا او بساغلی الفرتی د الوتليو د کیسو په ورته والي پوهدلی دی، لالا زیکي ته ولي و چې یاره قصاب ته خو خندنه شم ویلای خود د بنسخه پلار د هغه هندو... ولاکي یې بی مرګه پرېبدم او دا دی بشاغلی الفرتی وايې چې ملا جیلانی په لاس رانګي خونه کسان نور مو نیولي دی"

(لا) خپل ګامونه درست کړل، بیا ودرید شا او خوا یې وکتل زنکی ته یې وکتل او داسی خه یې وویل چې زنکی پري وند پوهده، وايې چې د قصاب خنگ ته د یو وچکي هندو د کان و چې ترخه دارو او نور وچ بوتي یې خرڅول، وايې چې (لا) یو خلکي بیا قصاب او هندو ته وکتل او بیا یې زنکی ته دویل چې یاره قصاب ته خو خه نه شم ویلای خود ده بنسخه د پلار د هغه هندو..... ولاکي یې بی مرګه پرېبدم!!!؟

په تېرو خو ورخو کمی امریکایي الوتکو دوه خلکي په افغانستان کمی ماشومان ووژل یو خلکي یې په غزنی کمی د ملا روزي خان په خای نهه کسه ماشومان د ژوند له نعمت خڅه بې برخی کړل او دا دی بیا یې د سید کرم په ولسوالۍ کمی د شپږ ماشومانو (او د دو لویانو) مرې له خاورو خڅه راویستل!!!؟

په غزنی کمی امریکایانو ته راپور ورکړ شوې و چې ملا روزي خان شاوخوا چکروهی، ملا روزي خان هغه کس دی چې د غزنی ولايت مقامات یې د دوو بهر تېو انجمنانو په وژلوا او خونرو خبرو کې تورن بولی، وايې چې امریکایي هليکې پېښو هفني سیمي ته ورودانګل چې ملا روزي خان په کې له کوچنیو ماشومانو سره په لویو بونخ و امریکایانو هم د هغه متل په مصدق چې وايې په جنگ کمی ګورې نه ویشل کېږي د ماشومانو په دله بمنو ها اورول او تول یې له نېړوالو ترورې ښم سره د اوردي جګړي په پلمه توټي کړل، خو ورخی وروسته د غزنی مقاماتو وویل چې دوي او س خبر شوې دی چې ملا روزي خان هلتنه نه او خو ورخی مخکي یې پېښي سېکې کړي دی.

د پکتیا ولايت د سید کرم په ولسوالۍ کمی هم همدا پېښه کت مټ تکرار شو هلتنه هم امریکایانو ته اطلاح ورغلې و چې ملا جیلانی پلاني، کلې ته راغلی او د بستانکي، په کلاکي په جګړه یېز و تیار یو بونخ دی د ژغور لوپاره دلته قدم رنجه کړي

وايې چې یو وخت د کور (لا) خپل زوی یا وراره ته خورو پی، ورکړي چې ورشه او د یوی غورې بسورووا لپاره بنسه غوبنې راوره، وايې چې د غه ژنکی له قصاب سره خه موله وو هله لو مری یې یو بیل ته د خور او مور بسکت خلکي وکړي او بیا سره لاس او ګربوان شول، راوي وايې چې په دغه نابر ابره جګړه کمی قصاب برلاسی و او زنکی وو هل شو قصاب چې د پسوند د پلور غورو غوبنې کبابوند ہر غت کړي، زنکی د بناروالي په ترخ وواهه، جامی یې ورڅیري، پېزه یې پېزی ژوبله کړه او په دېر ابرت حالت یې کورته ولېږد،

وايې کله چې تکول شوی زنکی کورته ورسپد، (لا) د بنسخو تر منځ ناست او او په خپلوبې ښوښو یې ګوتې ولهلي، وايې چې شنځي د زنکی په ليدلو دېری ترواه شوې او خینو خولا وژرل او یو لوري بل لوري یې منه یې کړي خو (لا) د غره غوندي دروند ناست او دا خبره یې دیره کمکي، وکنله.

وايې چې (لا) د په داسی حال کې چې لا یې هم خپل بریتونه تاولول له زنکی خڅه پوښته وکړه چې خه خبره ده او له چا سره وجنگبیدی؟ زنکی په داسی حال کې چې لېږد (لا) د قصاب د زیاتي په کيسه خبر کړ او... راوي وايې چې د زنکی دردونکي کيسه لابشپه پای ته نه وه رسپدلي چې لانا خاپه د تېي زمرې په شان الغور خېد، لونګي، یې وترله او په بېړه له کوره ووت.

راوي وايې چې (لا) دېر په بېړه د قصاب د کان ته ورغی زنکی هم منه یې وریسي ولهلي، کله چې هلتنه دوازه سره یو خای شول، (لا) له زنکی خڅه پوښته وکړه چې کوم یوه وو هله؟ ژنکی للاته په وپره - وپره قصاب وروښو، قصاب د خپل د کان په مخ کمی د یو په دیواله شان ولډ او، راوي وویل چې د قصاب غتوالي، بریتونو، سرو سترګو، چاري او تېرګي (لا) د وپراوه او د کسات په اخستلو کې یې زړه نازره کړ، وايې چې

نېټه ته ولېي چي Grid

اد انجینیر ریاض احمد عابد زیاره، اسلو- ناروی
raabed@yahoo.no

نومونه په حقیقت کي د یو لوی او پرمختللي هدف په لور روان دی نو باید وویل شی چي په دی صورت کي به data محفوظه وي او له هره خایه به استعمالبدای شي او Network complicity به د پردي ترشا یانی پته وي.

د اعتبار وړتکنا لوزي:

دا تېکنالوژي په دی وخت کي د دغوا لندی دریو لاملونوله منځ د ہر د باور وړبرېشي.

۱: دا تېکنالوژي به په لې لګښت د ہر خه کولائي شي.

۲: دا به هغه Methods وي چي پر کمپیوټر پوري اړوندي هغه ستونزی حل کري چي دومره غني او ستونزمني دی چي د هغه د حل لپا ره د ومره قوي کمپیوټر پیدا کول د ہر ستونزمن کار دی.

۳: دا تېکنالوژي کولائي شي د ہر وخت مختلف کمپیوټرونې یو له بل سره په همکاري د هغوي د توښو په استعماللولو سره د یو همکار کمپيو تر په خبر چېل هدف ته خان رسوي او کار تر سره کوي.

د Data resources خخه په بنه تو گه ګته اخيستل:

لکه خنګه مو چي ولیدل په حقیقت کي د Grid Computing کانسپت concept ساده او اسانه دی. په دی کي مختلف کمپیوټرونې، مختلف پروګرامونه او مختلفي تېکنالوژي چي یو له بل خخه لري او یا نزدي دی سره یو خاي کار وکري او هغه توښي چي دوي یي نه استعمالوي له هغنو خخه ګته اخيستل کېږي. دا کمپیوټرونې او توښي امکان لري له یو اورگان کي دنه وي او دا هم کپدای شي چي دغه کاروونکي او د دوي کمپیوټرونې مختلفو اور ګانونو وي یېکن د یو معلوم هدف د تر اسنه کولو لپاره یې خپلی توښي سره یو خاي کري او کار تري اخلي. Grid computing د ہپرو په اند هغه نوي تېکنالوژي ده چي په راتلونکي کي به په کار ورل کېږي نو کپدای شي ہپرو ته دا د حیراني، ور وکخي که وایاو چي همدا نن هم یو شمېر اور ګانونو او شرکتونو د دی تېکنالوژي Concept خخه استفاده کري او خينو خو عملی جنبه هم وړاغوستي ده. دا اور ګانونه او شرکتونه اکثره په زرگون کمپیوټرونې لري او د دوي تول Servers یانی خدماتي کمپیوټرونې ڈره overcapacity لري چي دلته تري د دی نوي تېکنالوژي Concept په سمه طریقه کار اخيستي شي. دووه ډوله Grid:

فکر خو داسې کپدای شي چي توله هغه Overcapacity چي موجوده ده له هغى خخه کار واخيستل شي، لیکن دا کار یو شمېر ستونزی لري. د تولو خخه غت او لوی مشکل دا دی چي تر او سه پوري داسې کوم پروګرام نه شته چي هغه د Operative system په توګه په توګه ده Network یعنی شبکه کي کار وکري تر خو تولی هغه توښي چي کار تري نه اخيستل کېږي یا په بله وينا ویده دی هغه پیدا کري او کار ته یې چمتو کري.

دویمه غته ستونزه بیا دا ده چي تر او سه پوري دومره زیبات Applications لا ندي جور شوی چي داسې ویشلی توښي سره راتولی کري او بیا تري په صحیح دول استفاده وکري. په حقیقت کي دووه ډوله Grid موجود دی.

لومړۍ دا چي Data Grid عبارت له هغه Grid خخه دی چي د معلومات د ویشلول پاره کارهېږي. دا Grid موبه له هغه معلوماتو سره چي موږ یې گورو، وېشلو او له انټرنیټ سره یې هم مقایسه کولائي شو، لیکن په دی خای کي زموږ د لازیاتي دقیقی محتوى، او د ہر زور موډ کمپیوټر په توښي باندی Focus اچوو. IBM او د Pennsylvania پوهنتون په نظر کي لري چي په دی وختونو کي د پوهنتونو کنټنټي (کلینکونه) سره داسې وښبلو چي دوي سره پڅېلوا مینځو کي معلومات او Analytic tools د ماموګرافی Mammography تداویو او تستونو سره تبا دله کړه.

تر هر خه دمځه باید ووایم چي دا لیکنې به لې پېچلې وي، نو د پوهeda لپاره فکر او پاملنې ته ارتیا لري، او که په لومړۍ خل مو پري سر خلاص نه شو، هیله ده چي لیکنې درته بي ضرورته ونه برېښې.

د ہر کمپیوټرونو Resource سره راتولېږي او د یوی ستونزی د حل کولو یا د یو خه د جورولو لپاره استعمال شي. دا ستونزی او یا امکانات امکان لري ساینسی وي یا تخنیکي، خو د حل او یا جورولو لپاره د خو کمپیوټرونو ڈھرو توښو Rational computing Search for Extra Terrestrial Intelligence) او یا دېري Data Resources کار اخلي چي استعمال نه دی، تر خود نبو پسي په فضاء کي وګرخي.

څولو یې پروژوي:

د Grid computing اصلی هدف دا دی چي دا وکرای شي یو پروګرام په خو برخو داسې ووېشي چي بېرهه یې سره نېټلول اسانه وي او هغه وېشل شوي برېښې بیا په خپل وار سره نورو زرگونو کمپیوټرونو ته ہلېردو. Grid

computing سرى کولائي شي د یو ویشونکي او لوی Cluster Computing کېږي، parallel processing او یا هغه شي چي په جال کي وېشل کوي د شا. لوار عمل کونونکي ووايو. دا کپدای شي د یو اور ګانیزشن په جال کي نېښې کمپیوټرونه وي او یا نور ڈھر کمپیوټرونو چي په مختلفو خایونو کي وي او یو له بل سره په یوه یا بله طریقه کاري مرسته کوي.

ڈھرو اور ګانیزشنونو، professional groups، پوهنتونو او نورو له دی نظرې خخه کار اخيستل پیل کوي او یا بې په عیارولو بوخن دی چي داسې یو نظام platform او پروګرامونه جور کري چي دوي ته دا امکان برابر کري چي grid computing grid پروژوي و چلولائي او ګنټرول کرای شي.

اروپا یې اتحادي داسې یو شمېر پروژوي سپانسروي. په امریکا کي infrastructure کار کوي چي داسې national technology grid د grid په Prototype چورکړي چي له دی Grid خخه بیا عادي خلک هم کار واخيستي شي.

شې Oracle corporation دا ادعاکوي چي د Introduce 10g کولو چي د 10g کولو سره به دوي وکلائي شي داسې پروګرامونه او Administration tools جور کړي چي Grid Computing له خیالي او نظری دنیا خخه حقیقي او عملی دنیا ته راشي او خلک تري په عملی دول کا واخلي. یو شمېر نور شرکتونه هم دا واخلي چي دوي هم کولائي شي Grid computing خلکو ته وړاندی کري چي له دی دلې خخمه Sun Microsystems دی چي Engine software یې جور کړي.

څیال که حقیقت:

که د کمپیوټر تېکنالوژي جورونکو خینو وتلو او لویو شرکتونو لکه IBM، Sun microsystem یا Oracle corporation ته غور ګښو دل شي نو دوي

Toul د Grid Computing په باره کي لیکنې کوي او غېږېږي. امکان لري دوي خپل جورو شو خیزوونو ته مختلف نومونه لکه Utility Autonym data management، Power on demand، computing

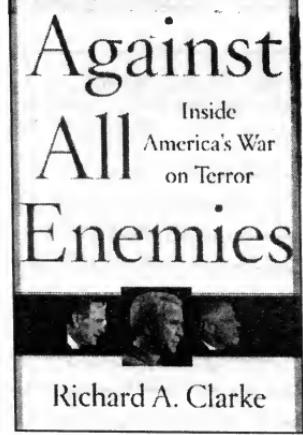
وې، خو په حقیقت کي د دوي تولو اصلی هدف دا دی چي د کمپیوټر هغه شته (موجوده) لپکن اوده (له) کومې کري کار نه اخيستل کېږي) توښه Resources په کار راولي یعنی دا چي له موجودو توښو خخه په لوره کچه کار واخلي.

اوسم مور دغې نتيجې ته رسپرد چي د Grid Computing دا مختلف

د سپینې مانۍ چغار

داکټر رحمت ربی زیرکیار

ایالتوونو د اساسی قانون ساتنه او دفاع کوم
پنځلسو ورځي ورځاندی د کال ۲۰۰۴ د مارج
په یوویشته^(۱) نېټې په امریکا کې د CBS
ټلویزیون په 60Minutes ټوسي پروګرام کې له
رجهاره کلاړک سره مرکه وکړه، له ده خڅه
دري ورځي روسته، کلاړکه اړیکې د
کانګرس د خانګړي لس گسیز هیشت.
۹/۱۱ Commission په وراندې لسوه، وکړه او
شهادت په ورځ په ډکر شوی ټلویزیونی

مرکه کې او د ډکر شوی هیشت په وراندې په
شهادت کې ریچارک کلاړک درې^(۲) غنو توکو
ته ګوته ونبوله:
۱. پختله د او د امریکا حکومت تاسی
یانې ۹/۱۱ د قربانیانو کورنې، ناکام کړي
او له دی امله پختله کلاړک له هغوي شخه
بینسه وغښتله سر دغه مهاله د ریچاره

کې د بهرنېو چارو په وزارت کې د سیاسې-
عسکري چارو د معین مرستیالو. ویل کېږي
چې کلاړک د ولسمشر رېنګن په دوره کې په
۱۹۸۴ کال کې د راندېز کړي و چې افغان
مجاهدین دی د امریکا په چځونکېو
ټوګندېو سیمالي شنی نوموږي په ۱۹۹۲ کال په
سپینې مانۍ کې د ملي امنیت په جرګه کې
کارمند شو نېشنل سیکیوریټی کونسل
ستفر، دی له ۱۹۹۸ راهیسي د امریکا د ملي
امنیت په جرګه کې د ترهګرۍ یانې تورو زېم په
ضد چارو کې لوړ او پوخ مامورو او په
مسلمکي کړيو کې «د تورو زېم په ضد تزار»
ګنډ کېډه، نوموږي دغه وظیفه د ۲۰۰۱ کال
په اکټور کې پېښوډله، او د هغې پر طای
ورته Cyber Security یانې په اینټرنیټ کې
د تورو زېم په ضد وظیفه ور سیارل شو او بیا
په پنځلسو^(۳)، میاشتی وروسته د ۲۰۰۳ کال
په مارج کې تقاعد واخیست
د ریچارک کلاړک د کتاب سر لیک دی: د
تولو غلیمانو په ضد: د ترهګرۍ په ضد د
امریکا د ډنګ په دنه کې (ښیارک، لندن:
فری پرس، ۲۰۰۴)

Inside Americas: Against All
Enemies

War on Terror. New York, London:
Free press, 2004.

په دی وروستیو کې له شنه اسماں خڅه په
واشنګتن پوه بولونډونکې تکه راپروټله او په
جنګ کې مسته سپینې مانۍ یې د سیاسې
دار برید ته ورسوله دوه اوونې، وړاندې^(۴)
مارج ۲۰۰۴ په امریکا کې د یوه ډېر مهم
کتاب د خېرې دلو کرس پېښوت چې منځانګه
په چځونکې معلومات لاري.
دا کتاب د امریکا په سپینې مانۍ یې د
ترورېزم پر ضد د خورا غټه چارو په له خوا
راووړ نوم پسی دی Richard A. Clarke
رجاره کلاړک
دا کتاب د دغه چارو په لومړي خپور شوی
ښېر دی دغه چارو په مركزی یانې فدرال
حکومت مسلکي مامورو، نه ګوندي
ریچارک کلاړک د امریکا په مركزی حکومت
کې دېرش کاله مامورو، نوموږي له ۱۹۷۳
راهیسي د روان کال ۲۰۰۴ ته مارج پورې د
امریکا د او و لسمشر انو په حکومت نوکې
مسلمکي خدمت کړي و د خپل تول ماموریت
د دېرش کلني دوري پوپر درې برخه یانې
وروستی لس کاله یې د سپینې مانۍ دنه د
دروې ولسمشر انو په ادارو کې تېر کړي دی:
جوج ایچ د بليو پوش، بېل کلښتن او جوج
د بليو پوش.

ریچارک کلاړک د لومړي خل په ۱۹۷۳ کال کې
ده هغه مهالد د دناع وزیر په دفتر کې د اټومي
وسلو او د اړو پایا امنیت په چارو کې د
تحلیلګر په حیث کارپیل کې د ولسمشر
رانالله ریګن په دوره کې د بهرنېو چارو په
وزارت کې د استخارا تو د معین مرستیالو.
او د ولسمشر جوج ایچ د بليو پوش په دوره

کلارک په سویه د امریکي کوم بل دولتي مامور کوم د غسی بیننه نه د غوبنتلي.
۲. د پرېزېدنت بوش د حکومت په لومړيو اتو میاشتو کي (جنوري ترسپتبر ۴، ۲۰۰۴) د حکومت مسئولو اشخاصو، د کلارک خبرو ته غورنډ نیوه چي د القاعدي له خوا امریکي ته کلک خطر متوجهو. کلارک د باب و دواره Bob Woodward ۲۰۰۶ کال کي په دی سرليک خپور شوي و بوش په جنګ کي:

کلارک وویل چې باب و دواره په خپل د غه کتاب کې د پرېزېدنت بوش له خولي لیکلی دی چې د سپتيمبر د یوولسمی نېټې له بخولې وړاندې یې د بن لادن د تهدید د مخنيوي په هکله "کلکه اړتیا نه محسوسوله".

(I knew he was a menace... But I didn't feel that sense of urgency) {Woodward, P.39}.

۳. د پرېزېدنت بوش حکومت له پيل راهيسې د القاعدي پرخای صدام حسین ته ډېربام کاوه. کلارک وویل چې د ولسمشر بوش له امله (امریکایان په خپل مرگ پسی عراق ته لارل، په دی فکر چې د سپتيمبر د یوولسمی نېټې بدل اخلي). «کلارک په تلویزیونی پروګرام کي وویل چې د سپتيمبر له یوولسمی نېټې خخه وروسته، پرېزېدنت بوش «یوی کوتۍ ته د یو جوړه نورو کسانو سره رابنکلم، ډړې یې وټله او ویسي ویل زه کلارک، باید میند کرم چې «ایا عراق د غسی کړي وي» کلارک وايسي چې پرېزېدنت ورته داسي ونه ویل چې «له خانه یې جوړ کړه» خو کلارک زیاتوي چې د ټولو خبرو له ده خخه «بې له شکه» داسي پوه شو چې پرېزېدنت جورج بوش «له ما خخه غواړي چې بېرته د یو

حکه چې حسین د وګرېزې تباھي وسلې وکارولې او په کويت یې پرغل وکړه. (۲۶ مخ)
ریچارډ کلارک د پرېزېدنت بوش د همداهه اقتباس په ماهیت رنځی اچوي، خوبه رنځی کې پې یودول غلی تمسخر هم محسوسېږي: او د غسی بوش په ۲۰۰۳ کال کي په عراق پرغل وکړه، حکه چې صدام په ۱۹۸۰ کلونو کي د وګرېزې تباھي وسلې وکارولې او په کويت یې په ۱۹۹۰ کي په کويت په کړي پرغل وکړه. (هماغه مخ)
ریچارډ کلارک په بل منځ کې زیاتوي چارلس دولفر Charles Duelfer د وګرېزې تباھي د وسلو په چارو کي د امریکا هغه غت متخصص دی چې لس کاله یې په عراق کي د دغه وسلو په خپرنه باندي د امریکا او ملګرو ملتونولپاره کار کړي. د کلارک په وينا، دغه چارپوه په ۲۰۰۲ کي فکر کاوه چې اپه عراق کي د وسلو اغتمي او خطرونا کې زخري نه وي موجودي. «کلارک زیاتوي چې په ۲۰۰۳ کي په عراق باندي ته پرغل خخه وړاندې او له هغه خخه وروسته د میاشتو لپاره چارلس دولفر ناليدلی وګنډل شو او د (بوش، د اداري له خوا ور خخه یوازي هيله وشهو چې عراق ته دی لار شي او هلتنه دی د پلتنې لارښود شي»^۱ ۲۶۷ مخ دغه شان د امریکا مرکزې استخبارات CIA هم په خپل خپاره شوي تحلیل کي دی پايلې ته رسپدلي وو چې د امریکا پر ضد عراق د وګرېزې تباھي وسلې لپه طخرونا کې وي، خودا چې موب پرې حمله کړي وي.^۲ ۲۶۸ مخ
د کتاب لیکوال په دې اند دی چې د القاعدي سرتیر گرۍ «جالانه ده» او په عراق باندي د امریکا پرغل او اشغال یې مرستندوي گرځي.^۳ ۲۸۹ مخ
یوبل خاړ ریچارډ کلارک د پرېزېدنت بوش له دویمي دوری خخه بوګنډلې دی: «سرې له دی فکره لرزېږي چې په راتلونکیو خلورو کلونو کي به هغه پرېزېدنت بوش، کومي نورې تهروتنې وکړي چې د القاعدي زېرنده تقویه کړي په سوریه یا ایران حمله وکړي، سعودي

راپورت سره راشم، هفه راپورت چې د سپتيمبر د یوولسمی نېټې په بخوله کي د صدام حسین لاس وشي. (A report that said Iraq did this)

د اقتباسونو لپاره ولوی، تایم، اپریل ۵، ۲۰۰۴، لوس انجلس تایمز، ۲۲ مارچ ۲۰۰۴، نیوزویک، ۵ اپریل ۲۰۰۴، او سه پخبله د ریچارډ کلارک په کتاب وګرېم، کتاب تولیال دری سوه لس مخونه لري چې د کون (اپنډیکس، لپه (فهرست)، سریزه، ختیزه (ایپیلوگ)، یوولسم پرکې (فصلونه) او د لیکوال په هکله معلومات په کې خوندي شوي دي. دا کتاب «اکادمیک تاریخ نه دی، بلکې د یوه سرې راپورت دی. دا کتاب First Person account په خبر په هغه خه ګرېږي چې یوه ګډون کوونکي له یوه ګوت خخه لیدلې، فکر یې پرې کړي دی او باور یې پرې راغلې دی. د سیاسي او استخاراتي صحنې دغه ګډون کوونکي چې ریچارډ کلارک نومېږي په خپل کتاب کې غوڅه زبه کارولې ده. کلارک لیکې چې خدله پاسه درې کاله وړاندې یې د ۲۰۰۱ کال په جنوری کې، د لومړي پرېزېدنت بوش د دورې راهيسې د خپل (هر ملګري او همکار) په غورپونو کي د «کلک پیغام» چه وکړه. چې القاعده په خرگند دول د حملو یوه زبردسته لپه پلانوي. او «مودې باید په غوش او ګوندي دول عملوا کړو».

لیکوال دلته د خپل پخوانیو ملګرو او همکارانو نومونه هم ذکر کړي دي: کوندولیزا رایس، سنتیو هادلې، دیک چینی او کولین پاول. ۲۷۷ مخ

د امریکا یوې نامتو مرکچې د / این سوییر په ABC تلویزیون کې له پرېزېدنت بوش سره په عراق باندي د پرغل په هکله مرکه وکړه. هغې ته یې وویل چې «ما د امریکا لپاره روغه پرېکړه وکړه،

جود پخیر....

يويا دوه واره په خپله خاصه او قيمتي شامپو په زياته مهرباني سره پر بولل کېږي ... په ډېري ارامى او اطمئنان په ژور او ډوب خوب کې داسي ارام پر بروت وي چې نه به د غپلو وظيفه اجرا کوي. نه به هم د کور ساتلو درنه دنده ور په غاره وي او نه به هم د پسونو رمه د بیابانی او وحشی شرمبانو خخه ساتي ...

اوس نو همدغه موجود بشر دی او که هغه افغان چې د همنوعانو سره يې د بشري تاريخ په اوړدو کې ډول ډول فرهنگونه او مدنیتونه جوړ کړي او جوړوي يې، هغه بېچاره او ساده افغان چې د مخکۍ د مخ د یوه قهرمان په خبر کله د طالب او مجاهد په نامه او کله هم د کافر او کمونست په نامه د ناتوانه ميرې په خبر تروهشی ترينو تانکونو (سکاتون) او ستندګونو لاندې چيت پیت او زره زره کېږي؟ په همدي توګه نه ده خرګنده چې (بشر) هغه نازولی موجود دی چې په (سپینو) او سرو مانیکو کې کله د جهان پر پېشلو خوکله بیا د نزیوالو د تسخیرولو او غلامولو په خاطر پلانونه او نخشې جوړوي، او که هغه ايمانداره او عقيده من انسان دی چې د خپل وطن او خپلی خالی د ساتلوي ګناه بېلې هېڅ دول پوښتنې او محاكمي د "ګوانستانمو" د وحشی ترين زندان په پولادي قفسونو کې داسي شپې او ورځي تپرو وي چې هم يې پر سترګو او هم يې پر غورونو خکه پتی او ور وهلي وي خو نه ويني او وانه ووري ...

اوس نو چېږي دی (بشر) کله چې د (بشر) مفهوم خرګند نه وي نوې يې (حقوق) خنګه د پېژندلواړوي؟ دا لاندې توضیح د دی استعماري نظامونو د واحد كتاب د پاڼو خخه یوه ډېره ور پانه ده چې تل به بحثونه پر کېدل او اوس به نور هم تر پخوا او ژور استدللونه مرکزو وي.

محترم انټيواله! بښنه غواړم چې ليک مې بي خایه نه وي اوېد کړي. د لري زمان او واتن خخه د ليک او پدواли کله کله یو ضرورت وي.

که د افغانستان په ولایتونو کې دي، تر نن پوري د امریکا د حکومت نازولي دي.

په دي ډول د امریکا حکومت یو داسي بهير ډب کړ چې چې په افغانستان کې ملي ډاډ، هویت، شعور، او ملي حاکمیت تامین کړي شي. د ریچارډ کلارك د كتاب بله نیمګرتیا په دي کې ده چې د امریکا د سیاست لپاره په افغانستان کې د خورا مهم افغان یانې د حامد کرزۍ د نوم املا يې په انګریزی تورو کې داسي چاپ کړي ده چې تلفظ يې په تو او فارسي ژيو کې بد مفهوم لري.

د پښتو ژوپی "کرزۍ" په انګریزی تورو کې د (Karzai) په شکل لیکل کېږي. د باب د واره په كتاب بوش په جنګ کې، هم چې ریچارډ کلارك لوستلى دي، د پښتو ژوپی کرزۍ Karzai په شکل لیکل شوی دي. خود ریچارډ کلارك په كتاب کې د Karzai پر خاى Kharzi کارول شوی دی چې پښتو تلفظ يې په خورا تینګ ګومان سره په (خرزي)، کېږي؟

انګریزی جمله چې د کرزۍ نوم په کې په "خرزي" Kharzi راغلی دي داسي ۵۵

As a result, that new Afghan government of president Hamid Kharzi was given little authority outside the city of Kabul. P.278

د كتاب درېيمه نیمګرتیا دا ده چې که خه هم كتاب تول تالد راپورت په شکل چاپ شوی دي، هله يې د لوړغارو لښتليک یانې دلته د کلارك له یاده وتلي چې Cast of characters

دریچارډ کلارك د كتاب ارزښت په دي کې دی چې ۹/۱۱ په اړه يې د سپني مانې د پتو رازونو له لري، خخه یوه کړي. راوشوکله او د کاندوليزا راييس غاري ته يې ور واچوله. که د امریکا د ملي امنیت د جرګې مشاوره کاندوليزا راييس دی ته اړ کړاي شي چې د ۱۱/۹ د پلتني د هيئت په خرګنده غونډه کې پوښتنو ته خوابونه ووايي، ناشونې به نه وي چې له خبرو خخه يې نوري خبری راووخي؟!

رژیم ونروي، بې له ذې چې د وارث دولت لپاره يې پلان ولري؟ ۲۹۰ مخ

ریچارډ کلارك پوښتنې کوي چې امریکا دي ورسته د ۹/۱۱ له بخولی خخه د افغانستان په هکله خه کړي وای؟ وروسته له دی چې امریکا "بالاخره" له خپلو خمکنیو قواوو سره افغانستان ته ور دانګل او القاعده او طالبان يې وکړول، روغه بهدا وای چې امریکا او تلوالو یېن (فرانسي او جرمني په شمول) "په تول هبود کې یو امنیتی جال" خپور کړي وای. خو داسي يې ونه کړل. پايله يې دا شوه چې د نوي افغان حکومت پرېزې ډېټ حامد کرزۍ ته د کابل له بناره بهر لړ قدرت ورکړل شو. یو فرصلت موجود و چې دل جنګي، پايمه ورسپري او یو غښتلې ملي حکومت تحميل شي ... د پنتاګون (اد امریکا د دفاع وزارت) له خوا متل شوی پلان دا و چې د ۲۰۰۴ کال پوری دی افغان ملي اردو یوازي له خلورو زرو اته سوه تنو" خخه جوړه شي، په داسي حال کې چې "خینې سیمه یېز جنګ سالاران خپل زور په لس زره تنو سلسله والو حسابوی". ۲۷۸ مخ

د ریچارد کلارك د دي وينا له مخي امریکا په افغانستان کې یو داسي نظام په پښو ودر او ه چې ملي اردو په کې د یوه جنګ سالار زور نه لري. خو دلته د کلارك له یاده وتلي چې پخپله په مرکزي حکومت کې هم جنګ سالارانو او د هغوى نوکرانو لغتى و هلې دي او مرکزي اردو تول تال د جنګ سالارانو اردو ده، نه ملي اردو. جنګ سالاران که د کابل په مرکزي حکومت کې دي او

په افغانستان کې د عامه انتخاباتو په واپ

له لاری د برخی اخيستلو حق حاصل دي. هر انسان کولای شي به خپل هبوداد کي دولتي دندۍ پرمخ بوخي، د حکومت د واکښت او سرچينه د خلکو اراده ده، دغه اراده باید د تاکنو له لاری خرګنده شي، تاکني باید عمومي د مساواتو په رعایت او په پتا او یا هم ورته بل دول سره ورسی چې درايي ازادي خوندي کړاي شي.

هر انسان حق لري چې د خپل هبوداد په اداره کولو کي برخداخلي، دولتونه باید د خلکو له ارادو خخه نمایندگي وکړي او باید د هغوي انعکاسونکي وي.

د نړيوالو حقوقو د پښتم اصل له مخي د حقوقو برابري او د خلکوله خوا د خپل برخليک تاکني حق، تر سرليک لاندي دا موضوع داسي په داګه شوي:

تولو خلک د دي حق لري چې خپله سياسي، اقتصادي، کلتوري، فرهنگي او تولنيزه او انه د نورو له لاسوهني پرته په ازاد دول وتاکي، د ملګرو ملتوونو تګلاره هم تول هبودونه دي ته ارباسي چې د دغه اصل درناوي وکړي او ويسي مني. یاني سرغونه تري ونه کړي او دا هر هبود دنده ده چې نوموري اصل پر خاکړي.

د همدي له مخي د هبودونو تر منځ دوستانه اړيکي او همکاري پیاوړي کړي او د بهرینواړيکو په تېنګښت او پرمختګ کي په زړه پوري ونډه اخلي. بل دا چې د خلکو د ازادي حق ته درناوي کېږي، خکه تول برابر حقوقو لري، نو په دې سره به بشکلې لک دې برز له منځه لزشې دې پرنسېپ يا اصل له مخي یو ملت حق لري چې خپل برخليک په خپله خوبنه وتاکي، ان که یو خپلواک هبود جوروي، له بل خپلواک هبود سره یو خاکړي کېږي او یووالى جوروي او یا هر دول چې غواړي ازادي چې په خپله خوبنې کړي، نور هبودونه برخليک خان ته خوبنې کړي،

مکلف دي چې له هر دول زور او فشار خخه ده وکړي چې خلک له پورتني حقوقو خخه بي برخې کوي.

تول انسانان حق لري چې خپل برخليک په

د برخليک تاکني حق یا په بله وينا د هبود د مشر تاکني حق دا دي چې د یو هبود خلکو ته وخت ورکړل شي چې د خپلې راتلونکي په اړه په خپله تصميم ونيسي. خپل مشروتاکي او په کورني او نړيواله سطحه له خپل واک او ازادي پربکري خخه کارا خلي. نو په دي اساس هر هبوداد چې دا خانګړي تا ولري، نو هغه روا، ازاد او خپلواک هبود شمېرل کېږي. د برخليک تاکني حل دومره مهم دی چې انسانان یې د وینو په بېا خلي او د هغه د لاس ته راړولو په لارکي د هېڅ قسم ستونزې او سربنندنې خخه غاړه نه غروي. د همدغه ارزښت په اساس په اسلام کي وکړو ته د رئيس او مشرد تاکلو حق ثابت دي، خو هر هغه خوک چې د وکړو لاله خوا د ریاست او مشترقب خوکي، ته وتاکل شي نو همغه رئيس او مشر کنل کېږي.

د فقي پوهان وايي: هغه خوک چې مسلمانان د هغه په مشترقب او ریاست په یو هغه غږ «هوکره» وکړي، نو د هغه مشترقب او ریاست شرعا صحيح او مرسته ورسره واجبه ده. (المغني ابن القadamه حنبلي) په بل خاکړي کي امام ابن تيمية وايي: امامت یاني د دولت ریاست د خلکو په تړون (بیعت)، ورکولو سره ثابتېږي، نه دا چې پخوانی امام (رئيس) یې ولیعهد وګرخوي (منهج السنۃ النبویة) (۲).

نو د دولت رئيس هغه خوک دی چې تولنه یې وتاکي او د دې په ریاست باندي خوبن وي، نو ویلى شو چې د رئيس واک د خلکو د تاکنو او د دوی له خوبنې خخه را پیدا کېږي.

د بشرد حقوقو نړيوالې اعلامي او د ملګرو ملتوون او هم مشر تاکني ته پوره ارزښت ورکړي، دغه اصل یې په پام کي نیولی دی او د خلکوارادي ته یې زیات ارزښت ورکړي دی او مطلقه استبدادي حکومتونه په هر ښه چې وي غندلي دي.

د بشرد حقوقو نړيوالې تګلاري د ۲۱ توک له مخي دا موضوع داسي په داګه شوي: هر انسان ته د خپل هبود په حکومت کې په نېغه او یا هم ازادانه دول د تاکل شویو استازو

برخليک

تاکني

حق

سخن: ده علیسي، سکرر

کوي، کله کله د قبيلو تر منځ زړه بدی هم پېښېږي، خو هر مهال چې بهرنې دېمن ورباندي تېرى کېږي دي نو تول په یوه غړلې قبيلو، قومي، ژئني، توپېر خڅه پرته د دېمن په مقابله کې درېدلي، کورنې شخري یې شا ته غور خولې او د خپل ګډ ارمان په اړه له سر او مال خڅه تېر شوې دي چې دا واقعېت د افغانستان په تاریخ کې تولې نړۍ ته خرگند دي، دې بېلګې په اساس خنګه چې د یوه هبواو تول خلک د دېمن په وړاندي د سر او مال خڅه تېرېږي او خپلې قيمتی وېني په دي لاره کې توبېوي، نود خپل هبواو د راتلونکي چارو او کړنې په برخه کې هم حق لري چې پوښته ورڅه وشي او د دوی نظر وغښتل شې.

دلته دا سوال پیدا کېږي چې د یوه هبواو خلک خنګه خپلې اراده وړاندي کولې شي؟ ايا دا شتون لري چې د یوه هبواو خلک چې شمېره یې مېليونونو ته رسپېري سره رايو خای شي او د خينو مهمو ملي چارو او کړنې حل ترپام لاندې ونیسي؟ ايا کېدای شي چې هر يو خپل نظر بیان کري؟ داسي یو خای شته چې د تول هبواو وګړي په کې راتول شي؟ په داګه بشکاره خبره ده چې داشتوالي نه شته نود دي لپاره چې د یوه هبواو خلک د خپل چارو او امور په باره کې تصميم ونیسي شه بايد وکړي؟ د اسلامي حقوق پوها نه دې پوښتنو په خواب کې وايې: چې له پوها او باوري نمايند ګانو خڅه بايد مشوره واخښتل شي، خنګه چې خلک د مشر د تاکلو حق لري، نود ډله مشر بايد د شورا للاري وتاکل شي، ډله ارېه قران کريم او سنتو کې په بشکاره بیان شوې دي "امرهم شوري بینهم" د مسلمانانو کارونه په خپل منځو کې په سلا مشوره سره دي.

ډله قرانی حکم دا خبره په داګه کوي چې د مسلمانانو تولې چاري خصوصا هغه چاري چې د مسلمانانو د تولني لپاره د ارزښت وړ وي، د سلا او مشوري کولو پر اساس بايد حل او فصل شي، په دي کې شکنه شته چې د اسلامي تولني لپاره د رئيس رول پر نوموري تولني واجب او له سترو کارونو خڅه ګنل

همفسې وتاکي، خوله بده مرغه افغانان له دې وخت راهيسي له دغه حقه بې برخې دي، نوکه چېرته پر یو هبواو باندي داسې یو حکومت وتپل شي چې د تاکنو پر اساس نه بلکې د کودتله لازمي منځ ته راغلي وي یا د کوم بهرنې دولت له خوا ورباندي تپل شوې وي او خلک پرې خوشنه وي نود نوموري هبواو د خلکو د بېرخليک تاکني حق تربسو لاندې شوې دي، خکه چې داسې دولتونه د هبواو د وګرو د ارادې پر اساس نه بلکې د شخصي ارادې یا د پرديو د ګټو ساتلو لپاره کار کوي.

موږ دولته د خود ارادېت برخه په لندې به راسپرو او دا په داګه کوو چې ولې د خلکو اراده د یوه هبواو په بېرخليک کې دوړه مهم ارزښت لري؟ لوړۍ له دولت سره خان اشنا کوو.

د قانون له مخي دولت هغه چوکات دي چې د یو معين نظام او محدود وطن مالک وي، خان ته مشر او امير ولري او د مانيز شخصيت لرونکي وي، یا په بلډه وینا دولت د هغه حقوقی او سياسي شخصيت یا اړکان خڅه جور دی چې نفوں، قلمرو، حکومت او عالي قدرت ولري یا دولت د هغې تولني (جمعيت) له خلکو خڅه جور دی چې په یوه تاکلي جغرافيايې ساحه کې چې د قلمرو په نامه یادېږي په ثابت او دوامداره دول ژوند وکړي او خپل حکومت ولري او د پوره حاکميټ او خپلواکۍ لرونکي وي او د هغه هبواو د هرې خلک یې عادتا د ارونو منلو ته غاره کېږدي یانې منلو ته یې چمتو وي.

دولت له حقوقی پلسوه د هبواو ینو هجغرافيايې تاکلي ساحه او تاکلي پولسي (سرحدات) لري او مهم توکي یې ساحه او خلک دي، خلک یې ګډ تاریخ، ګډ غم او ګډي خوشالۍ لري او په راتلونکي کې هم د یوه خای او سبدلو ارزو ولري، د داسې یو حکومت لرونکي وي چې خپلواکۍ ولري او خلک یې ارادتا د ارونو پېرو وي کوي، لکه که افغانستان په پام کې ونیسو، چې په دنته کې له وړو وړو قبيلو خڅه جور شوې او په بېلا بلوژو خېږي

انسان ته یو خداي (ج) ورکړي حق دي، چې د دې حق په وسیله وکړۍ شې د خپلې خوبنې وړ مشر وتاکي او کله چې د تولنې وکړي خپل مشر په خپلې وتاکي، نوبیا هلته د کومې زورو اکۍ او پېكتاتوري ګام نه اخېستله کېږي، خکه د وګرو ازاده اراده په کې شامله وي، یانې په خپلې خوبنې یې تاکلې وي او که له هغې تګلاري چې ورته تاکل شوې وي تېږي وکړي خلک کولاي شي چې له زعامته یې پېرته ګوبنې کړي.

هغه حکومت چې د یو ملت په خوبنې او اراده رامنځه شوې وي هغه خامخا د بېرالیتوب په او ته رسپېري او که د خلکو خوبنې د حکومت او زعامته په تاکنو کې له پامه ولوپېري هغه حکومت د او پدې وخت لپاره پاتي کېدای نه شي، موږ تولو افغانانو ته دا خبره په داګه ده او د دي جريان عيني شاهدان یو چې په تېرو پېښه ويشتو کلونو کې خومره حکومتونه منځ ته راغلل خوچې د ملت په خوبنې نه ووژرژر له منځلار.

په هر هغه بېرخليک کې چې د ملت خوبنې او اراده نه وي شامله هغه بېرخليک که په زغره د سره ووايو نو ناقانونه دی او هم په هېڅحه دی ملت ته د منلوور نه وي، دا به د هېر تعجب او هېښتیا ورو چې یو خوک یا یوه دله کسان چې ملت یې نه غواړي د مشترابه په توګه مخي ته راشي، او دوی هڅه کوي چې د زور له لارې خان واکمن کړي، نوکله چې له ملت خڅه په کې پوښته نه شي نو حکومت به پرچا وکړي یانې دا چې بېرخليک، استازې او تاکل شوې بېرخليک نه وي د ملت د خواشينې او خپگان لامل ګرځې نودا دول ناقانونه بېرخليک چې په هېڅحه دول د ملت ملاتړ ورسه نه وي ملت په خپلې خوبنې نه وي تاکلي له ماتې او رسواين، سره مخ کېږي او هم یو دول انارشي رامنځه ته کوي، یانې هر ملت بايد له واکمنې او زعامته سره وي او هره اکمنې يا زعامته بايد له ملت سره وي مانا دا چې یو پر بل باور ولري نو خرگنده خېره ده چې دا د ملت منل شوې حق دی بايد خپل بېرخليک د نوروله لاسوهني پېرته شه دول یې چې خوبنې وي

کهبری نو د دغه قرآنی حکم پر اساس واجبه ده چی د رئیس د تاکلو په اره تو له سلا او مشوری خخه کار و اخلي او مشوره هلته صورت میندلای شی چی هروگری د ریاست د داوطلب کاندید په اره خپله نظریه په ازاده بنه بشکاره کړای شي.

شورا په اسلامي نظام کې مهم رول لري او داد ملت حق دی چې مشر او رئیس بايد د شورا للاري و تاکي د شورا واجب والي قرآن، د سنت او فقهی پوهانوله مخی کبدی شي، اللهج و ايي «وشاورهم في الامر» له دي ايت خخه بشکاره برخه د شورا په وجوب دلات کوي ابن تمیمه په دي اره وايي: بايد ولی الامر مشوره و اخلي، خکه چې خدای پاک اود هغه رسول پر دي کار امر کړي دي.

امام طبری وايي: الله باک خپل پیغمبر ته په مشوره اخپستلو امر کړي دي چې د ده امت له شوری پرته ژوند کول خپل نه کړي. حسن او سفیان بن عتبه وايي: پیغمبر ته په مشوره اخپستلو امر شوی و، چې په ده پسی خلک اقتدا و کړي او د ده پر لزښه پوه شي.

د شورا نماینده په حدیث شریف کې د عرفاوو په نامه یاد شوی دی. لکه حضرت محمد (ص) وايي: قال رسول الله ان العرافه حق ولا بد للناس من العرافه ولكن العرافى فى النار).

د سیمعی نمایندگی ارینه ده. بنایي او لازمه ده چې خلک خپل نماینده ولري. مګر فاسد او بدکاره نماینده گان به په اور کې وي.

عرفا د عريف جمع ده، چې د اسي بي مانا کړي «القيم ولاسيد لمعرفه بسياسة القوم» ياني باتدیسره کار پوه (زعیم) چې د قوم په تولو سیاسي چارو پوه وي. ابو سليمان خطابي وايي: عريف هغه سري ته وايي چې د قوم له تولو کارونو خخه باخبره او قوم ته مسؤول وي. د فقهی پوهانو د قوم او قبیلی نماینده گان د عرافه، تقیبا، اولی الامر، ملا القوم، اهل حل و عقد په نامه سره یاد کړي چې تول په اوسنی اصطلاح د شوری یا د پارلمان د غرو په نامه یاده بري. لکه په لیلة العقبه کې خه وخت چې د مدیني

په پرمختګ کې برخه و اخلي او په ناوره چارو یسي نیوکه و کړي حال دا چې په مطلقه او کودتایي حکومتونو کې دا حق چا ته ورکړل شوی نه دی. کودتا کوونکي خپله اراده په نورو باندې په زور سره ورتپي. که د دارنګه حکومتونو په ناوره او ناروا چارو چا نیوکه وکړه، نوسم له لاس ورته جزا ورکول کړي په او سنې، نږي کې د هری حکومتونه چې د بشري حقوقو د سرغروني تور پری لکړي. هم دغه مطلقه حکومتونه دی چې خپل اخلاقتي ارزښتونه یسي له لاسه ورکړي دی خو خوشبختانه د داسې حکومتونو شمبر ورڅ په دروغ کړي.

د دي لیکنې په پايله کې بايد ووايم چې د برخليک تاکنې حق د بشري اساسی حق دی او بايد په عمل کې ورکړل شي او د دي لیکنې له مخې که د افغانانو برخليک تاکنې حق ته لنده پاملنډ وکړو چې خه لوبي وي چې د افغانانو په برخليک وشوي په افغانستان کي له بهره تپل شویو کودتایي او زورو اکو واکمنو افغانی وکړي له کومو ستوزو او کړاوونو سره لاس و ګربوان کړل؟ خومره ناخوالي او غمیزې پري تېږي شوی او په پاڼي کې خه دول پايلې ترى راوطې. تاریخ به یې هېڅکله هېره نه کړي بايد تېږي تجربې بیاتکار نه شي.

د برخليک تاکنې حق په اړه د اسلام، د بشري د حقوقونې بولالي تګلاري او د ملګرو ملتونو د ارونو له مخې افغانان هم د نړۍ د نورو خلکو په خبر برابر حقوق لري او هم حق لري چې خپل برخليک په خپله خوښه و تاکي په دې کې د چا خه؛ افغانان پوه شه او خپل برخليک او د برخليک اهانه یې.

هېڅ یوه هبواو ته که ګاونډي وي که سیمه یېز او که نور، حق نه لېري چې د افغانانو په برخليک تاکنه کې لاسو هنه وکړي او یاد لاسو هنه نیت او هود ولري. هر ملت چې پر کوم نظام خوبن وي هغه ورته په زړه پوري دې، خکه خپله یې غوبښتی، نو افغانان هم د دي حق لري چې خپل برخليک چې خه دول وغواري هماگسي و تاکي دا د افغانانو مسلم حق دې. پاتې په ۲۸ مخ کې

منوري انصارو بیعت کاوه حضرت محمد (ص) د ولس نقیبان مقرر کړي وو. همدارنګه حضرت موسی (ع) د بنی اسرائیل پاره نقیبان تاکلې وو، چې هر یو هد خپل کلې او قوم نمایندګي کوله الله (زمنه عهد) له بنی اسرائیل او مقرر مو کړل له هغوي خخه دولس سرداران او نماینده گان.

په نړۍ کې هم منل شوي لاره دا ده چې د هبواو له هرې برخې خخه خلک یو یونماینده چې د هغه خای د هرې خلکو خوبن کړي وي یو تاکلې خای عموما مرکز ته وله پې هر کله چې د نمایندګانو د تاکلو پراو پاڼي ته ورسېږي نو له دي نمایندګانو خخه یوه جرګه جوره شي. په دې جرګه کې هر نماینده د خپلو تاکونکو کسانو نمایندګي کوي. د حکومت د چارو او کړنپه اړه خپل نظر خرګندوي او تصميم نيسې. نو په دې اساس هر حکومت چې په ياد شوي لاره منځ ته راشي موب هغه حکومت ته د هبواو نماینده حکومت یا روا (مشروع) حکومت ویلى شو. په تاریخ کې بهه حکومت د حضرت محمد (ص) او د هغه د خلفاوو د وخت حکومت و چې د عدالت، انصاف، اهلیت او مسوولیت په اساس بناو د مشرانو او خلکو تر منځ په حقوقو کې هېڅ توپیر نه د. بهتری معیار یوازی دا ایت و د ان اکرمکم عند الله اتقکم)

ستانسي خورا د درناوي او عزت لرونکي د خدای په وړاندې ستانسي خورا د هر پرهېز ګار دي، یانې د وينا او عمل تر منځ توپیر نه د، د خلفاوو تاکل د بیعت او شورا په اساس د شرعی لارښونو په بناو، یانې د اسلامي امت د خوبنې او مصلحت په اساس نه د جبرا او زور په اساس.

بهه حکومت د اساسی یو حکومت دي، په مهموملي او نېړوالو مسایلو کې له ملت خخه پوښتنه وکړي او د عامه راپې او رېفرندم پام وساتي. او په نورو عادي مسایلو کې د هبواو د نمایندګانو تصویب و اخلي. هغه حکومتونه چې د ملي ارادې په اساس منځ ته راغلي وي، په هغه کې هر چا ته دا حق ورکړل شوي دی چې د خپل استعداد او لیاقت برابرد هبواو

مداداریو گندگیو خخه ھېر بد وري. دوي ھېر ايمانداره خوى لري او ھېشكىلەم لە دوكى او فرېب خخه كار نە اخلى. د خپلو تجيرو له كبلە پە كاروبار كى بريالي وي. او بىي پيسى پە كى پيدا كوي. دېرسخى وي او كلەم لە كچجوسى خخه كار نە اخلى.

پە عامە توگە اعتدال پىسندە وي خو كله كله د ضرورت پە وخت بى درىغە پيسى مصروفى. پە دوي كى د زغم مادە دېرىزياته وي. دوي دېرىزيات خواك (طاقت) لري او اکثرە پە بوخ كى كامىابە وي.

د بىسە اندام او حسن خاوندان وي. خو اکثرە پە دې اره شكى وي. پە مجلس كى يسى موجودىت د مجلس خوند يو پە دوه كوي، پە زورە خبرى كوي او پە لۇر او اواز خاندى د مجلس لە ادا بۇ خخە باخىرە وي.

دوي دېروفادارە ملگرىي وي او د خپلو ملگرو دېر قدر كوي خپل ملگرىي هېش وخت نە خېپە كوي.

چى كله وادە وي نو دېر بنايىستە او ذھين وي. د خپلو همزولو احترام كوي. دېر حمدلە وي. او لە ضد خخە كار نە اخلى.

تىرتىپ پىسندە وي او لە بى ترتىبى خخە بد وري. دېرىزيات سېق وايى، ميزان والدىن لە خپل اولاد سرە بىه اپىكى ساتى. خپلو اولاد دۇن تە بىه چاپىرىيال پىد، كوي. خپل اولاد مختلفۇ تفريحي خاينولكە پارك، چمن تە بىا يى.

كېرىدى او نەورتە بى خايدە پە قەر كېرىي غېرگولى، دېرى او سلواوغە د دوي بەترىن ملگرىي وي. دوي بە ھېشكىلەم خپل ميزان ملگرىي تە دوکە ورنە كرى. د مى د خپل ميزان ملگرىي دېر خيال ساتى. او كېدى شي چى د دوي لە كبلە ميزان تە دېرى گەتكىي ورسېبىي.

د دوي لپارە سىاست، سفارت، تجارت، موسىقىي، مکالمە او ادب بىي شعبي ثابتىدى شي. دوي پە دې خانگۇ كى بىه پەر مخ تلائى شي او بىه نوم پە كى پيدا كولى شي.

د دوي لپارە بختور رنگونە نيلا او سپىن

تە (سبتمبر ۲۲ -اكتوبر ۲۲) تە او ومه مياشت او حاكمە سيارە يى زهرە (Venus) د. چى د حسن او عشق علامت كىنلى شي.

د سپتمبر لە ۲۳ خخە واخلە بىا د اكتوبر تر ۲۲ مى پوري زمانى واتىن كى پيدا شوي كسان د پرکشىشە شخصىت خاوند وي. دوي پە خلکو كى دېر محبوبيت لري. لە خلکو سره هېش دەل اختلافات پيدا كول نە غوارى. دوي لە خلکو سره خپل غم شرىكوي يوازى والى او گوبىي توب بىيخى نە خوبىسى. دوي پە خپل ژوند كى منخلارى وي.

دوي د حساس طبعت خاوندان وي. پە خپل ژوند كى شي كامىابى تىلاسە كوي، خو دېر زەنھىلى كېرىي. هەروخت پە فكرونواو سوچونو كى دوب وي.

لە جىڭ جىڭر خخە لرى گۈرخى، دوي دېر مخلص او سېپخلى خلک وي. لە خلکو سره ناستە پاستە خوبىسى. لە ملگرو سره پە مجلس سونو كى دېر خوشالە وي. طبعتا سنجىدە وي، خوبىا هم پە خلکو گران وي پە خپل خوبو خوبو خبرو سره خلک اغېزمنىي.

خو خېنىي وخت د دوي د خبرو انداز منفي اىخ وينىسي چى پە تىتىجە كى تىرى خلک چېشى.

د تلىي مياشت خلک چى كله فىصلە كوي نو د ذهن پەر خاى د زەرە خبرە منى. دوي تە عشق او محبىت دېر اهمىت لري. د تلىي مياشت زېرېدىلى سېرى دېر راكېنسون لري. خو پە مىنە كى وفادارە نە وي. لە دەغى مياشت سره تعلق لرونكىي نجونى پە عامە توگە بىكلى وي. او دوي دېرى مىنە ناكى او شەفيقىي وي.

د ميزان مياشتى خلک چى كله مىنە كوي. نوبىا د خطرۇن پروا نە لري او پە مىنە كى بىا تر هە خە تېرى وي.

دغە خلک اكىرە پە مىنە كى د خلکو ژونە ماتوي. خو دوي تە كله هم د خپل جرم احساس نە كېرىي. دوي بىكلى خىزونە خوبىسى، سوچونە دېر كوي، خو عمل پرى كم كوي. كله چى يوازى وي نۇ خيال پلا دونە پەخوي. پە كوم كار كى كە ورتە لې مشكىلەم پيدا شى نو بىا هەغە كار پېرىدى. خپل كور دېر پاك ساتى او لە

خيلە مياشت خپل بىر خلىك

محمد ادرىس غيرت، پېبنور

نه شوای منلی واکمنان او چلدونکی بی د پرديو لاسپوخي او گوداگیان وو، خکه خو یي القا په نطفه کي شنده شوه افغانانوته دي د دي حق ورکرل شی چې په خپل برخليک تاکنه کې په خپله ونده واخلي هر هغه برخليک چې د زور او یا له بهره پر افغانانو و تپل شی یانې د افغانستان د ملت اراده په کې شامله نه وي نو پایلي او عوائب به یې د تبر په خبر وي.

دا د افغان ملت مسلم حق دي، لکه د نورو ملتوون په خپر خپل برخليک بايد له خپلی خوبنې سره سم په خپله و تاکي، که هغه په سیده بنه د عامو انتخاباتو او که د ملت د رښتنو تاکل شویو استازیو له خوا وي.

اخحليکونه:

- ۱- عدالت، دويمه ګنه، مرغومي- کب، ۱۳۶۹ د ازاد افغانستان د حقوق پوهانو د اتحادي خپرونوکي اړگان، خارنالا فضل الرحمن شينواري.
- ۲- افغانستان او بشري حقوق، دلور احمد نظيرزی، ۱۳۸۱، ننګه هار.
- ۳- حقوق بين الملل عمومي، پوهاند داکتر ود پرسپاني، خلورم خپرکي، ۱۳۷۰ مخ، کابل.
- ۴- ویژه استناد بين المللی حقوق بشر، د بشري حقوق د خپلواک کميسیون له خپرونو خخه، بشري نړيواله اعلاميه.
- ۵- په اسلامي شريعت کي فرد او دولت، داکتر عبدالکريم زیدان، برکت الله مستعنان، د ګهیځ جریدي خپرون، ۱۳۵۰ کال.
- ۶- هيله، دوه مياشتنی خپرون، ۱۳۸۰، خلورم ګنه، شورا د اسلام له نظره.

خپلی مور سره زياته مينه لري. اکثره د خپل مور او پلار نازولي وي په دوي کې د حسد او ګينې ماده هم موجوده وي. دوي له خپل خاوند سره کورنۍ ژوند خوبنې وي. د خپل خاوند ډېري وفاداري وي او په ازدواجي ژوند کې بریالي وي.

دي، د دوي رنګونه په استعمال سره دوي يو ايمان داره او پاک ژوند تبرولی شي. د سپین رنګ له استعمال سره به یې دېمن همبشه ڈليل او خوار وي او ورسه به په خلکو کې محبوبیت هم پیدا کري.

میزان سره

دوی ډېر جذاب وي، خوله دی خبری خخه بې خبره وي. د دوي خوشحاله ساتل ډېر ګران کاروی، عموما د خپل خان لپاره داسي کارونه انتخابوي چې ډېر عامه نه وي دوي په فيصله کولو کي له ډېر مشکل سره مخ کېږي. په ګه ژوند کي ډېر نرم طبیعته وي، توکي تکالی خوبنې او د زړه له خلاصه ورته خاندي د مشرانو درنواوی کوي، ډېر زیارات ملګري لري. انصاف پسنده شخصیت لري. ډېر رحم دله وي د خلکو په اعتراضونو باندي ډېر زیارات خپه کېږي کوم ماحول چې د دوي په طبعه برابر نه وي، نو هلنډ ډېر ژرنګېږي او کوښنې کوي چې له داسي خای خخه خان وباسې. اکثره کارونه په نېمه پرېږدي، یو کار په لاختم کړي نه وي بل پرې پیل کړي. چې په تسيجه کي تري دواړه کارونه پاتې شي. د ډېر عاشق مزاجه وي. او په بنځو کي ډېر محبوبیت لري، که بنځه یې هم مزاجه وي نو دوي یې ډېر قدر کوي، او که بنځه یې هم مزاجه نه وي نوبیا دوي اکثره له کور خخه د باندي وي.

میزان بېځه:

دوي عملی او زنده دله بېځي وي د دوي یوه خندا هم خلک اغېزمولی شي. دوي نارینه اول د خپل حسن په جال کي کېښباسي او بیا تري کم عقل جوړ کړي.

دوی د خپل خاوند په هېڅ ماده او اسوده حال خلک خوبنې. کورنۍ ژوند ته ډېر پام لرونکي وي په ژوند کي ترتیب او سلیقې ته ډېره توجه ورکوي. دوي ډېر خوش اخلاقه او ملنګ طبیعته وي. ظاهري نمود او نمایش نه خوبنې، په دوي کې د اعتماد کمی وي، له

پېنځم کال، دويمه ګنه، پرله پسي شپړو شتمه ګنه

نو خکه دالیک در ته لیک او داد در کوو
غزلونه در لپرم، هیله ده چاپ بی کوئی

غزل

تش به لاسونو زولنی خونه دی، موږ یوو په
زړو ترپلی

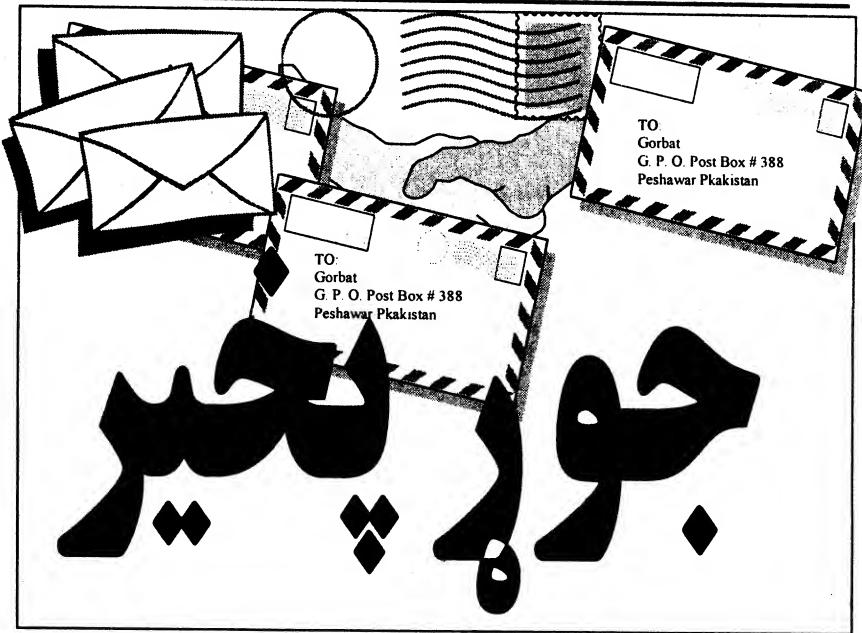
یوو لکه غرونه له ازله په زولونو ترپلی
ستا تر وجود چاپېر چاپېر پر هونه گورم
خکه په هر یوه کوشه یو پردو په زولونو ترپلی
کومان مې نه شي چې خور شي راته
خکه د یوبل د قتلونو یو قصو په زولونو

ترپلی
هريو ګلاب مو خزان شوی د بهار په تمد
بهار خونه شته یو خزان په زولونو ترپلی
طیننه دلته له نن نه یو سباته پاتي
د خیمي ژوند نه - یوو بلدنګ په زولونو ترپلی
...

د پښتونخوا له تيل څخه محمد حنفی
حیران طوطاخپل تر سلام وروسته لیکی
ستانسی د مینی د گوریت توندو او اثرناکو
حملو دی ته وهشولم چې د ډېری مودی پس
بیا درته زړه غوبنې نذرانه ورکړم د گوریت
هر پرواز زموږ د تيل سیمی ته هېښوونکي
معلومات او په زړه پوري مطالب راوري دی
نو د خل ما غوښتل چې د دی لوري راځه
تشی پنجي یونسي خوبيا هم فکر مند یم چې
هسي نه د گوریت پنجي زموږ در لپړلې بشکار
(خدای مه کړه) ستري نه کړي او چېرته د لورو
غرونو په خوکو کې تري پرېښوی
...

د تهورنۍ له کاناډا / څخه درون مشر
ظاهر افق لیکی

د گوریت مجلې بشاغلیو چلوونکو ته
تر هر خله لو مرپی ستاسو د گوریت خپروني
تولو مسوولینو جو رتیا او روغتیا له خدا یه
غواړم همداسي، ستاسو د زیات، صادقانه
او بریالیو فعالیتونو په خاطرد زړه له کومی
تبریکونه وراندي کوم
د گوریت لپاره نور هم لور پروازونه او د
اوردو واتنونو د هلو تو نای او بیا هم د ستر
گوریت د لورو خوکوشان او شوکت غواړم

مسوده باندي ستاسو نظر یاتوه انتظار باسم:
...

دانګستان له لندن څخه بشاغلی مدیر

عبدالحمید تر سلامونو وروسته لیکی
خده رخې مخکې مې هم یو لیک در لپېلې،
گوندي در رسپدلي وي، ماته د گوریت د
څلورم کال لو مرپی ګنه لاس ته ده راغلي،
دویمه او در بیمه ګنه د کلیزی سره
راور سپدلي، منه.

وروښو دا دی یوبل لیک در استوم، که د
گوریت په بشنکو کې خای، چاپ ته به یې
وسپاری، کنه خير، خنګه چې زه او س بودا او
شيخ فاني یم، ماغزه مې بشنې کار نه کا، خود
ګران وطن بدہ ورڅه مې ډېره خوروی او دی ته
مې او باسي چې خه ولیکم، نوله تاسدا هیله
لرم چې زما په لیک یو ه کړه کښه وکړي
اما لایي تپروتنی او نوری سپوری ستورتی او
کړي وږي یې و رسمي کړي؛ زه تاسو خپل
وجود او تن ګنم او ستاسو بشنې لور بینې ته
سترنګي په لار یم
...

د بلوچستان د لور لایی له کټه، کمپ
څخه محمد هاشم طنین تر سلامونو
وروسته لیکی
ستاسو تولی ګنې زموږ ډېری خوبنې دی،

د امریکا له متحدو ایالتوونو څخه
پروفیسر داکتیر سید خلیل الله هاشمیان
لیکی

گرانو وطنوالو،
سلام عليکم ورحمة الله وبركاته.
زماتاوده سلامونه او بشنې هیله و من
زه په گوریت پسی ګرځبدم، خوستاسو د
مهریانیو په اثر زما کور ته ورسیده.

کوزه در خانه و من ګړه جهان میگردم.
ستاسو له یادونی څخه د پره منه کوم،
ستاسو پته او ادرس ما سره نه و خوپس له
دی نه ان شاء الله د تل لپاره ور سره ملګری یو،
څکه د گوریت مجله یوه مبارزه او
وطنپالونکي مجله ده او ستاسو هله خلی او
صادقانه خدمتونه د افغانستان د ژورنالې
په تاریخ کې ثبتېږي.

د ایینه افغانستان، مجله او س شپاپس
کلنې شوی ده، خو زما جسمی توان د دغسی
دروند کار طاقت پس له دی څخه نه شي
زغملي، زه نه پوهېږم چې تر کومه وخته پوري
بده مجلې کار دواړم وکړي.

د فرهنگي مبادلي په توګه د اییني اخري
کنه د یوې بلې کړه کتنې سره چې د اساسی
قانون په مسوده باندي شوي ده، تاسو ته
وړاندي کوم او د اساسی قانون په ناقصه

داسی ارزانه بیه استخدام کرل چی د خپل هبود زحمتونه او تحصیلات بی یا ورونه منل او یا یسی هم بی اعتباره و گنل. البته استثنات هم شته.

همدغه هبودونه چی دا دی خپل خانونه بی د یوه قوی انحصار په زنخیر سره تولی دی، پالیسی لري چی خپل هبودونه په بشپر ثبات کی وساتی، خوافغانستان غوندی مستقل او پرازادی باندی مین هبودونه او ملتونه دی بی ثباتی درج او منج په اور داسی سوئی خو چی یسی د خپل بی نظامه فرنگ خنی د افغانی استقلال خصوصیات د دموکراسی په بلمه په خپل راکتونو او تانکونو کی نقل کرپی او روسته پر دی دول جربان باندی د گلوبیلایزشن Globalization (نیوال کبدلو) شوم نوم هم کې بدی، چی ولسوونه بی په دی استعماری شکل کی په هېڅ وخت او زمان کی نه شي منلای.

.... یو د دموکراسی او بل بی هم د بشر حقوق. نوموري دواړه عالي او بشري مفهومونه د ناخرکندو حکومتونو او نظامونو په خبره کي د هفوسترو کمپنیو او مليارد رانو ګټو ساتلو په خاطر د تبلیغ هغه وسائل دی چی د خرکندو حکومتونو په واسطه په دېره ما هرنه توګه تعظیق او تبلیغېږي. البته د دموکراسی په خپله واقعی مانا پې خلکو باندی د خلکو له خوا د خلکو حکومت نه دا چې تراوسه ما په خپلو سترګونه دی لیدلي بلکي د گوریت Eagle غوندی تېزیینو لیدونکو په نظر به هم نه وي ورغلی په همدي ترتیب د «بشر حقوق» یوه سیاسي، تاریخي او فلسفی مقوله چی د خپل تعبیر او تفسیر او په تاریخ لري. د یو خوین المللی واکدارانو او اقلیت طبقه د خوا یې بېله یوی د مانګوچیکی کلمي خشخه بل مفهوم خکه نه دی موندلی چې په بنسته کي د (بشر) د کلمي په مفهوم خوک نه پوهېږي او یا هم خان نه په پوهوي. په داسی حال کي چې بشرد اشرف المخلوقاتو په حيث خپل خان ته حقوق او تقدس لري. اوس تو ایا بشر هغه پاک پرپولی ګرک شکله موجود دی چی د ورځی پاتې په ۲۳ منځ کې

دوران کې ورچه کري. په دویمه مرحله کي د یو لر منورینو او تحصیل یافته ګانو د جبلو لو لپاره په مختلفو پلموا او دیسیسو هڅه کوي خو د خپل ګران هبود او تابوی خڅه بی ویاسی،

چې ګواکی د هفوی د زوند سانته، د بشرد حقوقو پر اساس کوي، په داسی حال کي چې دا هر خده له واقعیتونو سره سرنه خوري، خکه خرگنده دا ده چی د خلکو دغه ژوندی او ګرندي انسانی اثری استعمار ګران په داسی ما هرنه توګه په کاراچوی چې هېڅ یوه تله خپل ذوق او مهارت سره سم حتی کارنه ورکوي او د جوالی ګریو لپاره بی خکه اماده ګنې چې دفتری او ارام کارونه د خپل آغازاده ګانو لوپاره مناسب بولی. په دی دول د ناخواندرانه اعمالو سرېرې تول هغه سیاسي شخصیتونه چې د دوى د استعماری افکارو سره موافق نه وي، که مذهبی وي او یا غیر مذهبی دوى بی په تول لبست کي نیسي او د خپل هبود والو په واسطه بی تر تعقیب لاتدي ورولی، پرون یې د ګډونیست په نامه خون ورڅي بیا د ترورېست په نامه په دېره وحشی توګه سره تعقیبو. دغه تاکتیکونه د دوى د بقا په خاطر، د نورو تاکتیکونه د تناسب دېره واره او ناچیزه تاکتیکونه دی. په دی تولو سرېرې د همدغو مهاجرینو او لادونه نسل پر نسل د دوى هبودونه ور ابادوی. دا هم خکه چې دوى او لادونه نه زېروي، نو که د نورو په او لادونو خواری و نه کابای او نفوس دېره نه کړي د دوى خونفس ورڅ به ورڅ کمېږي. خصوصا په دی اخرو وختونکو کې چې د نارینه ور منځ او د سخوت منځ بی ودونه قانوني کړل. تاسو فکر کولای شي؛ چې امپریالستی فرنگ خنګه د انحطاط په خوا په حرکت دی.

نومورو غریبی هبودونو چې په ګران افغانستان کي په مختلفو پلموا او دول دول شکلونو او نومونو چنګونه جور کړل نه یوازي یې د مجاهد په نامه افغانان په امریکا او اروپا کې خای پر خای کړل او شاقه ترین کارونه په کوي، بلکي وروسته بی د خلقيانو پرچميانو او داسی نورو په نامه افغانان په

از زونه یم چې د گوریت درنه خپرونه نوره هم ستره او د عاليترونو مضامينو او ارمانيونه د خپرولو پر خاطر یو ستر مرکز شی او همداسي هيله من یم چې دېر زرد خپلوتکره او (غښتليو) همکارانو په تول اړ خیزو مرستو سره گوریت لېټر لړه په یوه میاشت کي یو وار وڅلپري او رننا ورکري، خکه دوه میاشتنې خلا یې مینه وال له بې ضبری سره مخامن کري دي.

د گوریت د خلورم کال په دویمه ګنه کې مې د خپل یوه غښتلي او محترم انديوال حلیمزی یو لندې مكتوب ولوست چې په دې ترڅ کې بې زما د ادرس غښتنه هم کړي وه. د مجلې بناغليو کارکونکو هم په دېره مینه او امانتداري سره نه یوازي د مكتوب محتوا په مجله کې زما د خپرولو لپاره خپره کړه، بلکي نوموري پته بې هم نشر کړه، چې بیا هم دېره مننه کوم.

اوسم به ستاسو په اجازه د انديوال حلیمزی سره لېډ زړه خواله وکړم.

ګران انديوال حلیمزی ته، تر سلام او احترام وړاندې کولو وروسته بايد ووايم، هغه وخت چې مې ستاد مینې د کې خولندې جملې ولوستلي او پته دې په لاس راغله، نونه یوازي پخوانې برکتني او له صداقتنه د کې خاطري را په ياد شوي، بلکي دېر زړمي ستاسو پر هغه پوستي ادرس ليک درولیکي، چې له گوریت زما د لاري مورکانو د کې ساتلي و کې چېري د لاري مورکانو د گوریت د هيست د کمولو په خاطر نه وي خورلى نو په یقین چې در رسپدلي به وي.

انديواله، په زړه پوري او د دېري د لېکي به شان پخه خبره ده چې ستر استعماری او امپریالپستی هبودونه په ورو، غربيو او منځ پر انکشافو هبودونو کې علاوه پر نورو سياسي او اقتصادی هدفونو دا شوم هدف هم لري چې په یوه کمزوري هبود کې داسې جنګ جګړه ايجاد کري، چې تر هر خه لومړي یې د سرمایي خبستان له هبوده ووځي او په اصطلاح د «بشر حقوق» او د «دېموکراسی» تر شعار لاتدي یې جذب او سرمایه یې په

انسان ا

نر که بینخه؟

بنایی بینخه؟!

ایا سپین سترگی نه ده، سپین سترگی نه کوم؟
زما پوهه سپین سترگی ده. ایا خپله پوهه
حماقت نده زیبولي؟ دادی پوهه او حماقت یو
خای شول.

بنایی پوهه او حماقت هفه دوه وروستني
چینجی (ماران) وي چي د مستنى په گور کي د
انسان د کالبوت په خپرلوكیا دی!
هی هی انسان خومره قدیم دی.
جولاقی اتفه:

که شیطان نه وی خدای خنگه و پیرئون؟
هی هی، د قطبونو واقعیته؛ تور او سپین،
جنت او دوزخ، خمکه او اسمان زمود پوهه خه
شی ده؟ بنایی پت حماقت، هوهو بنایی پوهه
موجودیت حماقت کوي که قطبونه (تضادونه) نه
وی پوهه له کومه کرو ایا دا د مار او کوه گر
کیسه نه ده؟

نه پوهبیم زه او قطبونه کوم یو مار کوم یو
کوه گر یو؟
ایا زه خپله دوه قطبونه نه یم؟ شیطان ما په
کومه سترگه گوري؟

بنایی هربل شیطان وی بنایی د شیطان لپاره
هم نبل شیطان وی موبه په دغون سترگو یوازی
شیان او اجسام خبری. او غت غتی رنگونه (تور
سپین سره شنه). وینو خو هر شی هر جسم هر
خبره او هر رنگ یوه وژل شوی (یا وچه شوی)
مانا دی موبه هم د خپله مانا وچ، کاغذ، فریکی
او پرپر رنگ یو.

نه پوهبیم زه او مانا جنت او دوزخ نه یو،
بنایی زه د مانا معما و مانا زما په وراندی
ابدی معما.

زه زه یم، لوی، پرمختلی، د اخلاقو په مزو،
زنخیرونو او قلغونو کي پروت موجود چي
واقعیت معنا کوي. اه، زه خومره نیک یم، نیک
چی شته خامخا بد هم شته، جنت نیک غواری
دوزخ بد!

یاره دوزخ لکه چي سربری لبونی دی چي یو
مخ عواطف بادوی
هی هی واقعیت دوه شقی شو،
یوالی خه شو، بو خه شو؟

بو خنگل د کلمو

د خنگل په زیبار

جون ۲۷ گلمارلين

د اگست ۱۹ کال ۲۰۰۳ تایینې

انسان هم عجیب رنگین جهان دی، انسان خو
دوله رنگونه لري، فریکی رنگونه، معنوی
رنگونه او سمبولیک رنگونه!

اخلاق اصلا له (مه کوه) خخه شروع کبیرې.
خکه نو انسان د خپلو اخلاقو په جیل کي دی:
انسان د تولو "گتیور" مجودیت د حاصلولو په لته
او هخه کي دی؛ انسان غواری خان قوی،
مشهور، او حتما سپېتلی وویني، وايی چي
شیطان په خپل وخت کي تر تولو قوی ژوندی
موجود و او سپېتلیتا تل د خدای و، انسان
غواری، په خمکه کي شیطان و اوسي په اسمان
کی خدای؛ عجیبه تنده عجیب حرصنه په چه هم
انسان خدوخت خان داسی پلان گذاري کري.

نه پوهبیم که انسان له خپل دومره ارتالی
سره مخامخ شی خدبه وکري؟

ایا زمود مروج اخلاق کره وره، هلي خلی،
اریکی، پاورونه، زمود د اساسی سرنوشت د
طلسم کولونه تمامهدونکی لویه نده؟
بنه بنه غړېږویه اخري یو خنگل د کلمو لاپه لازه
دی

بو خنگل د کلمو

کال ۲۰۰۲ د می، لسمه

که زه وخت ولرم خو ژوند به کوم! ایا موبه ژوند
کوو؟ بنایی خوابونه دهروی خو یو به چویتیا وی
(ماته) چویتیا غوره (۵۵).

اه، کار راغی په ذهن، په زړه په هر خه راتویبی
شو بنایی کار زمود ژوندی (زمخو له ژوند خخه
یوازی کار یاده پیکه کي ور کار!!)

کار خه کړي؟ ایا کار له انسان خخه د انسان د
ورکولو هخه نه ده؟ انسان استحاله شوی، کار
شوی خکه انسان د انسان د ورکی لویه ده چي د
ابدیت ارادی د خمکی په ستیغ لویولی

ش. زمری، استرالیا

بک بام او دو هوا

کی شوم او خوبونه بهمی دخان ولی په کور
کی لیدل
دا خو لاخه کوئی به مور خوبی دا بندیز
هم لگولی و، چې که خڅو خپل شخصی
کور نه لری نو نه شی ولایا چې خپل کور
ته خم، والاخومره د شرم خبره ده دوی
غوشتل چې په رایاندی وواینی چې مور خو
خپل کرایی کور ته دا نو بیخی د شرم خبره
ده، هغه د چا خبره (شرم می کوت بیخ می
خوت).

اپنځرګله تا چې دا کيسه راته وکړه، نو
مجبوړ یم چې زه هم خپله ووایم خه موده
مخککي می پشنځی راته وپل چې درو پلاره
که دی مور او پلاره یاد بېږي وطن ته دی زړه
کېږي نو یو چکر ولایش ماتد شپې په
خوب کې ده کور. کور چې غې موده ما هم
خان غلی کړ، چې رته می ورنه وپلی واي چې
زهد خان ولی په کور پسی چې غې وهم

هي هي اپنځرګله، ترا سه خودی منم خو
له ماسره یوه وپرده ده همسی نه خدای مه
کړه، هغه دخان ولی خبره ربښیا نه شی چا
نه یې زه او ته یاد کړو چې پوچې یې ده
اوید اچولی او خس یې ده رکم دی دا
پورونه چې دی اخښتی په زونداشه د
خلاضولونه ده، زه خوستا په تجربو او
مشورو پسی روان یم، خدای خبر چې کار به
ورکړي او که نه

اپنځرګل کې کې په خنداشو او په خندا
کې پی، بادام ګل ته وپل، د خدای سادا
دا خبره خو هر چا ته معلومه ده چې اخغه
مصری، د تولو همانګه ده چې پوره غاره او
مۍ مرداره، او بیا د سبا درخې ځنوونه چا ن
ژپل چې زه او ته یې وزارو، لبونیمه د سبا
مېږي په سبا خښو خون ده دغه غو مې د
هاکټر خولی ته بشه چیلک کړي، او زما خو
درته پام چې په ملحس کې په خان ولی
هم داسې ضریبه ضریبه کولنګلک و هي

کور اخښتی
دا خر سترګي
اوں کور له
سره یادوی هم
نه هغه خو
په په په پرون د
خان ولی
سترګي په
میدان کې په
ما ولکبدی نو
زرو لولی ته په

خنداکې وپل چې روره له که چې په
پوښتمه پېړي، کې په نس مزدان شو.
او پخوا چې ما او تا کور نه لرلود دوی
خبری دې په یاد دی چې وپل به یې، موده سر
له دی Liberal آتاه رایه ورکو خکه چې اوں
زمور ګڼي له دوی سره خوندي دې.

اوں چې کله زه د کور بنداره خوله سمه
کرم، داکتر خدای وهلي یې په اړوي او د
(interest rate) پرتې شروع کړي، والاکه
مې په مړه ګډه د خپل کور مجلس کړي وې
او یا هم هاغه ورغه چې دغونه قصیدې یې
شېه او روخ د خپلو کورونو شفعتی ده
وپلی او په لپڅه کې مور ټزدې پړی لبونیان
کړي وو.

جاجی سورګل خومره بنسه سری دې چې
نورانی مخ ته یې سری وکړي، نو عقیده به
دي ورته پیدا شی، په دی مردارو چا ورگه
کړ، په هر مجلس کې به یې کور په مخ
ور میسلو اخريښې د هغه غږې په اړه هم
ور خرا به کړه، د ګور په غاره په سپینه پېړه
یې سود پړي و خور تبره موده حاجی سورګل
چا ته وپلی وو چې سود ما اخښتی خو ګناه
نه یې دوی په غاره وي، خکه چې دغه
مردارو ته دوی کېښتونم.

بادام ګله چې راپوري و نه خاندې زه خو
یې داسې کړي وو چې ویده بدې خپل کور

بادام ګل او اپنځرګل بسا یوه ټیکسی ته
شوي وو د موټر شیپی تری لري ښوی وې،
چې له باندې خڅه یوازي دوی خړي خېږي
برېښدې، داسې چې د اپنځرګل سپه اوږدو
ښورېدہ او د بادام ګل خنګ په خنګ
اپنځرګل، بادام ګل ته په تکرار سره همدا
وپل، ګوره نېټکخته چې زما دې ومنله نو په
سېروکې شمار شوې، د تربیو راونو (تربرو) تر
منځ د خبرو سری شوې، خلک د رته به سری توپ
قايل شول، ګنې نو دا خوڅه لري خبر نه ده،
دوه اوښې، براندې دې په یاد دې او که نه چې
زرو لولی خپلو په غوث بېغه، واده کې نه وو خر
کړي او چې په میدان (هوایی دګ)، کې به یې
هم ولیدو نووډه به یې په ټیکسی کې ورسه یو خاک هم
چېره ته به په ټیکسی کې ورسه یو خاک هم
شوو، نو دوی به زمزور د خپرولو لپاره د
کورونو مجلس او چاوه چا به د خپل چمن
غورکي کولې جا به وپل چې زما حوض د صدام
حسین د حوض کاپې ده، یوه نېم خو به شیش
 محل او تاج محل هم په کاره نه پېښوول او
خان ولی خو پېړه ده چې دکور قیمت به یې
شبې په شېبې یو پوره ته تلو.

ما او تابه یو پل ته خړي خړي سترګي
اړولی نه به موه، کولې شوای او نه هم نه
په لپڅه کې یې د شریت خپلو په تولی
ور ګله کړي وو.

هغه خو زما ته جربه او مشوره وو چې نن
ورخ مې ته هم د سیالانو سیال کړي، او که
دی پام یو د کومې ورخې نه چې ما او تا

عراق

د نن انخور د تپر په هېنداره کي

مفتی احمد فرزان، کندھار

ده وروسته په پرلہ پسی توګه تر دریو پېړيو پوري عراق د عثمانی خلافت برخه وه.
په ۱۹۱۸ کي د عثمانی خلافت پر خلاف میجر لارنس سازش وکړ او د شریف ملکه د زوی فیصله سره ګډ یې پرشام برید وکړ په ۱۹۲۰ کي فرانسی پر د مشق قبضه وکړ او شاهزاده فیصل یې جلاوطنه کړ. دا دول بریتانوی پوچ پر بصره ولکه راوسته او تردي زره وګړي ووژل شول. تر دې مخکي یوه انګریزی جنرال ماد د ۱۹۱۷ کال د مارچ پر ۱۱ بغداد ونسیو. وروسته د بریتانیې او فرانسی تر منځ یو تپون لاسليک شو او په بصره او بغداد د بریتانیې حکومت وي او د تپون فرانسویانو عملی هم کړ. په ۱۹۱۸ کي بریتانیې په بشپړ دول عراق ترڅلې ولکي لاتدي راوost او عراق په بریتانوی حکومت ورګه شو.

په ۱۹۱۹ کال د لاره جم فوره په امر و پېښل شو چې په بریتانوی حکومت به دال سعود او د ده اولادونو شاهی حق ور تسلیم کړي په دی شرط چې سعودي حکمران په د بریتانوی حکومت مخالف او ضد نه وي په همدي اړوند په ۱۹۲۱ کال کي د مصري په لازمه نه قاهره کي یو کنفرانس جوړ شو او مشري یې ۴ بریتانیې د لومړي وزیر (د لومړي وزیر نو) په غامه وه په دی کنفرانس کي دا پرېکړه وشه چې د شریف مګه حسین بن علی فیصل ته دې د عراق سلطنت وسپارل شي. کله چې فیصل په ۱۹۳۳ د سپتمبر پر ۸ مه له ژوند سره مخه بشه وکړه. د ده پرخای ده زوی شاه غازی د عراق اوکي په خپل لاس کې

او تردي وروسته د بني امية، بنو عباسیه او ترکي خلیفه گانو کارخای د عراق په بل پخوانی بشار بغداد کي. تر دې وراندي په ۱۴۰ هجري کال کي خلیفه ابو جعفر منصور د دجلی سیند اړخ ته تر ډه هېږي پلتني وروسته د بغداد د (قدیمه) پخوانی قصبه سرنه یو خای انتخاب کړ او هلته یې د خپل دار الخلافه د دانۍ کارپیل کړ.

په ۱۲۸۵ م کال کي هلاکو خان د عباسی سلطنت وروستى واکمن معتصم بالله ته ماته ورکړه او د ده (معتصم) په شمول یې تردي ۱۵ لکه وګړي په بغداد کي مړه کړل. او یو خل بیا یې هنډ وخت د تول وژنی بازار بنه تو د شوچي امير تیمور لنگ په ۱۴۰۱ کي په بغداد قبضه وکړه او د بغداد کلې او باندي یې په وینو ورنګولې.

تر هغه وروسته په ۱۵۰۱ کا کې د ایران صفوی حاکم / اسماعیل شاه بغداد اشغال کړ، او تردي تول استوکن او سنی مذہبہ مشران یې ووژل.

به ۱۵۳۴ کي عثمانی خلیفه سلطان سلمان یو سخت جنګ وکړ او په پایله کي په بغداد ترڅلې ولکي لاتدي راوست او د عثمانی سلطنت برخه یې وګرخاوه.

په ۱۶۲۲ کي بیا ایراني واکمنو خپل توان وازمایه او شاه عباس لومړي په بغداد قبضه وکړه، په ۱۶۲۸ کي عثمانی خلیفه سلطان مراد خلورم، بیا پر عراق ولکه تنګه کړه او تر

بغداد یو خل بیا لوټ او تلان شو، دجله او فرات په وینو ورنګبدل، یو خل بیا د ویرونو، غمونو، بریادیو او وحشیانه ورژنو یوزره لرزوونکی منظر د نړۍ، په مخ پرانیستل شو. هغه سمسور عراق، له خوبیو ډک بغداد او بصره یو خل بیا ویجار شول. یو خل بیا د کونډیانو او یتیمانو لر دوام و مومند او یو خل بیا ببوزله معصومې پېښې او ماشومان تر تبلو قرباني شول.

د عراق هرہ سمخه او هرہ دښته او میره په وینسوسره بسکاري، عراق د مسلمانانو د عظمت او فدادار یو اینه ده. د عراق په تعمیر او ترقی کي د اسلام له ظهور خڅه رانیولی تر همدا ګړې پوری د مسلمانانو مرکزی کونه له پام خڅه نه بشی غورخېدلی، پر عراق د مسلمانانو واکمنې په ۱۷ هجري پېږي کي د حضرت عمر قاروچ رضی الله تعالى عنہ په خلافت کي تینګه شو. د عراق مخکینې پلازمه نه مداین د هوا په اعتبار پر سامانیانو بنه ونه لګبده، خکه نو د حضرت امير المؤمنین عمر (رض) په مشوره د عراق په شمال کي کوفه اباده شو او په هغې کي د یوه لوی جامع جومات له دانولو وروسته کوفه د عراق پلازمه وبلل شو.

د عراق په سوپل کي د بصری بشار هم په وروستیو کي د حضرت علي کرم الله وجهه په پېرد مسلمانانو له لوري اباد شو. حضرت علي رضی الله عنہ په ۵ هجري کال کي د ببلا ببلو شورشونو د روکلو په غرض د مدنی منوری پرخای کوفه د خپل خلافت مرکز وتاکه.

بپر اخ صهیونی ریاست جوړ کړي
څېړونکی باوري لري چې پر عراق باندی د
امریکا د تیری یوه پلمه د کیمیاوی او
بیولوژیکی وسلو لرل وو، خودا دی تزدی یو
کال ته بېړي د وسلو هېڅ درک هم و نه لګبد.

بل اخ ته د امریکا دا ادعای چې غواړي غیر
دنۍ خخه وزونکی او بریادونکی وسلی
لري کړي او د راتلونکو نسلون لپاره ارام غیر
ګواښوں شوی ژوند برابر کړي او د ولساوکی
دود او ګلتور په نړۍ کې خپور کړي. د منلو
وړ نه ده.

په داسې حال کې چې امریکا خپله بشري
حقوق تربنولاندی کوي، ډلۇنچی کوي، له
بنديانو سره قانوني چلنډ نه کوي او د هغوي
ښکلاکګرو سره چې نړۍ، ته یې خپل وحشت
په زيات رسولي دی. اسرائیل مرستي کوي،
پر وسلو یې بنديز نه لکوي او پر هرڅه چې
هغوي د بشريت توھین کوي بيا هم سترګي
پتوی.

دبې بې سی راډيو په وينا، اسرائیل د بېلا
بېلودولونو لرونکي ۲۰۰ بريادونکي وسلی
لري چې په هغوي کې د ۱۸۰ واتن
ویشونکي هم شته او د اسرائیل یو کاريوه
مردي خای نونو دا خړنګه کړه چې اسرائیل
خپل اتومي پروګرام به پته پرمځوري. خوپا
هغه اتلس ۱۸ کالله پندي شوا د ۲۰۰ کال
په اپربېل کې له بند خخه د خوشی کېدو پر
مهال یې بيا خپله ادعات کړکه.

د امریکا په له خوا په نړۍ کې تربنځه
کړوړه دې بر انسانان وژل شوي دي. هغه عراقي
ولس په خاصه توګه شيعه توکم چې د امریکا
زده پرسوخي او د صدام ظلام او دېکټاتوري
ېي نه وه پر پېروزن دغه زره سواندي امریکا
نه ويني ټي کوي او یوازي په فلوجه کې تزدی
زر کسان وژل کړي.

د ۱۹۹۱ کال را په دې خوا د محتاط اتكل
له مخې یوازي په عراق کې تر ۲۰ لکوړه
انسانان د امریکا تر شومواهدافو قرياني
شوې دي.

حتى خپله په امریکا کې د دې ظلمونو پر
خلاف اوږد اوچت شوې دي.

اسراييلو خوندي توب لپاره دي. او امریکا
هېڅکله نه شي زغملاي چې یو خواکمن
هېواد دي په منځني ختیغ کې وي او د
اسراييلو د ناقانونه تېريو او ظلمونو خلاف
دي ودرېږي، خکه یو وخت نه یو وخت اسراييلو
تند هغه لوري ګواښ پیدا کېدای شي.

امریکا د صدام پرڅول د
دموکراسۍ د تامین او د بشريت
د خواخورې په غرض نه دي
کړي، بلکې د صدام د فلسطن د
ازاد او د صهیونی رژیم د اشغال
پر خلاف یې او ازا نه شوای
زغملاي. که امریکا واقعا د
بشردوستۍ او ولسو اکۍ
احساس لرلاني، نوبه یې ولې
اسرائیل پرشا تېپولاه او ولې به
یې دغه کشاله لانوره اوږدolle.

د اسرائیلولو تلوپزیون له لوري خبر خپور شو
چې دا فیصله وشه چې امریکا به اسرائیلولو
لس اريه دالره ورکوي خو هغوي له اقتادي
بحران خخه خان وباشي په دې کې ۹ ارب دالر
قرض دی او یو ارب دالر پیو خرڅه مرسته ده.

اسرائیل له امریکا خخه تر تولو ده کومک
اخپستونکي هېواد دي او د کال دري اريه
دالر له امریکا خخه اخلي. د اسرائیلولو مړي
وزير اپربېل شېرون د ۲۰۰۲ کال په اکتوبېر کې
امریکا ته لاز او هلته یې د دولسو اريوه دالرو
غوبښنه وکړه. ده ته ووبل شول چې د فلسطین
دردان مقاومت له امله اسرائیل د تر تولو بد
اقتصادي بحران سره مخ دي. خود عراق
لوري هم خطر متوجه دي. زموږ په عراق کې
هم جنګ کونونکي دي.

له دغه تولو یادو شويو شواهدو خخه داسې
ښکاري چې پر عراق د امریکا یړغل د
صهیونی رژیم او امریکا د یو منظم سازش
برخه ده، چې غواړي د دجلې او فرات تر منځ

واخیستل. وروسته شاه غازی د یوې پېښې به
ترڅ کې وړو او پر خای یې زوی فیصل ثانی
پاچا شو. په ۱۹۵۸ کې د عراق پوچ بری ګډیر
عبدالکريم قاسم د فیصل ثانی حکومت
نسکور کړ او اقتدار یې تر لاسه کړ.

د ۱۹۰۹ خخه تر ۱۹۵۳ پوری صدام حسين
د بعثت ګوند یو خوان غږي. د عبدالکريم
قاسم د مرګ په دسيسه جورو لو تورن شو او د
تېښتې لازه یې غوره کړه. په دمشق کې
استوګن شو. په ۱۹۶۳ کې د بعثت ګوند یوه
بغافت په ذريعه واک تر لاسه کړ او عبدالکريم
قاسم یې له واکه لپري کړ. د ۱۹۶۳ کال پد
نومبر کې د کرنل عبدالسلام محمد عارف له
لوري د بعشيانو لنډمهالی حکومت نسکور
کړل شو او په ۱۹۶۴ کې یې صدام حسين د
بعد یوه مشرپه توګه زندانه سپاره په
۱۹۶۶ کې کرنل عبدالسلام د هليکويټر د
پېښې په ترڅ کې وړو او پر خای یې جنرال
عبدالرحمن عارف کېناست. په ۱۹۶۸ کې یې
واربيا د بعثت غورخنګ واک تر لاسه کړ او د
جنرال عارف د لپري کولو وروسته یې جنرال
احمد حسن البکر د عراق جمهور رئيس کړ.
په دې وخت کې صدام حسين د ولسمشر د
لومړي مرستیال او د انقلابی کونسل د
مرستیال دندی پر مخ بیولی. په ۱۹۷۹ کې
جنرال احمد البکر استغفاء وکړه او په دا وخت
صدام حسين د عراق د ولسمشری خوکې ته
تر لاسه کړ. دې ۲۴ کاله په واک کې و ۲۰۰۳ د
کال د مارچ بر ۲۰ امریکا او اتحاديانو یې پر
عراق بريډ وکړ. تر ۲۰ ورڅو پوری عراقی پوچ
مقاومت وکړ، په پای کې ۲۰۰۳ د کال د
اپربېل پر ۱۹ امد د امریکا او متعددینو پوځونه
بغداد ته ننوتل او پر فردوسی خلور لارې یې د
څېل بري بېغ ورپاوه.

د خلیج د دویمي جګري (۱۹۹۱ جنوړي)
خخه را په دې خوا په وار وارد امریکا او
بریتانیي الوټکو په عراق بمبارد کړي دې.
په اصل کې د امریکا هیله دا ده چې د عربو
په منځ کې یو اسرائیلی ریاست جوړ کړي. د
امریکا سپر پاوار هرڅه اقدامات او هله
څلې، که جګړه یېزدی دی که سیاسي د

کتاب سپنہ:

افریقا د نړی په هینداره کې

سرمحقق سید امین مجاهد

مهارت او د معاصرو تکنولوژیکو وسایلو
څخه په استغفاری د انسا ګلوبالیدیک
معلومات په پوره قوت د یوه علمي کتاب په
بنه راتول او هیواد والوته یې فرهنگی خدمت

په سیاسی، طبیعی، اقتصادي او تاریخي
لهاځ خلورې سخوس هېوادونه د دن دی چې
نومونه یې په لاندې دول وړاندې کېږي:
اریټریا، استواني ګیتی، الجزایر، انگولا،
ایتوپیا، بوتسوانا، بورکینافاسو
پاپستی ولتا، بورندي، بیتنان، تانزانیا،
توکو، توشن، جنوبی افریقا، جیبوتی،
جاد، د عاج ساحل، رواندا، زمبابیا،
زمبابوی، سناوتومی او پرنسبی،
سنیگال، سوازیلند، سودان، سوئیالیا،
سیرالیون، سیشلز، صحراء عربی د ج-
کامرون، کانگو-د-ج، کانگو (ج)
کومور، کیپ وردی، کینیا، گابون،
کاتا، کمبیا، گینی، گینی بیاناو،
لیبریا، لبیبا، لینتو، مرکزی افریقا،
مالی، مدغاسکر، مراکش (الغرب)،
نصر، ملاوى (پیاسلاند) موریتانیا،
موریشش، موزبیق، نامیبیا، نایجیر،
نایجیریا، پوکندا.

د کتاب مولف دی پورته یاد شویو
هېوادونو یې اړوند د اسی هزار خیز
جغرافیا یې اقتصادي، سیاسی، توپنیز
او تاریخي مطالب را غونډ کړي چې
وسعت یې صرف جغرافیا یې محدوده

کې نه راخی، بلکې تر دی زیارات د یو دایره په دود وړاندې کېږي دی
د افریقا د ستری وچې د خلورو پښتو
المعارف بنه لري یې زما په نظر چې د دغرسی یوه
هېوادوند هر اړیختی مععرفي کولو وروسته
ستره کارسته رسول د یوه تن له وس خخه
وتاب پرینسي او یوه ګروپی کار تهارتلي،
خو زموږ ګراند دوست لیکوال او وتلي
فرهنگی خپری اړیختی صاحب به یوه لوی
شوی دی لوړۍ ضمیمه یا عنوان د (نړیوالی

څه موده د مخه می تپورتني سرلیک لاندی
یوه کتاب پاملنډه خانته را واړوله
داد نړی د جغرافیې په اړه د بناغلي اړیختي
د کتاب له لیلې شخه دویم کتاب دی تر دی
د مخه د اسيا جغرافیه چاب شوی د او اوس
یې تر افریقا وروسته د استراليا جغرافیه هم
چاب کړي د چې د لري درېم کتاب راخې
خواوس زه د لانډه یوازې د افریقا په اړه غږوږم
داد نړی د طبیعی، سیاسی، بشري،
اقتصادي او تاریخي جغرافیې په لري کې دروم
ټوک دی چې زموده د واړلې هېواد د خوان
نسل او تعلیم لړو یونکي قشره معلوماتونه اوا
دنېږو الاطلاعاتو په منظور د پیاوړي
لیکوال، مصنف، مترجم او کيسه لیکونکي
احسان الله اړیختي له خوا تالیف او د ۱۳۸۰ هـ
ل کال (اپریل، ۲۰۰۱)، په غړکولی کې د ساپې
د پښتو څېړن او پراختیا مرکز په مرسته چاب
او خپور شوی دی. د کتاب تول ۸۲۶ مخونه
لري او د دومه پېړ او مستند کتاب کېبل خه
ساده او آسان کار نه پېښې، دا د دې پیاوړي
لیکوال ته پیاوړي علم، ایشار او د پراختي
اړیزې په مصرف کولو ممکنه شو، چې دا
دروند علمي پیتسي یې مطلوب منزله
ورسپړي.

د تور توک مسټره وچه، افریقا د عجایسو
ملک دی خلک، وضع، بوتي حیوانات او هر خه
په بېل دی، دا چې د مودبد دی خاڅ خلک
هم پهلا بېل قومونه دی، نوپه دی اساس یې
په ۵۴ جلا هېوادونو کې خپوتیا موډل دی،
يعني د دی تور توک یې په دغه ستره وچه کې

واحد، ترانسپورت، مخابرات، او داسي نور اقتصادي مطالب بيان شوي دي.

ليکوال هخه کري چي د مطالبو په بيان کي له علمي مي تود خخه کار و اخلي او د یو احصائي بنسولو لپاره هفه احصائيه و رکري چي تبرونه په کي لپه وي. دا هم د يادونې ور چي بشاغلی آرينزی هخه کري چي د ليکني ده چي بشاغلی آرينزی هخه کري چي د ليکني په ترڅ کي له پرتی ستورنې حل کري او یا لې تر لړه د خپل مسوليت د لري کولو په منظور یې ذکر و کري

د دې جامع، علمي او انسايكلو پيدیک اثر په معرفيي باندي د پېر مخونولېکل ضروري دي، خوزه د وخت د لړوالې له امله همدومره وايم چي د دې کتاب ليکوال آرينزی صاحب په همت دې برکت چي له د پرو مسؤوليتونو سره سره یې وکولي شول د یو دسترو و چو د علمي معرفې کولو په لړ کې یې د افريقا د لوسي و چي په باب دومره دقیق او هر اړخیزه معلومات ترتیب او د یوه بشپړه کتاب په بنې یې د هپواد د فرهنگي بلډا/ینې په منظور چاپ او خپور کر له الله پاک خخه د دغه پياوري ليکوال او مؤلف لپاره د نورو زياتو برياوو هيله کوم لوی خداي دې ورته توفيق ورکري، چي د یو د هپواد اقتصادي، حالت، غير خالص کورني تولید، اقتصادي وده، د سري سر کالني عايد، انفلاسيون، د کار قوت، ملي د هپوادو الود خدمت په غرض یې چاپ ته وسپاري

د یو منبع په توګه ګټه اخستل شوي ۵۵. د کتاب دا دوه ضمیمي او ماخذ ۱۲۷ UN یا مخونو ته رسپري، د کتاب په وروستي برخه کي د افريقيابي دولتونو بيرغونه په رنګه توګه درج شوي دي. د کتاب په پېل کي د افريقالویه و چه په عمومي توګه معرفې شوي او د هفسي جغرافيايي، بشري نژادي، مذهبی او زبني موضوعات یې د یو قاري په توګه وړاندي کري دي. د نژاد په برخه کي راغلي چي د دې لوسي و چي په سلوکي ۴۴ برخې تور یوستي او په سلوکي پاتي ۳۶ برخې عرب، سپن پوستي او ګډ نژاد خلک دي. د دې لوسي و چي تول نفوس له شپږ سوه مليونو خخه تر ۷۸۶۱۲۰۱۸۶ تنسنوري رسيدل چي د یو تول نفوس (۱۳) برخې جوروسي.

د هپوادونوشره د هر یوه د لنډ، رسمي، نړيوال او یا سيمه یېز نوم بنسولو وروسته، د هفه طبيعي جغرافيايي، موقعت، مساحت، هايدورګرافۍ، لوړۍ ژوري او اقلیم یې بيانېږي. او ورپسې په بشري جغرافیه کې د هر یوه هپواد، نفوس د نفوسو ترکیب، د عمر منځنۍ اندازه، ژبه، توکم، اداري و بش، بناړونه، حکومت، قضائي سیستم، او ګوندونه تر بحث لاندې راخې. په درېم پراو کې د هر یوه شنه په دې برخه کي ليکوال اسې غږه کتابونه بنسولي چي په کورشيو و بهشتو ګډ هپواد اقتصادي، حالت، غير خالص کورني تولید، اقتصادي وده، د سري سر کالني عايد، انفلاسيون، د کار قوت، ملي بودیجه، صنعت، کانونه، د پيسو

تولونې، تر عنوان لاتدي دي چي د یو بیلابیل نړيوال سازمانو له لکه UN یا ملکرو ملتو سازمان (United Nations Organization) ملتود امنیت غونډه UN Security Council یا د ملکرو ممکنه The International Court of Justice ILO (ICJ) د کار نړيواله تولنه (International Labors Org) پستي اتحاديه Universal Postal Union (UPU)، د مهاجرینو لپاره د UN عالي (UNDP)، د ماشومانو صندوق UNICEF، د نړۍ سوداګري تولنه World Trade Organization او داسي نور د لزياتو معلوماتو په غرض شرخه کري چي هر لوستونکي تري ګتمي او چتولې شي.

درېم عنوان یا دويمه ضميمه د ليکوال په قول نړملېک دې چي د یو ضروري ترمینولوژي په توګه یې د کتاب هفه نومونه او اصطلاحات شرخه کري چي له لوستونکو سره د مطالعي په وخت کي مرسته کوي. د کتاب متن خخه داسي نومونه لکه مايکا، (ابرك، اپارتاید، نژادی توپیس، اتلس، اتموسفير، ارتدکش، ازښتو، ساحلي اقلیم، سمندری اقلیم، قاره یې اقلیم، امارت، انلاګ، انفالاسيون، ايروشيا، ائتلاف، ايلت، بلک، بظيليم، بوديجوي عواید، بوکسيت، پيرل، بين المللې او بې، پايرايست، پولينزيا، پوخي دوله خواک، پتورشيم، تابو.... او داسي نور په لس ګونونومونه او اصطلاحات د کتاب د لازیات وضاحت لپاره بيان شوي دي. چي اثر ته لاعلمي رنګ ورکوي. د کتاب به پاي کي د ۳۵ آثارو په شپږ یوه بېلکرافۍ ۷ کم شنه. په دې برخه کي ليکوال اسې غږه کتابونه بنسولي چي په کورشيو و بهشتو ګډ کېل شوي او ګټور معلومات لري په دې ترڅ کي د فزيکي، جغرافيايي، پښتو، پښته، تشریحي قاموس، آريانا دايره المعارف، جغرافيايي اتلسوونه، بېلابېل تاریخونه، سياسي نقشي، المنك، او له داسي نورو خخه

منه او کور ودانی

یاد به دې زه کړم بناد به دې خدای کا

کې یې هم په ربنتیني توګه د پښتنی فرهنگ د غورپدا او پراختیا لپاره لاسونه ورکړي دې چې له دې لړۍ خخه په کابل کې مېشت حوان او رون اندی فرهنگیال بناغلی حبیب الله وجدي بسپنه کړي ده. په ننګههار کې مېشت حوان فرهنگپال بناغلی عبدالباری صدیقی له گورب سره مرسته کړي.

له خوست حوان شاعر او ژورنالیست بناغلی رحمت الله کوثر مرسته کړي ده. په کندهار کې مېشت حوان شاعر او لیکوال بناغلی غوث الدین فروتن له گورب وېب پانې او له گورب مجلې سره مرسته کړي ده.

په مزارشريف کې حوان فرهنگپال بناغلی فریدون الهام له گورب سره مرسته کړي. په کابل کې له مېشت تکره حوان فرهنگپال بناغلی عبدالله وجدي خخه منه کوو چې له گورب سره یې مرسته وکړه.

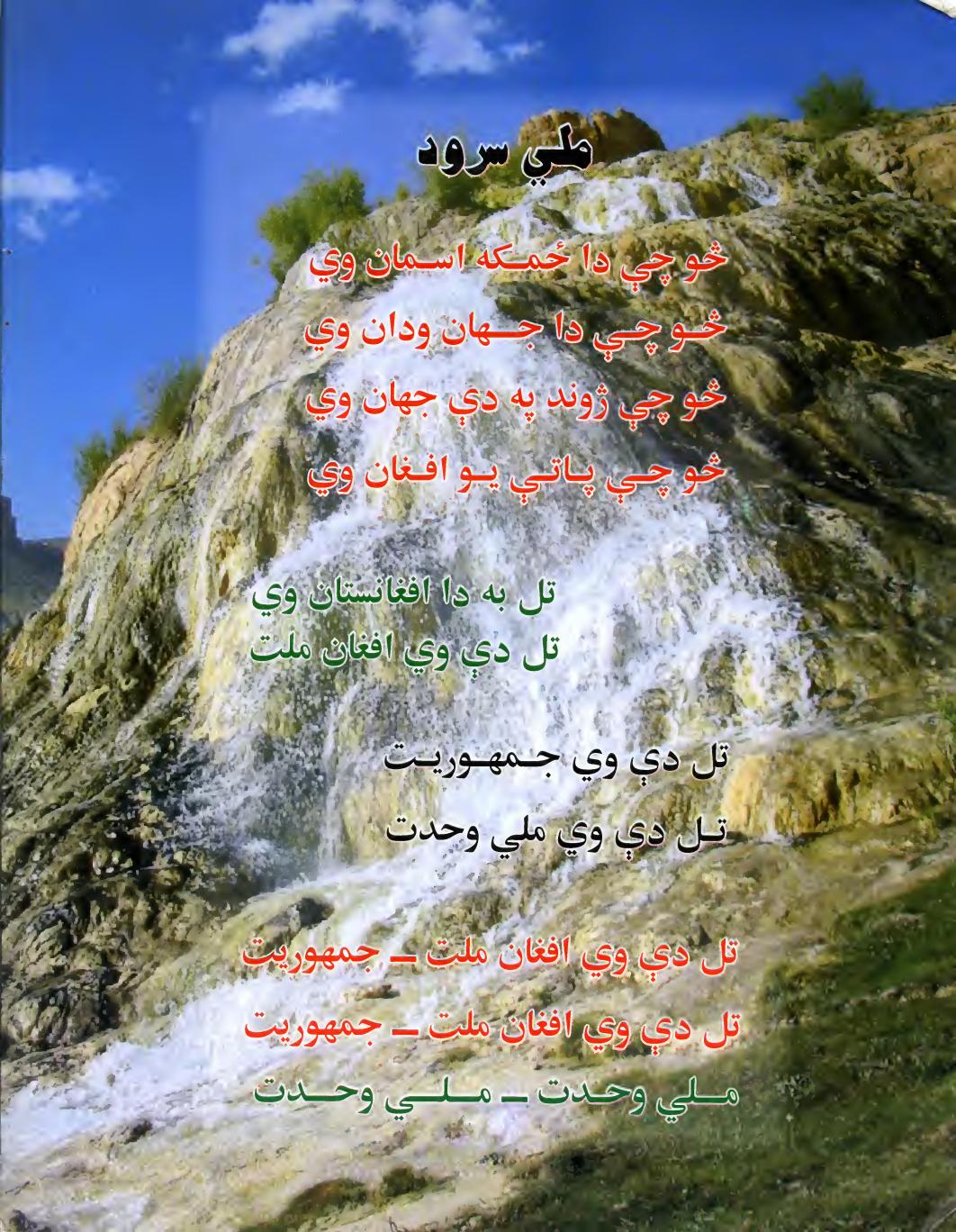
په پای کې یو خل بیا له دغوا تولو بناغلیو خخه د زړه له کومي منه کوو، کورودانی ورته وايو او نوم یې خلانده او فرهنگپالنه یې تلپاتې ژوندی غواړو.

گورب له ستونزو او کړاوونو سره خپل الوت ته ادامه ورکوي. د غورپدا، پرمختیا او د چارو پراختیا لړۍ به د گورب د مینه والو پر مټ مخ په وړاندې خې. گورب له خپلو تولو مینه والو خخه د زړه له کومي منه کوي، په ځانګړې له هغو بناغلیو چې له پیله تر دې دمه یې له گورب سره مانیزې او مادیزې مرستي کړي دي.

گورب خپل فرهنگ او کلتور ته د ودې او پراختیا په لړ کې هڅه کوي چې په تول پوره، پاخه او معیاري ګامونه پورته کړي، چې معیاري پراو ته ورسېږي. بنايی تولی پښتو خپروني او خبری رسنۍ پر همدي وات ګام پورته کړي. له همدي ځایه اړتیا لیدل کېږي چې فرهنگپال په دې لړ کې لاسونه سره ورکړي چې دا مزل بشپړ شي او منزل ته ورسېږي.

گورب د پښتو ژبني چوپر خپل ويار بولي نو په دې لړ کې د فرهنگيانو او فرهنگپالو غوره مشورو، لارښوونو، وړاندیزونو او مرسته ته اړتیا لري.

گورب وياري چې مینه والو یې یوازي نه دې پربنې او په ډېرو ستونزمنو شرایطو

The background image shows a waterfall flowing down a steep, mossy rock face against a clear blue sky with a few wispy clouds.

ملي سرود

خو چې دا ځمکه اسمان وي

خو چې دا جهان ودان وي

خو چې ژوند په دې جهان وي

خو چې پاتې يو افغان وي

تل به دا افغانستان وي

تل دې وي افغان ملت

تل دې وي جمهوریت

تل دې وي ملي وحدت

تل دې وي افغان ملت - جمهوریت

تل دې وي افغان ملت - جمهوریت

ملي وحدت - ملي وحدت